

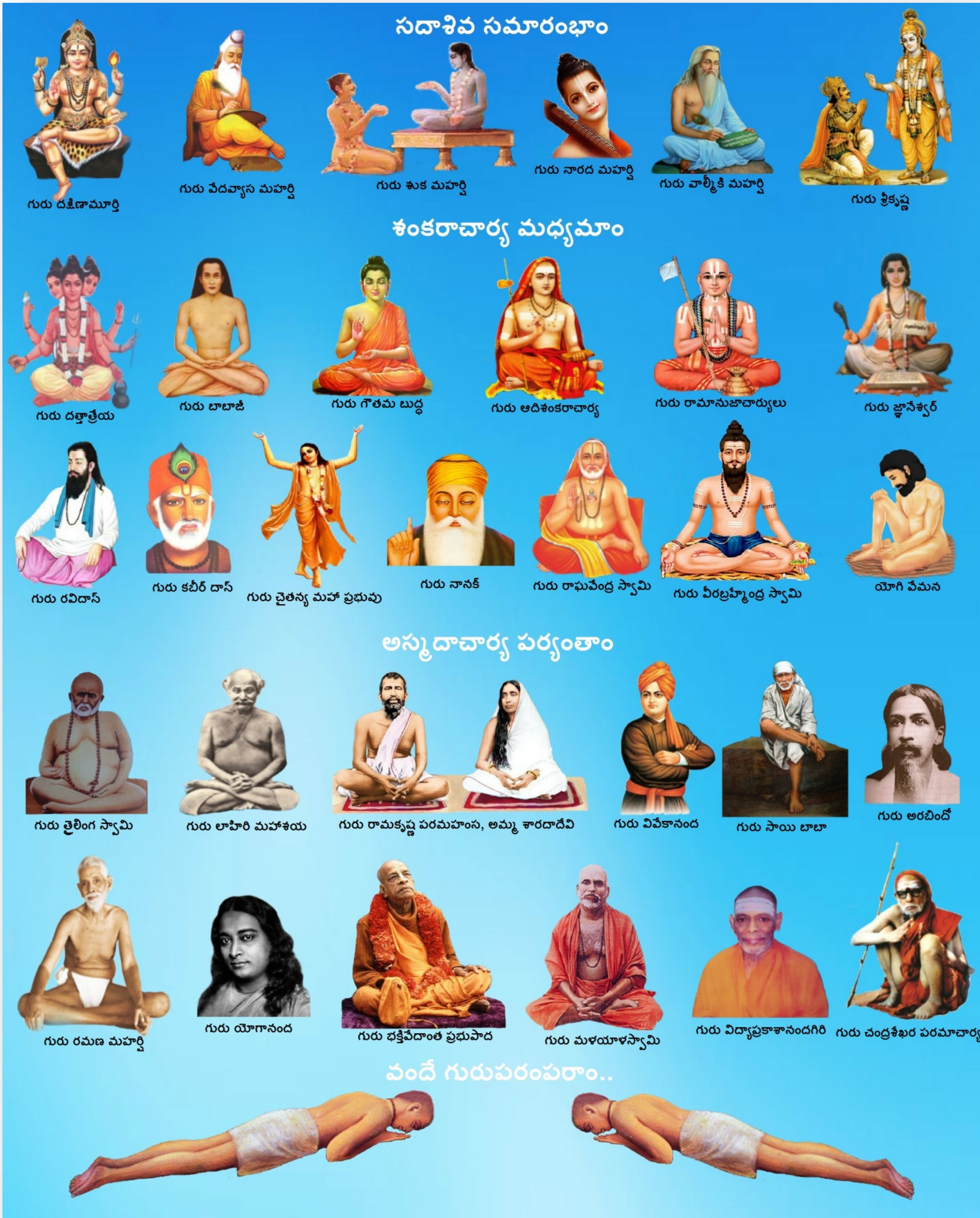
జ్ఞాన యోగం

విచారణ

బ్రహ్మ విద్యా దర్పణము

సదాశివ సమారంభాం
గురు దక్షిణామూర్తి
గురు వేదవ్యాస మహర్షి
గురు శుక మహర్షి
గురు నారద మహర్షి
గురు వాల్మీకి మహర్షి
గురు శ్రీకృష్ణ
శంకరాచార్య మధ్యమాం
గురు దత్తాత్రేయ
గురు బాబాజీ
గురు గౌతమ బుద్ధ
గురు ఆదిశంకరాచార్య
గురు రామానుజాచార్యులు
గురు జ్ఞానేశ్వర్
గురు రవిదాస్
గురు కబీర్ దాస్
గురు చైతన్య మహా ప్రభువు
గురు నానక్
గురు రాఘవేంద్ర స్వామి
గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి
యోగి వేమన
అస్మదాచార్య పర్యంతాం
గురు త్రైలింగ స్వామి
గురు లాహిరి మహాశయ
గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి
గురు వివేకానంద
గురు సాయి బాబా
గురు అరబిందో
గురు రమణ మహర్షి
గురు యోగానంద
గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద
గురు మళయాళస్వామి
గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి
గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య
వందే గురుపరంపరాం..

నన్ను "నేను" తెలుసుకోవటానికి

నన్ను "నేను" మార్చుకోవటానికి

నన్ను "నేను" చేరుకోవటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంధాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంధాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంధాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంధాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకి దాదాపు **5000** పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా http://www.new.dli.ernet.in), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(https://archive.org), గూగుల్ వెబ్ సైట్(https://www.google.co.in), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(http://www.microsoft.com) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంధాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటే, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంధాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంధాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: http://www.new.dli.ernet.in లేక http://www.dli.ernet.in
2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: http://www.sairealattitudemanagement.org
3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంద వీడియోలు: https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము.

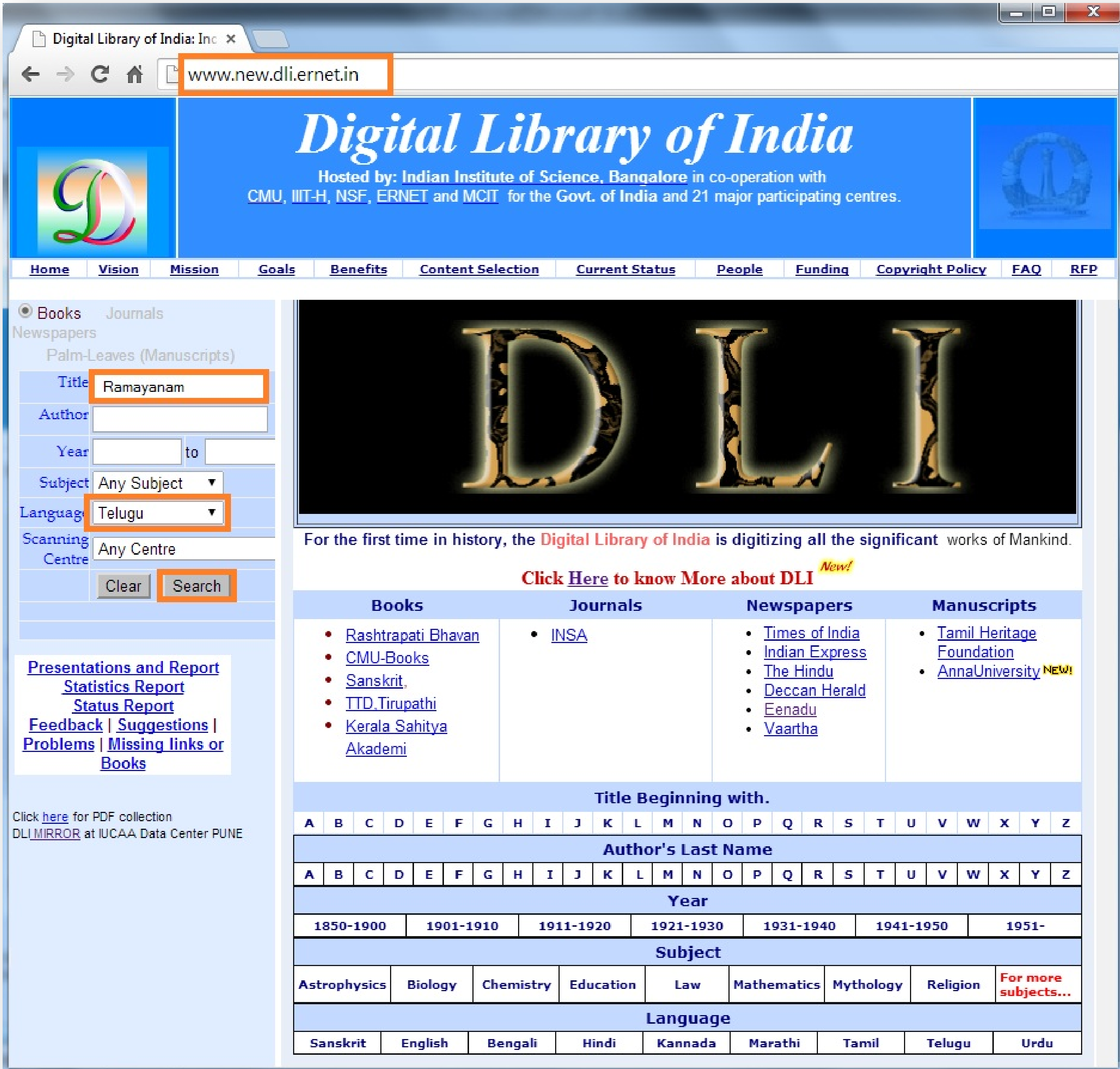
ఈ గ్రంధపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020050019090

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయి నాథ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్న్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

బ్రహ్మవిద్యాదర్పణము.

(HINDUISM IN THE LIGHT OF THEOSOPHY.)

కడప మ్యునిసిపల్ హైస్కూల్

ప్రధానోపాధ్యాయులు

చిట్టమూరు - రామయ్యా, బి. ఏ., ఎల్. టి.

గారిచే రచియింపఁబడినది.

వావిళ్ల - రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే

ఆదిసరస్వతీనిలయముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము.

చెన్నపురి.

1912.

తూముచెర్ల రామచంద్రరావుగారు వ్రాసిన

యవతారిక.

మనుజుఁడెవఁడు? ఎందుండి వచ్చినవాఁడు? ఎచటికిఁ బోవువాఁడు? వాఁడేమిచేయవలెను? ఏవిధముగ నేలచేయవలయు? అనునవి మొదలగు విషయములు ఎల్లవారును దెలిసికొనఁదగినవి గదా! ఇవి వివరముగను సులభముగను నొక్కచోఁ దెలియఁజేయు నాంధ్రగ్రంథములు దొరకుట యరుదు. సంస్కృత భాషయందుఁ బరిచయము గలవారును, ఆభాషాపాండిత్యము గలిగి యనేక గ్రంథములఁ జదివినను నివి యంత సులభముగఁ దెలియవు. అందుచే నివి యన్నియును దేటతెల్లముగఁ దెలియున ట్లీగ్రంథము, సులభశైలితో వ్రాయఁబడియున్నది. దివ్యజ్ఞాన సమాజము (Theosophical Society) వారీ మొదలగు ననేకవిషయములను బరిశీలించి ప్రకృతిశాస్త్రములందుఁ బ్రవీణత గల వారి యుక్తులకును, లౌకికానుభవమునకును ననుకూలముగ ననేక గ్రంథములు వ్రాసియున్నారు. వానిని శోధించి కొన్ని ముఖ్యాంశము లీగ్రంథమున గ్రంథకర్త వివరించియున్నాఁడు. మఱియు సర్వజనులకు సులభసాధ్యముగ నుండవలయు ననునుద్దేశ్యముతో నీగ్రంథమును స్వల్పక్రయమునకు నీయ నిశ్చయించినాఁడు.

లోకోపకారమునకై గ్రంథకర్త చేసిన యీ యుద్యమమును భగవంతుఁడును వారిభక్తులగు మహాత్ములు ననుగ్రహించి నెఱవేర్తురు గాక.

అడయారు.
13-6-12

తూముచెర్ల రామచంద్రరావు,
పెన్షన్డ్ సబ్జడ్జి, అడయార్.

పీ ఠి క.

"థియసాఫికల్ సొసైటి" యను నామాంతరమునఁ బరఁగు దివ్యజ్ఞానసమాజమను సభ ముప్పదియాఱు సంవత్సరములక్రిందట స్థాపింపఁబడి యిప్పుడు ప్రపంచమున సమస్తదేశములయందు వ్యాపించి యున్నది. ఆసభవారిచేఁ బ్రచురింపఁబడిన గ్రంథములు అనేకభాషలలో ననేకుల కత్యంతానందము నిచ్చుచు, విశేషముగ మేలొనరించుచున్న యవి.

ఆసమాజము ముఖ్యోద్దేశ్యము లెవ్వియన, లోకమునందలి పెక్కుమతములయందుండు సారభూతములగు సిద్ధాంతముల వెల్లడిచేసి యామతము లన్నింటియందలి ముఖ్యాంశములన్నియు నొక్కరీతిగనే యున్నవనియును, ఆమతము లన్నింటికి మూలమొక్కటియగు పరవిద్యయే యనియును, నిరూపించి తద్ద్వారా మానవకోటి యందంతట గలిగియుండు మతవైషమ్యముల మాన్పి సోదరభావమును, ఐకమత్యమును స్థాపించుట యొకటి. మఱియు మానవునియందును, బాహ్యప్రపంచమునందును, అతీంద్రియములై దురూహములగు ధర్మములను, తత్త్వములను బరిశీలించి తత్త్వసారమును స్వానుభవముచే వెల్లడి చేయుట రెండవది.

ఈ యుద్దేశ్యములతో ననేకగ్రంథము లనుభవజ్ఞులగు వారిచే నాంగ్లేయభాషయందు వ్రాయఁబడియుండ నాగ్రంథము

లన్ని మతముల వారికిని, వారివారి మతగ్రంథములయందలి పరమరహస్యములను విస్పష్టముగ విపులముచేయ సమర్థములుగ నున్నయవి. వానిం జదివినవారు వానివలనఁ గలుగు నానందము ననుభవించుచు, ఆ గ్రంథములు మన దేశభాషలలో లేమిచే నాంగ్లేయభాష నభ్యసింపని యనేకులకు సాధ్యములు గాక పోవుటకుం జింతిల్లి వానిని దేశభాషలలో రచించిన బాగుగ నుండునని యోచించుచుండ కడపపురమునందు దివ్యజ్ఞానసమాజశాఖయగు తత్త్వజ్ఞాన సభ కధ్యక్షులగు మహారాజశ్రీ అనుముపల్లె నంజుండప్ప బి. ఏ., బి. యల్ గారు ఆ గ్రంథములయందలి ముఖ్యాంశములను సులభశైలితోఁ బామరులకుంగూడఁ దెలియునట్లు తెనుఁగుభాషలో వ్రాసి వేలకొలఁది ప్రతులను ముద్రించి యనేకులకు నుచితముగనీయ నారంభించిరి. వారి కార్య మనేకసంవత్సరములుగఁ జేయుచున్నారు. ఇట్లు లోకోపకారముకొఱకు వ్యయప్రయాసముల కోర్చి పాటుపడుచుండు మ-రా-రా-శ్రీ నంజుండప్ప బి. ఏ, బి. యల్ గారును, మఱియు నీ దివ్యజ్ఞానసమాజమున మిగుల శ్రద్ధతోఁ బనిచేయుచుఁ జెన్నపుర రాజధానియందలి దివ్యజ్ఞానసమాజ శాఖల కన్నింటికిఁ బైవిచారణకర్తగా పనిచేయుచుండు, మహారాజశ్రీ, టి. రామచంద్రరావు బి. ఏ., బి. యల్ గారును ఆపత్త్రికలయందలి విషయములనన్నింటిని నొక్కటిగఁ జేర్చి గ్రంథరూపముగ వ్రాసిన నెక్కుడుపయుక్తముగ నుండునని యోచించి యిక్కార్యమును గొనసాగింపవలయునని నాకాజ్ఞయియ్యఁగా వారియాజ్ఞ నుల్లంఘింపంజాలక యిక్కార్యమును బూనితిని. ఆపిదప నాపత్త్రికలయందలి విషయములమాత్రము గాక యాసభవారిచేఁ బ్రచురింపఁబడిన యితర గ్రంథములయందలి ముఖ్యవిషయములంగూడఁ

జేర్చి వ్రాసిన మేలుగనుండునని యోచించి యాంగ్లేయభాష యందలి యనేక గ్రంథములనుండి సారము గ్రహించి యీ విషయముల నన్నింటిని సంస్కృత గ్రంథములనుండి ప్రమాణములతోడ నాంధ్రులకు సులభముగ నర్థమగునట్లు నాశక్తికొలంది వ్రాసితిని. ఇందు సాధ్యమైనంతమట్టుకు క్రొత్తక్రొత్త మాటలను వాడక వేదాంతగ్రంథములయందలి పరిభాషనేయుపయోగించియున్నాఁడను.

సిద్ధాంతములన్నియు వేదాంతగ్రంథముల యందుండునవియేగాని క్రొత్తవిగావు. ఐనను సంస్కృతమున బహుగ్రంథ విమర్శనముతోఁగాని సాధింపరాని విషయములన్నియుఁ బెక్కుస్థలములనుండి యొక్కొక్కదిక్కునఁ జేర్చి క్రోడీకరించి సులభ సాధ్యములుగ వ్రాయఁబడినవి.

సామాన్యముగఁ బైపైన చూచువారలకుఁ గ్రొత్తవిగఁ గన్పడు కొన్ని విషయములు శాస్త్రసమ్మతములుగ నిరూపింపఁబడి ప్రమాణములతోడఁ జూపఁబడినవి.

సామాన్యముగ హిందువులలో భువరాదిలోకములు దొంతికుండలవలె నొకదానిపై నొకటియున్నట్లు గొందఱు తలఁచుట గలదు. దివ్యజ్ఞానసామాజికులు వ్రాసిన గ్రంథములం దెల్లయెడల నాసిద్ధాంతము సమంజసము కాదనియు, లోకములన్నియు నొకదానిలో నొకటిగఁ దూఱుకొని యొక్కస్థలమునసే యున్నవనియును, ఊర్ధ్వలోక మొక్కొక్కటియు దానికంటెఁ గ్రిందిలోకముల నన్నింటిని దూఱి యంతటను వ్యాపించి

వాని నతిక్రమించి పైనఁ గొంతదూరముగూడ నున్నదనియుఁ జెప్పుచున్నారు. ఈవిషయము పరిశీలించిచూడ శ్రుతి సమ్మతమని స్పష్టమగుచున్నయది. ఉపనిషత్తు లన్నింటిలో గొప్పదియగు బృహదారణ్యకమునందును, మఱియు సుబాలోపనిషత్తునందును ఈవిషయము స్పష్టముగ నిరూపింపఁబడియున్నది. భువర్లోకము భూలోకములో నోతప్రోతముగ నున్నదనియును, అట్లే సువర్లోకము భువర్లోకములో నోతప్రోతమనియును, అలాగుననే యూర్ధ్వలోకములన్నియు వాని క్రిందిలోకములలో నోతప్రోతములుగ నున్నవనియును జెప్పఁబడియున్నది. ఓతప్రోతమనఁగా వస్త్రమునందు పడుగు, ప్యాక, (నిడివి, వెడల్పు దారముల) వలె నొకదానిలో నొకటి చొచ్చి వ్యాపించి యున్నవని యర్థము.

జీవుని యుపాధుల విషయమునఁగూడఁ జక్కఁగ విచారించిన వేదాంతగ్రంథములయందలి విభాగమునకును, థియసాఫికల్ సొసైటివారుచేయు విభాగమునకును భేదము గానరాదు. సంస్కృతగ్రంథములయందు సూక్ష్మశరీరమని మొత్తముగఁ జెప్పఁబడునది, దివ్యజ్ఞానసమాజగ్రంథములలోఁ బ్రాణములకునికిపట్టయియుండు ప్రాణమయకోశమును, కేవల కామక్రోధాది మనోవికారముల కునికిపట్టగు కామమయశరీరమును, శుద్ధసంకల్పములు, ఊహాపోహాలులోనగు మనోవృత్తుల కునికిపట్టగు మనోమయ విజ్ఞానమయకోశములునుగ విభజింపఁబడియున్నది. పైఁజెప్పిన కామమయ మనోమయశరీరములు రెండును గలిసి వేదాంతగ్రంథములయందుఁ బేర్కొనఁబడియుండు మనోమయ కోశమగును.

మఱియు ననేకులు పురుషప్రయత్నమువలని ప్రయోజనము కొంచెమైనను లెక్కించక యంతయును విధిలిఖితమనియును, పురుషునకు స్వతంత్రమించుకయైనను లేదనియుం దలంచుట గలదు. దైవము పురుషకారము విషయమై శాస్త్రములయందుం జెప్పంబడిన విషయములను ప్రమాణములతోడ నెత్తి యుదహరించి పురుషకారముయొక్క యావశ్యకతయు, దైవమునకును బురుషకారమునకును గల సంబంధమును స్పష్టముగ నిందు నొక్కి వ్రాయంబడినది.

ఈ చిన్నగ్రంథమునం గర్మబ్రహ్మస్వరూపములు రెండును సంక్షేపముగ విచారింపంబడి యుండుటచే నెల్లరకు నుపయోగకరముగ నుండు ననునమ్మకముతో నిద్దానిని జిజ్ఞాసువులకందఱకు వినయపూర్వకముగ నర్పించుచున్నాండను.

గుణదోషములం బరిశీలించి గుణములను గ్రహించి దోషముల సహింతురని ప్రార్థించువాండను. మఱియును జదువరులు గ్రంథమునందలి విషయములను గుఱించి సవరణలను గాని, మార్పులనుగాని సూచించినచో వానిని వందనపూర్వకముగ గ్రహించి ముందుకూర్పున కవకాశముండిన వానిని వినియోగించెదను.

ఈగ్రంథమును బ్రచురించుటకు ముందుశోధించి సంస్కరించిన పెన్షన్డ్ సబ్జడ్జిగారగు మ-రా-రా-శ్రీ, టి. రామచంద్రరావుగారికిని, సబ్జడ్జిగారగు మ-రా-రా-శ్రీ, వావిలాల-వేంకటశివావధానులుగారికిని, ఎంజినీరు మ-రా-రా-శ్రీ, విండ్లచెరువు

గోపాలయ్యగారికిని, బ్రహ్మశ్రీ, అన్నవరము రాఘవశాస్త్రులు గారికిని నావందనముల సమర్పించుచున్నాను.

ఆదినుండి నాకు సహాయులై గ్రంథమును బూర్తిచేసి భాషాస్థాలిత్యముల నన్నింటిని సవరించి వ్రాసి అచ్చుప్రతులను దిద్ది గ్రంథమును గొనసాగించిన నాస్నేహితులును, సహాయోపాధ్యాయులును, కడప మ్యునిసిపల్ హైస్కూలునందాంధ్రోపాధ్యాయులు నగు బ్రహ్మశ్రీ, జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారికి నావందనముల నిచ్చుచు వారికి నాయపారకృతజ్ఞత నచ్చట విన్నవించుకొనుచున్నాను.

కడప
12-6-12

చిట్టిమూరు రామయ్య.

ఓ మ్

విషయసూచిక

మొదటి యధ్యాయము

బ్రహ్మవిద్య, 1—19.

రెండవ యధ్యాయము.

గురుశిష్యధర్మములు, 20—33.

మూఁడవ యధ్యాయము.

ఈశ్వరుఁడు, 34—41.

వ్యక్తమాయెను. ఈశ్వరశక్తి, లేక మాయాశక్తి ప్రకృతియం దుఁ బ్రవేశించి, దానికి వ్యాపారము గలుగఁజేయును. శక్తిత్రితయము. పృథివ్యాదిలోకములు.

నాల్గవ యధ్యాయము.

జీవస్వరూపము, 42—48.

జీవులీశ్వరాంశములు. జీవులు నిత్యులు - షడ్వికారరహితులు, ఉపాధులు- లింగదేహము- స్థూలసూక్ష్మశరీరములు.

ఐదవయధ్యాయము.

తేజస్సు, 49—60.

తేజస్స్వరూపము. వివిధపదార్థముల తేజస్సు వేర్వేఱుగనుండు. కొన్ని పరిశుద్ధ తేజస్సు గలిగియుండుటచే గ్రాహ్యములు. మఱికొన్ని యపరిశుద్ధతేజస్సు గలిగియుండుటచే త్యాజ్యములు. మనోవృత్తులుమాఱునట్లు తేజస్సుమాఱును. యోగులతేజస్సు పరిశుద్ధమై విశేషదూరము వ్యాపించియుండుటచే నది వారి యాశ్రమమనఁబడును. తీర్థములు దివ్యక్షేత్రములు.

ఆఱవయధ్యాయము.

జీవునిశరీరములు, 61—85.

జీవునకు శరీరములు లేనిచో వ్యాపారమసాధ్యము. శరీరములు నశ్యములు, శరీరి నిత్యుఁడు. స్థూలశరీరము, అన్నమయ

కోశము. ధర్మసాధనములలో మొదటిది. దానింబరిశుద్ధముగం జేసికొను నుపాయములు. సూక్ష్మశరీరము : (1) ప్రాణమయకోశము. (2) కామమయ శరీరము, కామక్రోధాదుల కునికిపట్టు. మరణానంతరము, కొన్ని మార్పులం జెంది యాతనా శరీరమగు. జీవితకాలమునందలి మనోవృత్తులవలని ప్రయోజనము. (3) మనోమయ శరరీము.—సామాన్యుల మనోమయ శరీరము. నాగరికుని మనోమయ శరీరము. నివృత్తిమార్గము నవలంబించువారి మనోమయ శరీరము. (4) విజ్ఞానమయకోశము. కారణ శరీరము.—ఆనందమయకోశము.

ఏడవ యధ్యాయము.

మనస్సు, 86—106.

మనస్సు శుద్ధమని యశుద్ధమని రెండుభాగములు. ఇంద్రియములతోం జేరి వర్తించుచుండును; ఇంద్రియములనిగ్రహించుట మనోనిగ్రహమునకు సాధనము ; నిగ్రహముచే మనశ్శక్తి వృద్ధికాందగు. ఇందుకు ముఖ్యసాధనము ధ్యానము. సంకల్పముల వలన సూక్ష్మలోకమున సంకల్పరూపము లుత్పత్తియగు. సమాన సంకల్పములు గలవారింజెంది యాసంకల్పముల వృద్ధిచేయును. సత్సంకల్పములచే లోకమునకపారమగు మేలుచేయందగు. దుస్సంకల్పములచే లోకమునకు విశేషము కీడగు. సత్పురుషుల యాశీర్వచనములవలని యుపయోగము. మనస్సు నిగ్రహించని

వారి యాశీర్వచనములు నిష్ప్రయోజనములు. పరోపకారార్థ ము మనశ్శక్తి నుపయోగించుటయం దొకరహస్యము.

ఎనిమిదవ యధ్యాయము.

మరణము, మరణానంతరస్థితి, 107—125.

మరణమన నేమి? మరణము యథార్థముగ దుఃఖహేతు వుగాదు. జీవితకాలమునందలి శుభాశుభ కర్మములన్నియు ను త్క్రమణకాలమున జీవునకు మనోగోచరములయి రాఁబోవు జ న్మమున స్వభావమగు. జీవుఁడు స్థూలశరీరము నశించినపిదప నా ప్తులగువారలకుఁ గనఁబడుటయుఁగలదు. వానిఁజూచినవారలు పిశాచము లని భయపడ నవసరము లేదు. అప్పుడుండఁదగు మనో వృత్తి. ఉత్తరక్రియలు, వానివలని ప్రయోజనము. నరకదుఃఖ మును, స్వర్గసుఖమును. నరకానుభవమన నేమి? జ్ఞానసాధనము లగుపాఠశాలాప్రాయములు.

తొమ్మిదవ యధ్యాయము.

దేహబీజములు, 126—137.

ఒక్కొక తత్త్వమునుండి యొక భూతసూక్ష్మము ఈ శ్వరాంశమగు జీవుని నంటియున్నది. ఈపరమాణువులన్నియు నొ కజ్యోతిర్మయమగు తంతువుతోఁగట్టఁబడియున్నవి. ప్రతిజన్మము

నందును జీవుఁడుచేయు కర్మములన్నియు నీభూతసూక్ష్మముల యందు మార్పుచేసి, స్వభావముగ నిలిచియుండును. పంచాగ్ని విద్య.

పదియవ యధ్యాయము.

కర్మము, 138—171.

కారణము లేక కార్యముపుట్టదు. కార్యముండినచో కారణముండియే తీరును. నైజములగు బుద్ధిసౌక్ష్మ్యము, సుగుణదుర్గుణములు, లోకమునఁ గలుగు ఫలప్రాప్తియు, పూర్వజన్మకర్మానుసారములుగాని యకారణములు కావు. పూర్వజన్మకృతకర్మఫలము దైవమనఁబడును. పురుషప్రయత్నము లేకయే దైవము ఫలము నియ్యఁజాలదు. పురుషకారముచేత పూర్వకర్మ ఫలములఁ గొంతమార్పఁదగును. పురుషయత్నముతో నింద్రత్వము, రుద్రత్వము సైతము సాధింపఁదగు. జ్యోతిశ్శాస్త్రము ప్రకారము జననకాలగ్రహ సంపత్తి పూర్వకర్మఫలములను సూచించును గాని గ్రహములు కర్మములఁ జేయించువారువారు. సంచిత, ప్రారబ్ధ, క్రియమాణకర్మములు. జ్ఞానముచే సంచితకర్మము నశించును. ఈశ్వరార్పణముగఁ జేయఁబడు క్రియమాణకర్మము బంధరూపముగాదు; మోక్షహేతువగు. జ్ఞానులగువారు లోకహితార్థము కర్మములం బూని వర్తింతురు.

పదునొకండవ యధ్యాయము.

ధర్మము, 172—212.

ధర్మమన నేమి ? జీవులపరిపక్వము ననుసరించి ధర్మము వేర్వేఱుగ నుండును. జీవులు తమోగుణ ప్రధానులు, రజోగుణ ప్రధానులు, సత్వగుణప్రధానులు. హిందువులవర్ణధర్మములును, ఆశ్రమధర్మములును ఈగుణవిభాగము ననుసరించినవి. ఆయావర్ణముల కుండఁదగు లక్షణములు లేనిచో ఆవర్ణము నామమాత్రము. గుణములనుబట్టి వర్ణనిరూపణముగాని జన్మమునుబట్టి కాదు. వర్ణాశ్రమ ధర్మములు - వానియుద్దేశ్యములు. కర్తవ్యములగు ధర్మములను శాస్త్రములు విధించుచున్నవిగాని పూజ్యతను, సన్మానములను, సూచించుటలేదు. ప్రవృత్తి నివృత్తిమార్గములు.

పండ్రెండవ యధ్యాయము.

మోక్షమార్గత్రయము, 213—216.

మానవజన్మము ప్రాప్తించినది మొదలు మోక్షప్రాప్తి యగువఱకు జీవునకు మూఁడుమార్గములుగలవు. కర్మమార్గము, భక్తిమార్గము, జ్ఞానమార్గము. మార్గములు మూఁడైనను గమ్యస్థాన మొక్కటియే.

పదుమూఁడవ యధ్యాయము.

కర్మయోగము, 217—284.

అన్ని మతముల యందును, జీవుని పరిశుద్ధుని జేయుటకు సంస్కారములు విధింపఁబడియున్నవి. సంస్కారములయందలి

ముఖ్యలక్షణములు. మంత్రములు వానియుచ్చారణము వలని ప్రయోజనములు. హిందూ శాస్త్రములయందు విధింపఁబడిన ముఖ్యసంస్కారములు. వానివలని ప్రయోజనములు. యజ్ఞములు- జీవునకు ఋణములను దీర్చుకొనుటకు సహకారులు. పంచమహాయజ్ఞములు. గృహస్థుని నిత్యకృత్యములు - పాకయజ్ఞములు. శ్రాద్ధములు. శ్రౌతయజ్ఞములు హింసారూపము లగు యజ్ఞము లవశ్యములుకావు. జ్ఞానయజ్ఞము శ్రేష్ఠము. కర్మములు నిష్కామముగను సంగరహితముగ లోకోపకారముగనుఁ జేయ ముక్తిహేతువులగు. ఇట్టిమార్గమున జీవునకు పరమాత్మసంయోగము గలుగ యథార్థమగు యోగియగు.

పదునాల్గవ యధ్యాయము.

జ్ఞానమార్గము, 285—326.

ఎట్టివారలకు జ్ఞానమార్గము సాధ్యము? పరవిద్య, అపరవిద్య. సాధనచతుష్టయము. జ్ఞానస్వరూపము జ్ఞానలక్షణములు. జ్ఞేయస్వరూపము. పరిపూర్ణజ్ఞానిలక్షణములు. పరమార్థసన్న్యాసి—కుటీచక, బహూదక. హంస, పరమహంసలు.

పదునైదవ యధ్యాయము.

భక్తియోగము, 326—349.

భక్తిమార్గము, సులభము, నిరపాయము. భక్తిస్వరూపము. భక్తిసాధనములు— వైరాగ్యము, ధ్యానము.

అహింస, సర్వభూతహితము. సత్సాంగత్యము. నవవిధ భక్తులు.

పదునాఱవ యధ్యాయము.

అర్చనము, 350—386.

పూజ—బాహ్యము, ఆంతరంగికము, బాహ్యపూజకు ప్రతిమాదులు సహకారులు. సంధ్యావందనము. రాజయోగము యోగాంగములు—యమనియమాదులు.

పదునేడవయధ్యాయము.

ఇది మంచి సమయము, 387—396.

కలియుగధర్మములు, అవాంతరయుగ ధర్మములు, ముముక్షువులచే ననుష్ఠేయములగు సద్ధర్మములు. ఇప్పటికాల మహిమ.

శ్రీ పరబ్రహ్మణే నమః.

బ్రహ్మవిద్యాదర్పణము

మొదటియధ్యాయము.

ఉ. వింతగ లోకజాలముల • వేడుకమీఱ సృజించి వాని న
త్యంత ముదమ్మునం బొదలు•నట్లుగఁ బెంచి స్వకీయ యత్నమొ
క్కింత యెఱుంగరామి దివి•జేశ్వరులున్ వెఱఁగంది చూడగా
నంతయుఁ దానయై వెలుఁగు•నట్టిపరాత్పరుఁ డోముతన్ మిమున్.

అనేకకోటిబ్రహ్మాండనాయకుండును, వేదవినుతుండును, సకలజ్ఞుఁడును నగుభగవంతుఁడు మానవకోటిని సృజించి, దానిని శ్రేయోభివృద్ధికయి దేశకాలానుగుణ్యముగ బహుమార్గములు చూపించియున్నాఁడు. వారు వా రాయామతముల ననుష్ఠించుచుఁ దమతమ మతమే సత్యమనియును, దమతమ మతమునందే పరమాత్మతత్త్వము పరిపూర్ణముగఁ జూపింపఁబడుచున్న దనియును, దమ మతమునం దక్క మఱి దేని

యందును సత్యము గాన రా దనియును, తాము తప్పఁ దక్కినమతస్థులందఱు నజ్ఞానసాగరనిమగ్నులగుటచే వారలకు మోక్షప్రాప్తి యసాధ్యమనియును భావించుచు యథార్థ తత్త్వము తమకుమాత్రమే తెలియు ననునభిమానముచే నిండినవారలైయితరులను దూషించుచున్నారు. ఇట్లొక్కొక్క మతస్థులన్యమతస్థులయం దసూయతోఁ జూపుచుండుటం బట్టి మతవైషమ్యములు సామాన్యములుగ నున్న యవి—

ఐనను విద్వాంసులు తమతమ మత గ్రంథములనే పూర్ణముగ శోధింప నట్టి వైషమ్యమున కవకాశము చూడక పోవుటయే కాక యేకత్వమును జూచుటకుఁ జాలియున్నారు. వారు పరమతగ్రంథములనుగూడ నిష్పక్షపాతముగ శోధించి చూడ నన్నిమతములయందును ముఖ్యాంశము లొక్కటిగ నున్నవియే యనియును, వివిధ మతములయందలి పరస్పరభేదములు స్వల్పము లనియును, అట్టి భేదము లముఖ్యములయందే గాని ముఖ్య మగుతత్త్వమునం గానరా ననియును దృఢముగ విస్పష్టమగుచున్నది. ఇట్లు సమన్వయ మగుచుండ యథార్థతత్త్వ మొక్కటియే యనియు దీనియందలి భేదములు దేశకాలభేదములం బట్టి వచ్చియుండఁ దగునని యు నూహింపఁ దగియున్నది.

ఈమతము లన్నింటియందు ముఖ్యాంశ మనఁదగు సిద్ధాంతమే మతము లన్నింటికి మూల మగుబ్రహ్మవిద్య. దీని నే గుప్త విద్య యనియుం జెప్పుదురు.

ఈ రీతిని బ్రహ్మవిద్య సర్వమతములకు మూల మని యెఱింగినచో జనులు తమతమ మతముల నవలంబించుచుఁ బర మతవైషమ్యములు లేక యైకమత్యము గలిగియుండఁ గలుగుదురు. అట్లైన మత మనునది మానవకోటియం దైకమత్యమును బుట్టింపఁ జాలునది యగు. మానవులయందు సకల వైషమ్యములకు మతమే కారణమని యాధునికులు చెప్పువార్త కల్ల యగు.........

భగవంతుఁడు ప్రతికల్పమునందును బూర్వకల్పాంతమున నుండినరీతిన నే ప్రపంచమును సృజించును.

"ధాతా యథాపూర్వ మకల్పయత్"

అట్లు వర్తమానకల్పాదియందు సృజించిన మానవకోటిని గృతార్థులం జేయుటకై పూర్వకల్పములఁ బరిపూర్ణులయి బ్రహ్మవేత్తలగు మన్వాదిమహాత్ములను లోకమున జన్మింపఁ జేసె. ఆ మహానీయులు కృతార్థులయ్యును, పామరజనోద్ధారణార్థమై యవతరించి వర్తమానకల్పమున మానవులచే ననుష్ఠేయము లగు నానాధర్మములను బ్రతిపాదించిరి. ఆధర్మము లన్నియు నీకల్ప

మునఁ గాలోనుగుణముగ ననుష్ఠేయము లగును. ఆమహానీయు లు మహర్షు లై రాజు లై ధర్మమార్గముల నుపదేశించి శిక్షించి ప్రజలచే నామార్గముల ననుష్ఠింపఁ జేసి వారిని గ్రమక్రమమున నుచ్చస్థితికిఁ దెచ్చుటకు బహుకాలము పాటుపడిరి. తల్లి కొంత కాలము దనుక పిల్లలను బోషించి కైదండ యొసఁగి నడిపించి శిశువు కొంత నడువనేర్చిన పిమ్మట స్వతంత్రముగ నడుచుటకు నేర్చుకొనవలయు నని ప్రత్యక్షముగ శిశువునకుఁ దనసహాయము నిచ్చుటను మాని దాని కపాయము గలుగకుండ దూరమున నుండి కనిపెట్టియుండురీతి నామహాత్ములు కేవలబాలిశు లగు మానవులఁ గొంతకాలము రక్షించి శిక్షించి పిదప వారికి స్వతంత్రజ్ఞానముగలుగుట కై తాము విరమించి యదృశ్యులయి కనిపెట్టియుందురు.

ఇట్లు విచ్చలవిడిగ విడువఁబడిన మానవులు కాలక్రమమున నుపదిష్టధర్మములు మఱచి గ్రహింపఁజాలక చక్కఁగ ననుష్ఠింపక తప్పుత్రోవలం బోవుచుండ నట్టివారిని గుమార్గముల నుండి మరలించి యుద్ధరింప దయాసముద్రులగు నామహాత్ముల కూటమునుండి యొకానొకరు కాలోచితముగ నానాదేశముల యం దవతరించి కాలానుసారముగ బ్రహ్మవిద్యయందలి కొన్ని విషయముల నుపదేశించి వారలకు సన్మార్గముం జూపి మరల మఱుఁగుపడుచుండిరి.

ఇట్లు పెక్కు దేశములయందుఁ గాలానుగుణముగ నవతరించిన వారే ప్రపంచమునందలి వివిధమతస్థాపకులు. మతస్థాపకులందఱు నామహానుభావుల సమాజమునుండియే యవతరించిన వారు. వారలచే స్థాపింపఁబడిన మతములన్నియు నాబ్రహ్మవిద్యావృక్షశాఖలే. మతములన్నియు నామూలమునుండియే తమసారమును గ్రహించుచున్నవి. వివిధ మతములయందు ముఖ్యాంశములన్నియు సమములై యుండుటకిదియే కారణము. ఐనను వేఱువేఱుకాలములయందు వేఱువేఱుదేశముల భిన్నభిన్నప్రజల కుపదేశింపఁబడి యుండుటచే నాయా దేశకాలముల ననుసరించి బాహ్యాచారముల యందనేకభేదము లుండకతీరదు. కావుననే నానావిధ మతములయందుఁ బరస్పరభేదములు కన్పట్టుచున్నవి. జ్ఞాని యగువాఁడు బాహ్యములగు భేదములం జూడక యంతస్సారమగు నైక్యమును జూడఁదగు. పర్వతాగ్రములయందు మేఘుఁడు వర్షింప వర్షజల మచ్చటనుండి నలుప్రక్కలం బ్రవహింప నాజలము ప్రవహించు భూలక్షణమును బట్టి యొకచో నాజలము కృష్ణవర్ణముగను, ఒక్కచో రక్తవర్ణముగను, వేఱొక్కచోటఁ బీతవర్ణముగను నిట్లనేక వర్ణములుగ వ్యక్తమగుచున్నది కదా! పర్వతాగ్రమునుండి వెలువడు శుద్ధోదకస్థానీయము బ్రహ్మవిద్య. నానాదేశములయందు నానావర్ణములుగఁ బ్రవహించు నద్యుదకస్థానీయములే తచ్ఛాఖలగు మతములు. భిన్నవర్ణములు దేశీయములే కాని మూలమున లేవు. అనఁగా నానామతముల యందలి సమానధర్మము

లుదకస్థానీయములు. పరస్పరభేదములు భిన్నవర్ణస్థానీయములు. ఇట్లన్ని మతములకు మూలము బ్రహ్మవిద్యయే. భగవంతుఁ డద్వితీయుఁడై, ఏకమై యెట్లు ప్రకాశించుచున్నవాఁడో అటులే బ్రహ్మవిద్యయు నేకమై సర్వవ్యాపినియై యున్నయది.

ఇట్టి బ్రహ్మవిద్యను బరిపూర్ణముగ రక్షించి లోకహితార్థము బ్రహ్మవిద్యాస్వరూపులై యుండువారు పైఁ జెప్పినమహాత్ములసమాజమున నుండువారే. ఆమహాత్ములు ఇక్కాలమునందును నున్నవారే యని వారి యనుగ్రహపాత్రు లగుపెద్దలు చెప్పుచున్నారు. భగవచ్ఛ్రీశంకరాచార్యులవారును వివేకచూడామణియందు వారి నిట్లు వర్ణించియున్నారు.

శ్లో. శాంతా మహాంతో నివసంతి సంతో
వసంతవ ల్లోకహితం చరంతః,
తీర్ణా స్స్వయం భీమమహార్ణవం జనా
న హేతు నాన్యా నపి తారయంతః.
అయం స్వభావ స్స్వత ఏవ యత్పర
శ్రమాపనోదప్రవణం మహాత్మనామ్,
సుధాంశు రేష స్వయమర్కకర్కశ
ప్రభాభి తప్తా మవతి క్షితిం కిల.

తా. శాంతస్వరూపులును మహాత్ములును వసంతునింబోలి లోకహితముకొఱకు వర్తించువారును, భయంకర

సంసారసాగరమును దాము తరించి నిర్వ్యాజకరుణచేఁ బామరులయి భవసాగరమున మునింగియున్న యితరజనులను దరింపఁజేయు వారును నై యెప్పుడును నామహాత్ములు నివసించియే యున్నవారు.

ఇతరులశ్రమాపనోదనము మహాత్ములకు నైజగుణము.

" ప్రాయేణ దేవమునయ స్స్వవిముక్తికామా
మౌనం చరంతి విజనే న పరార్థ నిష్ఠాః,
నైతాన్ విహాయ కృపణా న్విముముక్షు ఏకో
నాస్య త్వదన్యశరణం భ్రమతో౽నుపశ్యే. "

తా. తఱుచుగా దేవతలును, మునులును దమముక్తిని మాత్రము గోరినవారలై, విజనస్థలమున మౌనము నవలంబించి సంచరింతురు. అట్టివారు ఇతరుల శ్రేయస్సువిషయమై యాసక్తిగలవారు కారు. ప్రపంచమునందు దీనులై యున్న వీరిని విడిచి యొక్కఁడనే మోక్షాసక్తుఁడను గాను. సంసారమునఁ దిరుగు నీజనమునకు రక్షకుఁడవు నీవు తప్ప మఱియొకరినిఁ గానను.

అట్టి మహాత్ము లిపుడును హిమవత్పర్వతసిద్ధక్షేత్రములయందు రాజయోగు లయి నివసించియున్నవా రనియును, ఆధునికులలో నయితము అనేకజన్మపుణ్యసంసిద్ధు లయినవారలకుఁ

గన్పడి వారిని దమయనుగ్రహమునకుం బాత్రులం జేయుచున్న వా రనియు ననుభవజ్ఞులు దృఢముగఁ జాటించుచున్నవారు.

ఇక్కాలమున నన్ని దేశములయందును సనాతనధర్మములు పూర్వపక్షము లై జనులు కేవల ప్రకృతిబద్ధులయి నిరీశ్వరవాదు లగుచుండ నట్టిబాలిశుల యజ్ఞానముం బాపి యుద్ధరింప నామహాత్ములలో నిద్దరు కరుణించి యోగ్యు లగుతమశిష్యులకుఁ బ్రసన్నులయి వారలచే దివ్యజ్ఞానసమాజ మను పేర నొకసమాజమును స్థాపింపఁ జేసిరి. ఆసమాజము స్థాపింపఁబడిన కొద్దికాలముననే ప్రపంచమునం దెల్లయెడలను వ్యాపించి బ్రహ్మవిద్యాసారమును ఇక్కాలమున కనుగుణముగ బోధించి ప్రపంచమునందలి నానామతములఁ బునరుజ్జీవితములుగఁ జేయుచున్నది. పైఁ జెప్పినరీతిని బూర్వమునుండి కాలానుగుణముగ నానాదేశములయందు నానావిధమతముల స్థాపించుచుండిన యీసిద్ధసమాజమువారే యిక్కాలమున వేఱొక్కమతమును స్థాపింపక పూర్వమతములను సమరసముచేసి మతద్వేషములం బాపి యైకమత్యమును వృద్ధిచేసి నానాత్వమునం దేకత్వమును నిరూపించుటకై యీసమాజము నేర్పఱచియున్నారు. మతాభిమానము లేశమైనను లేని యనేకులు తమతమమతములయం దభిమానము గలవారై తన్మతాచారముల నెక్కుడుశ్రద్ధతో ననుష్ఠించుచున్నారు. ఈసమాజ మేయేదేశములయందు వ్యాపించిన నాయాదేశములయందలిమతములు పునరుజ్జీవితము లై తద్దే

శీయుల కాయామతములయందుఁ బ్రకృష్టాభిమానము వృద్ధియగు చున్నది. ఇంతియకాదు. ఎల్లరకు నితరమతములయం దాదరణబుద్ధి కలిగి పెక్కుమతస్థులయందు సోదరభావము పుట్టి యైకమత్యము వర్ధిల్లు చున్నది. ఈసమాజము ఒక్కమతమునుండి వేఱొకమతమునకు మాఱుట యయుక్త మనియును, ప్రతిజీవుఁడు ను బ్రాప్యస్థానమును జెందుటకు వలయునుపాయముల నన్నిమతములు బోధించుచునే యున్నవనియును దమతమతాచారములఁ జక్కఁగ ననుష్ఠించినఁ గడతేర సాధ్య మనియును దృఢముగఁ జాటించుచున్నయది.

సర్వమత సామాన్యములగు ముఖ్యాంశములు:—

"ఏక మేవాద్వితీయం బ్రహ్మ"

జగదీశ్వరుఁడును, జగదుత్పత్తి స్థితి లయ హేతుభూతుండును, సర్వసాక్షియు, సచ్చిదానంద స్వరూపుఁడును నగు నీశ్వరుఁ డొక్కండు నద్వితీయుఁడు నయి యున్నవాఁడు.

"ఎవ్వనిచే జనించు జగ • మెవ్వనిలోపల నుండు లీనమై
యెవ్వనియందుడిందుఁబర • మేశ్వరుఁ డెవ్వఁడు మూలకారణుం
డెవ్వఁ డనాదిమధ్యలయుఁ • డెవ్వఁడు సర్వముఁ దానయైన వాఁ
డెవ్వఁడు వాని నాత్మభవు • నీశ్వరు నే శరణంబు వేఁడెదన్"

(భాగవతము.)

నానాదేశములందు నానావిధమతములయందుఁ బెక్కు నామములచే నెఱుఁగఁబడు నీశ్వరతత్త్వ మొక్కటియే. హిందువులచే భగవంతుఁ డనియు, సదాశివుఁ డనియును, మహావిష్ణువనియును, బ్రహ్మమనియును మఱియును బెక్కునామములం బిలువఁబడు తత్త్వమునే "అల్లా" యని మహమ్మదీయులును, "జుహోవా" యని హీబ్రూవులును; "ఆర్మజ్డ్" అని పారశీకమతస్థులును; "గాడ్" అని యాంగ్లేయులును బిలుచుచున్నారు. పేరు లెన్నియైనను నేమి? పేరులచే నిరూపింపఁబడు తత్త్వ మొక్కటియే. సకలమతములును ఈశ్వరుఁ డొక్కఁడే యని యుద్ఘోషించుచున్నవే కాని పలువు రీశ్వరు లని చెప్పుసిద్ధాంత మొక్కటియుం గానము.

హిందువులు ముప్పదిమూఁడుకోట్ల నీశ్వరుల నుపాసించువా రని పరమతస్థు లగుకొందఱ యభిప్రాయము. ఇది హిందూమత సిద్ధాంత మెఱుఁగమిచేఁ గలుగునది కాని వేఱు కాదు. అట్టి సిద్ధాంతము హిందూమత సిద్ధాంతమునకుఁ బ్రత్యక్షవిరుద్ధ మని చెప్పవలయునా? అవాఙ్మానసగోచరుఁడు, నిరంజనుఁడు, నిర్వికల్పుఁడు, నేకము నద్వితీయుఁడును నగు నీశ్వరుఁడు త్రిమూర్తులుగ వ్యక్తమగునని వివిధమతములయందును ఘోషింపఁబడుచునే యున్నది. వారలక్రిందఁ దదాజ్ఞాప్రవర్తకు లగు నసంఖ్యాకులయిన దేవతలు పెక్కు తారతమ్యముల నొప్పి

వర్తించుచున్న వారు. ముప్పదిమూఁడుకోట్లనుసంఖ్య యీశ్వరునియం దన్వయించునది కాదు. తదాజ్ఞాప్రవర్తకులగు దేవతలను దెల్పునది. ఇంద్రాదిదేవతలు ఈశ్వరు లని భావించువారును గలరా? లేరని నొక్కివక్కాణింపనగు. అట్లే యితరమతముల యందునుగూడ నీశ్వరాజ్ఞాప్రవర్తకులగు దేవకోటు లనేక తారతమ్యముల నొప్పియున్నా రని నమ్ముచునే యున్నారు. మహమ్మదీయులును, క్రైస్తవులును "ఏన్జల్స్" అనియును "ఆర్కేన్జల్స్" అనియును దేవదూతలనియును బిలుతురు. ఈ విషయమునందు సైతము నామభేదములచే నిరూపింపఁబడు వస్తు వొక్కటియే. పూజ్యులగు దేవదూతలు పెక్కండ్రు కల రని నమ్ము క్రైస్తవులు లోనగువారు హిందువులుదేవతలం బేర్కొనుచో వారల మూఢు లని యధిక్షేపించుచున్న వారు. ఐనను అన్ని మతములయందును సామాన్య జనుల కగోచరులై సూక్ష్మలోకసంచారు లగు దేవత లున్నా రనియును, ఆదేవతలు మానవులకుఁ గీడు మేలు లొనర్పఁజాలియున్నా రనియును నమ్ముచునే యున్న వారు. కావున సర్వేశ్వరుఁడును, సర్వనియంతయును, సర్వోత్కృష్టఫలదాయకుఁడును నగు నీశ్వరుఁ డొక్కఁడనియును, దదాజ్ఞాప్రవర్తకు లగు దేవత లనేకులనియును సర్వమతముల వారు సామాన్యముగ నమ్మువిషయములు.

జీవాత్మలు: ఈశ్వరాంశములు.

ఇదియ కాదు. అన్నిమతములవారు జీవతత్త్వము నిరూపించుచో జీవుఁడు కేవలశరీరము కాఁడనియును, శరీరమునకంటె విలక్షణుఁడును, శరీరమున కధీశ్వరుఁడును నగుజీవుఁడు వేఱుగ నున్నవాఁడనియును నాజీవుఁడు ఈశ్వరాంశ మనియును బ్రతిపాదించుచున్నారు. శరీరమే జీవుఁడని చెప్పునట్టి మత మొక్కటియుం గానరాదు. ఆజీవుఁడు ఈశ్వరాంశమై యుండుటం బట్టి యీశ్వరునింబోలి సచ్చిదానందస్వరూపుఁడై యున్నవాఁడు. ఈశ్వరుఁడు మహాజ్యోతిస్స్వరూపుఁడును, జీవాత్మలా జ్యోతి నుండి వెలువడిన విస్ఫులింగము లనియును ముండకోపనిషత్తునను, ఈశ్వరాంశము లని భగవద్గీతయందును నిరూపింపఁబడియున్నది.

"యథా సుదీప్తా త్పావకా ద్విస్ఫులింగా
స్సహస్రశః ప్రభవంతే సరూపాః,
తథాక్షరా ద్వివిధా స్సౌమ్య భావాః
ప్రజాయంతే తత్ర చైవాపియంతి."

(ముండకోపనిషత్తు.)

మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూత స్సనాతనః.

(గీత.)

పరమపురుషార్థము.

జీవు లీశ్వరాంశములు గనుక విస్ఫులింగములం దేరీతి నవి వెలువడివచ్చుమహాజ్యోతిలోని శక్తులన్నియు లీనము లై యున్నవో యారీతి నీశ్వరునిలోని సమస్తశక్తులును లీనమై బీజభూతములుగ నున్నయవి ఈశక్తులన్నియు వికసించి వ్యక్తమగుటయే పరమపురుషార్థము. దీనికొఱకే జీవులను సంసారమునందుఁ జగదీశ్వరుఁడు ప్రవేశింపఁ జేయుచున్నాఁడు. జీవులు సంసారమందు ప్రవేశించి యనేకజన్మము లెత్తి స్వకర్మానుసారముగ నిహాపర లోకములయందు సుఖదుఃఖముల ననుభవించి శుద్ధచిత్తులయి పరిపక్వదశయందు వైరాగ్యభక్తిజ్ఞాన పరిపూర్ణతనొంది పరమేశ్వరునియందువలె సమస్తకల్యాణగుణములను బూర్ణముగ నొందుదురు. దీని నీశ్వరసన్నిధానము చెందుటయనియు, నీశ్వరస్వరూపము నొందుటయనియు, స్వస్వరూపమును బొందుటయనియును జెప్పవచ్చును. వివిధమతస్థులు రుచివైచిత్ర్యముచేఁ బురుషార్థస్వరూపమును బలువిధములుగ వర్ణించుచున్నను నాయా మతమూలగ్రంథములను జక్కఁగఁ బరిశీలించి సమరసము చేసి చూడ నాస్వరూపవర్ణనమునందు స్వల్పభేద ముండవచ్చును గాని తాత్త్వికభేద మెంతైన నున్నట్లు చెప్పఁబోలదు. మఱియు నందఱును నీపురుషార్థము నుపదేశించి దానిని సాధ్య మగునంత శీఘ్రముగను సులభముగను బొందు నుపాయములఁ బరిశీలించి బోధించుచుఁ దమతరువాతివారిని దృఢముగఁ బురుషప్రయ

త్నము సేయఁ బురికొల్పుచున్నారు. ఇంద్రియగోచర మగునీ భూలోకముగాక సూక్ష్మములును, నింద్రియాగోచరములు నగు నిహపరలోకము లున్నవనియు నవియన్నియుఁ గ్రమక్రమముగఁ బరమపురుషార్థసాధనములనియు వారందఱు రూఢిగ నంగీకరించుచున్నారు. ఇట్టి పరమపురుషార్థమునే ముఖ్యముగ నిరూపించి తత్సాధనముల బోధింపని మత మొక్కటియుం గానరాదు.

సాధనములు.

జీవుఁ డీభూలోకమునఁ బెక్కుమాఱులు జన్మించి కర్మానుసారముగ నిహపరలోకములయందు సుఖదుఃఖముల ననుభవించి యా యనుభవముచేఁ బ్రతిజన్మమునందును జ్ఞానమును వృద్ధిచేసికొనుచుఁ గాలక్రమమున ననేకజన్మసంసిద్ధిచేఁ బరమపురుషార్థమును జెందు నని హిందూమతమున నెల్లెడిగఁ జెప్పఁబడియున్నది. అజ్ఞానమును సాధించుటకు ముఖ్యముగ నీభూలోకము పాఠశాలవంటిది భూలోకమున సాధింపఁదగిన జ్ఞానమును బరిపూర్ణముగ సాధించువఱకు జీవుఁడు మరల మరల జన్మించి యీభూలోక మనుపాఠశాలకు రాక తీరదు. పరమదయానిధి యగుభగవంతుఁడు జీవులు పరిపూర్ణు లగునంతవఱకు భూలోకమున వారికి జనన మొసఁగి కృతార్థులను జేయునుగాని యొక్కజన్మముననె పరిపూర్ణులు కానిమాత్రమున వారిని శాశ్వతనరకప్రాప్తులను జేయఁడు. ఈపునర్జన్మవిధి హిందూ బౌద్ధ

మతములయందు మాత్రమే బోధింపఁబడి యున్నదనియును, తమతమ మతములయందు లేదనియును నాధునికు లగుపారశీక మతస్థులయుఁ, గ్రైస్తవులయు, మహమ్మదీయులయు నభిప్రాయము. ఐనను మహమ్మదీయులలోఁ దత్త్వజ్ఞు లగు "సూఫి" తెగవారి గ్రంథములలో నీసిద్ధాంతము కన్పట్టుచునే యున్న యది. క్రైస్తవుల మతగ్రంథ మగు "బైబిల్" లోఁ బెక్కుచోట్ల నీసిద్ధాంతము విస్పష్టముగ సూచింపఁబడియే యున్నది. ఈకాలపుఁ గ్రైస్తవులలోఁ గొందఱును, మహమ్మదీయులును నీసిద్ధాంతమును నమ్మరుగాని శ్రద్ధాళువులై తమతమ గ్రంథములను జక్కఁగ శోధించిన విద్వాంసు లెల్లరును దీనిని నమ్ముచునే యున్నవారు. ఇక్కాలపుఁ గ్రైస్తుమతబోధకులు సైతము కొంద ఱీసిద్ధాంతమును దమప్రజలకు బహిరంగముగ బోధించుచునే యున్నవారు. దివ్యజ్ఞానసమాజశాఖలు ప్రపంచమునందు వ్యాపించుచు రాఁగ రాఁగ నీముఖ్యసిద్ధాంతము నెల్లయెడల నన్నిమతములవారు నంగీకరింప మొదలు పెట్టిరి.

కర్మము.

ఈరీతిని జీవులు భూలోకమునఁ బెక్కుపర్యాయములు జన్మించి సంసారప్రవాహమున ననేక వైదిక లౌకిక కర్మములు చేసి వాని ఫలానుసారముగఁ బరలోకము నొందుదురు.

వారు మనస్సుచేఁగాని, ఇంద్రియములచేఁగాని, కాయముచేఁగాని చేయు కర్మము లొక్కొక్కటియుఁ దదనుగుణ మగుఫలము నిచ్చుచునే యున్నవి. ప్రతిమనుష్యుఁడును దాను జేయు కర్మానుసారముగ నిహలోకమునను, బరలోకమునను దప్పక ఫలముల ననుభవించును. కావున నీజన్మమున శ్రద్ధతోఁ బుణ్యకర్మములఁ జేయుచుండిన నిహపరలోకసుఖముల నొందుటయే గాక మీఁదిజన్మమునందును నట్టి పుణ్యకర్మములందు రుచి గలుగఁ జేసి యట్టి పుణ్యకర్మములందె ప్రవర్తించునటులఁ బ్రేరేపించు శుభవాసనలతోను, అట్టి పుణ్యకర్మములను మఱికొంత దార్ఢ్యముతోడను, మఱికొంత సులభముగను జేయు స్వభావముతోడను, శక్తితోడను, జన్మించును. ఆమీఁదిజన్మమున నాజీవున కిట్టిపుణ్యకర్మములఁ జేయ నవకాశము నిచ్చుదేశకాలనిమిత్తములు నొనఁగూడును. ఆకారణమున జీవుఁ డెక్కుడుగ నట్టి పుణ్యకర్మములనే యొనర్చి యుత్తరోత్తర జన్మములఁ జిత్తశుద్ధినొంది కాలక్రమమున మోక్షసాధన జ్ఞానసంపన్నుఁ డగుచు సంసారచక్రమునుండి విముక్తుఁ డయి మోక్షమును బొందుచున్నాఁడు. అట్లు కాక కామక్రోధములు గలిగి పాపకృత్యములను జేసిన జీవుఁ డిహపరలోకముల దుఃఖమును బొందుటయే గాక పిదప జన్మములందు సైతము పాపకృత్యముల యందు రుచియును బ్రేరణయును గలుగఁజేయు నశుభవాసనలతో జన్మించి యట్టి పాపకర్మములందే ప్రవర్తించు స్వభావ

ముగలవాఁడగు. మఱియుఁ బుణ్యకార్యముల కననుకూల మగు
స్వభావముగలిగి పుణ్యకర్మములఁ జేయఁ బ్రతికూలము లగుసం
దర్భములతో జన్మించును. ఐనను జీవుఁ డీశ్వరాంశ మగుటం
బట్టి స్వస్వరూపము నెఱిఁగి పురుషప్రయత్నము చేయ స్వతం
త్రుఁడే యగునుఁ గానఁ బుణ్యకర్మములను జేయుటయందును,
బాపకర్మములను విడుచుటయందును, పురుషకారమునుజూపి
క్రమక్రమముగఁ గడతేరవచ్చును. చేసిన పుణ్యపాపకర్మముల
కుమాత్రము ఫలానుభవమును బొందక తీరదు. పాపకర్మము
లందుఁ బ్రవర్తించి మీఁది జన్మములందుఁ బూర్వ దుర్వాసన
లుగలవాఁ డయ్యును దనకుఁ గల స్వభావమును సందర్భములు
ను బ్రతికూలము లయ్యును శాస్త్రవిచారముచేఁ గాని, సత్సాం
గత్యముచేఁ గాని పాపపుణ్యముల నెఱిఁగి తాను భగవదంశగల
వాఁడ నను ధైర్యముతో దుర్మార్గమును వదలి సన్మార్గమునం
బ్రవర్తింప నిశ్చయించి కడతేరఁగలఁడు. ఇట్టి శక్తి పరమద
యానిధి యైన పరమేశ్వరుఁడు తనయంశ మగుజీవున కొసఁగి
యున్నాఁడు. కావున నెట్టి పాపి యైనను జీవుఁడు స్వస్వరూపము
నెఱిఁగి కర్మప్రాప్తము లగుదుర్వాసనలను నిర్మూలముచేయ
దృఢనిశ్చయుఁ డై పశ్చాత్తాపముచేతను, సర్వభూతకారుణ్య
ముచేతను, భగవద్ధ్యానారాధనములచేతను, బరిశుద్ధుఁ డయి
కృతార్థుఁడు కాఁగలఁడు. కావున మనుష్యుఁడు పాపకర్మముల
నుజేయుచోఁ గర్తృత్వము భగవంతునియం దారోపించి భగ

వంతుఁ డట్టి బుద్ధిని బుట్టించె ననుట యవివేకము. విధి యను నది జీవుఁడు స్వతంత్రముగఁ జేసిన కర్మమునం దన్వయించును గాని భగవంతునియం దన్వయించదు. కావున విధివశతయను నది మనము చేయఁబోవు కర్మములయం దన్వయించుట యంత మేలుగాదు. ఈకర్మసిద్ధాంతము హిందూబౌద్ధమతములుమాత్రమే బోధించు చున్నవనియును, నితర మత సిద్ధాంతములకు విరుద్ధమనియు నీకాలపు వారిలోఁ గొందఱు భావించుచున్నను, ఇతర మతగ్రంథములందును గూడ నీవిషయము గానవచ్చుచున్నది. క్రైస్తవుల మతగ్రంథమునందును "ఎట్టిబీజముల విత్తుదువో యట్టిఫలముల నీవనుభవింతువు. ఎంత నీవితరుల కిత్తువో యంతయే మరల నీ కీయఁబడును." అను నీ మొదలగు వాక్యములవలన నీసిద్ధాంతమే కదా స్పష్టముగ నిరూపింపఁబడుచున్నది. ఇట్లే యితర మతములయందు నీవిషయము కనఁబడుచున్నది. కావున నో సోదరులారా ! రండు. మన మెల్లర మీవిషయములఁ జక్కఁగఁ బరిశీలింతము. మన మన మత గ్రంథములఁ జక్కఁగఁ జదివి యందలి ధర్మముల ననుష్ఠింతము. మన మతాభివృద్ధికై పాటుపడి కృతార్థుల మగుదము. మతము లన్నియుఁ బ్రహ్మవిద్యాతరుశాఖలే యనియు నాశాఖలన్నియు నిష్టఫలదాయకములే యనియు నెఱింగి పరమతవైషమ్యమును మాని యన్నిమతముల నాదరింతము. సర్వజ్ఞుఁడును, పరమదయానిధియును నగు పరమేశ్వరుఁడు తదంశస్వరూపులైన

జీవుల కాయావారికిఁ దగిన శ్రేయోమార్గముల నాయామత రూపమున నేర్పఱచియున్నాఁ డని నిశ్చయించి యాయామత ములయం దాయావారికి శ్రద్ధాభక్తులు గలుగఁజేసి ఆయామార్గముల ననుష్ఠించునటులఁ బురికొల్పుదము. వైషమ్యములు మాని యందఱము సోదరభావమున నత్యంతప్రేమతో నన్యోన్య సహకారుల మై భగవత్కైంకర్యమును జేయుదము. లోకము నం దనూయా స్పర్ధాతిరస్కారాదిరూప మైనద్వేషమును మాన్పి సకలజనులను భక్తిప్రేమామృతభరితులనుగఁజేసి లోకమం దంతట నైకమత్యము నెఱపి లోకోపకారమునకుఁ బాటుపడు దము. లోకము నంతయు సుఖపూరితముగఁ జేయుదము. పర మేశ్వరప్రీతిఁ జేయుదము. కృతార్థులమగుదము.

సర్వేజనా స్సుఖినో భవంతు.

శ్రీ పరబ్రహ్మణే నమః.

బ్రహ్మవిద్యాదర్పణము

రెండవయధ్యాయము.

గురుశిష్యధర్మములు.

సృష్ట్యాదిని భగవంతుఁడు మానవులసృజించి వారలఁ గృతార్థులను జేయ మన్వాదిమహాత్ములను సైతము మానవకోటియందు నవతరింపఁ జేసె నని పూర్వాధ్యాయమున సూచింపఁబడియె. ఆమహనీయులస్వరూప మించుక విచారింపఁ దగియున్నది.

ఒక్కొక్క బ్రహ్మకల్పమునందును జన్మించు జీవులయందనేకతారతమ్యములు గలవు. వారిలోఁ గొందఱైనను బూనికతోఁ దమధర్మముల నెఱింగి చక్కఁగ ననుష్ఠించి తత్ఫలములఁ బూర్ణముగ నొందఁ జాలియుందురు. ఇట్లు గొందఱు స్వధర్మములఁ జక్కఁగ ననుష్ఠించి యనేకజన్మములఁ గ్రమక్రమమునఁ బక్వమునొంది సంసారసాగరమును దాఁటి పరిపూర్ణులయి, సిద్ధులై, ధర్మస్వరూపులై, యీశ్వరతాదాత్మ్యమును జెంది ముక్తులై

యాశ్వరాజ్ఞాపరిపాలనమునె పూని లోకహితముపొంట వర్తించుచుఁ గల్పాంతమున నీశ్వరునియందు లీనమైయుందురు. పూర్వకల్పమునఁ గడతేరిన యమ్మహాపురుషులు వర్తమానకల్పాదియందు నధికారులై పామరజనోద్ధారణార్థము జనన మొందుదురు. కాని కేవల సామాన్యజనులవలెఁ గర్మనిబద్ధులై జనన మొందువారు కారు. ఇట్టివారే ఋషు లనునామమునఁ బరఁగువారు. వారలు పరిపూర్ణబ్రహ్మానందానుభవము కలవారయ్యు సంసారసాగరమున మునింగియుండు నజ్ఞులయం దపారకరుణచే లోకమున మాటిమాటికి సమాననామరూపములతో జన్మించి శరీరధారులై వర్తించుచున్నవారు. లోకమున నసంఖ్యాకులగు జీవులు పామరులై సమస్తదుఃఖభాజనులయి సంసారమున వర్తింపుచుండఁ దాము నిర్వాణసుఖ మనుభవింప నిచ్ఛలేనివారలై యపారదయచే లోకమున జీవులందఱును గడతేరుదనుక నీమహాపురుషులు పాటుపడ నిశ్చయించి వర్తింతురు. వీరలు బ్రహ్మవిద్యానిధులై జగమునందలి యజ్ఞానాంధకారమును దొలఁగించి బ్రహ్మజ్ఞాన మనువెలుఁగును బ్రకాశింపఁ జేసి జగము నుద్ధరింపఁ బూనియున్నవారు. వారలు పరమాత్మతత్త్వమును, పరమాత్మకును, జీవులకును, బ్రపంచమునకును గలసంబంధమును, సమస్తభూతముల యథార్థతత్త్వమును, సమస్తభూతములు ప్రాప్యస్థానమును బొందుటకు సాధనము లగుమార్గములను జక్కఁగఁ దెలిసియుండుటం జేసి ప్రకృతిజనసామా

న్యమునకు వలయుధర్మములను నిరూపింపఁ దగియున్నవారు. మహర్షులనఁ దగువారలే కల్పాదియందు రాజులుగ సహితము జన్మించి సకలజనుల రక్షించి యందఱచే వారివారికిం దగిన ధర్మము లనుష్ఠింపఁజేయుదురు. అప్పుడు సర్వజనోపయోగ ముగ వర్ణాశ్రమధర్మముల స్థాపించి జీవకోటులయోగ్యతాను సారముగ వర్ణాశ్రమవిభాగమును జేసి తగినకట్టుబాటుల నేర్ప ఱచి లోకమును బరిపాలించుచుందురు. మనుస్మృతి లోనగు ధర్మశాస్త్రములన్నియు మహర్షిప్రోక్తములే. ఆపురాతనగ్రంథ ములయందు రాజధర్మములును, భృత్యధర్మములును, సాంఘిక నియమములును, బ్రహ్మవిద్యాసారము మొదలగునవి సమగ్ర ముగఁ బ్రతిపాదింపఁబడియున్నవి. బ్రహ్మవిద్యాసార మనఁదగు పరవిద్యను భగవంతుఁడు మనువు, ఇక్ష్వాకువు మొదలగు రాజర్షులమూలముననే లోకమున వ్యాపింపఁ జేసెనని శ్రీగీతా శాస్త్రమునఁ జెప్పఁబడియున్నది.

"ఇమమ్ వివస్వతే యోగం ప్రోక్తవా నహమవ్యయమ్,
వివస్వాన్ మనవే ప్రాహ మనురిక్ష్వాకవేఽబ్రవీత్.
ఏవం పరంపరాప్రాప్తమిమం రాజర్షయోవిదుః
సకాలే నేహ మహతా యోగోనష్టః పరంతప."

తా. శాశ్వత మైన యీయోగమును నే నర్జునా సూర్యున కుపదేశించితి. అతఁడు మనువునకుం జెప్పె. మను విక్ష్వాకు

నృపున కెఱిఁగించె. ఇట్లు క్రమక్రమముగ వచ్చుచు నీయోగసారమును రాజర్షు లెఱుఁగుదురు. అట్టి యీయోగము చిరకాలము జరుగఁగా నశించెను.

మహర్షులచేఁ బ్రతిపాదింపఁబడిన ధర్మము లన్నియుఁ గల్పాంతమువఱకు ననుష్ఠేయము లయియున్న యవి. చక్కఁగఁ బరిశీలించి చూడ నాధర్మములు ఒక్కదేశమునకు మాత్రము గాని, ఒక్కకాలమునకుఁ గాని నిర్దేశింపఁబడినట్లు గానరావు. అవి యథకారానుగుణముగ సర్వజనానుష్ఠేయములును, సర్వలోకోపయుక్తములుగ నున్నయవి. సర్వజ్ఞులయినవారిచే విధింపఁబడి యుండుటంజేసి జీవుని సర్వోత్తమ మగుపదవిని జెందించుటయం దతిసమర్థము లయియున్నవి. ఆధునికులు వారలవలెఁ బరిపూర్ణజ్ఞానులు గామింజేసియు, నావిధుల తాత్పర్యము గ్రహింపలేక వానిస్వారస్య మెఱుంగఁజాలకున్నారు. ఆధర్మము లన్నియుఁ జక్కఁగ ననుష్ఠింపఁబడినచో లోకమున మానవకోటికి మాత్రమే గాక చరాచరము లగుసమస్తభూతములకు నత్యంతసుఖ మొనఁగూర్పఁ జాలియుండును. మఱియు నీధర్మాచరణమునసె యదృశ్యము లగుభువరాదిసూక్ష్మలోకవాసులగు దేవతలకును, మానవులకును నానుకూల్యము సిద్ధించి లోకమున దేవతాప్రసాదసాధ్యము లగువృష్ట్యాదులు సకాలమునఁ గల్గుటయు సస్యములు ఫలించుటయును సిద్ధించి లోకమునకుఁ బరమసుఖావాప్తి గలుగఁజాలును. అజ్ఞానముచే నాధర్మము

లను విడిచివచ్చిన లోకమున మానవకోటియందు నన్యోన్యవై పమ్యాభావము కలుగుటయేగాక సకలారిష్టములు గలుగుట కా స్పదమగుచున్నది. వర్తమానకల్పమున మహర్షులు కొంతకాల ము మానవకోటియందు జన్మించి జీవకోటులకు మార్గదర్శకు లై యుండి కాలక్రమమున జీవకోటుల శ్రేయస్సు నుద్దేశించి యే యదృశ్యు లయియున్నవారు. అదృశ్యులయ్యును లోకాభి వృద్ధినిగోరుచు, లోకుల వర్తనముల నిరీక్షించుచు, వా రెప్పు డనుష్ఠేయధర్మలోపమున క్షీణత నొందుదురో అప్పుడు తామ వతరించి చక్కఁజేయుచుఁ గల్పాంతమువఱకు సనాతనధర్మము లను గాపాడుచు, లోకమున యోగ్యు లగుమానవులకు సహా యులగుచుఁ గాచియున్నవారు. కల్పాంతరమునుండి యవతరిం చిన యాధికారికులు గాక వర్తమానకల్పమునందు జన్మించిన జీవులలోఁగూడ ధర్మానుష్ఠానబలముచేఁ జిత్తశుద్ధినొంది స్థితప్ర జ్ఞులై, భగవద్భక్తులై, గుణాతీతులై యీశ్వరభావమునొంది జీ వన్ముక్తులయినవారు నమ్మహనీయసంఘమునం జేరి వారలవలె మహర్షిశబ్దవాచ్యు లగుచున్నారు. అట్టి జీవన్ముక్తులు సంసార సాగరమగ్నులై యుండు పామరులను దరింపఁజేయుటకుఁ బలు మారు నీభూలోకమున నే జన్మించి పాటుపడుటయుంగలదు. వా రలు సదా బ్రహ్మానందభరితులై యోగ్యు లగుశిష్యులను వెద కుచు నట్టివారి మనస్సులయందుఁ బ్రవేశించి వారి యజ్ఞానము ను దొలఁగించి పరిశుద్ధులనుజేసి వారలఁ దమవలెఁ బరిపూర్ణు

లుగఁ జేయుటకుఁ బాటుపడుచున్నవారు. అట్టివారి యనుగ్రహమునకుం బాత్రులయినయెడల వారిసహాయము తప్పక కలుగును. మానవులు స్వప్రయోజన పరులై యుండు నంతవఱకు వారల యనుగ్రహము నొందఁజాలరు. పరోపకారబుద్ధి వృద్ధి కానుకాను వారల కటాక్షవీక్షణమునకు నర్హులయి శీఘ్రకాలమున వారి ప్రత్యక్షసందర్శనమునకుం బాత్రులయి వారలవలెఁ గాలక్రమమునఁ బరిపూర్ణులై జీవన్ముక్తులు కాఁజాలుదురు. వీరలే జగద్గురువు లని పిలునఁబడఁదగినవారు.

గురువులు.

గురువనఁగా నజ్ఞానమునుబోఁగొట్టి జ్ఞానోపదేశముచేయువాఁడు. సంసారసముద్రమును దరించి యితరులను దరింపఁ జేయఁబూనినవారలే గురువులు.

> " అవిద్యా హృదయగ్రంథి బంధమోక్షో భవేద్యతః,
> త మేవ గురురిత్యాహుర్గురుశబ్దార్థవేదినః. "

తా. అజ్ఞానజనితమైన హృదయబంధములకు మోక్ష మెవనివలనఁ గలుగునో వానిని గురువని గురుశబ్దార్థము నెఱిఁగిన పెద్దలు వచించుచున్నారు.

బ్రహ్మాండమున గురువు లనేకతారతమ్యముల నొప్పి యున్నవారు. ముఖ్యముగా గురువులలోఁ బరిపూర్ణు లనియు, నపరి

పూర్ణులనియును రెండువిధములుగ విభజింపనగు. ప్రప్రథమమున నానందస్వరూపుఁడును, సకలజ్ఞానప్రదాతయును, సంసారరూప మగునజ్ఞానమును దహించి మహాశ్మశానవాసియు నగు సదాశివుఁడే "గురోర్గురుః" అను నామమున నొప్పువాఁడు. వారి వెనుక వారికిం బ్రతినిధులయి మానవుల వారి పాదారవిందములఁ జేర్పఁగలవారె పైఁ జెప్పఁబడిన జీవన్ముక్తులసమాజము. వీరలు కారణగురువు లనియుం బిలువఁబడుదురు. వీరు లోకహితార్థము స్థూలశరీరధారులై, ఇప్పుడును హిమవత్పర్వతప్రాంతముల నున్నవా రని ముందే సూచింపఁబడియె. ఐనను వీరు సూక్ష్మశరీరములతో జగంబునం దంతట సంచరించుచున్నవారు.

"చరంతి హ్యవనౌ కామం బ్రాహ్మణా భగవత్ప్రియాః,
మాదృశాం గ్రామ్యబుద్ధీనాం బోధాయోన్మత్తలింగినః.
కుమారో నారదఋభురంగిరా దేవలోఽసితః
... ...
ఏతే పరేచ సిద్ధేశాశ్చరంతి జ్ఞానహేతవః"

(భాగవతం ౬ స్కంధమ్.)

తా. భగవద్భక్తు లగుబ్రాహ్మణులు కుమారనారదులును, ఋభువును, అంగిరసుండును, దేవలాసితులు పరాశర మైత్రేయ భరద్వాజవసిష్ఠాదులును, మఱియును ననేకులు సిద్ధులును మాబోటియల్పబుద్ధులకు పరమార్థ జ్ఞానప్రదాతలై, యున్మత్తాది

చిహ్నములుగలవారై (అనఁగా వారి మహిమను బయలు పఱుపక) స్వేచ్ఛగా భూతలంబున సంచరించుచున్నవారు.

పూర్వకాలమందు జనులు పరిశుద్ధులుగ నున్నందున వారలకీ మహాత్ములు అప్పుడప్పుడు దర్శనమిచ్చుచుండిరి. ఇప్పుడన్ననో మానవులు కేవలవిషయాసక్తులై, స్వప్రయోజనపరులై, భక్తిశ్రద్ధావిహీనులై యుండుటంబట్టి యమ్మహాత్ముల సందర్శింప నర్హులుగాక యున్నారు. ఐనను భగవత్స్వరూపులగు వారిని మనము చూడఁజాలకపోయినను మనల నామహాత్ములు సర్వకాలములయందు దివ్యదృష్టిఁజూచుచు, మన జ్ఞానవృద్ధికొఱకును, పరిశుద్ధతకొఱకును యత్నించుచున్నారు. సప్తర్షులు నారదుఁడు, వ్యాసశుకాదులు, గోతమఋషులు, ఉద్ధవమైత్రేయులు లోనగు వారలీకారణ గురువర్గమునఁ జేరియున్నవారలు. వీరలు పరిపూర్ణులయి, భగవత్స్వరూపులయి, తమకువలయు ప్రయోజనమెద్దియు లేకున్నను జీవులను దరింపఁజేయుటయే పనిగాఁ బూని ప్రతిఫలము నించుకంతయుఁ గోరక సూర్యుఁడు లోకమునకు వెలుఁగు నిచ్చునట్టులఁ బాటుపడుచున్నవారు. ప్రపంచమున జనులను బరిపాలించుటకుఁ జక్రవర్తియొక్కఁడుండ వారియాజ్ఞకులోఁబడి మంత్రివర్గమును, రాజప్రతినిధులు నుండు రీతిని జ్ఞానపరిపాలనమునందు "గురోర్గురుః" అనఁబరఁగు మహాదేవుఁడు చక్రవర్తిస్థానమునదుండఁ బైఁ జెప్పిన మహాత్ముల సమూహము రాజప్రతినిధులంబోలియున్నది. ఐనను వీరంద

ఱును దఱచుగ నదృశ్యులై పనిచేయువారలు. కావున సామాన్యజనులకు జ్ఞానోపదేశము చేయుటకొఱకుఁ దమశిష్యులలోఁ గొందఱిని జన్మింపఁజేసి మఱియు లోకమున జన్మించియుండువారలలో నుత్తములను గొందఱఁ దమ శిష్యులనుగాఁ జేసికొని వారిమూలమున నజ్ఞు లగువారలకు జ్ఞానము నుపదేశింపఁజేయుచు భక్తిశ్రద్ధలవృద్ధిఁ జేయుచు జగంబున బ్రహ్మవిద్య మఱువక యుండునట్లు కాపాడుచున్నవారు. వీరలె పై నుదహరింపఁబడిన యపరిపూర్ణు లగుగురువులు. వీరలే కార్యగురువు లనియును బిలువఁబడుదురు. వీరు భూలోకమున జన్మించి చిత్తైకాగ్రమున నీశ్వర ధ్యానముచేయుచు, భూతదయ నభ్యసించుచు గారణగురుప్రేరితులయి, తామును దమశిష్యప్రశిష్యులకోటి యోగ్యులగుసామాన్యజనులకు రాజయోగమార్గముల నుపదేశించుచుఁ, బరుల మేలుకొఱకుఁ బాటుపడుచుఁ గొంతకాలము భూలోకమునఁ గలిసి మెలసి జ్ఞానధనమును వెదజల్లి కాలక్రమమున జీవన్ముక్తులై కారణగురువుల సమాజమును జేరుదురు. ఆశిష్యప్రశిష్యులలోఁ గొందఱుమాత్రము మహాత్ములగు కారణగురువుల సందర్శనమునకుఁ బాత్రులయి వారి యాజ్ఞానుసారము లోకమున వర్తించుచుందురు. మఱికొందఱు అట్టి యుత్తమపదవిని జెందకయుండియుఁ దదనుగ్రహపాత్రులై వారిచేఁ బ్రేరితులై లోకుల జ్ఞానాభివృద్ధికొఱకుఁ బాటుపడుదురు. తఱచుగ లోకమున సజ్జనులును విచారపరులుగనుండువారలకు ఆకస్మిక

ముగ నెవఁడో యొకపురుషుఁడు వచ్చి మనస్సందేహముల బాపి సత్పథమును జూపిపోవుట చూచుచున్నాము. ఇట్లు మంచిమార్గమును జూపినపురుషులు కారణగురువుల ప్రేరేపణమున వచ్చినవారలే యని యెన్నఁదగియున్నయది. ఇట్లు కారణగురువు లనేకవిధములుగ జీవులను సన్మార్గప్రవర్తకులుగఁ జేయుచుందురు. అం దొకటి రెండుమార్గములు ముఖ్యముగ నిందు సూచింపఁబడును.

౧. దేశకాలానుగుణముగఁ దమలో నొకరు భూలోకమున నవతరించిగాని లేక తమ ముఖ్యశిష్యుల నవతరింపఁజేసికాని జీవకోటికి భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యమార్గముల నుపదేశించి జీవులను బరిశుద్ధులను జేయుదురు.

౨. జీవన్ముక్తు లగుకారణగురువులు సూక్ష్మశరీరధారు లయి యజ్ఞుల యజ్ఞానాంధకారమును జూచి చింతించి పరమకారుణ్యముతో దానిం దొలఁగించు నిచ్ఛతో వారి హృదయకవాటములయొద్దఁ గాచియుందురు. ఆమహాత్ములకు జీవు లందఱియందు సమానమగు కరుణ కలిగియుండినను జీవులు తమ కామక్రోధాదులచేతను, అహంకార మమకారములచేతను వారల యనుగ్రహము నొందఁజాలక యున్నారు. సూర్యుని వెలుఁగు సమస్తగృహములందుఁ బ్రవేశించి ప్రకాశింపఁజేయ సిద్ధముగనుండ గృహస్థువు ద్వారములను, గవాక్షములను గట్టిగ

మూసికొనినచో నావెలుఁగు గృహమునం బ్రవేశింపఁజాలక యుండును గదా ! ఐనను సూర్యకిరణములు కవాటమునొద్ద నుండి చీఁకటి కోర్వఁజాలక గృహస్థు లెప్పుడైన వాకిలి తెఱచి నయెడల నప్పు డవి యింటిలోఁ బ్రవేశించి యంధకారమును బోఁగొట్టి గృహమును బ్రకాశింపఁజేయును. అట్లే మనుష్యుల హృదయములకుఁ గామక్రోధాదులు, నహంకారమమకారము లును దట్టమగు కవాటప్రాయములై కారణగురువులను హృద యములయందుఁ బ్రవేశింపకుండున ట్లడ్డపడుచున్నవి. ఎప్పుడైన జీవులు కామక్రోధాముల నించుకయైనవదలి హృదయ కవాట మును దెఱచినయెడల దయామయు లగునామహాత్ములు హృద యములం బ్రవేశించి యజ్ఞానాంధకారమును దొలఁగించి భక్తి జ్ఞానవైరాగ్యముల సముచితముగ నభివృద్ధినొందించి కాలక్రమ మున వారికిఁ బ్రత్యక్షముగూడ నగుదురు. కావున నాజీవన్ముక్తు లు సర్వకాలములయందును జీవులను దివ్యదృష్టిచేఁ జూచుచు నేయున్నవారు. ఏజీవుని హృదయమందైనను భక్తిశ్రద్ధలును, భూతదయయు వెలయుచుండునో అట్టివానిని వారు దివ్యదృష్టిఁ గాంచి శిష్యునిచేఁ బిలువఁబడకయే యాఁకలిగొన్న బిడ్డయొద్ద కుఁ దల్లి పరుగిడివచ్చులాగునఁ బరుగిడివచ్చి జ్ఞానోపదేశముచేసి పోవుచుందురు. ధ్రువునకరణ్యమునందును, బ్రహ్లాదునకు గర్భ మునందును దివ్యదర్శి యగునారదమహర్షి వారలహృదయపారి శుద్ధ్యమును దెలిసికొని పిలువఁబడకయే వచ్చి మిగుల కరుణ

తో నుపదేశించెను గదా ! మఱియును బరీక్షిన్మహారాజుచేఁ బిలువఁబడక దయానిధియగు శుకమహర్షి వచ్చి శ్రీమద్భాగవతే పురాణమును బోధించెను గదా ! అట్లే జీవ్రులు పరిశుద్ధాత్ములైనయెడల వారలకు జ్ఞానోపదేశము చేయ నిప్పుడును నామహాత్ములు రాను సిద్ధముగనున్నవారు. ఆమహాత్ముల దయకుఁ బాత్రులగుజీవులు కొంద ఱిప్పుడును నీ జగమునఁ బ్రవర్తించుచున్నవారు.

శిష్యధర్మములు.

మహాత్ముల యనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడు కాఁగోరు శిష్యుఁడు పరిపూర్ణుఁ డగుకారణగురువువంటివాఁ డగుటకుఁ బ్రయత్నించవలెను. గురువు పరిపూర్ణదయాస్వరూపుఁడును, బరిశుద్ధుఁడు నై యుండును గావున శిష్యుఁడును దయాస్వరూపుఁడును, బరిశుద్ధుఁడును నగుటకు యత్నింపవలయు. కామక్రోధములును, అహంకారమమకారములను, విషయాసక్తి లోనగు వానిని నశింపఁజేసికొనవలయును. దీనికి ముఖ్యసాధనము ధ్యానమే. ధ్యానమనఁ గారణగురువునుగాని, ఈశ్వరునిగాని మనస్సుననిలిపి సర్వకాలసర్వావస్థలయందును బూజించి ప్రేమించుట. ధ్యేయమూర్తియొక్క కళ్యాణగుణములను మనస్సున మననము చేసి నిత్యప్రవర్తనమునం దభ్యసించిన యెడల " యద్భావం తద్భవతి " యను న్యాయానుసారముగ ధ్యానిధ్యేయమూర్తి

సారూప్యము నొందును కావున శాంతము, ఇంద్రియనిగ్రహమునుగల గురువును ధ్యానించిన నట్టివాఁడే యగు. ఈశ్వరునిగాని గురువునుగాని ధ్యానించుచుండఁ దదీయ తేజస్సు ధ్యానిమనంబునం బ్రవేశించి సంసారమాలిన్యమును నశింపఁ జేయును. వేపాఁకుతినిన చేఁదు చక్కెరఁదినుటచే నెట్లు తొలఁగింపఁ బడుచుండునో అట్లే కోపస్వభావముగలవాఁడు ఈశ్వరుని శాంతమూర్తినిగా ధ్యానించిన నాకోప ముపశమించును. కామిగానుండువాఁడు కామదాహకుఁ డగుసదాశివుని ధ్యానించిన నిష్కాముఁ డగును. ఇట్లే యితరదుర్గుణపుంజములుగల వా రాయాగుణములకు విరుద్ధగుణములుగల యీశ్వరుని ధ్యానించిన నాయాదుర్గుణములు నశించి సద్గుణములు వృద్ధియగును. ఇంతియగాక భక్తుఁడు సర్వభూతసమబుద్ధితో సర్వజనశ్రేయోభివృద్ధికొఱకు ధ్యానముచేయవలయు. ఇట్టి ధ్యాన మొనరించిన నతనియందు స్వప్రయోజనపరత్వము, అహంకారము పూర్ణముగ నశించి పరిశుద్ధత గలుగును. అప్పు డతనికిఁ గారణగురువుప్రత్యక్షసందర్శన మొసంగును. కాఁబట్టి శిష్యుఁడు శ్రేయఃప్రాప్తిని గోరిన భూతదయయు, నీశ్వరధ్యానమును బక్తికి రెక్కలవలె ముఖ్యసాధనము లయియుండును. మనస్సు తనవశమున నుండిననేగాని వీని నభ్యసింప సాధ్యము కాదు. మనస్సునఁ జలనస్వభావమును వృద్ధిచేయు నవి యింద్రియములు గాన మొదట నింద్రియముల వశవర్తులనుగాఁ జేసికొనవలయును. ఆపిదప

స్వతః చంచల స్వభావ మగుమనస్సును విషయములనుండి మరలించి యేకాగ్రముగఁ జేయఁదగు. ఇట్లేకాగ్రమగు మనస్సుచే ధ్యానముచేయుచు, నీశ్వరుని యనంతకళ్యాణగుణములను సదా మననముచేయుచు నాగుణముల నభ్యసించు చుండవలయును. ఈరీతిని సాధించుచుఁ గ్రమక్రమమున సాధనచతుష్టయము అనఁగా నిత్యానిత్యవస్తువివేకము, వైరాగ్యము, శమాదిషట్కసంపత్తియు, ముముక్షుత్వము నను నీ నాలుగుసాధనములను సంపాదింప వలయును. ఈ సాధనచతుష్టయసంపత్తి గల్గుటకు సాత్వికాహారములను గొనుటయు, రాజస తామసాహారముల వర్జించుటయు, బ్రహ్మచర్యము నవశ్యకములు.

ఈ విధముగ ధర్మముల శ్రద్ధతో ననుష్ఠించుచు రానురాను అజ్ఞాన తమస్సు వదలి దివ్యదృష్టి కలిగి జ్యోతిస్స్వరూపుఁడగు కారణగురువు లోచనగోచరుఁడై పరిపూర్ణజ్ఞానోపదేశముచేసి గురోర్గురువగు మహాదేవుని పాదపద్మముల సందర్శనముఁ గావించి బ్రహ్మానందభరితునిఁగాఁ జేయును.

శ్రీ పరబ్రహ్మణే నమః.

బ్రహ్మ విద్యా దర్పణము

మూఁడవయధ్యాయము.

ఈశ్వరుఁడు.

ఆదియందు "ఏకమేవాద్వితీయమ్" అని శ్రుతులయం దుపపాదింపఁబడియుండు నిర్గుణపరబ్రహ్మ మొక్కటియె యుండెను. అది యవాఙ్మానసగోచరము. ఆతత్త్వ మున్నదని గాని లేదని గాని వచింప నసాధ్యము.

"నాసదాసీన్నో సదాసీత్."

(ఋగ్వేదము.)

"నసత్తన్నాసదుచ్యతే."

(గీత.)

ఆతత్త్వము నిట్టిదని వాక్కులచే వర్ణింప నసాధ్యము. దానియందు వెలుఁగును, దమస్సును, దివమును, రాత్రియును, విద్యయు, నవిద్యయు, ధర్మము, అధర్మమును గూఢముగ నిహితములయి యున్నయవి. ఆతత్త్వమును వర్ణించు లక్షణ మొక్క

టియుఁ గానరాదు. అపరబ్రహ్మమును "నేతి, నేతి" అనఁగా "ఇది కాదు, ఇదికాదు" అను వాక్యములచే వర్ణించియున్నారు. బుద్ధి గ్రాహ్యము లగులక్షణము లన్నియు నాతత్త్వమును సూచింపఁజాలవు. ఏ విధమున వర్ణించినను ఆవర్ణన లాతత్త్వమునం దన్వయించవు. కావున "నేతి, నేతి" యనుశబ్దములచే గ్రహింపఁదగి యున్నయది.

"యదాఽతమస్తన్నదివానరాత్రి
ర్నసన్నచాసంఛ్ఛివఏవకేవలః,
ద్వే అక్షరే బ్రహ్మ పరేత్వనన్తే
విద్యా విద్యే నిహితే యత్రగూఢే."

(శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు.)

"అన్యత్రధర్మా దన్యత్రా ధర్మా దన్యత్రాస్మాత్కృతాకృతాత్,
అన్యత్ర భూతాచ్చ భవ్యాచ్చ య త్తత్పశ్యతి తద్వద."

(కఠోపనిషత్తు.)

మహావాక్యములచే సైతము నిరూపింపఁబడు వస్తువిద్దియే.

ఇది అవిజ్ఞాతమనియు, నవిజ్ఞేయమనియును వర్ణింపఁ బడియున్నది. ఐన నవ్యక్తమగు నాతత్త్వము నుండియే వ్యక్తమగు ప్రపంచమంతయు వెలువడినది. ప్రపంచమునందుఁ బరస్పర విరుద్ధములుగఁ గన్పడు తత్త్వములన్నియు ననఁగా ద్వంద్వము

లనఁబడు నవియన్నియు నాతత్త్వమునుండి వ్యక్తము లాయె. ఆతత్త్వము ద్వంద్వాతీతము. దానినుండి యీశ్వరుఁడును, మూలప్రకృతియును వెలువడఁగా వానినుండి చరాచరాత్మకమగు ప్రపంచమంతయు నభివ్యక్త మయ్యెను.

అవ్యక్తమనియు, నిర్గుణమనియు నిరూపింపఁబడియుండు పరబ్రహ్మమునుండి యపరబ్రహ్మమనియును, సగుణబ్రహ్మమనియు, నీశ్వరుఁ డనియును బిలువఁబడు తత్త్వము వ్యక్త మాయెను. ఈతత్త్వము పరబ్రహ్మమునకంటె నన్యము కాదు.

" ఏతద్వై సత్యకామ, పరంచాపరంచ బ్రహ్మ య
దోంకారః."

(ప్రశ్నోపనిషత్తు.)

" ద్వేవావ బ్రహ్మణోరూపే మూర్తం చైవామూ
ర్తం చ మర్త్యం చామర్త్యం చామృతంచ స్థి
తంచ యచ్చసచ్చత్యచ్చ."

(బృహదారణ్యకము.)

ఈసగుణబ్రహ్మము వ్యక్తమగునపుడు మూలప్రకృతితోఁ జేరియుండుటచే నీశ్వరుఁడును, మూలప్రకృతియు నను ద్వితయమేకకాలమున వెలువడెనని చెప్ప నగు. ఈప్రకృతి పురుషుల సంయోగముననే చరాచరము లగుసమస్తభూతము లుద్భవించెను.

ఈ పురుష ప్రకృతులకు సంబంధమును గలుగఁజేయునది యీశ్వరశక్తియే. ఈ శక్తియే మాయాశక్తియనియును బిలువఁబడుచున్నది. చంద్రచంద్రికలకు, అగ్నికిని దాహకశక్తికినివలె నీశ్వరునకును మాయకు నవినాభావసంబంధము చెప్పఁబడి యున్నది.

ఈశ్వరుఁడు సచ్చిదానందస్వరూపుఁడు. అనఁగా సత్, చిత్, ఆనందములను లక్షణత్రితయముతోఁ గూడి యున్నవాఁడు. అట్లే ప్రకృతియు సత్త్వరజస్తమస్సు లను గుణత్రితయముతోఁ గూడినది. ఈశ్వరునియందలి లక్షణత్రితయము ప్రకృతియందుఁ బ్రతిఫలింప నొక్కఁడగునీశ్వరునినుండి బ్రహ్మ, విష్ణు మహేశ్వరు లనుమూర్తిత్రితయ మభివ్యక్తమైనది. జగత్సృష్ట్యాదివ్యాపారములకొఱకు మూఁడురూపములు ధరించినను ముమ్మూర్తులచే నెఱుఁగఁ దగు తత్త్వమేకమగు నీశ్వరుఁడే. ఒక్కొక్కఁడును సచ్చిదానంద రూపుఁడయ్యు నొక్కొక్కనియం దొక్కలక్షణము ప్రధానమైయున్నయది. ఈశ్వరుఁడు రజోగుణమునం బ్రతిఫలించి సద్రూపుఁడై సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మయయ్యెను. సత్త్వమునందుఁ బ్రతిఫలించిన యీశ్వరుఁడు చిద్రూపుఁడై స్థితికర్తయగువిష్ణువయ్యెను. తమస్సునందుఁ బ్రతిఫలించిన యీశ్వరుఁ డానందరూపుఁడై లయకర్త యగుమహేశ్వరుఁ డాయెను. ఈశ్వరుని సచ్చిదానందలక్షణములలో నొక్కొక్కటి ముఖ్యముగ నీత్రిమూర్తులలో నొకొకరియందు వ్యక్తముగ నుండును.

శ్లో. " సత్వం త్రిలోకస్థితయే స్వమాయయా
బిభర్షిశుక్లం ఖలువర్ణమాత్మనః,
సర్గాయరక్తం రజసోపబృంహితం
కృష్ణంచవర్ణం తమసాజనాత్యయే. "

(భాగ. ౧౦స్కం. 3 అధ్యా. ౨౦ శ్లో.)

తా. అనఁగా పరబ్రహ్మ స్వరూపుండ వగు నీవు త్రిలోకరక్షణము కొఱకు సత్వగుణముతోఁగూడి శ్వేతవర్ణమును, జగత్సృష్టికొఱకు రజోగుణముతోఁగూడి రక్తవర్ణమును, లోకప్రళయముకొఱకుఁ దమోగుణముతోఁగూడి కృష్ణవర్ణమును స్వమాయాబలమున నీ వొక్కఁడవే ధరించుచున్నావని శ్రీకృష్ణమూర్తిని వసుదేవుఁడు స్తుతించియున్నవాఁడు. ఈవిషయమునే తిక్కనసోమయాజిగారు నిర్వచనోత్తరరామాయణమున నిట్లు చెప్పియున్నారు.

" సత్త్వరజస్తమో గుణవశస్థితిఁ గైకొని లీలనీవ బ్ర
హ్మాత్వముఁ దాల్చిలోకముల కన్నిటికిన్ జననంబొనర్తు వి
ష్ణుత్వముఁదాల్చి వానికి మనోజ్ఞతర స్థితి వృత్తిఁ జేర్తు రు
ద్రత్వముదాల్చి వానికుచితంబగుసంహృతిఁ గూర్తురాఘవా."

ఈశ్వరశక్తిసహితము ముమ్మూర్తులతోడ శక్తిత్రితయముగ భాసిల్లుచున్నది. ఆశక్తియిచ్ఛాశక్తి, జ్ఞానశక్తి, క్రియాశక్తి

యని ముప్విధములుగ వ్యక్తమగుచున్నది. అందుఁగ్రియాశక్తి బ్రహ్మతోఁజేరి సరస్వతిగను, జ్ఞానశక్తి విష్ణువుతోఁ గూడి లక్ష్మిగను, ఇచ్ఛాశక్తి మహేశ్వరునితోఁజేరి యుమగను వెలయుచున్నది. మాయాశక్తి ప్రకృతియందుఁ బ్రవేశించి సదా వర్తించుచుండుటచే మూలప్రకృతి మాయయని పిలువఁబడుటకలదు.

ఏకమగు బ్రహ్మము బహుత్వమగుట కిచ్ఛయించి ప్రకృతిని వశపఱచుకొని తపోమహిమచే జగత్తునుసృజించెను.

"సోఽకామయత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి.
సతపోతప్యత, సతపస్తప్త్వా. ఇదగ్ సర్వమసృజత్."

భగవంతుఁడు బహుత్వము నిచ్ఛయించి సృష్ట్యున్ముఖుఁడు కాఁగా భగవంతునియందు లీనమైయుండిన భూతములన్నియు వెలువడి ప్రకృతియందుఁ బ్రవేశించి వ్యక్తము లయ్యెను. అందు మొట్టమొదట నింద్ర, వాయ్వగ్ని, వరుణ, క్షితి దేవతలుద్భవించి ఆకాశవాయు తేజస్సలిల భూత తత్త్వస్వరూపులై తదధిపతులయి ప్రకాశించిరి. వీరలు ఒక్కొక్కరు సప్తలోకముల కధిపతులై యున్నవారు. ఇవియే పంచభూతములని ప్రసిద్ధములయి సప్తలోకములను గలిగియున్నవి. పృథివీ తత్త్వమే భూలోకము. దీనికి క్షితి దేవతయధినాథ. అప్తత్త్వముభువర్లోకము. దీనికివరుణుఁడధిపతి. తేజస్తత్త్వము సువర్లోక మహాలోకములు. వీని కగ్ని యధిపతి. వాయు తత్త్వము జనలోక తపోలోకములు. వీనికివాయు

వధిపతి. ఆకాశతత్త్వము సత్యలోకము. దీనికధిపతియింద్రుఁడు. ఈయేడులోకముల మీఁద నింకను రెండులోకములున్నట్లు గ్రంథములయందు సూచింపఁబడి యున్నయది. అవి వైకుంఠగోలోకము లనునామములచేఁ బరఁగుచున్నవి. వైకుంఠము మహత్తత్త్వమను నామాంతరముఁ గల యనుపాదక తత్త్వముతోడను, గోలోకము సర్వమూలమగు నాదితత్త్వము తోడను, నీరెండుతత్త్వములతోఁ జేయఁబడియున్నవి. మఱియుఁ బ్రళయకాలమున నీశ్వరునియందుఁ లీనమైయున్న జీవాత్మలును బహిర్ముఖులై వ్యక్తమగుదురు. జీవాత్మలు భగవదంశము లగుటచే నాదియందు నవ్యక్త మనఁ బరఁగు ననుపాదక తత్త్వమున లీనమైయుండి వ్యక్తమై పాంచభౌతిక మగు ప్రపంచమునందుఁ బ్రవేశింతురు.

ఈలోకములయందు మొదట భూర్భువస్స్వర్లోకములను మూఁడింటియందు జీవాత్మలు సంసారచక్రనిబద్ధములై పరిభ్రమించుచుందురు. ఈమూఁడులోకములే గ్రంథములందుఁ ద్రిలోకీయను నామమునఁ బరఁగుచున్నవి. ఈలోకములే బృహదారణ్యకోపనిషత్తునందు మనుష్యలోకము, పితృలోకము, దేవలోకము అని నిరూపింపఁబడి యున్నవి.

"అథత్రయోవావలోకా మనుష్యలోకః పితృలోకో దేవలోక ఇతి."

సామాన్యముగ జీవులీలోకత్రయమును అతిక్రమింపఁ జాలరు. ఐనను ఇంద్రియనిగ్రహము చేతను, యోగాభ్యాసముచేతను, భక్తిజ్ఞాన వైరాగ్యముల చేతను బరిశుద్ధులయి పరిపక్వము నొందినవారలు మహర్లోకమును దాఁటి జనతపస్సత్య లోకములను బొందఁ గల్గుదురు. ఈలోకము లన్నియు జీవులకు సుఖానుభవములుగ నేర్పడియె. ఇట్లు సత్యలోకమును బొందిన జీవుఁడు శబ్దబ్రహ్మస్వరూపుఁడై ముక్తిసాన్నిధ్యము నొందినవాఁడగును. ఈలోకములన్నియు నొకటికంటె నొక్కటి సూక్ష్మములై యొకదానిలో నొక్కటి వ్యాపించి యుండుటచే నొక్కస్థలమునందె యన్నిలోకము లున్నవని తెలియఁదగు. ఐనను ఒక్కొక్కలోకమును దానికంటె కనిష్ఠములగు లోకములకంటె సూక్ష్మమయి తిలబీజమునఁ దైలము వలె నాలోకములను నిండి వాని నతిక్రమించి వ్యాపించి యున్నది. ఊర్ధ్వలోకములని పిలువఁబడులోకములన్నియు నొకదానిపై నొకటి యున్నవనుట కాదు.

ఊర్ధ్వశబ్దముచే నుత్కృష్టతయు, సూక్ష్మతయు నెఱుంగనగుఁ గాని స్థలమునం దౌన్నత్యముగాదు.

శ్రీ పరబ్రహ్మణేనమః.

బ్రహ్మవిద్యాదర్పణము

నాల్గవయధ్యాయము.

జీవస్వరూపము.

జీవుఁ డీశ్వరాంశ మని పైయధ్యాయమున సూచింపఁబడియె.

"మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూత స్సనాతనః
మనష్షష్ఠా నీంద్రియాణి ప్రకృతిస్థాని కర్షతి,
శరీరంయదవాప్నోతి యచ్చాప్యుత్క్రామతీశ్వరః
గృహీత్వైతానిసంయాతి వాయుర్గంధానివాశయాత్॥

జీవులు భగవదంశము లగుటంబట్టి సచ్చిదానందస్వరూపులయ్యెదరు. వారు ప్రళయకాలమునం దీశ్వరునందు లీనమైయుండి కల్పాదియందు బహిర్ముఖులై పాంచభౌతిక శరీరములను బొంది యాయాలోకములందు సుఖదుఃఖ రూప మగు ననుభవములనుబొంది జ్ఞానమును గ్రహింతురు. దీనిచే లోకములన్నియు జ్ఞానదాయకము లగుభోగస్థానము లని యేర్పడును.
ఇ

సామాన్యముగ జీవుఁడు శరీరములకంటె విలక్షణుఁడు. శరీరముల కధీశ్వరుఁడు. శరీరములు నశించుచుండ శరీరియగు జీవుఁడు నాశములేక యుండువాఁడు. జననమరణములు పాంచభౌతికమగు శరీరమునకుఁ గాని జీవునకు లేవు.

"నజాయతే మ్రియతేవాకదాచి
న్నాయం భూత్వా భవితావానభూయః,
అజోనిత్యశ్శాశ్వతోయం పురాణో
నహన్యతేహన్యమానే శరీరే."

తా. ఈయాత్మ ఒకప్పుడైనను బుట్టుటగాని చచ్చుటగాని లేదు. ఇంతకుముందు లేకయుండు స్థితిగాని ఇఁకమీఁద లేకపోవునట్టి కాలముగాని లేదు. పుట్టుకలేనివాఁడును, నిత్యుఁడును, నిర్వికారుఁడును, సనాతనుఁడును నగును. శరీరము నశించుచుండినను నశించువాఁడుకాఁడు.

జననమరణములు, వృద్ధిక్షయములును, లేనిజీవుఁడు పాంచభౌతికమగు శరీరములం బొంది మనస్సుచేతను, ఇంద్రియములచేతను నానా లోకములయందు సుఖదుఃఖరూపమగు ననుభవముల నొంది సంసారమును గ్రహించుచున్నవాఁడు. ఈ జీవుని స్వరూపము నించుక విచారింతము.

జీవుని స్వరూప మీరీతిని వేదాంతపంచదశి యనుగ్రంథమున విద్యారణ్య స్వాములవారు వర్ణించి యున్నవారు.

" చైతన్యం యదధిష్ఠానం లింగదేహశ్చయః పునః,
చిచ్ఛాయా లింగదేహస్థా తత్సంఘోజీవ ఉచ్యతే.'' ౨-౧౧.

కూటస్థ చైతన్యమును, లింగదేహమును, లింగదేహమందలి చిచ్ఛాయయు నీమూఁడును గూడి జీవుఁడనఁబడును. జీవుఁ డీశ్వ రాంశ మగుటం బట్టి సచ్చిదానంద స్వరూపుఁడగు. ఆకాశతత్త్వ మునుండి యొక భూతసూక్ష్మమును గ్రహించి కేవలావిద్యో పాధి గలిగి యానంద ప్రతిబింబముగు జైతన్యస్వరూపము గల వాఁడును నగు. దీనికి దివ్యజ్ఞానసమాజమువారలాత్మయని పేరి డిరి. అంతట వాయుతత్త్వమునుండి యొక భూతసూక్ష్మమును గ్రహించి చిత్స్వరూపయగు చిచ్ఛాయ యగును. దీనినే దివ్య జ్ఞానసమాజమువార లాత్మోపాధిక బుద్ధియని చెప్పుదురు. తరు వాతఁ దేజస్తత్త్వమునుండి యొక భూత సూక్ష్మమును (అణు వును) గ్రహించి సద్రూపమగు లింగశరీర మనఁగా మిగిలియుం డు శరీరములకు బీజరూపమైనదానిని నిర్మించును. దీని నాసమా జము వారు మనస్సని చెప్పుచున్నారు. కనుక వారు జీవుని "నాత్మబుద్ధిమనస్స''ని పిలుచుచున్నారు.

ఈరీతిని జీవుఁడు తక్కిన లోకములం దొక్కొక్క భూత సూక్ష్మమును గ్రహించి యాయాలోకములందుఁ దనకు శరీర ముల నిర్మించుకొనును. ఇట్లు భూలోకమునఁ బృథ్వీతత్త్వము లోని స్థూలభాగముతోఁ జేయఁబడిన స్థూలశరీరమును ధరించు

చున్నాఁడు. ఈశరీర మన్నమయకోశ మని పిలువంబడు చున్న యది. దీనియందుఁ గర్మేంద్రియ జ్ఞానేంద్రియములకు స్థానము లగు గోళములున్నయవి. వీనిచే జాగ్రదవస్థయందు స్థూల ప్రపంచమున వ్యవహరించుచుండును. స్థూలశరీరముయొక్క పోలికకలిగిన ప్రాణమయకోశము పృథివీతత్త్వమునందలి సూక్ష్మభాగముతో నిర్మింపఁబడియుండును. దీనియందుఁ బ్రాణ ములు ప్రసరించుచునుండును. ఈకోశము స్థూలశరీరములో నంతటను వ్యాపించి వెలుపలస యితము కొంతదూరము వ్యాపించియుండును. ఇది యెల్లరకు దృగ్గోచరము కాకున్నను యోగ దృష్టిచేఁ జూచువారలకు గోచరమగును. ఇది సూక్ష్మశరీరము నం దొకభాగ మని చెప్పనగు. జీవుఁడు భువర్లోకమున నప్తత్త్వ ముతోఁ జేయఁబడిన శరీరమును దాల్చును. దీనియందుఁ గర్మేం ద్రియ జ్ఞానేంద్రియములు సూక్ష్మరూపముల నుండును. ఇదియ రాగద్వేషములకును, సర్వకామముల కునికిపట్టు. ఈశరీరము యోగదృష్టిని జూడ నన్నమయ ప్రాణమయకోశములం దం తట నిండి యారెండింటికి బాహ్యమునఁ గొంతదూరమువఱకు వ్యాపించియున్న ట్లగపడును. వివిధము లగు విషయేచ్ఛలును కామక్రోధములు, లోభమోహములును లోనగునవి మనస్సున నంకురింపఁ దత్సదృశముగ నీశరీరము వివిధవర్ణములుగ మాఱు చుండును. కామక్రోధాదులు లేని మహాత్మునియందుఁ గాని శిశు వునందుఁ గాని యీశరీరమున నిట్లు మాఱుచుండు వర్ణములు

కనఁబడవు. ఇదియు సూక్ష్మశరీరమునం దొకభాగముగ నెన్నఁదగు. దీనిని గామమయశరీరమని చెప్పనగు. మఱియు సువర్లోకమునఁ దేజస్తత్త్వసంబాధమగు ప్రకృతితో నిర్మింపఁబడి యాలోకమున జీవుఁడు వర్తించుట కుపాధి యగు శరీరము నొందు. ఈశరీరమున జీవుని మనోవృత్తులన్నియు నిమిడియుండును. వివిధములగు సంకల్పములు మనస్సున నుత్పత్తి యగునపుడు ఈశరీరమునందును దత్సదృశముగ వర్ణము మాఱుచుండును. అనఁగా మనస్సునందు దుర్వృత్తులు పొడమ నీశరీరము బొగ్గు మొదలగు పదార్థములవంటి యసహ్యాకరములగు వర్ణములు కలదియగు. అట్లుగాక నిష్కామప్రేమ మభివృద్ధికాఁగా నాశరీరమున మనోహరమగు రోజాపువ్వు (గులాబి) వర్ణము కనఁబడును. ఇట్లే భక్తికలిగినచో నత్యద్భుతమగు నీలవర్ణము కనఁబడును. ఇట్లు వివిధములగు వృత్తులు నానావిధవర్ణములుగ యోగదృష్టికిఁ జూపట్టును. ఇదియును బైఁ బేర్కొనిన యప్తత్త్వముతోఁ జేయఁబడిన శరీరమును సామాన్యముగ నొక్కటిగవర్తించుచు మనోమయకోశ మను పేర నొప్పుచుండును. ఈశరీరముయొక్క వృత్తులు మనోవృత్తు లని యెఱుంగఁదగు. ఈశరీరము ముందుదహరింపఁబడియున్న కోశముల నన్నింటిని వ్యాపించి బయటఁ గూడఁ గొంతదూరము వ్యాపించియుండును. ఈ కోశములన్నియు జన్మజన్మమునకు మాఱుచుండునవి. మఱియు నా తేజస్తత్త్వసూక్ష్మభాగములతో నిర్మితమై జీవునకు ముక్తి

పర్యంతము విడువని యుపాధియై పైనుదహరింపఁబడిన శరీరములకన్నింటికంటె సూక్ష్మతరమై యుండు శరీరమును జీవుఁడు మహర్లోకమునఁ దాల్చును. ఇదియె వేదాంత శాస్త్రమున విజ్ఞానమయ కోశమనఁబరఁగు. ఈకోశము జీవుని శుభాశుభ వాసనలకన్నింటి కునికిపట్టు. జీవుని వాసనలన్నియు నిందు బీజరూపముగ నుండుటచే నిది యనేక జన్మములకు మూలమై యున్నది. మఱియు సూక్ష్మసూక్ష్మతరములగు మనోవృత్తులకన్నింటి కిది యుత్పత్తిస్థానము. ఇందుత్పత్తియగు మనోవృత్తులన్నియుఁ దలుచుగఁ గామవివర్జితములై యుండు. ఇయ్యది శుద్ధమనస్సున కుపాధియని చెప్పనొప్పు. ఇదియును గూడఁ బై వక్కాణించిన శరీరములనన్నింటిని వ్యాపించి వాని వెలుపలను సహితము వెలయుచుండు. ఇది యోగదృష్టికి నత్యద్భుత తేజోమయముగఁ గన్పడును. మహర్లోకమునకంటె నూర్ధ్వములైన మూఁడులోకములయందానందమయకోశ ముండఁ దగు. ఆదియందిది కేవలాణుమాత్రముగనుండి జీవునకు భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యము లతిశయింప నతిశయింప మిక్కిలి తేజోవంతమయి దివ్యస్వరూపమున వెలుఁగుచుండును. ఈవిషయము రాఁబోవునధ్యాయమున విస్తరించి వ్రాయఁబడు.

జీవునకుఁ బైఁ జేర్కొనఁబడిన శరీరము లన్నియు నుపాధులుగనుండ స్థూలశరీరమగునన్నమయకోశముమాత్రము సామాన్యజనులకు దృగ్గోచరమగు. తక్కుంగల శరీరములన్నియు

యోగదృష్టికి మాత్రమే గోచరములగు. యోగదృష్టిచే నాలోకింపఁబడినపుడు స్థూలశరీరమన్నింటికంటె స్థూలముగను, చిన్నదిగనుఁ గన్పడుచున్నది. తక్కిన యుపాధులన్నియు స్థూలశరీరమున వ్యాపించి దానిం జుట్టుకొనియుండును. ఇవి యొకదానికంటె నొక్కటి సూక్ష్మమై యొకదానికంటె నొకటి తేజోవంతమై కన్పడుచుండు. కావున స్థూలశరీరమునకు వెలుపలనుండి యోగదృష్టికిమాత్రము కనఁబడు భాగము తేజస్సని పిలువఁబడుచున్నయది.

శ్రీ పరబ్రహ్మణేనమః.

బ్రహ్మవిద్యాదర్పణము

అయిదవయధ్యాయము.

తేజస్సు.

తేజస్సన వెలుఁగు. స్థూలపదార్థములకు వ్యతిరేకమయ్యు దానిని జేరి ప్రకాశించుచుండు వెలుగు తేజస్సు.* మనుష్యునందువలెఁ బ్రపంచమునందున్న ప్రతివస్తువు చుట్టును దదనుగుణ మగు తేజస్సు అండమువలె నుండు నని శాస్త్రిజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు. దీపముగల గాజుకుప్పె చుట్టును గొంతదూరము వఱకు దీపకాంతి ప్రసరించు చుండును గదా! ఆగాజుకుప్పె పోవుచోటులందెల్లను వెలుఁగుసహితముపోవుచుండునుగదా! అట్లు ప్రతి వస్తువు (అనఁగా పాషాణములు, వృక్షములు, జంతువులు, మనుష్యులు, ఋషులు, దేవతలు) చుట్టును నానావస్తువులకుఁ దగిన తేజస్సు వెలయుచుండును. ఇయ్యది దివ్యదృష్టి గలవారికి మాత్రమగపడును. జాత్యంధుఁడు సూ

---

* తేజః = అనఁగా త్వగింద్రియ వ్యతిరేకేణ ప్రకాశ విశిష్టాయాత్వక్. శంకరభాష్యము.

ర్య రశ్మిని దెలిసికొనఁజాలక సూర్యరశ్మియే లేదని వాదించినను దృష్టిపాటవము గలవారి కది కనఁబడుచున్నయట్లు తేజస్సును మన చర్మచక్షుస్సులచేఁ జూడఁజాలక మనమది లేదనుకొనినను దివ్యదృష్టి గలవారికి గోచరమై యది స్థిరముగ నిరూపింపఁబడుచున్నది. ఆ తేజస్స్వరూపమును బట్టి వస్తుగుణములను దెలియఁదగు. యోగమహిమచే నొప్పు మహానీయులు సామాన్యజనులను జూచినంతనె వారి గుణముల గ్రహించుచుండుట గ్రంథములందు సూచింపఁబడి యుండుటఁ గానమా. మనుష్యులయందువలె నితరవస్తువులయందుసైతము నానావిధములుగఁ దేజస్సు కనఁబడుచుండును. కొన్నింటియందు దుర్గుణములను సూచించు హేయమగు తేజస్సును, మఱికొన్నిటియందు సామాన్యమగు తేజస్సును, ఇంకను గొన్నిటియందుత్తమమును బరిశుద్ధము నగుదివ్యతేజస్సు నున్నట్లు యోగులు చెప్పుచున్నారు. ఈకారణమును బట్టి ధర్మశాస్త్రములయందుఁ గొన్నికొన్ని పదార్థములు పరిశుద్ధము లనియును, పూజార్హము లనియును, భోజనార్హము లనియును, ధారణార్హము లనియును నిర్దేశింపఁబడి యున్నయవి. తులసియు, దానిపూసలును విష్ణుప్రీతికరములనియును, విష్ణుభక్తులు వాని నుపయోగించినఁ బరిశుద్ధులగుదు రనియును; అట్లు బిల్వము, రుద్రాక్షలు శివప్రీతికరములగుటచే శివభక్తులకు ధారణార్హము లనియును నిర్దేశింపఁబడి యున్నదికదా! మఱియు భోజనపదార్థముల యందుఁగూడఁగొన్నిపరిశుద్ధ తేజోవంతము లగుటచే సాత్వికము లనఁదగి జ్ఞానవై

రాగ్యప్రదము లనియును, మఱికొన్ని మలిన తేజోవంతము లగుటవలన రాజసము లనియుఁ దామసము లనియు ననఁబడి కామక్రోధాదులను, నిద్రాలస్య ప్రమాదాదులను వృద్ధిచేయు ననియును నిరూపింపఁబడియున్నయవి. ధర్మశాస్త్ర కర్తలు యోగదృష్టిచే నొప్పు మహాత్ము లగుటంబట్టి యాయా పదార్థములయందున్న తేజోవిశేషములఁ బరిశీలించి సాత్విక రాజస తామసాహారములఁ జక్కఁగ విభజించి నిర్ణయించి యున్నవారు. ఆధునికులలోఁ గొంద ఱప్పదార్థముల యందున్న రాగముచేతను, అట్టి దృష్టి లేనివారగుటచేతను నీభేదములసంగతము లని యాప్తోక్తులను నిరాకరించుచున్నవారు. కాని పరిపూర్ణజ్ఞానముచేఁ జెప్పుమాటలు కావు. కాఁబట్టి ధర్మశాస్త్రములననుసరించి భోజనార్హము లగుసాత్త్విక పదార్థములను మాత్రము గ్రహించుచు, నిషిద్ధ పదార్థములం ద్యజించుచుండిన మనుష్యుఁడు దన తేజస్సును బరిశుద్ధముగఁ జేసికొని బాగుపడును. అట్లు గాక రాజసతామసాహారములఁ గొనిన యెడల శరీర మపరిశుద్ధమై మలిన తేజస్సు గలిగి సత్ప్రవర్తనమునకును, భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యాద్యభ్యాసమునకును బ్రతిబంధకమగును.

ఇంతట నీవిషయము నుజ్జగించి మనుష్యుని తేజస్సువిషయమునఁ గొంత ముచ్చటింతము. జీవుని సూక్ష్మశరీరము లన్నియు స్థూలశరీరమునం దంతట వ్యాపించి యాశరీరము వెలుపల సహితము గొంతదూర మావరించియుండు ననియు నాభాగము తేజ

స్సని వ్యవహరింపఁ బడుననియు ముందే చెప్పఁబడియె. మఱియు నాశరీరములు మనోవృత్తుల ననుసరించి భిన్న భిన్న వర్ణములు గలవిగ మాఱుచుండు ననియును జెప్పఁబడియె కాదే! గాజు కుప్పె (లాందరు) లో తెల్ల పగలువత్తిని వెలిఁగించినచో నా వెలుఁగు దానిచుట్టు కొంతదూరము వఱకు వ్యాపించి యాగాజుకుప్పె వెంటఁబోవుచుండును. అటుల వివిధవర్ణములుగల వెలుఁగులనిచ్చు పగలువత్తుల నొక దాని వెనుక వేఱొకదాని నాగాజుకుప్పెయందు వెలిఁగింప దాని వెలుఁగుసహితము దాని ననుసరించి మాఱుచుండునుగదా! మనుష్యునిశరీరము గాజు కుప్పెగను, మనస్సు వెలుఁగుచుండు పగలు వత్తిగను భావింపుఁడు. మనోవృత్తులు మాఱినట్లెల్ల మనోమయ కోశముయొక్క వర్ణము మాఱుచుండు నని ముందే సూచింపఁబడియె. మనస్సు మాఱునటుల శరీరము చుట్టునుండు తేజస్సు మాఱు చుండును. మనస్సునఁ గోప ముద్రేక మైనయెడలఁ జుట్టు నున్న తేజస్సు రక్తవర్ణముగను, కామోద్రేక మగుచో నది దాసాని పూవు రంగువలె (జపాకుసుమతుల్యముగ) మాఱును. కేవల స్వప్రయోజన పరత్వము గలిగినచో నా తేజస్సు పండు పోఁకరంగుగ మాఱును. ఎక్కుడగుబుద్ధిప్రసారము గలుగుచో నది సువర్ణవర్ణముగలదియగు. పరోపకారబుద్ధి గలిగి భక్తిజ్ఞానము లభివృద్ధియై, సదా ధ్యానపరుఁడై యుండు రాజయోగి తేజస్సు స్ఫటికముఁబోలి నిర్మలమై సూర్యకాంతి ననుకరించుచుండును.

సామాన్యజనులయందు నీ తేజస్సు శరీరముచుట్టు నించు మించుగ రెండడుగులు వ్యాపించి యుండును. పరిపూర్ణుడగురాజయోగి తేజస్సు కొన్నిక్రోశముల వఱకు వ్యాపించి యుండుననియనుభవజ్ఞులు వచించుచున్నారు. సాధారణముగ మానవులొకనినొకరు కలిసినపుడు వారిశరీరముల నావరించియుండు తేజస్సులొకదానితో నొకటి కలియును. అట్లు కలియుటవలన వారల గుణము లొండొరుల కాపాదించును. కోపియగువాడు శాంతుని సమీపించిన యెడల వారిద్దరి సూక్ష్మశరీరముల సంస్పర్శముచేనతని క్రోధగుణ మించుక శాంతముగ మాఱదగు. లేక శాంతుని శాంతగుణ మొక్కించుక కోపముగ మాఱినను మాఱనగు. ఈయుభయులగుణములలో నెవ్వారి గుణము దృఢతరముగ నుండునో వారిగుణములు ఎదుటి వారిగుణముల నెక్కుడుగమార్పజాలి యుండును. రక్తవర్ణము గల జలము స్వచ్ఛజలమును గలియుటచే స్వచ్ఛజలమునందుం గొంచె మెఱుపురంగును, రక్తవర్ణ జలమునందు రక్తవర్ణము తగ్గుటయును గలుగునుగదా! అందు రక్తవర్ణమగు జల మెక్కుడుగనుండినచోనదకు రక్తవర్ణమే ప్రధానమగు. లేక స్వచ్ఛమగు జల మధికముగ నున్నచో దాని గుణము ప్రధానముగ నుండును. అటులే మానవు లిరువురు కలియు నపుడు దృఢతరగుణము లెవరియందుండునో వారిగుణము లితరుని గుణములను మార్పజాలి యుండును. కావుననే సత్పురుష సాంగత్యము వలన సద్గుణము లభివృద్ధి యగును. దుష్టుల సాన్నిధ్యముచే వారిగుణము లితరు

లకు సహితమలవడును. తపస్సంపన్నులును, పరోపకార పారీణులును, పరమదయాళురును, శాంతస్వరూపులును నగు మహాత్ముల యాశ్రమములందు నైజవిరోధము లగుజంతువు లన్యోన్యమిత్రములయి వర్తించు చుండుట గ్రంథములయందుఁ జదివియున్నాము కదా! ఇందుకుఁ గారణ మామహాత్ముని శాంతమగు తేజోమహిమయే యని తెల్లమగు చున్నది. ఆమహాత్ముల శాంతగుణము వారిచుట్టును గ్రోశముల కొలఁదిని వ్యాపించి యాప్రదేశముల సంచరించు భూతకోటుల నన్నింటిని శాంత స్వభావములు గలవానినిగాఁ జేయ జంతువులు గూడ సహజవైషమ్యములను మఱచి యన్యోన్య మిత్రభావములతోఁ గలసి మెలసి యుండును.

ఈ విషయము మానవు లెల్లరును జక్కఁగఁ దెలిసి కొనఁదగినది. ఎవ్వరైనను మనోవాక్కాయముల దుర్వృత్తి గలవారైనయెడల వారితేజస్సు మలినమై వారి సాంగత్యముచేయువారికిని, వారిచ్చు నన్నపానాదుల గ్రహించు వారికిని, వారు చేయు దానములఁ బ్రతిగ్రహించు వారికిని, మఱియు వారిసంతతి వారికిని నాదుష్ట తేజస్సు వ్యాపించుటచే వారెల్లరు దుష్టబుద్ధులై చెడిపోదురు. ఇట్లొకఁడు చెడుటచే ననేకులు చెడిపోవుటయే గాక క్రమక్రమమునఁ బ్రబలి గ్రామమంతయు, మఱియు ననేకగ్రామములకు నాదుష్ట తేజస్సు వ్యాపించును. ఇట్లనేకులు చేయు పాపకృత్యముల వలని దోషము మొదటివానికిం

గొంతవఱకు నాపాదించును. అట్లే యొకానొక గృహమునందుఁ బరమ పతివ్రత యగు నారీమణియు, ఏకపత్నీవ్రతుఁడును, దయాళువు నగు పురుషుఁడును నివసించు చుండినచో వారి పరిశుద్ధ తేజస్సు సమీపమున నున్నవా రందఱియందు వ్యాపించి యందఱకు సద్బుద్ధిని బుట్టించి యనేకులకు మేలు చేయును. అట్లందఱిని సత్స్వభావము గలవారినిగఁ జేసిన పుణ్యఫల మా స్త్రీపురుషులం జెందు. కావున నెల్లవారును సర్వకాలసర్వావస్థలయందుఁ బరిశుద్ధమనస్కులై, సర్వభూత హితకాములై కరుణాపారావారులై భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యము ల నభ్యసించు చుండవలయును. అట్లుండువారు తమరుఁ దెలియకపోయినను లోకమునకు మహోపకార మొనరించుచుండువారే. తాము సంసారసాగరమును దాఁటుటయే గాక సన్నిధిమాత్రమున నితరులను సహితము మంచివారిని గాఁ జేయుచుందురు. అట్లుగా కెవ్వఁడేని దుర్వృత్తియందుండువాఁడు తాఁ జెడుటయే గాక తన సహవాసముచే లోకమునకు మహాపకారియగును. ఎల్లవారు నీవిషయమును జక్కఁగఁ దెలిసికొని సదా దుర్వృత్తినివదలి సద్వృత్తి నభ్యసింపవలయును.

ఎవ్వఁడేనియు భోజనకాలమున నీశ్వరధ్యానము సేయుచు భుజించినయెడల నాయన్నము శరీరదార్ఢ్యమును వృద్ధిచేయుట మాత్రము గాక దివ్యతేజస్సు కల దగుటవలన మనో

బుద్ధులఁ బరిశుద్ధములఁజేసి జ్ఞానవైరాగ్యములను సహితము వృద్ధిచేయఁ దగి యుండును.

"అన్నం బ్రహ్మ రసో విష్ణుర్భోక్తా దేవో మహేశ్వరః,
ఏవం ధ్యాత్వా ద్విజోభుంజన్నన్నదోషైర్నలిప్యతే."
"అహం వైశ్వానరోభూత్వా ప్రాణినాం దేహమాశ్రితః,
ప్రాణాపానసమాయుక్తః పచామ్యన్నం చతుర్విధమ్."
(గీత.)

తా. అన్నము బ్రహ్మస్వరూపము. రసము విష్ణుస్వరూపము. భోక్త మహేశ్వరుఁడు. ఈరీతిఁ దలంచుచు భుజించు ద్విజుఁ డన్నదోషములచే నంటఁబడఁడు. ఓయర్జునా! నేన గ్నిస్వరూపుఁడనై దేహుల దేహములను బొంది ప్రాణాపాన వాయువులం గలిసి నాల్గువిధము లగునన్నమును బచనము చేయుచున్నాను.

కావుననే భక్తులు భోజనకాలము నందు జ్ఞాన వైరాగ్య సిద్ధికై యీశ్వరధ్యానమును జేయుచు నుందురు.

"అన్నపూర్ణే సదాపూర్ణే శంకర ప్రాణవల్లభే,
జ్ఞానవైరాగ్య సిద్ధ్యర్థం భిక్షాం మే దేహి పార్వతి."

అని ధ్యాన మొనరించుచు భుజించుచుందురు. అటుల పాకము చేయువారును, వడ్డించువారును బరిశుద్ధ సంకల్పులై యీ

శ్వరుని దలంచుచునే పనిచేయవలయును. అట్లు చేయక దుస్సం కల్పములు గలవారైనయెడల వారి మలినతేజస్సు అన్నమునందు వ్యాపించి భుజించు వారిని సహితము మాలిన్యము గలవారినిగాఁ జేయును.

మఱియు భక్తుఁడు సర్వకాలముల యందుఁ బరోపకారపరుఁడై యుండవలయు ననుట సర్వశాస్త్రసమ్మతమగు విషయము కదా! ఇట్లు పరులకుమేలు చేయుటకై దుష్టులసాన్నిధ్యమునకుఁ గాని, ప్రాకృతజన సంఘములోనికిఁ గాని భక్తుఁడు పోవలసియున్నపుడు నిలుకడతోఁ గొలఁదికాల మీశ్వరుని ధ్యానించి యితరులదగు దుష్టతేజస్సుతన్నంటకుండునటుల రక్షకమగు నొక్క తేజః కవచమును నిర్మింపవలయు నని ప్రార్థింప వలయును. అట్లు దృఢముగ సంకల్పించి భగవంతుని వేఁడినచో నతని తేజస్సులో నొకభాగము రక్షకమగు కవచముగ మాఱి యతనిని రక్షించును. ఇట్లే నిద్రించుటకు ముందు సహితము ఇతరుల దుస్సంకల్పములు లోనగునవి నిద్రించు వాని నంటక యుండునటు లీశ్వరుని ధ్యానించి పరుండ వలయును.

సాధారణముగ మలినతేజస్సు గల మానవులు తత్తుల్యమగు మలినతేజస్సు గల యితరులను దమయొద్ద కాకర్షించుకొందురు. ఒక్కనిసంకల్పము లితరులను సైతము పొందును. అట్లొకఁడు కోపిగనుండినచోఁ గోపు లగు నితరుల కోపసంక

ల్పముల నా కర్షించుకొని దానిచేఁ దనకోపమును వృద్ధిచేసి కొనును. ఇంతియగాక పూర్వము క్రోధాత్ములయి యుండి మృతినొంది పిశాచరూపులుగ సూక్ష్మలోకముల సంచరించు చుండు జీవులను సహితము తనయొద్ద కాకర్షించుకొని వార లచేఁ బ్రేరితుఁడై యనివార్యక్రోధమునకు లోఁబడి యనేక పాపకార్యములను జేయును. * ఇట్టితరుల దుర్గుణముల ను, తత్సదృశములగు నితరుల సంకల్పములను, తత్సమా నులును విదేహులును నగు నితరదుష్టులనుగూడ నాకర్షిం చుకొని క్రమక్రమమున వృద్ధినొందుచుండును. అట్లుగాక లోకమునం దెల్లవారును భక్తులును, జ్ఞానులును, విరాగు లును, ధర్మాత్ములును గావలయునని సదా యీశ్వరుని ధ్యానిం చుచు సద్ధర్మములను భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యముల నభ్యసించుచు, సర్వభూతహితమును, జేయుచుండు పురుషుఁడు తన తేజస్సు నపా రముగఁ బరిశుద్ధముగఁ జేసికొనును. ఆ తేజస్సు ఇతరయోగుల యొక్కయు, ఋషులయొక్కయు దివ్యతేజస్సుల నాకర్షించును. అట్టియోగి సాన్నిధ్యమునకు సూక్ష్మశరీరధారులగు ఋషులును, మఱియు దేవతలును వచ్చి యోగిమనంబునం బ్రవేశించి యంద లిమాలిన్యమును దుదముట్ట నశింపఁజేసి పోవుదురు. ఇట్లభ్యాస ముచేయు యోగుల తేజస్సు దినదినాభివృద్ధిగలిగి తుదను బహు క్రోశములవఱకును వ్యాపించును. మహాత్ముల తేజ స్సెంతదూ

* అరణ్యపర్వములో ఘోషయాత్రలో దుర్యోధనుఁడు ప్రాయోప వేశమున నుండ నపుడు భూతములు బోధించి రనుకథ ప్రమాణము.

రము వ్యాపించి యుండునో ఆదేశమంతయు నా తేజోమహిమచే నిండియుండుట వలన నామహాత్ముని యాశ్రమ మని చెప్పఁదగు:

"నిగృహీతేంద్రియగ్రామో యత్రయత్ర వసేన్నరః,
తత్రతత్రకురుక్షేత్రం నైమిశం పుష్కరాణిచ."

ఇంద్రియ సముదాయమును జయించిన నరుఁ డేయే స్థలముల నివసించునో అందందుఁ గురుక్షేత్రము, నైమిశారణ్యము, పుష్కరము లుండును. అనఁగా నాక్షేత్రము కురుక్షేత్ర నైమిశారణ్య పుష్కరములతో సమాన మని తాత్పర్యము.

ఎవ్వరేనియు నాయాశ్రమమునం బ్రవేశింప నా తేజోరాశి వారలం బరిశుద్ధులం జేసి వారలను భక్తులుగఁ జేయఁగలుగు. ఇప్పుడును గంగ మొదలగు మహానదులయందును, ననేక పుణ్యక్షేత్రములయందును, అనాది దేవాలయములయందును ఋషుల దివ్యతేజస్సు వ్యాపించియే యున్నయది. ఆయాస్థలములయందు మహాత్ములగు మునులు బహుకాలము తపస్సుచేసి పామర జనులను జిరకాలముద్ధరించుట కొఱకుఁ దమ శక్తిని మహిమను ఆయా తీర్థక్షేత్రముల యందు స్థాపించియున్నవారు. ఈకారణముల వలనను, మఱియు నాగమోక్తవిధులననుసరించి ప్రతిష్ఠింపఁబడియుండుట వలనను దేవాలయములు దివ్య తేజస్సుతో నిండియున్నవి. మఱియును గాశీ మొదలగు దివ్య క్షేత్రముల

కును గొప్ప దేవాలయములకును ఋషుల దృశ్యరూపముల నే తెంచి యాక్షేత్రముల మహిమ క్షీణింపక యుండఁ దమ తపశ్శక్తి చేఁ గాపాడు చుందురు.

కావున నెల్లవారు నమ్మహనీయుల మార్గము ననుసరించి పరిశుద్ధులై యితరుల పారిశుద్ధ్యము కొఱకు ధ్యానించుచు లోక మునందలి పరిశుద్ధ తేజస్సును నభివృద్ధిచేయుటకు సదా ప్రయత్న మొనరింతురు గాక.

శ్రీ పరబ్రహ్మణే నమః.

బ్రహ్మవిద్యాదర్పణము

ఆఱవయధ్యాయము.

జీవుని శరీరములు.

బ్రహ్మాండమున ననేక లోకము లున్నవనియు, జీవుఁ డాయా లోకమునందు వ్యవహరించుటకుఁ దగిన యుపాధు లాయాలోక సంబంధమగు ప్రకృతిచేఁ జేయఁబడు ననియు ముందు సూచింపఁబడియె. ఆయా లోకసంబంధమగు ప్రకృతిచేఁ జేయఁబడిన యుపాధియనఁగా శరీర మొకటి లేనిచో నా లోకానుభవము జీవునకుఁ గలుగ నేరదు. కనుక నా లోకసంబంధమగు జ్ఞానము దొరకదు. బ్రహ్మాండము నందలి లోకములన్నింటి యందును సాధ్యమగు జ్ఞానము నంతయు సంపాదించుకొనుటకే గదా జీవుఁడు పంచభూతాత్మక మగు నీ ప్రపంచమునం బ్రవేశించి యున్నవాఁడు. దృష్టాంతముగ నీ భూలోకమును జూతము. పృథ్వీతత్త్వముచేఁ జేయఁబడిన స్థూలశరీరము జీవునకు లేక పోయినచో నీ ప్రపంచజ్ఞాన మేలాగు గలుగును? శరీరమున కన్నొకటి లేనిచో రూపజ్ఞానము లేదు గదా! అనఁగా నానావిధము లగు

వర్ణములు; నానావిధములగు కాంతులు, నానావిధములగురూపములు ఆజీవుని కగోచరములుగదా! అట్లే శ్రోత్రేంద్రియము లేనిచో శబ్దజ్ఞానము సున్నయేగదా! ఈ లాగున నీయొక్కొక్కయింద్రియము లేనిచో నొక్కొక్క విధమగు జ్ఞానమసాధ్యమగుటవలన స్థూలోపాధి లేని జీవున కీలోక జ్ఞానమే లేక పోవును. జీవున కిట్టి జ్ఞానమును సంపాదించుకొనవలయు ననునిచ్ఛగలిగి గదా తత్సాధనము లగు నీయుపాధులును దేవతల సహాయముచే నిర్మింపఁబడెను. ఆత్మశక్తులు క్రమక్రమమున నభివ్యక్తములు కాఁగా ఆత్మ చూడఁదలఁచినచో నుపాధియందుఁ గన్నులుత్పత్తి యాయెను. ఆఘ్రాణించు కోరికగలుగ నాసిక ముత్పత్తియాయెను. అటులనే ఆత్మ కోరిన కోరికలచే వాని కుపయోగకరములగు కరణముల శరీరమునందుఁ బుట్టించుకొనెను. కరణములద్వారా జ్ఞానమును బొందునది యాత్మయే.

"మఘవన్మర్త్యంవా ఇదగ్ం శరీరమాత్తం మృత్యునా తదస్య అమృతస్య అశరీరస్య ఆత్మనోఽధిష్ఠాన మాత్తోవై సశరీరః"
"అథ యో వేదేదం మన్వానీతి సఆత్మామనోఽస్య దైవంచక్షుః సవాఏషఏతేనదైవేన చక్షుషా మనసైతాన్ కామాన్ పశ్యన్ రమతే"

(ఛాందోగ్యోపనిషత్తు)

తా. ఈశరీరము నశ్యమైనది. మృత్యువుచే భక్షింపఁబడును. అనఁగా మృత్యువునకు లోఁబడినది. అయినను అమృతస్వరూపుఁడు, నశరీరుఁడు నగు నాత్మ కధిష్ఠానముగ నున్నది.

ఏతత్త్వము - ఎవరు - దీనిం దెలిసికొనియెద నని తలం చునో ఆతత్త్వమే ఆత్మ. మనస్సు, ఇంద్రియములు నను కరణ ములద్వారా యీకామనముల ననుభవించి యానందించు వాఁడు.

ఇట్లు శరీరము లన్నియు జ్ఞానసాధనములు కావున నీ శరీర ముల విషయము విశదముగ విచారింపఁ దగినది.

స్థూలశరీరము, అన్నమయకోశము.

జీవునకుం గల శరీరములు మూఁడు. స్థూలశరీరము, సూ క్ష్మశరీరము, కారణశరీరము. వీనికే పంచకోశములనియు సంజ్ఞ కలదు. స్థూలశరీరమన నన్నమయకోశము. సూక్ష్మశరీర మందుఁ బ్రాణమయ, మనోమయ, విజ్ఞానమయ కోశములు నున్నయవి. కారణశరీర మానందమయకోశము. అన్నమయ ప్రా ణమయ కోశములు రెండును భూలోకసంబంధమగు పృథివీతత్త్వ ప్రకృతి. వికారములుఅన్ని ప్రకృతులయందు స్థూల సూక్ష్మ తారతమ్యములు గలయేను భాగములున్నయవి. అందులో పృ థివీతత్త్వాంతర్భాగము లగు పృథివ్యప్తేజో భాగములచే నిర్మింపఁ బడినది అన్నమయకోశము. మిగత నాలుగు సూక్ష్మ భాగముల తో నిర్మింపఁబడినది ప్రాణమయ కోశము.

శరీరములన్నింటిలోను గనిష్ఠమై, స్థూలమై, యల్పకాలిక మైనది స్థూలశరీరము. ఇందు జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియగోళము

లు (అనఁగా నవయవములు) న్నయవి. వీనిమూలమున నింద్రి యమనస్సుల ద్వారా జీవునకు భూలోక జ్ఞానము కలుగును. ఇది యన్ని శరీరములలో నల్పమైనది యైనను ధర్మసాధనముల లో మొదటిదియును ముఖ్యమైనదియు నగును. పనిచేయువాని కొలముట్టులవలె మనశరీరము పరిశుద్ధముగను, సూక్ష్మగ్రాహి గను నుండవలయునుగదా! త్రుప్పుపట్టి పదనులేని కొలముట్టు లతో పనివాఁ డెంత నిపుణుఁ డైనను ఏమియుఁ జేయఁజాలఁడు గదా!

మొట్టమొదట శరీర మారోగ్యము గలిగి దృఢమైనదిగ నుండవలయును. ఇందుకు శరీరపారిశుద్ధ్యము, పరిశుద్ధము లగు నన్నపానాదులు, వ్యాయామమును, మంచిగాలియు నత్యావశ్య కములు. దినదినము స్నానము చేయకుండినచో రోమకూపము లన్నియు మురికిచే నిండి లోపలి మురికి బయట రా వీలులేకుండు టచేఁ బలువిధములగు రోగములకుఁ గారణమగును. కావున న న్నిమతములయందును దినదిన మొకపర్యాయ మైనను స్నానము చేయుట విధింపఁ బడియున్నది. మనగృహములను గృహసమీప ప్రదేశములను బరిశుద్ధముగ నుంచుకొనవలయును. లేనియెడల గాలిచెడి యనారోగ్యకరమగును. నిర్మలోదకమును ద్రాగవ లయు. మద్యమును వర్జింపవలయును. ఆహారములందు తామసా హారము బొత్తుగ వర్జింపవలయును. చెడినపదార్థములు, పర్యుషి తము లనఁగా చల్దిపదార్థములు, సారము పోయిన పదార్థములు,

మాంసములు, నల్లమందు మొదలగు మత్తుపదార్థములు, ఉల్లిమొదలగు వస్తువులు విడువఁదగినవి. ఇట్టి పదార్థములను సేవించినచో శరీరము దృఢముగఁ గనఁబడినను సూక్ష్మములగు విషయముల గ్రహింపఁ జాలనశక్తమై యుండును. రాజసాహార ములు విడువఁదగినవియే. సత్పురుషుల సాంగత్యముచేతను, బు ణ్యస్థల పుణ్యతీర్థ సేవలచేతను, దేహము పరిశుద్ధమగును. శరీర మును జాగరూకతఁ బెంచినచో నది ధర్మాచరణమునకు శ్రే ష్ఠమగు సాధనమగు.

మనకుఁ బుట్టుకతో వచ్చిన శరీరము మార్పసాధ్యముగా దని సందేహించరాదు. శరీరము ప్రతినిమిషమును మాఱుచు నే యున్నయది. దానియందలి యణువు లెల్లప్పుడును బహిర్గత ములగుచునేయున్నవి. అట్లే ప్రతినిమిషమునను, ఉశ్వాసనిశ్వాస ములచేతను, అన్నపానాదుల చేతను నూతనముగ నణువులు శరీ రమునం బ్రవేశించుచునేయున్నవి. ఈ రీతి నేడుసంవత్సరముల కాలమున శరీరమంతయు నొకసారి పూర్ణముగ మాఱునని శరీ రతత్త్వజ్ఞులు నిరూపించి యున్నారు. ఏడుసంవత్సరములనాఁడు శరీరమునం దుండిన యణువులలో నొకటైన నిప్పుడు శరీరమున నుండదు. ప్రవాహమునం దొక్క జలకణమైనను, ఒక్క నిమిష మొక్కస్థలమున నిలువకుండినను నొడ్డుననుండి చూచువారలకు నదీప్రవాహ మొకరీతిగనేయుండునట్లు తోఁచురీతిని శరీరమునంద లి యణువు లెడతెగక మాఱుచుండినను శరీరము మాఱనట్లు

మనకుఁ దోఁచును. ఇట్లు మాఱుచుండు శరీరమును బ్రయత్నముతో మంచిదిగఁ జేసి కొనుట సులభము.

మఱియు నొక్క విషయమును మఱువరాదు.

"ఆత్మానం రథినం విద్ధి శరీరం రథమేవ చ"

శరీర మాత్మకుపాధిగావున నది యాత్మస్వాధీనమం దుండఁ దగినది గాని యాత్మ దీనికి లోఁబడి యుండఁగూడదు. మనము శరీర మనియెంచి దానిని స్వేచ్ఛగా విడువరాదు. శరీరము మనదని తెలిసికొని మనము చెప్పినపనుల నదిచేయునట్లు చూచుకొనవలయును. మనము సంరక్షించు గుఱ్ఱములు మొదలైనవాని వలె దానిని శుద్ధిగానుంచి పోషించుచు మనముచెప్పినపనులు దానితోఁ జేయించుచు రావలయును.

ఈ విధమున బాల్యమునందుండి శరీరమును శిక్షించుచు వచ్చినచో దానిని సులభముగ స్వాధీనమునకుఁ దెచ్చుకొనఁ గలుగుదుము. బాల్యమునందు లేఁత తీఁగవలె శరీరమును ద్రిప్పుకొననగును. వయస్సు రానురాను బ్రమానివలె దానిని వంచుట కష్టమగును. కావున బాలురకీవిషయమును బోధించి వారలచే నభ్యసింపఁజేయుట మంచిది.

సూక్ష్మశరీరము.

సూక్ష్మశరీరమందుఁ బైఁజెప్పినరీతిని మూఁడుకోశములున్నయవి. వానిలోఁ బ్రాణమయకోశ మన్నింటిలో స్థూలము.

మనోమయకోశము దానికంటె సూక్ష్మము. విజ్ఞానమయ కోశ మన్నింటిలో సూక్ష్మము.

ప్రాణమయకోశము.

ఇది పైఁజెప్పినరీతిని బృథివీతత్త్వమందలి సూక్ష్మభాగములచే నిర్మింపఁబడినది. ప్రాణములు దీనినుండియే స్థూలశరీరమునకు వ్యాపించును. దీనినుండియే స్థూలశరీరమునకును మనోమయకోశములోని యింద్రియములకును సంబంధముగలిగి యుండును. ఈకోశము స్థూలశరీరమునం దంతటను వ్యాపించి నిండుకొని యాశరీరమున వెలుపలిభాగమున సైతము కొంచెము దూరమువఱకు వ్యాపించియుండును. స్థూలశరీరమునకుఁ బ్రతిబింబమువలె నుండును. ఇది సాధారణముగ స్థూలదృష్టికి గోచరముగాదు. సూక్ష్మదృష్టిగలవారి కించుక యూదావర్ణముగలిగి గోచరమగునని యనుభవజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు.

సాధారణముగ నీకోశము స్థూలశరీరమునుగూడియే యుండును. బలమగు వ్యాధికల్గినప్పుడును మఱికొన్నిసమయములందును స్థూలదేహమును విడిచివచ్చునని తెలియుచున్నది. అప్పుడు స్థూలశరీరము కేవల బలహీనముగనుండును. అయిన నెల్లప్పుడును దీనికి స్థూలదేహముతోఁ దంతురూపముగ సంబంధమెడతెగక యేయుండును. స్థూలశరీరము మాఱునట్లెల్ల నిదియును మాఱుచుండును.

శస్త్రచికిత్స చేయుటకై మైకపువస్తువులఁ బ్రయోగించి నప్పుడు స్థూలశరీరము నిశ్చేతనమై పడియుండ నీప్రాణమయకోశము బహిర్గతమగును. అందుచే స్థూలశరీరమునకు మనోమయకోశమునందలి యింద్రియములకును సంబంధము వదలియుండుటచే స్థూలశరీరముపడు బాధ మనకుఁ దెలియరాదు. మైకము పోయి స్థూలశరీరమునందుఁ బ్రాణమయకోశము ప్రవేశించిన తోడనే బాధ తెలియవచ్చును.

మరణకాలమందు మాత్రము స్థూలశరీరమునకును నీకోశమునకును సంబంధమును గలుగఁజేసియుండు తంతువు తెగి రెండును వేఱగును.

బ్రహ్మాండమునకంతటికి సూర్యభగవంతుఁడు ప్రాణదాతయై యుండుట తెల్లమేగదా! సూర్యబింబమునుండి తేజస్సు ప్రాణరూపముగ వెలువడి ప్రపంచమునంతయు వ్యాపించి సకలభూతముల నాడులయందుఁ బ్రవేశించి శరీరములను వీర్యవంతములుగఁజేయుచున్నది. ఇట్లు సూర్యునినుండి వెలువడు తేజస్సునుండి యొక్కొక్క భూతము తనకు వలయు ప్రాణశక్తిని నాడులచే స్వీకరించుకొనుచుండును. కావుననేగదా సూర్యుని ప్రకాశము లేనిది యేభూతముగాని యభివృద్ధిఁజెందఁజాలదు. ఈశక్తి ప్రాణమయకోశము ద్వారముగ స్థూలశరీరమునకు వ్యాపించును. స్థూలశరీర మపరిశుద్ధముగను, ననారోగ్యముగ నున్నప్పుడు

ప్రాణమయకోశముగూడ నపరిశుద్ధమై దుర్బలమగుటచే వలయు నంత ప్రాణశక్తిని నాడులచే గ్రహింపఁజాలక దుర్బలమగును. దీనిచే స్థూలశరీరము మఱికొంత దుర్బలమగును.

స్థూలశరీరము సంపూర్ణారోగ్యము గలిగియుండిన నీప్రాణ మయకోశము సూర్యునినుండి వెలువడు ప్రాణశక్తిని స్థూల శరీరమునకు వలసినంత కంటె నెక్కుడుగ గ్రహించుచుండు ననియు, నప్పుడు ఎక్కుడగు ప్రాణశక్తి స్థూలశరీరమునుండి తేజోరూపముగ బయలువెడలుచుండునట్లు సూక్ష్మదృష్టికిఁ గానవచ్చుచుండు ననియు ననుభవజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు. కావున మంచి యారోగ్యముగలవారల ప్రక్కను బలహీనులు కొంతకాలము పరుండినచో నాబలవంతుల శరీరమునుండి వెలువడు ప్రాణశక్తిని బలహీనులు గ్రహించుటచే బలముగలుగును. అట్లుగాక సామాన్యుఁడగువాఁడు రోగిప్రక్కను బరుండినచోఁ గొంతకాలమునకుఁ దాను బలహీనతనొందును.

మరణకాలమునఁ బ్రాణమయకోశము స్థూలమును బూర్ణముగ వదలిపోవు నని చెప్పఁబడియెఁగదా! అంత స్థూలశరీరము శిధిలమగుట కారంభించును. ప్రాణమయకోశమును స్థూలము ననుసరించి శిథిలమగును. స్థూలశరీర మెంత శీఘ్రముగ శిధిలమగునో అదియంత శీఘ్రముగ జీర్ణమగును. స్థూలశరీరము అగ్నిసంస్కారముచేయఁబడి భస్మముకాఁగా ప్రాణమయకోశ

మునహితము తుదముట్టనశించును. శాస్త్రములయందు శవమున కగ్నిసంస్కారము విధింపఁబడియుండుట కిదియే ముఖ్యోద్దేశ్యము. భూస్థాపనము చేయఁబడినచో స్థూలశరీరము జీర్ణమగుటకుఁ జిరకాలము పట్టును. కావున ప్రాణమయకోశము నశించుటకును నాలస్యమగును.

మనోమయకోశము.

మనోమయకోశము రాగద్వేషాదు లగు నన్ని మనోవృత్తుల కునికిపట్టు. దీనియందు రెండుభేదములుగలవు. రాగద్వేషముల కునికి పట్టయి కామవికారమగు కామమయశరీర మొకటి. మిగిలిన మనోవృత్తుల కధిష్ఠానమగు మనోమయశరీరము రెండవది. లోకమున సామాన్యజను లందఱికి రాగద్వేషపురస్సరముగఁ గాని ప్రవృత్తి సాధారణముగనుండదు గాన నీరెండు శరీరములును జాగ్రదవస్థయందుఁ గలిసియే వర్తించుచుండును. ఇది యోగదృష్టికిమాత్రము గానవచ్చుచున్నయది. అనేకవర్ణములతోఁ బ్రకాశించుచుండును. మనోవృత్తులు మాఱునట్లు దీని వర్ణములు మాఱుచుండును. అది యన్నమయప్రాణమయకోశముల రెంటిలోపలనుండి వ్యాపించి వానికి వెలుపలను గొంత దూరమువఱకు నుండును. బాలురయందు మనోవికాసము లేకుండుటం బట్టి వారి కామమయశరీరము సాధారణముగ శుద్ధమయి ప్రకాశించుచుండును. రాగద్వేషములు హెచ్చును

హెచ్చును ఈశరీరమునఁ దదనుగుణములగు వర్ణము లేర్పడుచుండును.

ఈకోశము సమస్తమానవుల కుండినను, పశుప్రాయులగు వారియందు స్పష్టముగ నేర్పడియుండదు. చెదరిపోయిన మేఘమువలె రూప మేర్పడకయుండును. జ్ఞానమధికము కానుకాను స్పష్టమగు రూప మేర్పడి యండాకారముగఁ దేలును.

ఆదియందు జీవుఁడు విశేషముగఁ గామక్రోధములకు లోఁబడి యుండుటచే వాని కనురూపములగు వర్ణములు కలిగి యుండును. కామముపుట్టినచో ముడ్డిరక్తవర్ణముగల్గును. మట్టివర్ణము స్వప్రయోజనపరత్వమును సూచించు. అతిక్రోధము గల్గినచో మెఱయు రక్తవర్ణముగల బాఁకులవలె రూపములు దీనినుండి భువర్లోకమున బయలువెడలు ననియు, భువర్లోకప్రకృతివికారములగు నీరూపము లాక్రోధమునకు విషయమగు వారి మనోమయకోశములకుం దగిలి వానికిఁ గీడుచేయుననియు యోగదృష్టి గలవారు చెప్పుచున్నారు. కామముపుట్టినచో నా సంకల్పములును రూపమును దాల్చి యితరుల మనోమయ కోశమును దాఁకునఁట. నిర్వ్యాజప్రేమ గలిగినచో దివ్యమైనరోజాపువ్వువర్ణములుగల రూపములు వెడలు నఁట. ప్రేమాతిశయముచేఁ దల్లి బిడ్డను జేతనెత్తుకొని ముద్దులిడుచుండు సమయమున నీకోశమంతయు రోజావర్ణము గలిగి వర్తులాకా

రము లగు తేజోరూపములు శరీరమునందు నిండియుండు నట్లు కనఁబడునఁట. అతిలోభియగువాని శరీర మసహ్య మగు మట్టి రంగుగలిగి యీశరీరముచుట్టు నినుపకట్లు కట్టఁబడినట్లు చూపట్టు నఁట. ఇట్లొకొక్క మనోవృత్తిపుట్టినపుడు దాని కనురూప మగునట్టి వర్ణములుగలిగి యుండును. ఈరీతిఁ బశుప్రాయుఁ డగువాని సూక్ష్మశరీరము అసహ్యకరము లగు వర్ణములు గలిగి యుండ జ్ఞానము వృద్ధియయి యింద్రియమనోనిగ్రహములు గలుగుచు రాఁగా నీశరీరము మిగుల మనోహరవర్ణములఁ గలిగి చూడ సొంపుగ నుండునఁట. రక్తవర్ణము, మట్టిరంగు మొదలగు నసహ్యకర మగువర్ణములు మాఱిపోయి ప్రేమాతిశయమును జూపట్టు రోజాపువ్వువర్ణమును బుద్ధికౌశల్యమును జూపు బంగారు వర్ణము, భక్తిం జూపు నీలవర్ణమును, అనుకంపను దెల్పు నాఁకు పచ్చరంగు మొదలగు మనోహరము లగురంగులతో నిండినదగు నఁట.

కావునఁ దొలుత పశుప్రాయులుగా నుండినప్పు డాకార మేర్పడక హేయము లగువర్ణములు గలిగి యుండును. ఈశరీరము జ్ఞానపరిపాకము కాను కాను స్పష్టముగ నండాకారముగా నేర్పడి రమణీయము లగువర్ణములు గలిగియుండును. అప్తత్త్వ ప్రకృతియందును బృథివీతత్త్వప్రకృతియందుండు రీతి ననేక స్థూలసూక్ష్మతారతమ్యము లగుప్రకృతిభాగములు గలవు. అందు స్థూలప్రకృతిసముదాయములు హేయములగు వర్ణములు గలిగి

యుండును. సూక్ష్మములు కానుకాను రమణీయములగును. కామక్రోధపూరితము లగుమనోవృత్తులు పుట్టినచో నవి స్థూలప్రకృతి నాకర్షించి రూపమును దాల్చుటచే మడ్డిరంగులు గలిగి యుండును. మనోవృత్తులు పరిశుద్ధములు కానుకాను సూక్ష్మసూక్ష్మతరప్రకృతిభాగముల నాకర్షించి రూపములు దాల్చుటచే వానిరంగులు రమణీయములుగ నుండును. కావున కామక్రోధముల జయించి యింద్రియమనోనిగ్రహము లభ్యసించుచు రానురాను ఈశరీరము పరిశుద్ధమై రమణీయ వర్ణములు గలది యగును.

ఈసూక్ష్మశరీర మూర్ధ్వము లగుభువరాదిలోకానుభవము గలుగుటకు జీవున కుపాధి యగు నని చెప్పఁబడియె. మొదట మొదట జీవునకుఁ గలుగు ననుభవము లన్నియు బాహ్యము లగుభూలోకవిషయానుభవములుగనె యుండును. ఇంద్రియగోళములు స్థూలశరీరమునం దున్నయవి గదా! ఐనను ఇంద్రియములు సూక్ష్మరూపమున నీశరీరమున నున్నయవి. బాహ్యవిషయములచే స్థూలశరీరమునందలి గోళములకుఁ స్పర్శకలుగఁగనే వానిమూలమున స్థూలశరీరమునందలి నాడులలోఁ గొన్నింటియందు నతిసూక్ష్మముగఁ జలన మొకటిపుట్టి శిరస్సునందలి మెదడునందుఁ జేరి సూక్ష్మశరీరమునందలి యింద్రియములను జేరును. ఇంద్రియములు చలించినపుడె జీవునకు విషయజ్ఞానము గల్గును. ఈరీతిని సూక్ష్మశరీరము స్థూలశరీరమునకును జీవునకును

ద్వారమై బాహ్యప్రపంచజ్ఞానమును గలుగఁ జేయుచుండును. ఐనను స్థూలశరీరము విశ్రమించుకాలమున సూక్ష్మశరీరము స్థూల శరీరమును విడిచి వచ్చును. కేవల జ్ఞానహీను లగుమనుష్యుల యం దీసూక్ష్మశరీరము భువర్లోకమునఁ దఱుచుగా నిశ్చేష్టితమై యుండును. అతిబాలుఁడు స్థూలదేహావయవములు గలిగియుం డియు భూలోకమందు సంచరింపఁజాలక భూమియందు పడియు న్నట్లు జ్ఞానహీనుని సూక్ష్మశరీరము భువర్లోకమునఁ దిరుగఁ జాలక పడియుండును. జ్ఞానము వృద్ధి కానుకాను ఆలోకమందు సంచరింప శక్తి కలుగుచువచ్చును. ఇప్పుడు నాగరికము గలిగి జ్ఞానవృద్ధిగలవారల కందఱికి నీశరీరముతో సుషుప్తికాలమున సంచరించుచు నాలోకానుభవముల నొందశక్తి గలిగియున్నది. ముందు జ్ఞానాభివృద్ధినిబట్టి యీస్వతంత్రసంచారశక్తియును వృద్ధియగుచుండును. తిరుగ మేల్కాంచినప్పు డాయనుభవములు తొలుత జ్ఞాపకమునకు వచ్చుట యరుదు. కొంచెము కొంచెము జ్ఞాపకము వచ్చినచో నవియే స్వప్నము లనఁబడుచున్నవి. మొదల లు కొనయు లేక యసంగతము లగుకొన్నిస్వప్నములు మాత్ర మట్టివి గావు. అవి స్థూలశరీరమునందుఁ గలుగు నజీర్ణాది వికా రములవలనఁ బుట్టినవి. వానిస్వరూపమున నెఱుఁగఁ దగియుం డును. అవి తప్ప తక్కినస్వప్నము లన్నియు సూక్ష్మశరీరము నందు జీవునకుఁ గలుగు ననుభవములే యగును. మేల్కాం చిన సమయమున మాత్రము పలుమరు కొంచెము జ్ఞాపకమున్న

ట్లుండి జ్ఞాపకమునకుఁ దెచ్చుకొన యత్నించఁగా నాకొంచెమున కును విస్మృతికలుగును. ఇట్లు క్రమక్రమమున జ్ఞప్తికివచ్చుట వృద్ధియగుచువచ్చినఁ దప్పక సాధనచతుష్టయసంపత్తి కలిగి పరమగురువుల సాన్నిధ్యముఁజెంది వారియనుగ్రహమున నేర్చి చేయు యోగాభ్యాసబలమునఁ గుండలినీశక్తి యుత్పత్తి యయి సప్తచక్రములును ఐక్యమయినచో జీవునకు నిచ్ఛామాత్రమున భువర్లోకానుభవమును సూక్ష్మదేహముతోఁ జేసి యాయనుభవములను బూర్ణముగ జాగ్రదవస్థయందు జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనుశక్తిగలుగును.

జాగ్రదవస్థయందు జ్ఞప్తి రాకున్నను భువర్లోకమందు సంచరించు శక్తి గలవారందఱును నిద్రలోనాలోకమునందు సంచరించుచు వారువారు జాగ్రదవస్థయందుఁ గోరినపనులు చేయుచుందురు. వారు జాగ్రదవస్థయందు లోకోపకారము చేయఁగోరుచుందురేని వారు నిద్రలో భువర్లోకవాసుల కాయారీతి నుపకారము చేయుచుందురు. ఆభువర్లోకవాసులు భూలోకమున నివసించుచుండి నిద్రలో భువర్లోకమునకుఁ బోయినవారైనను సరే, లేక మరణానంతరమున భువర్లోకమున నివసించు వారైన నుసరే వారి కండజికిని సహాయము చేయనగును. వారికిఁ బరోపకారబుద్ధి వృద్ధికానుకాను పరమగురువులుగాని వారి శిష్యులు గాని వారిని చేఁబట్టి వారికి భువర్లోకమునఁ దగు పనులు నియమించి లోకోపకారముచేయు నవకాశ మిచ్చుచుందురు. కావు

న౯ బరోపకార బుద్ధిని జాగ్రదవస్థయందు వృద్ధిచేయుచు వచ్చి నచో నిద్రకాలమును వ్యర్థముగఁ బోనీయక లోకోపకారము చేయు నవకాశము గలిగి యుండును. అట్టి బుద్ధిని మనమంద ఱము వృద్ధిచేసికొనుచు వచ్చుటయే గాక బాలురకు నట్టిబుద్ధి గలుగు నటుల బాల్యమునుండి శిక్షించుచు రావలయును.

జీవితకాలమున నీసూక్ష్మశరీరము స్థూలశరీరమునకుఁ బ్రతి బింబరూపమును దాల్చియుండును. మరణానంతరము స్థూలశరీ రమును విడిచి పోయిన వెనుక నీకామమయ శరీరము వేఱురూ పమును జెందును. భూలోకమునందలి ప్రకృతి స్థూలసూక్ష్మతార తమ్యములుగ నుండునట్లు భువర్లోకప్రకృతి యందును స్థూలసూ క్ష్మతారతమ్యములుగ నేడు విధములుండును. ప్రేత భువర్లోక మును జేరుచో నాకామమయ శరీరమందలి భువర్లోక ప్రకృతి స్థూలసూక్ష్మ తారతమ్యమున నేడు పొరలుగా నేర్పడి స్థూలభా గము వెలుపలను దానికంటె సూక్ష్మభాగములు లోలోపలను నేర్పడి యేడు పొరలు ఏర్పడును. ఇట్లు మార్పు చెందిన శరీర మునే యాతనా శరీరమని హిందూశాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి.

జీవుఁడు భూలోకముననుండు కాలమునఁ బహుప్రాయుఁడై కామక్రోధములకుఁ బూర్ణముగ లోఁబడి కేవలవిషయాసక్తు డై యుండినచో వానికామముల కనుగుణముగ స్థూలములగు నణువులు యాతనాశరీరమునం దెక్కువగఁ జేరి మొదటిపొర

మిక్కిలి దృఢమైనదగు. దానికి మూలమగు కామములఫలమంతయు ననుభవించు నంతవఱకు నాపొర దృఢముగనుండి అనుభవములు పూర్తియైనచో నాపొర జీర్ణమై మిగిలిన పొరలు మాత్రము నిలుచును.

సామాన్యములగు విషయకామము లన్నియుఁ దారతమ్యక్రమమున మఱిమూఁడు పొరలంతో సంబంధించి యవియుఁ గ్రమక్రమమున ననుభవముచే నశించును. ఈనాలుగు పొరలు నశించువఱకు జీవునకుఁ బ్రేతసంజ్ఞయుండును. అటుపిమ్మటఁ బితృలోకమును జేరును. ఈపొర లేర్పడినపిదప జీవుఁడు వానిలోఁ జిక్కి యీపొర లనుభవముచే నశించువఱకు నిర్బంధముగ నుండి యనుభవించు చుండును. సంవత్సరాంతము వఱకుఁ జేయు నుత్తరక్రియలు ఈదశ యందుండు జీవునకు సహాయకరములు. జీవునకు బంధకములుగనుండు పైఁజెప్పిన మొదటినాల్గు పొరలను జీర్ణింపఁజేసి, ప్రేతత్వమును వదలించి జీవుని బితృలోకప్రాప్తునిగఁ జేయును. అంతవఱకు నాక్రియ లుపయోగములు. ఈవిషయమున మఱికొన్ని విషయములు ముఖ్యముగ నెఱుంగఁదగినవి.

ఈయాతనాశరీరవిషయమం దొకరహస్యము గలదని విజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు. కామమయ శరీరము మనకామముల కనుగుణముగ నేర్పడుచున్నది కావున మనోదార్ఢ్యముచే దానిని స్వా

ధీన పఱచుకొన నవకాశముండును. జీవుఁడు తనకు మరణానంతర మిట్టి నిర్బంధములగు పొరలేర్పడక యుండవలయు నను విషయమును మరణకాలమున మఱువక దృఢముగ మనోనిశ్చయము చేసినచో భువర్లోకమున నిట్టి పొరలుగా నేర్పడి వానిని బంధించక యాశరీరము పూర్వముండు రీతిననే యుండనగును. అట్లయినచో వారు భువర్లోకానుభవములు యథావిధిగ ననుభవించుచుండినను దన్నుఁ దానెఱిఁగి స్వాతంత్రముగ ననుభవింప నవకాశము గలుగును. లేనిచోఁ బొరలేర్పడి వానిలోఁజిక్కి యేమియుఁ జేయనోపక యుండును అనుభవమనునదేమో తప్పక పోయినను స్వాతంత్రముగ ననుభవించుటయందును బరతంత్రముగ నుండుటయందును విశేష భేదముగలదు. జీవుఁడీలోకమున దుఃఖములువచ్చినచో వానికి లోఁబడి యవివేకమున నేమియు నెఱుఁగక పరతంత్రుఁడై యనుభవించవచ్చును. అటుగాక వాని ననుభవించుట తప్పకపోయినను వివేకముగలిగి మనోవాగ్ధైర్యముతో స్వాతంత్రుఁడై యనుభవించి వివేకమును వృద్ధిపఱచుకొనఁజాలును. ఈ రెండుమార్గములకును దారతమ్యముండురీతిని భువర్లోకమునఁ బొరలలోఁజిక్కి యనుభవించుటకును వానిని దప్పించుకొని స్వాతంత్రముగ ననుభవించుటకును దారతమ్యముగలదు. వివేకవంతులీరహస్యమును మనసుననుంచుకొని సకాలమున వినియోగపఱచవలయును.

మనోమయశరీరము.

మనస్సు శుద్ధమనియు నశుద్ధమనియు రెండు భాగములు. అందశుద్ధమనస్సన్నఁ గామసంకలితమైనది. ఎప్పుడును గామములతో మిశ్రమై కామములకు లోఁబడి కామములీడేర్చు కొనుటకై ప్రవర్తించునది. శుద్ధమనస్సు కామవివర్జితమై జ్ఞానసాధనమైనది. జీవునకు మనస్సునకు సమానమగు సాధన మొక్కటియు లేదు.

"కిమితరచ్ఛ్రేయస్సమమ్ సాధనమ్"

ఈ రెండింటియందును గామ సంకలితమైనది యశుద్ధమనస్సు. ఇదియె పైఁ జెప్పఁబడిన కామమయశరీరము. మనోమయశరీరమనునది రాగద్వేషములతోఁ గూడని మనోవృత్తులకన్నింటికి కునికిపట్టు.

ఈ యుపాధి సువర్లోక సంబంధమగు తేజస్తత్త్వము యొక్క స్థూలభాగముచే నిర్మింపఁబడునది. పైఁ జెప్పినరీతిని సామాన్య జనులు రాగద్వేషయుక్తులుగనే ప్రవర్తించుచుందురు గావున నట్టి సమయములందు కామమయ మనోమయశరీరములు రెండును గూడియే ప్రవర్తించుచుండును. అందుచేనట్టి మనోవృత్తులు గలిగినచో నారెంటియందును వికారములుపుట్టును. రాగద్వేష వియుక్తములగు వృత్తులు పుట్టినచో నవిమనోమయశరీరమునందు మాత్రము చలనము గలిగించి మార్చును.

మనోమయ శరీరము జీవునకు బహు ముఖ్యమైనయుపాధి. మనుజునకు మృగమునకుం దారతమ్యము మనస్సును బట్టి కలిగినదేగదా! ఇంద్రియములును, ఇంద్రియవ్యాపారములును, మృగములందును గానఁగుచున్నవియే గదా! ఆహారనిద్రా భయ మైథునములు పశువులందును మనుష్యులందు నొక్కటియేగదా! యుక్తాయుక్త వివేచనము చేయుట, ముందువెనుక లాలోచించుట, తనస్వభావమును క్రమక్రమమున సంస్కరించుకొని పరిశుద్ధముగఁ జేసికొనుట, తనస్వరూపమును, ఇహపరలోకాది జగత్స్వరూపమును, ఈశ్వరస్వరూపమును, నెఱుఁగుట మొదలగు నివియన్నియు మనుష్యుని వ్యాపారములు. ఇవి మృగములయం దసాధ్యములు. వీని కన్నింటికినిమనస్సు సాధనము. కావుననే "కిమితరచ్చేతస్సమమ్ సాధనమ్" అని యనుభవజ్ఞులగు పెద్దలు చెప్పిరి.

జీవుల పరిపక్వ స్థితినిబట్టి వారి మనోమయకోశములు ముఖ్యముగ మూఁడువిధములుగ నుండును. (౧) సామాన్యజనుల శరీరము. (౨) బుద్ధి కుశలతగలిగి కొంతమాత్రము నాగరికులగుజీవుల మనోమయశరీరము. (3) జ్ఞానియగువాని మనోమయ శరీరము.

సామాన్యుల మనోమయ శరీరము.

కేవల పశుప్రాయు లగు వారికిఁ గామమయశరీర మేరూ

పమేర్పడక యుండును గదా! వారి కీశరీరముగూడ దానితోc జేరియే చెదరcగొట్టcబడిన మేఘమువలె నుండును. ఐనను బశువులకంటె నట్టి వానికి "వేదశ్వస్తనం, వేద లోకాలోకాః"(రేపువచ్చునది తెలియును, దాను జూచినది చూడనిదియుc దెలియును) అని చెప్పినరీతిని బూర్వస్మరణములు, ముం దాలోచనయు లేశమాత్రమైనను గలిగి యనుభవమై జన్మములు మాఱుచురాcగా క్రమక్రమముగ రూపము లేర్పడుచు వచ్చును. ఐన నిట్టి యనుభవముచే జ్ఞానము చాలవఱకు వృద్ధియగు నంత దనుక నీ మనోమయశరీరము కామమయ శరీరముతోc గూడియే వర్తించు చుండును. మరణానంతరమును బహుస్వల్పకాలమే సువర్లోకవాసము గలిగియుండును. వారి మనోమయ శరీరము చాలివఱకు కామమయ శరీరమునకుc బ్రతిబింబమై దానివలె వర్ణములును రూపములును గలిగియుండును.

బుద్ధికుశలతగల నాగరికుని మనోమయశరీరము.

ఇట్టివాcడును చాలవఱకు రాగద్వేషములతోcగూడియే ప్రవర్తించుచుండునుగావున వానికిని సాధారణముగc గామమయమనోమయ శరీరములు రెండును జాగ్రదవస్థయందుcగూడియే వర్తించుచుండును. ఐనను రాగద్వేషవియుక్తుcడై గ్రంథకాలక్షేపము భగవద్ధ్యానము లోకోపకారచింతయు మొదలగు వ్యాపారములను దఱచుగc జేయుచుండును గావున మనోమయ

శరీరము క్రమక్రమముగ రూపమేర్పడుచుండును. దానివర్ణము లాయామనోవృత్తులకను గుణముగ మారుచు క్రమక్రమముగ రమణీయము లగుచుండును. పైఁజెప్పినప్రకారమున నిద్రకాలమున వానికిఁ గామమయశరీరమందు స్వతంత్రప్రవృత్తి కలిగి యుండును గాని యీమనోమయశరీరమునందుఁ బ్రవృత్తి యుండదు. సామాన్యుల కామమయశరీరమువలె వానికి మనోమయశరీరము వ్యాపారము లేక యుండును.

నివృత్తిమార్గము నవలంబించినవాని మనోమయశరీరము.

అట్టివాని మనోమయశరీరము పై రెండుశరీరములకంటె రూపము చక్కఁగ నేర్పడి బహు మనోహరములగు వర్ణములు గలిగియుండును. రాజస తామస గుణములుగల సంకల్ప రూపములచే స్థూలప్రకృతి యాకర్షింపఁబడుననియు సత్త్వగుణముచే సూక్ష్మప్రకృతి యాకర్షింపఁబడుననియుఁ, గామమయశరీరవిషయమందుఁ జెప్పఁబడియెఁ గదా! మనోమయశరీరమందును ఆరీతినే వర్ణము లేర్పడును. కావున జ్ఞానము వృద్ధియయి సాత్వికవృత్తులు వృద్ధియగుచు రాఁగా నీశరీరము బహురమణీయమై ఆయా వృత్తుల కనుగుణము లగు వర్ణములఁ దాల్చియుండును.

విజ్ఞానమయకోశము.

ఇది జీవునకు ముందుదహరింపఁబడిన యుపాధు లన్నింటికం

టెను సూక్ష్మతరమైన యుపాధి. మిగిలిన యుపాధులు జన్మజన్మమునకు మాఱుచుఁ గ్రొత్తవిగ నిర్మింపఁబడును. ఈయుపాధులతో జీవుఁడు భూర్భువస్స్వర్లోకములతో సంబంధము గలవాఁడగును. ఈమూఁడులోకములలో జీవుఁడు సంసారచక్రమునందుఁ దిరుగుచుండును. భూలోకమును విడిచి భువర్లోకమును, దానిని విడిచి సువర్లోకమును, దానినుండి మరల భువర్లోకభూలోకములను బొందుచుండును. ఈమూఁడులోకముల కావల మహర్లోకముండును. అది తేజస్తత్త్వముయొక్క సూక్ష్మభాగములతోఁ జేయఁబడినది విజ్ఞానమయకోశ మట్టిసూక్ష్మభాగములతో నిర్మింపఁబడునది. అది గ్రుడ్డువలె వలయాకారముగ నుండును.

సువర్లోకమున నన్నమయశరీరములు నశించఁగా జీవుఁడు మహర్లోకమును స్పృశించును. అపుడు జీవునకుండు నుపాధి విజ్ఞానమయకోశము. విజ్ఞానమయకోశమున వర్తించు చైతన్యమే జీవుఁడనఁబడును. ఈకోశము జన్మజన్మమునకును మాఱుట లేదు. ప్రతిజన్మమునను గలిగిన యనుభవములనుండి గ్రహింపఁబడిన జ్ఞానసారమంతయు దీనియందుఁ జేరుచుండును. సామాన్యజనులకుం గల జ్ఞానము కొంచెమేగావున వారియందీకోశము వర్ణశూన్యమైయుండును. కామక్రోధాది వికారములును, గామమిశ్రితములగు మనోవృత్తులు నీకోశమునంటవు. నిష్కామములైన సాత్త్వికమనోవృత్తులును సద్గ్రంథపరిశీలనముచేఁ గలుగు జ్ఞాన మెక్కువ కానుకాను ఈకోశము దివ్యములగు వర్ణములతో

నొప్పుచువచ్చును. ఈకోశము మఱియన్ని కోశములలో వ్యాపించి వానివెలుపలను గొంత దూరమువఱకుఁ దెలియనగును.

తాత్త్వికజ్ఞానమును, పారమార్థికబుద్ధియు వృద్ధికాను కాను ఈకోశము మిగుల తేజోవంతమైన వర్ణములు గలిగి యుండుటయే గాక గొప్పదిగ నగుచు నచ్చును. ముక్తిపదవి సమీపించు మహనీయుల కీకోశము బహు దూరము వ్యాపించుటయే గాక దానియందుఁ గాననగు వర్ణములు సహితము భూలోకమున నెప్పటికిని గోచరములుగాని యపూర్వములైనవిగ నుండు నని యనుభవజ్ఞులైన యోగులు వ్రాసియున్నారు.

ఇహలోకమందుఁ గాని, పరలోకమందుఁ గాని స్వప్రయోజనము నుద్దేశించి చేయు కార్యము లొక్కటియు నీకోశమును వికసింపఁ జేయఁజాలవు. నిష్కామములగు వృత్తులును సద్గ్రంథ పరిశీలనమును మాత్రము దీనిని వృద్ధిఁజెందించును. పరోపకార తత్పరులై భగవద్ధ్యానము చేయుచు శమదమాది సాధనములు సంపాదించుచు వచ్చువారికీ సుఖము లభించును. మిగిలినవ్యాపారము లన్నియు నశ్వరఫలముల నిచ్చుచు సంసార చక్రమునందె భ్రమింపఁజేయును. కావున దీనిని దృఢముగ నెఱింగి యెల్లవారును శాశ్వతము లగు ఫలము నీఁజాలుమార్గము నవలంబించి పరమ పురుషార్థమును బొంది లోకోపకారపరులగుటను యత్నింతురుగాక.

కారణశరీరము.

ఇదియే ఆనందమయ కోశమని వేదాంతగ్రంథములయం దుఁబిలువఁబడుచున్నది. ఇది వాయుతత్త్వప్రకృతిచేఁ జేయఁబడును. ఇది సామాన్యజనుల యందతిస్వల్పముగ నుండును. జీవుఁడు పరిపక్వస్థితికి రాఁగా రాఁగా నాత్మజ్ఞానము వృద్ధి కాను కాను ఈ శరీరము మహాప్రకాశముగలది యగును. ఆత్మజ్ఞాన మనఁగా సమస్త భూతములయందుండు నాత్మయుఁ, దనయందుండు నాత్మయు నొక్కటియే యనుజ్ఞానము నానాత్వమునం దేకత్వమును జూచుట. తొలుదొలుత నీజ్ఞానము పరోక్షముగనుండినను, యుక్తి యుక్తముగఁ దోఁచినను స్వానుభవమునకువచ్చియుండదు. జీవునకీయుపాధి పరిపక్వముకాఁగా భిన్న భిన్నములుగఁ గన్పడు నన్నింటియందును ఏకత్వజ్ఞానముదృఢమై భిన్న భావము సంపూర్ణముగ నశించును. శోక మోహములు తుదముట్టఁ బోవును.

శ్లో. "సర్వభూతస్థమాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని,
ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః.
యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వంచ మయి పశ్యతి,
తస్యాహం నప్రణశ్యామి చమేన ప్రణశ్యతి.
ఆత్మౌపమ్యేన సర్వత్ర సమం పశ్యతి యోఽర్జున,
సుఖం వా యది వా దుఃఖం స యోగీ పరమో మతః."

(గీత.)

"తత్రకో మోహః కశ్శోకః ఏకత్వమనుపశ్యతః"

(ఈశావాస్యోపనిషత్తు.)

శ్రీ పరబ్రహ్మణేనమః.

బ్రహ్మవిద్యాదర్పణము

ఏడవ యధ్యాయము.

మనస్సు

"మనోహి ద్వివిధం ప్రోక్తం శుద్ధం చాశుద్ధమేవచ,
అశుద్ధంకామసంకల్పగ్ శుద్ధం కామ వివర్జితమ్,
మన ఏవమనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః,
బంధాయ విషయాసక్తం ముక్త్యై నిర్విషయగ్ స్మృతమ్."

అమృతబిందూపనిషత్తు.

తా. మనస్సు శుద్ధమనియు నశుద్ధమనియును రెండువిధములగు. కామసంయుక్త మశుద్ధమనియుఁ, గామవిహీనము శుద్ధమనియుఁ జెప్పనగు. మనస్సే జీవునకు బంధమోక్షములకుం గారణము. మనస్సు విషయాసక్తమైనపుడు బంధకారణమును, నిర్విషయమైనచో నఁగా విషయవిముఖమై యీశ్వరాయత్తమైనచో మోక్షకారణమనియును శ్రుతి యనువదించుచున్నది.

ఇట్లు జీవునకు బంధమోక్షములకు రెండింటికిని గారణమగు మనస్సు విషయమై కొంతవిచారింతము. జీవుఁడు తేజ

స్తత్వ ప్రకృతితోఁ జేయఁబడిన శరీరమును దాల్చి యాశరీర ములో వర్తించునపుడు మనశ్శక్తి నుపయోగించును. కనుక మనోమయ విజ్ఞానమయకోశములయందు వర్తించు నాత్మశక్తియే మనస్సని పేర్కొనఁబడుచున్నది.

మనస్సు అనుశబ్దము మన్ అనుధాతువునుండి యుత్పన్నమై తెలిసికొనుశక్తి యను నర్థమును బోధించుచున్న యది. అనఁగా జీవునకు జ్ఞానసాధనమునకు ముఖ్యమయినకరణము. కావున నంతఃకరణ మనఁబడును. జీవుఁడు బాహ్యప్రపంచజ్ఞానమును బొందుటకు మనస్సనుసాధనము నుపయోగించువాఁడు. జీవుఁడు విజ్ఞానమయకోశమునందు వర్తించునపుడు మనస్సు కామరహితమై శుద్ధజ్ఞానసాధన మై యుండు. సర్వకామముల కునికిపట్టయి అప్తత్త్వమయ మై భువర్లోకమున వర్తించుశరీరముతోఁ గలిసి వర్తించునపుడు మనస్సు కామసంకలితమై కామమునకు లోఁబడి దానికి సహకారి యై ప్రవర్తించుచుండును. ఇదియ యపరిశుద్ధ మనఁబడు మనస్సు. బహుకాలమువఱకు జీవుఁడు కామమయుఁ డై కామములం దగిలి వర్తించుచుండును. కామరహిత మైన కర్మ మొక్కటియు నప్పుడు రుచింపదు. అట్టి జీవుని యందు శుద్ధమనఃప్రవృత్తి కవకాశము కలుగుట యరుదు. బహుకాలసుఖదుఃఖానుభవముచే జ్ఞానము కలిగి వైరాగ్య ముత్పత్తి యైనచోఁ గొంచెముగ విషయవిముఖుఁ డగుట కాస్పదము గలిగి శుద్ధమనస్సునకు వ్యాప్తి

కలుగును. అంతవఱకు నశుద్ధమనస్సునకు మాత్రము ఎక్కు డుగ వ్యాప్తి కలిగి యుండుటచే సద్గానిలక్షణములను, ధర్మ ములను జక్కఁగ నెఱింగినయెడల దానిని వశపఱచుకొని క్రమ ముగ శుద్ధమనస్సుగ మార్చుటకు నవకాశము గలుగును. కావున నీమనోధర్మముల నించుక వించారింప వలసి యున్న యది.

మనస్సు చంచలస్వభావ మైనది. ఎల్లప్పుడు నొకవిషయ మునుండి వేఱొక విషయమునకుఁ బరుగిడుచునే యుండును. ఈకారణమును బట్టి మనస్సు కపితుల్య మని చెప్పుట కలదు.

"సదా మోహాటవ్యాంచరతి యువతీనాంకుచగిరౌ
నటత్యాశాశాఖా స్వటతి ఝుడితి స్వైరమభితః,
కపాలిన్భిక్షో మే హృదయకపి మత్యంత చపలం
దృఢంభక్త్యా బధ్వా శివభవదధీనంకురు విభో."

శివానందలహరి.

సామాన్యముగ నింద్రియములతోఁ జేరి వర్తించుచుండును. అట్లు వర్తించుటచే మనశ్శక్తి విశేషముగ నశించును. ఇంద్రియ ములని గ్రహించుటచే మనశ్శక్తి యింద్రియమార్గమున నశింపక నిలిచి క్రమక్రమముగ వృద్ధి యగును.

నదీజలములఁ గాలువలుగఁ ద్రిప్పి యొకచెఱువునకుం జేర్చి నచో నాచెఱువు కట్టయందుఁ గొన్ని రంధ్రములుండెనేని చెఱు వునఁ జొచ్చు జలమంతయు నారంధ్రములనుండి వెలుడివ

నిష్ప్రయోజక మగుటయే గాక యనేకులకు హానికరము నై యుండు. ఆ తటాక రంధ్రములం బూడ్చి యుక్తమగు జలద్వారముల నిర్మింప నందలి జలమంతయుఁ బదిలపఱుపఁబడి సకాలమున నాజలద్వారములనుండి వెలువడి సుక్షేత్రములపైఁ బ్రవహించి వానియందలి సస్యములను జక్కఁగ ఫలింపఁ జేయుటచే ననేక భూతకోటులకపారముగ మేలుచేయును గదా! అట్లే యాత్మశక్తి యను ప్రవాహము బుద్ధిమార్గమున మనస్సను తటాకమునఁ బ్రవేశించి యింద్రియము లను రంధ్రముల మార్గమున బయలు వెడలి విషయములయందు నశించుటయే గాక ముందటి యధ్యాయమునఁ జెప్పిన రీతి ననేకులకు మహోపకారము చేయును. అట్లుగాక యింద్రియముల నిరోధించి మనస్సును విషయవిముఖముగఁ జేసినచో మనశ్శక్తి వృద్ధియై యనేకులకు మహోపకారము చేయుటకు సహితము చాలియుండును. ఇట్లింద్రియవ్యాపారమును నిలిపి మనశ్శక్తిని వృద్ధిచేయుటయే యోగమనఁబడును.

“ తాంయోగమితిమన్యంతే స్థిరామింద్రియ ధారణామ్ ”

కఠోపనిషత్తు.

దేహేంద్రియముల వ్యాపారముచే వాని శక్తి తగ్గురీతిని మనోవృత్తులచే మనశ్శక్తి వ్యయమగుచుండును. సంకల్పములచే మనశ్శక్తి వ్యయమగుచుండుఁ గావున నద్దానిని వ్యర్థసంకల్పముగఁ జేయఁగూడదు. ధర్మ మాచరించుటయందును, బరోప

కార వ్యవహరించుటయందును మాత్రము వ్యయపఱుపఁ దగునే కాని నివృత్తియోజకములగు కార్యములయందుఁ గాని, పాప కార్యములందుఁగాని వినియోగింపరాదు. మనశ్శక్తి యనునది పురుషార్థముల సాధించుటకై మానవుల కొసఁగఁబడిన దివ్యశక్తి. ఆశక్తిని బ్రతిక్షణమును నిరుపయోగములును, ఇతరులకు మేలు చేయఁజాలనివియు నగు సంకల్పములు చేసి వ్యర్థము చేయుట పాపమని చెప్పవచ్చును. మనస్సును ఇంద్రియములం గూడి విషయములయందు స్వేచ్ఛగా విహరింపఁ బోనిచ్చిన నది శక్తిహీనమగును. జీవితకాలమంతయుఁ గామక్రోధాహంకార మమకారములచేతను, విషయాసక్తిచేతను, మనశ్శక్తిని నశింపఁ జేసికొనువాఁడు కట్టకడపట చింతింపవలసిన వాఁడేయగును. అట్లుచేయక మనస్సును జక్కఁగ నియమించుకొని మనశ్శక్తిని వృద్ధిచేయవలయును. ఈరీతిగా నియమితమైన మనస్సు మిగుల వీర్యవంతమై యోగాభ్యాసాదుల కర్హమై గొప్ప కార్యముల నెన్నియో సాధింపఁగలుగు.

ఆదినుండి యింద్రియములతోఁ గూడి వర్తించుచుండుటచే మనస్సు విషయాసక్తమై యెప్పుడును విషయసంయోగమును గోరుచుఁ దత్ప్రతిబంధకములగు వాని నన్నింటి యందును ద్వేషభావముకలిగి యుండును. ఇట్లు సామాన్యముగ మానవుల యందు మనస్సు రాగద్వేషాదులకు లోఁబడియుండు. రాగద్వేషములు సర్వానర్థమూలము అని భగవద్గీతాశాస్త్రమునందు భగవంతుఁడు నొక్కి వక్కాణించియున్నాఁడు.

"ధ్యాయతో విషయాన్ పుంసస్సంగస్తేషూపజాయతే,
సంగాత్సంజాయతే కామః కామాత్క్రోధోఽభిజాయతే.
క్రోధాద్భవతి సమ్మోహ స్సమ్మోహాత్స్మృతివిభ్రమః,
స్మృతిభ్రంశాద్బుద్ధి నాశో బుద్ధినాశా త్ప్రణశ్యతి."

గీతా ౨ అధ్యా.

విషయచింతనముచేఁ గామమును, కామముచేఁ గ్రోధమును, క్రోధముచే నవివేకమును (అనఁగా యుక్తాయుక్త వివేచనా జ్ఞానము లేకుండుటను) కడపట సకలపురుషార్థహానియు నగునని తాత్పర్యము.

మఱియు నీ కామ క్రోధములు జ్ఞానమునకుఁ బ్రతిబంధకము లనియును, వానిజయింపక పురుషార్థ ప్రాప్తి లేదనియును, కామక్రోధోద్భవమగు వేగమును జయించిన వారలు బ్రహ్మనిర్వాణమును బొందుదురనియును భగవంతుఁ డుపదేశించియున్నాఁడు.

"శక్నోతీహైవ యస్సోఢుం ప్రాక్శరీర విమోక్షణాత్,
కామక్రోధోద్భవం వేగం సయుక్త స్సుఖీనరః.

గీతా ౫ అ.

కావున మనస్సు నాశ్రయించియుండు కామక్రోధాదులగు దుర్గుణముల నశింపఁ జేసి మఱియు శమదమాది సద్గుణముల మనంబున నెక్కొలుపుట యవశ్యకము. గోడపై దివ్యమగు నొకప్రతిమను జిత్రింపఁ దలఁచిన చిత్రకారుఁడు మొదట భిత్తి

యందున్న మాలిన్యమును దుడిచి పరిశుభ్రముగఁ జేసికొని యాపైని సుందరముగఁ బ్రతిమను జిత్రించువిధమున మానవులు తొలుదొల్త మనస్సునందలి హేయగుణసంఘము నొక్కొక్కటిగ నశింపఁజేసి యాపిదప క్రమక్రమముగ సద్గుణముల దృఢముగనాటి వృద్ధిచేసి మనస్సు నలంకరింపవలయు ఇట్లుచేయుటకు ముఖ్యసాధనము ధ్యానము. ధ్యానమునఁగా నతిచంచలమగు మనస్సును నిలిపి యేకాగ్రముగఁజేసి భగవంతుని యందుఁగాని, తత్సదృశులగు పరిపూర్ణపురుషులందుఁగాని స్థిరముగనిలుపుటకై యత్నించుట. ఇట్టిధ్యానమున మనస్సు పలుతెఱంగులఁ బరుగిడుచుండ నద్దాని నిరోధించి ధ్యేయమూర్తియందు నిలుపుటచే మనశ్శక్తిసహితము వృద్ధియగును. దేహమునకుఁ బరిశ్రమమువలె మనస్సునకు ధ్యానము దార్ఢ్యమునిచ్చునది. ధ్యేయమూర్తియొక్క కళ్యాణగుణములఁ బలుమాఱు మననముచేయుటచే నాగుణములు మనంబున దృఢముగ నిలిచి వృద్ధియగు. దీనికిముందనేక జన్మార్జితములైన దుర్వాసనల నశింపఁజేయ వలయును. ఇక్కార్యము సాధారణముగ దీర్ఘకాలమునం గాని సాధించునది కాదు. దుర్వాసనలన్నియు నేక కాలమున మనోనిశ్చయముచే నశింపఁజేయుట సాధ్యము కానిపని. ఒక్కొక్కటిగ వేఱువేఱుగా మనస్సునుండి తొలఁగింపవలయు. ముందుసూచింపఁబడినరీతి నాయాదుష్టగుణమునకు విరుద్ధమగు కళ్యాణగుణమును ధ్యేయమూర్తియం దారోపించి యాగుణస్వరూపునిగ

ధ్యానించిన నాదుర్గుణము తుదముట్ట నశించి తద్విరుద్ధమగు నా సద్గుణము స్థిరముగ మనంబున నిలుచును. ఇట్లు క్రమక్రమమున నొక్కొక్క దుర్గుణమును దొలఁగించి సద్గుణముల దృఢముగఁ జేసికొనవలయు. ఇట్లు కామ క్రోధములు, అసత్యము, అసూయ మొదలగు దుర్గుణముల నొక్కొక్కటిగఁ దొలఁగించి యౌదార్యము, భూతదయ, సత్యము, అనసూయ లోనగు సద్గుణముల వృద్ధిచేసికొనుటకు నత్యధిక ప్రయత్నము చేయఁదగు. ధ్యానము కొద్దికాలము చేయుటచేఁగాని ప్రతిదినము చేయక యప్పు డప్పుడు చేయుటచేఁగాని, శ్రద్ధలేక చేసినఁగాని, ఫలము సిద్ధింపఁజాలదు.

“ దీర్ఘకాలాదరనైరంతర్య సత్కారాసేవితో దృఢభూమిః ”

యోగసూత్రము.

దీర్ఘకాలము నిరంతరముగ నాదరముతోఁ జేయు ధ్యానము మాత్రము ఫలము నీయఁ జాలును.

మనశ్శక్తి ధ్యానముచే వృద్ధినొందునని చెప్పఁబడియెఁగదా! మనశ్శక్తి వృద్ధియగుచో సంకల్పసిద్ధియగు. అనఁగా మనస్సున సంకల్పించిన దంతయు నెఱవేఱును. ఐనను ధ్యానాదులచే వీర్యవంతముగఁ జేయఁబడిన మనశ్శక్తిని మానవుఁ డితరుల మేలుకొఱ కుపయోగిపవలయును. అట్లు చేయక స్వప్రయోజనపరుఁడై యాశక్తి నుపయోగించినచో వాఁడు రాక్షసుఁ

డనఁబడును. రావణాసురుఁ డెక్కుడు భక్తిచేతను, ఘోరతప స్సుచేతను, గొప్ప సిద్ధులనందియు, వానిని స్వప్రయోజనపరుఁడై పరులకు హానిచేయుట కుపయోగించెను గదా. అట్లు ఎవరు గాని మనస్సు నిరోధించుటచేతను యోగముచేతను బొందిన గొప్ప మనశ్శక్తిని లోకమునకు బాధచేయుటయందు వినియోగించిన రాక్షస శబ్దవాచ్యు లగుచున్నారు. సామాన్యులలో సహితము.

"తమకై యన్యహితార్థఘాతుకజనుల్ దైత్యుల్"

అని భర్తృహరి చెప్పియుండఁగా హఠయోగాదులచే సాధించిన సంకల్ప సిద్ధి గలిగి యధికమనశ్శక్తి గలిగి వానిని బరులకుఁ గీడు జేయుట యందుపయోగించినచో నట్టివారికంటె ఘోరతరులగు రాక్షసులు లేరని వేఱుగఁ జెప్పవలయునా!

అట్లు గాక ధ్యానయోగాదులచే మనశ్శక్తిని వృద్ధిచేసికొని స్వప్రయోజనము నించుకైనఁ గోరక యెల్లపుడు భూతదయగల్గి పరుల మేలు కొఱకుఁ బాటుపడువారు పుణ్యస్వరూపులగు ఋషులనఁబడఁ దగియుందురు.

"పరోపకారార్థ మిదం శరీర" మ్మను న్యాయమునఁ బరుల సుఖమే తన సుఖమనియును, పరులదుఃఖమే తన దుఃఖమనియు నెంచు మహానుభావుఁ డుత్తమయోగి యనఁబడుచున్నాఁడు.

అట్టివాఁడు తేజోవంతుఁడై పరిపూర్ణుఁడై బ్రహ్మానందము నొందును.

"ఆత్మౌపమ్యేన సర్వత్ర సమంపశ్యతియోఽర్జున,
సుఖంవా యదివా దుఃఖం సయోగీ పరమో మతః"
గీతా.

మనోధర్మములు.

మనోమయకోశమున వర్తించు నాత్మశక్తియే మనస్సనియు, నామనోమయకోశము తేజస్తత్వ ప్రకృతితోఁ జేయఁబడినదనియును ముందే చెప్పఁబడియె. భూలోకమున శబ్దముత్పత్తి కాఁగా నామధ్యమున నుండు వాయుచలనముచే నాశబ్దము శ్రోత్రేంద్రియమును జేరి వినఁబడురీతిని మనస్సున సంకల్పములు పొడముచోఁ దేజోమయ ప్రకృతి (తేజస్తత్వము) చలించి యితరుల మనోమయకోశములఁ బొందును. మనుష్యుని సంకల్పము లేవిధమైనవిగ నుండినఁ దత్సదృశము లగు నితరుల సంకల్పముల నివియాకర్షించునని ముందు సూచింపఁబడియెఁగదా! మనస్సున సంకల్పమెద్దియేని పొడమ నది తేజోమయమగు ప్రకృతియం దొకరూపమును ధరించును. అనఁగా నాసంకల్పము సూక్ష్మలోకములయందుండు ప్రకృతియం దొకవిధ చలనమును గలుగఁ జేసి ఆప్రకృతిని రూపము ధరించునట్లు చేయును. కులాలుని చక్రము వేగముగఁ దిరుగుటచే దానిపైని మృత్తిక ఘటాదిరూపమును దాల్చురీతిని మనస్సంకల్పములు

తేజోమయమగు ప్రకృతియందుం బ్రవేశించి యాప్రకృతిలో నొక్కింత భాగమును రూపమును ధరించునట్లుగాఁ జేయును. వివిధములగు సంకల్పములు వివిధరూపములుగలిగి నానావిధవర్ణములతోనొప్పును. ఎక్కుడగు భక్తితోఁ గూడి చిత్తైకాగ్ర్యమున ధ్యానించునపుడుసూక్ష్మలోకమున దివ్యమగు నీలవర్ణముగల రూపముత్పత్తియగును. మఱియు నాభక్తి నిష్కామమగుచో నారూపములుకమలములు లోనగుపుష్పముల యాకారములను దాల్చును. ఏకాగ్రతస్థిరమగుచో భక్తునిమనోమయ కోశమునుండి యూర్ధ్వభాగముగఁ దేజోవంతమై నీలమగు గోపురరూపము గోచరించును. అట్లే యితర విధములగు సంకల్పములు మనస్సునం బుట్టునపుడు తదనుగుణములగు వర్ణములతో నొప్పుచున్న వివిధరూపములు కన్పడు. యోగదృష్టితోఁ జూచునపు డవి కొన్ని నక్షత్రములవలెను, ఆలయములవలెను, మఱికొన్ని తీక్ష్ణములగు శస్త్రముల వలెను గన్పడును. సంకల్పములు మనస్సున విస్పష్టముగ లేనియెడల నుత్పత్తియగురూపము చెదఱిపోవు మేఘశకలముల వలె అంచులు స్పష్టము కాకయుండును. ఇవి యును సంకల్పస్వభావము ననుసరించిన వర్ణములు గలిగి యుండును.

ఈ రూపములు సూక్ష్మలోకముల వర్తించు దేవతలలో సంకల్పానుసారముగ నొక్కొక్కరి నాకర్షించు కొనియు, స్వతంత్రముగ నాలోకమునఁ గొంతకాలము సంచరించుచుం

డును. ఈరూపములకును, వానినుత్పత్తిని జేయుమానవులకును దృఢమగు సంబంధము గలిగియుండుచు. ఈరూపములు సమాన మనోభావములు గలవారిచే నాకర్షింపఁ బడును. క్రోధసంకల్ప మొకరియం దంకురింప రక్తవర్ణమగు రూప మొకటి జన్మించి సూక్ష్మలోకమున నొక పిశాచమువలె సంచరించుచుఁ, క్రోధ మనస్కులగు నితరులచే నాకర్షింపఁబడును. ఆరూపము వారిమనోమయ కోశమునంటి దానియందలి క్రోధభావములను వృద్ధిచేయును. ఇట్లే యొకరియందుఁ గామసంకల్పములు పుట్టిన నవి తత్సదృశరూపములను గలుగఁజేసికొని నైజముగఁ గాముకులగుజనుల సూక్ష్మశరీరములనంటి వాని నెక్కుడుగఁ జలింపఁజేసి వారి కామగుణము నభివృద్ధిచేయును. ఇట్లొక్కొక్కరి మనోభావములు ఇతరుల మనస్సులం బ్రవేశించి మంచిసంకల్పములుగ నుండిన, వారిని మంచి వారలనుగాఁ జేయుగుణముగలిగి యాసంకల్పములు దుష్టములైనచో వారల దుష్టులనుగాఁ జేయుచుండును. వెలుపలినుండివచ్చు సంకల్పరూపమున కనుగుణములగు మనోవృత్తులు కొన్నియే నొకనియందున్[illegible]నారూపము వానినంటఁజాలక మరలిపోవును. కామసంకల్పములచే జనించు రూపములు కేవలనిష్కాముఁడగు వానియందుఁ బ్రవేశింపఁజాలవు.అటులనే నిష్కామములును సర్వభూతహితములును నగు సంకల్పములు కేవల స్వప్రయోజనపరుఁడగు కాముకునందుఁ జొరఁజాలవు. ఏగుణమేని యల్పముగ నైన మనం

బున నుండినచోఁ దదనుగుణము లగు రూపము లాగుణములను బలపఱుపఁ జాలియుండును. కావున సామాన్యజనులలో నొకరి మనోవృత్తు లితరులమనంబులం బ్రవేశించి వారలను మంచివారినిగఁగాని, చెడ్డవారినిగఁగాని చేయ సమర్థములగును. ఇట్లొకరి సంకల్పము లితరుల మనస్సులలోఁ బ్రవేశించి బీజరూపముగ నుండు గుణముల దృఢతరములుగఁ జేయుటచే నామనస్సులయందు సహితము సదృశము లగు సంకల్పములు పొడమఁగా సూక్ష్మలోకమున మఱికొన్ని సంకల్పరూపము లుత్పత్తియై క్రమక్రమమున నితరులం బొంది విస్తారముగ వ్యాపించుచుండును. కామియగు నొకఁడు విషయసుఖములను గుఱించి పలుమాఱు చింతించుచుండ వానిమనస్సునుండి కామోద్రేక కరములగు సంకల్పరూపములు వెలువడి యదృశ్యములుగ సూక్ష్మలోకమున విచ్చలవిడిఁ దిరుగుచుండు. ఆరూపములు కాముకు లగు నితరులమనస్సులలో సులభముగఁ బ్రవేశించి వారియం దంతకుముందల్పముగనుండిన కామమును వృద్ధియగునట్లుచేసి వారిమనస్సులందుఁ గామ్య సంకల్పములఁ గలుగఁజేయును. ఆ సంకల్పములచే మఱియు నట్టి సంకల్పరూపములు పెక్కు లుత్పత్తియై యనేకులను గాముకులుగఁ జేయును. కావున నొకనిదోషములు వానిని జెఱుపుటతో నిలువక వానివెంట ననేకులను జెఱుచును. అనేకులను జెఱిచిన దోషముగూడ వానిం బొందును. ఇతరులయందల్పముగనైనఁ గామములేనిచో మొదటివాని కామసంకల్పరూపములు వీరలయందుఁ బ్రవేశింపఁ జాలియుండవుకదా!

అల్పముగ నుండు దుర్గుణముల వృద్ధిచేసిన దోషము మొదటి వానిని జెందుచుండ వాని దుస్సంకల్పరూపముల నాకర్షించు కొనుట యితరునందున్న దుస్సంకల్పమువలననే కదా! ఇట్లం దఱును దాముచెడుటకుఁ దామే ముఖ్యకారణభూతులును, దమవలె దుస్సంకల్పములు గల యితరులు సహకారులుగను నగుదురు.

"అనాత్మనస్తు శత్రుత్వే వర్తేతాత్మైవశత్రువత్."
"ఆత్మైవహ్యాత్మనో బంధురాత్మైవ రిపురాత్మనః."

అజ్ఞాని దనకుఁదానే శత్రువువలె వర్తించును. తనకుఁ దానేబంధువు. తనకుఁదానే శత్రువు ఇతరులుకారని తాత్పర్యము. అటులనే పరోపకారబుద్ధి, భూతదయయు లోనగు నిర్వ్యాజప్రేమాస్పద సంకల్పము లొకరియందుత్పత్తికాఁగాఁద దనుగుణము లగు రూపములు సూక్ష్మలోకమున నుత్పత్తియయి మంచివారలగు నితరుల మనస్సులయందుఁ బ్రవేశించి వారియం దల్పముగ నుండు పరోపకారబుద్ధి, భూతదయ లోనగు వానిని వృద్ధిచేసి వారి మనస్సులందు నట్టి సంకల్పములఁ బుట్టించును. ఆసంకల్పము లన్నియు సూక్ష్మలోకమున మూర్తీభవించి యనేకులలోని సత్సంకల్పములను బలపఱచును మనస్సు చంచల స్వభావమగుటంబట్టి యెడతెగక పనిచేయుచుండును గాన జీవుల మనస్సులనుండి సత్సంకల్పములు గాని దుస్సంకల్పములు గాని

నిరంతరము బయలు వెడలుచునే యుండును. దీనివలనఁ బ్రతి మనుష్యుఁడును లోకమున కపార క్షేమమునుగాని యెన్నరాని కీడునుగాని కలుగఁజేయుచునేయుండును. దానంజేసి ప్రతి మానవుఁడును తనమనస్సును విచ్చలవిడిగ విడువక స్వాధీనము చేసికొనుట యెంత యావశ్యకమో చూడుఁడు. అట్లుచేసికొనినచోఁ దనమనస్సునందు యోగ్యము లగు సంకల్పములను మాత్రము పుట్టించుటయే గాక యితరుల దుస్సంకల్పరూపములం బ్రవేశింపనీయకుండును. వాని మనస్సు శుద్ధమగును. వాఁడు నిరంతరము శుద్ధసంకల్పముల సంకల్పించుటచే నితరులకుఁ బెక్కువిధమ్ముల మేలుచేయఁగలుగును. మనుష్యుల మనస్సులం బొడము సంకల్పములు దృఢములుగనుండినచో అంచులుచెక్కినట్లు వానినుండి యుత్పత్తి యగు సంకల్పరూపములుసైతము స్పష్టములుగను, దృఢములుగను నుండును. మఱియు నాసంకల్పములను బూనికతో దీర్ఘకాలము నిలిపినయెడల నారూపములకు నెక్కుడుకాలము స్థితిగలిగి శక్తియధికమై మేలుకీడులఁ జేయఁజాలియుండును. అట్లులేక సంకల్పము లదృఢములుగనుండినను, అల్పకాలనిశ్చితములుగనుండినను వానినుండి యుత్పత్తి యగు రూపములు సహితము మసకలై యదృఢములుగనుండి యల్పశక్తిగలవియగును. మనకిష్టులగు నెవరికైన నెద్దియేనొక్క మేలు చేయఁదలఁచినయెడల నావిషయము నేకాగ్రముగను దృఢముగను సంకల్పించిన నామేలు తప్పక కలుగును. ఇందును

మనస్సు నిరోధముచేతను, ధ్యానాదులచేతను, వీర్యవంతముగఁ జేయఁబడినచే సంకల్పించిన ఫలము తప్పక సిద్ధించును. కావున మనుష్యుఁడు మనస్సును జక్కఁగ లోఁబఱచుకొని మనశ్శక్తిని ధ్యానము మొదలగువానిచే వృద్ధిచేసిన లోకులకుఁ గోరిన మేలును జేయఁగలుగును. మనస్సు నేకాగ్రముగఁ జేసి చేయఁదలఁచిన మేలునుగుఱించి దృఢముగను, స్పష్టముగను సంకల్పించిన నాసంకల్పము రూపమును ధరించి యుద్దేశించిన మనుష్యుని యొద్దకుం బోయి యామేలును ఘటింపఁజేయును. గొప్పవియును, విశేషద్రవ్యసాధ్యములును నగు ధర్మకార్యములను జేయఁ బూనుకొనిన లోకోపకారులు పలుమఱు నిఱుపేదలయియుండియుఁ దాముచేయఁ బూనినకార్యము లెవ్విధముగనైన నెఱవేఱవలయునని దృఢముగ సంకల్పింపఁగా నా సంకల్పముల సూక్ష్మ రూపములు రూపమును ధరించి యదృశ్యములుగ ధర్మబుద్ధిగల పురుషుల మనస్సులఁజొచ్చి యెవ్విధముననో యాకార్యములకుఁ దోడ్పడవలయు ననుబుద్ధి వారలయందుఁ బుట్టించి యాకార్యములకుఁ గావలసిన ద్రవ్యసహాయము గలుగునట్లు చేయును.

మఱియును యోగ్యులగు పురుషులు ఆయురారోగ్యైశ్వర్యముల విషయమైగాని, పుత్త్రప్రాప్తిగాని కలుగునట్లాశీర్వదించినచో నయ్యవి తప్పక సిద్ధించునని గ్రంథములయందుఁ గనఁబడుటయు ననుభవమున నుండుటయు నెఱుంగుదుము కదా!

ఇదియును సమాహితమైన మనశ్శక్తిఫలమే గాని వేఱు కాదు. మన దేశములో సమస్తకార్యములయందు యోగ్యులగు మహా జనుల యాశీర్వచనము లపేక్షించుటకుఁ గారణమిదియే. వేల కొలఁది యోగ్యులగు బ్రాహ్మణులు ఏకవాక్యముగ మనఃపూర్తిగ నాశీర్వదించినఁ బూర్వకాల మీరీతి ఫలించు చుండెను. ఇప్పుడన్ననో ఆశీర్వదించు వారు స్వప్రయోజనపరులును, మన స్థైర్యముగాని, మనఃపారిశుద్ధ్యముగాని లేనివారు నగుటఁబట్టి యాయాశీర్వచనము లు చక్కఁగ ఫలింపఁజాలకుండుట యాశ్చర్యము గాదు. మఱియు భక్తులగువారలు భగవద్ధ్యానా నంతరమునను, గ్రంథకాలక్షేపాదుల పిదపను, లోకముయొక్క మేలు నుద్దేశించి స్వస్తివాక్యములు చెప్పునట్టి సంప్రదాయము కలదు కదా! ధ్యానముచేతఁ గాని, గ్రంథకాలక్షేపముచేఁ గాని మనస్సు పరిశుద్ధమై దివ్యతేజస్సు నాకర్షించుకొని వీర్యవంతమై యుండఁగా నాసమయముల సంకల్పించిన తలంపులన్నియు సిద్ధించును. కావునఁ బురాణకథనానంతరమును, సంధ్యావందనాదుల తుదను "లోకాస్సమస్తాస్సుఖినో భవంతు" అని యాశీర్వదించుచుండుటచే లోకములకు మేలు తప్పక సమకూరును. మఱియును బూర్వాచార ప్రకారము దేశమునందలి భక్తులందఱును బ్రతిదినము బ్రాహ్మ్యముహూర్తమున మేల్కాంచి శుచిర్భూతులై యేకాగ్రచిత్తమున భగవంతుని ధ్యానించి పరిశుద్ధమగు మనస్సుతో సర్వభూత హితమును గోరి యేకకాలమున గ్రింద నుదహరించిన రీతిని స్వస్తివాక్యములు పలుకుచుండిరి.

"స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయంతామ్
న్యాయేన మార్గేణ మహీం మహీశాః,
గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభ మస్తు నిత్యమ్
లోకాస్సమస్తా స్సుఖినో భవంతు,
కాలేవర్షతుపర్జన్యః పృథివీ సస్యశాలినీ,
దేశోఽయం క్షోభరహితో బ్రాహ్మణాస్సంతు నిర్భయాః.
అపుత్త్రాః పుత్త్రిణస్సంతు పుత్త్రిణ స్సంతు పౌత్రిణః,
అధనాస్సధనా స్సంతు జీవంతు శరదాం శతమ్."

ఇశ్లోకకాలమున నిష్కాములై పరిశుద్ధ మానసులైన భక్తులందఱు వచింప వారియందఱసంకల్పశక్తి యేకమై లోకమునం దపారమగు మేలుచేయును. సకాలమున వర్షములుకురియుటయు, సస్యములు ఫలించుటయు, జనక్షోభకరము లగునట్టి యీతిబాధలు లేకుండుటయు నీ మొదలగు మేలులు లోకమునకుం గలుగును. ఆధునికులకట్టి యనుష్ఠానము నందు శ్రద్ధనశించుటయు, జనులు కేవలస్వప్రయోజనపరు లగుటచే ధర్మమునకు హానియు నధర్మమునకు వృద్ధియుఁ గలిగి పాపఫలములగు ననావృష్టియు, జనక్షయ కరములగు వ్యాధులును బలుమాఱు సంభవించుట కాస్పదమైనది. ఇప్పుడైనను జనులు ధర్మమునం దాసక్తి కలిగి యన్యోన్యద్వేషభావ

ములవదలి, పరోపకార పరాయణులై, నిష్కాములయి పైని జెప్పినరీతిని సకలజనుల మేలుకొఱకు ధ్యానించినచో భక్తజన సముదాయసంకల్పముల బలముచే లోకమునందలి సర్వానర్థ ములు నశించి లోకమునకు మేలుకలుగనే కలుగు ననుటకు సం దియ మావంతయు లేదు.

ఇతరుల మేలుకొఱకు మనశ్శక్తి నుపయోగించుటయందు మఱియొక గొప్పరహస్యము గ్రహింపఁదగియున్నయది. దుర్మా ర్గమునం బ్రవర్తించుచు, సన్మార్గమును బోధించినను విననిచ్ఛ యింపక తిరస్కరించు వారలకు వాక్కులచేఁ జేయఁబడు నుప దేశము పథ్యముకాకపోవుటయే గాక విపరీతమగును గదా! మఱియు బాలురకును,మూర్ఖులకును వాఙ్మూలమున నుపదేశిం చుట యంత యుపయోగముగ నుండదు. అట్టివారలకు నిజముగ మేలుచేయవలె నన్న నొకయుపాయము కలదు. ఆ పురుషుఁడు ప్రతిదినమునను నిదురించు కాలమున వానినుద్దేశించి వాని రూప మును స్పష్టముగ మనస్సున నిరూపించి తన యెదుటనుండు నట్లు కల్పించుకొని వానిదుష్ప్రవర్తనమువలని కీడులనుగుఱిం చియు, నాదుష్ప్రవర్తనమును వదలి సన్మార్గమున వర్తించినఁ గలుగుమేలులను గూర్చియు దృఢము నేకాగ్రము నగు మనస్సు తోఁ గొంతకాలము బోధించుచుండిన నాపురుషుని దుష్ప్రవర్త నము క్రమక్రమముగ మాఱును. ఆపురుషుఁడు జాగ్రదవస్థయం దు మనోవ్యాపారము గలిగి విషయములయందు విహరించు

చూడుటంబట్టి వానిమనస్సు ఇతరుల సంకల్పములను జొరనీయదు. కావున నాతఁడు నిద్రించు కాల మిక్కార్యమునకు సరియైనకాలము. అట్టి కాలమున నాజీవుఁడు జాగ్రదవస్థనువదలియుండుటచే నితరుల సంకల్పములకు లోనగు. ఇట్లు కొంతకాలము ప్రతిదినము నాతని నుద్దేశించి చేయు నుపదేశ మాతని మనస్సునం బ్రవేశించి క్రమక్రమమునఁ దాఁబోవు మార్గము హానిని గలుగఁజేయునది యనియుఁ గావున నది విడువఁదగినదనియు నీతలంపులు జాగ్రదవస్థయందు మనస్సునఁ దమంతట తాము స్ఫురించును. ఇతరుల హితవచనముల నలక్ష్యము చేయువారికిని, ఆ మాటలమేలు తెలియనివారికిని వాక్కులచేఁగాని గ్రంథముల చేఁగాని సన్మార్గమును బోధించుట దుర్లభమైయుండ నీయుపాయమున వారలను సులభముగఁ ద్రోవకుఁ దేవచ్చును. వారలట్లు సద్గతికివచ్చి తమ తట తామే మంచిమార్గము నవలంబించువారని యెన్నఁబడుదురు.

ఇట్లనేకవిధములగు గొప్ప కార్యముల సాధించుటకు మనస్సు ముఖ్యోపకరణముగ నున్నయది. మనస్సుచేత సదా లోకమునకు మేలుచేయఁదగు సంకల్పరూపముల నుత్పత్తిచేయుటయు వానిమూలమున ననేకులగు మానవులకు మేలుచేయవచ్చును. అటులనే దుస్సంకల్పములచేతఁ దదనుగుణములును,పిశాచతుల్యములునగు రూపముల నుత్పత్తిచేసి వానిమూలమున ననేకులకు హానిచేయవచ్చును. మనస్సు సత్ప్రవర్తనమువలన లోకమునకు

మహాపకారమును, దుష్ప్రవర్తనమువలన మహోపకారమును జేయఁగలిగియున్నయది. మనస్సు ఇతరులకు మేలుకీడులఁ జేయంజాలియుండఁ దనకును బంధమోక్షములకుఁగూడ ముఖ్యసాధనమనియును ముందే సూచింపఁబడియెఁ గదా! అట్టి మనస్సును జక్కఁగ నియమించి మంచిమార్గమునఁ బ్రవర్తింపఁజేసినవారు కాలక్రమమున నుత్కృష్టమగు పదమును జెందఁజాలుదురు. యథార్థముగ నింద్రియములకు రాజుగానుండఁదగిన మనస్సు సామాన్యముగ మానవులయందు నింద్రియములకు లోఁబడి వర్తించుచున్నది కద! అట్లు ఇంద్రియములకు లోఁబడి యింద్రియములు పోవు మార్గమునంబోయి జీవుని విషయసుఖములయం దాసక్తిగలవానిగఁ జేయుట యనునది ప్రభువు సేవకులకు లోఁబడి వర్తించు రీతియే కదా! అట్లుగాక జీవుఁడు మనశ్శక్తిని దృఢముగఁ జూపి యింద్రియములను వశములుగఁ జేసికొనినట్లాయెనా యుక్తాయుక్తవివేకము క్రమముగ వృద్ధియై మనస్సు విషయాసక్తము గాక యీశ్వరాసక్తమగును. అపుడు జీవుఁడు బంధములచే విడువఁబడి జననమరణ రూపమగు సంసారమునుండి ముక్తుఁడగును. కాఁబట్టి యెల్లవారును నీయుత్తమోత్తమ సాధనమగు మనస్సును జక్కఁగ శాసించి వీర్యవంతముగను, నిష్కల్మషముగను జేసి తాము తరించి యితరులకు సదా మహోపకారపరులగుదురు గాక.

శ్రీ పరబ్రహ్మణేనమః.

బ్రహ్మవిద్యాదర్పణము

ఎనిమిదవ యధ్యాయము.

మరణము - మరణానంతరస్థితి.

లోకమునందు సామాన్యముగ మరణమును గూర్చి విశేషముగ భయపడుట కలదు కదా! మరణశబ్దము నుచ్చరించిన మాత్రముననే పీడకలుగుననియును, ఆశబ్దమే యవాచ్యమనియు నెన్నఁబడుచున్నది. ఐనను జ్ఞానులగు వారలు మరణమును గుఱించి యించుకయైనను భయపడక యుండుటయే గాక మరణకాలమునందుఁ బూర్ణశాంతమును దెచ్చుకొని మనస్సునం దెట్టి వికారమును జెందక భగవద్ధ్యానపరులై బ్రహ్మానందభరితులై సంతోషమున శరీరమును వదలిపోవువారని గ్రంథములయందుపపాదింపఁబడి యుండుటయే గాక లోకములో ననేకుల కనుభవవేద్యముగ నున్నయది. కావుననే "మంచివారిని మరణమునఁ జూడవలయు" నను నీలోకోక్తి ప్రసిద్ధమై యున్నయది.

మఱియును జీవుఁడు శరీరమును వదలుసమయమున నెట్టి భావమును గలిగి యుండునో దానికనుగుణమగు జన్మము

ముందు శాఁ బోవునని శ్రీగీతాశాస్త్రమునందు భగవంతుఁ డుప దేశించి యున్నాఁడు.

"యంయంవాపి స్మరన్ భావంత్యజత్యన్తే కళేబరమ్,
తంతమేవైతికౌన్తేయ సదా తద్భావ భావితః."

గీత. ౮. అధ్యా.

తా. మనుష్యుఁ డేయే విషయమును స్మరించుచుఁ గడపట శరీరమును వదలునో ఆయాభావమునే నిరంతర తద్భావాసక్తి వలనఁ బొందునని తాత్పర్యము. ఈమృత్యువు విషయమై యథార్థమును జక్కఁగ నెఱింగిన మానవుల కావిషయమై భయమును, దుఃఖమును, మనోవ్యథయును నశించుటయే గాక మరణకాలమున మనస్సును నిర్వికారముగ నుంచుకొనుటచే సద్గతి నొందుటకు సాధ్యమగును.

మరణమనఁగా జీవుఁడు స్థూలశరీరమును విడిచి పోవుటయే. స్థూలశరీరమును విడిచిన మాత్రమున జీవుఁడు లేకపోవుట లేదు. స్థూలశరీరమును మాత్రము వదలినపు డంతకంటె సూక్ష్మమును, చిరకాలముండఁదగినదియు నగు సూక్ష్మశరీరమును ధరించి యూర్ధ్వలోకమున నుండును. శరీరము నశించునదియనియు జీవుఁడు నాశరహితుఁడనియును గ్రంథములయందు నొక్కి చెప్పఁబడి యున్నది. నశించునది శరీరముగాని జీవుఁడు కాఁడు. జీవుఁడు నిత్యుఁడు. నిర్వికారుఁడు. ఆదియందల్పజ్ఞానము కలిగియుండి జ్ఞానము నభివృద్ధి చేసికొనుటకై యాయాలోక

ములఁ దదనుగుణములగు శరీరములను ధరించును. ఒక్కొక్క శరీరముచేఁ బొందఁదగు జ్ఞానమంతయు రాఁగా నాశరీరమునలని ప్రయోజనము తుదముట్టుటచే దానిని వదలి జీవుఁడు మఱియొక శరీరమును గాలక్రమమునఁ బొంది జ్ఞానము నభివృద్ధిఁ జేసికొనుచునుండును. మానవులు తాము ధరించువస్త్రములు జీర్ణములు కాఁగా వానిని ద్యజించి క్రొత్తవియగు నితర వస్త్రముల గ్రహించురీతిని జీవుఁడు జీర్ణములై నిష్ప్రయోజకములగుశరీరముల వదలి నూతనములును జ్ఞానసాధనములు నగు నితర శరీరముల ధరించును.

" వాసాంసి జీర్ణాని యథా విహాయ
నవాని గృహ్ణాతినరోఽపరాణి,
తథా శరీరాణి విహాయ జీర్ణా
న్యన్యాని సంయాతి నవానిదేహీ " గీత. ౨ అధ్యా.

జీర్ణవస్త్రములను ద్యజించుట మానవులకు దుఃఖకారణము కాదుకదా! అట్లు ప్రయోజన హీనమగు శరీరమునువదలుచో జ్ఞానులగువారు మనోవ్యధను జెందరు. మానవుఁడు కార్యార్థమై యొక్క దేశమునఁ గాని, యొక గ్రామమునఁ గాని, యొక కాలమునఁ గాని నివసించి యాకార్యము పరిసమాప్తికాఁగా నాయాస్థలములను వదలి దేశాంతరము నొందురీతిని జీవుఁడు నొక్క దేశమున, నొక్క కాలమున నొక్కొక్కజాతియందు దేహ

ధారియై జన్మించి యాయా జన్మమువలనఁ బొందఁదగు జ్ఞానము నంతయును బొందినపిదప నాశరీరమును వదలి దేహాంతరమును గూర్చి పోవును. అట్లు పోవుట మిక్కిలి యావశ్యక మని చెప్ప వలయునా! మరణ మనునది లేక యే యుండిన జ్ఞానాభివృద్ధి కవకాశము తక్కువగ నుండును. లోకమున నొక బీదగృహస్థుఁడు తన యోగ్యతానుసారముగ నల్పమగు నొక గుడిసెను నిర్మించుకొని తనకుఁ గుటుంబవృద్ధియు, సంపద్వృద్ధియుఁ గాను కాను కాపురమునకుఁ జాలని మొదటికుటీరమును విఱుగఁగొట్టి విస్తీర్ణమును సుఖప్రదమును నగు క్రొత్తగృహమును నిర్మించు కొనును గదా! అట్లే జీవుఁడు యోగ్యతానుసారముగ నొక శరీరమును బొంది యాశరీరమున సాధింపఁ దగు నంతటి జ్ఞానమును సాధించి పిదప నెక్కువ జ్ఞానమున కవకాశమీయని యాదేహమును వదలి దానికంటెఁ బరిశుద్ధము నుత్కృష్టమును, పాటవము కలదియు నగు వేఱొకశరీరమును ధరించక పోయిన వృద్ధి కవకాశమే లేదు. కావున నొకశరీరము వలని ప్రయోజనము తీరినతోడనే పరమ దయానిధియగు నీశ్వరుఁడు ఆశరీరమును విలయము నొందించి యెక్కువ జ్ఞానమునకు సాధకమగు దేహాంతరము నొనఁగూర్చును. ఆకారణముననే జ్ఞానప్రదాతయగు మహేశ్వరుఁడు లయకర్తయని పిలువంబడుచున్నను యథార్థమున నుద్ధారకుఁడే యగు. ఇట్లు జన్మజన్మమున జ్ఞానము నభివృద్ధి చేసికొనుచుఁ గాలక్రమమున జీవుఁడు పరిపూర్ణ

జ్ఞానియగువఱకు నిర్బంధముగ శరీరముల నొకదానివెంట నొక టిగ ధరించుచుండవలయును. కావున మరణమున నొకశరీరము పోయి యద్దానికంటె శ్రేష్ఠమగు మఱియొక శరీరము వచ్చుటం జేసి చావు సంతోష కారణమే కాని దుఃఖ హేతువుకాదు. కేవలదుష్టప్రవర్తనము గల జీవునకుంగూడ స్థూలశరీరవియో గము మేలొనర్చును. వాఁడాశరీర వియోగానంతరము భువ ర్లోకమునందలి యాతనానుభవముచే జ్ఞానమును సంపాదించి రెండవజన్మమెత్తునుగాన మరణ మట్టివానికి శుభప్రదమే. కావున జీవుని యుత్క్రమణకాలమునఁ బ్రక్కనుండువారలు జీవుని సుఖోత్క్రాంతి నుద్దేశించి జీవునకు సుఖముగ నూర్ధ్వలోక ప్రాప్తి గలుగవలయునని భగవంతుని ధ్యానించుచుండవలయునే గాని మృతినొందువాని మనస్సు గలవిలపాటొందునట్లు దుఃఖ పడరాదు. ప్రతిజీవునకు నుత్క్రమణ సమయమున జన్మప్ర మరణకాలమువఱకుఁ దాను జేసిన సమస్తకర్మములును నేక కాలికముగఁ జిత్రింపఁబడినట్లు మనోగోచరమగు. పోయినజన్మ మందుఁ దానుజేసిన సమస్తధర్మాధర్మ కర్మములవలనఁ గలిగిన శుభాశుభవాసనలు మరణకాలమున స్ఫుటముగఁ గనఁబడి యీ జన్మమున స్వభావములగును. అనఁగా నిజన్మమునఁ జేసిన కర్మ ముల వాసనలు మరణకాలమున యథార్థ మూర్తులతోడఁ బ్రత్యక్షమై రాఁబోవుజన్మమునకు మూలముగ నేర్పడును. ఈ విషయము శ్రీ శంకరభగవత్పాదాచార్యులవారు గీతాభాష్య మునందు సూచించి యున్నారు.

"జన్మాంతరకృతో ధర్మాదిసంస్కారో మరణకాలే
అభివ్యక్తస్స్వభావ ఉచ్యతే."
"యంయంవాపి స్మరన్ భావం త్యజత్యన్తే కళేబరమ్,
తంతమేవైతి కౌంతేయ సదాతద్భావభావితః."

ఇదియే యంత్య ప్రత్యయమని వేదాంతశాస్త్రమున వాడఁబడుచున్నయది. అంత్యకాలమున మనస్సున స్ఫురించు భావము జన్మాదినుండి స్మరణరూపముగ నభ్యసింపఁబడిన భావమేయగుఁగాని వేఱుభావ మాకాలమున స్ఫురించుట కవకాశము లేదు. కావుననే.

"తస్మాత్సర్వేషు కాలేషు మామనుస్మర"
"అంత్యకాలేచ మామేవ స్మరన్ముక్త్వా కళేబరమ్,
యః ప్రయాతి సమద్భావం యాతినాస్త్యత్రసంశయః."

అని చెప్పియున్నారు.

తా. అంత్యకాలమునందు నన్నుమాత్రమే స్మరించుచు దేహమును వదలి యెవఁడు ప్రయాణము చేయునో యట్టి జీవుఁడు నన్నే పొందుచున్నాఁడు. సందేహము లేదు. అట్లే మఱి యేయే భావములతో జీవుఁడు శరీరమునుండి వెడలునో యాభావమునే పొందును. అట్టి యంత్య ప్రత్యయము జన్మాదినుండి యభ్యసింపఁబడిన మనోవృత్తుల ననుసరించియే యుండును. కావున సర్వకాల సర్వావస్థలయందును భగవంతుని స్మరించుచున్నవాఁడు

సదా తద్భావము గలవాఁడయి యంత్యకాలమునసైత మాభగ
వంతుని స్మరణమే కలిగి భగవంతుని జెందును. ఉత్క్రమణకాల
మున రాఁబోవు జన్మగతిని నిర్ణయించునట్టి ముఖ్యమగు వ్యాపా
రమున జీవుని మనస్సు లయించియుండును. ఆకాలమునఁ జుట్టు
ప్రక్కలనుండువారు రోదనధ్వనులచేతను దుఃఖవార్తలచేత
నాజీవుని మనస్సుఁ జలింపఁ జేయుట బహుదోషకరము. అట్టి
సమయమున నాత్మబంధువులు మనస్సుల స్తిమితములుగఁ జేసి
కొని జీవుని పురోవృద్ధికొఱకు ధ్యానించుచు, భగవన్నామసం
కీర్తనము చేయుచుండిననే బంధువు లనఁబడఁదగియుందురు.

జీవాత్మ భూలోకమున వర్తించుటకు స్థూలశరీరమును,
దానియందంతట వ్యాపించి ప్రాణమున కునికిపట్టయిన స్థూలశ
రీర ప్రతిబింబమైయుండు ఛాయాశరీర మనఁదగు ప్రాణమయ
కోశ మూర్ధ్వములగు భువర్లోక స్వర్లోకములయందు వర్తించు
టకుఁ దదనుగుణములగు శరీరములను ధరించునని ముందే యుప
పాదింపఁబడియెఁ గదా! ఈలోకములన్నియు భగవంతుని సృష్టి
యందుఁ జేరినవియే. బ్రహ్మాండమునం దంతర్భాగములే యగు
టం జేసి జీవుఁడు ఒక్కలోకమునుండి మఱియొక లోకమును
బొందుచో నాబ్రహ్మాండమునందే వేఱువేఱు భాగముల వర్తిం
చు వాఁడు గాని నశించువాఁడు కాఁడు. సామాన్యముగ లోక
మున మానవుఁడు మృతినొందె నన జీవుఁడు స్థూలశరీరమును
వదలి సూక్ష్మశరీరమున వర్తించుచున్న వాఁడనియర్థము. జీవుని

యుపాధులన్నింటిలోఁ గనిష్ఠమును, అల్పకాలికమును నగు నది యీస్థూలశరీరము. ఇది ప్రయోజనహీనమైనపుడు జీవుఁడు తన వగు ప్రాణములను, ఇంద్రియములను, మనస్సును, స్థూల శరీర మునుండి విడిపించుకొని భూలోకవ్యాయామమునుండి విరమించుకొనిన వాఁడయి వానితోడ సూక్ష్మలోకమున వర్తించు వాఁడు.

జీవుఁడు బహుకాలము స్థూలశరీరమునం దభిమానమున వర్తించి యుండుటంబట్టి దానిపై నభిమానము దృఢమై దానికిని దనకును గల సంబంధము వదలిపోయినను దానిని విడిచి పోనొల్లక దానికి సమీపమునందే పైఁజెప్పిన ఛాయారూపముతోఁ దిరుగు చుండును. ఆ కారణముననే జీవుఁడు ప్రేత రూపమున మృతినొందిన స్థలమును, శరీరసంస్కారములు జరిగిన స్థలమును ఆశ్రయించుకొని కొంతకాల ముండు ననియును, బలుమాఱు ఆస్థలములలోఁ గొందఱి కన్నులకు గోచరమగుననియును లోక రూఢిగ నున్నది. మఱియు స్థూలశరీరమును వదలినమాత్ర మున రాగద్వేషములుగాని, యితర మనోవృత్తులు గాని జీవుని విడువవు గావున జీవుఁడు తాను ప్రేమించువారలకుఁ గనఁ బడవలయు నను నిచ్ఛచేతను, తన మనస్సునందలి కోరికలను గొన్నింటిని దెలుపవలయు ననునాశ చేతను, కొన్ని సమయముల నాస్థలములయందుఁ గనఁబడుటకును, అభిప్రాయములఁదెలు పుటకును వృథాప్రయత్నములు చేయునుగాని భూలోకసంబంధ

మైన స్థూలావయవములు లేమింజేసి స్థూలశరీరధారు.లగువార లకుఁదెలియునట్లు మాటలాడుటకు శక్తిలేక యుండును. తాను భూలోకమును విడిచిపోయినను వారల కెద్దియో యొకవిధమునఁ దనయిష్టము లెఱుకపడునట్లు చేయఁగోరి యసంగతములగుశబ్ద ములుచేయుటయుఁ గలదు. వారలకుఁ గనఁబడవలయునను కో రిక కొందఱియం దెక్కు.వగ నుండుటచే బహువిధ ప్రయత్న పూర్వకముగ రూపమెత్తి దృగ్గోచరమగుటయుం గలదు. ఇట్లు కనఁబడునది జీవునిఛాయాశరీరమే. అపుడు జీవాత్మ సూక్ష్మశరీర మును ఛాయాశరీరమును గూడఁ దాల్చి వర్తించు చుండును. అట్లు దృగ్గోచరమైనను అట్టిదర్శనములు భయహేతువులుగ నెం చరాదు. తఱుచుగ శరీరమును వదలిపోయిన జీవుఁడు దేహ ధారులుగ నుండు నిష్టులగు వారలయందుఁ గల మమకారము చేత వారలసమీపమునఁ దిరుగుచు, వారలకుఁ గనఁబడి తన మనోభీష్టములను దెలుపఁ జూచుటయే గాని వేఱుగాదు. అట్టి రూపములఁ బిశాచములనియు, భయ హేతువులనియు, హానిచే యునవి యనియు నెంచుట పొరపాటు. చూచు వారలు మనస్థై ర్యము గలిగి యా రూప మదృశ్యమగునట్లు దృఢముగ సంకల్పిం చిన నయ్యది యదృశ్యమగును. పలుమాఱు నట్టి దర్శనములచేఁ గీడు పొందుదురని యెంచి భయపడుటచేతనే కీడుగలుగునుగాని తఱుచుగ గతించినవారలకు నట్టి హానిచేయుట కిష్టముగాని శక్తి గాని యుండదు. ఐనను గొందఱు ఈర్ష్యాక్రోధములతో నిండి మృతినొందినచోఁ దమ క్రోధమునుజూపును ద్దేశ్యమున భయం

కరరూపమును ధరించి తమ కనిష్ఠులగు వారలకుఁ గనఁబడుట కలదుగాని యప్పుడితరులు స్థిరచిత్తులయి నిర్భయులై యుండినచో నెట్టికీడును బొందఁజాలరు. అదృశ్యమగునట్లు దృఢముగ సంకల్పించినచో వార లదృశ్యులై పోవుదురు.

స్థూలశరీరము ఎంత వేగముగ నశించునో యంత వేగముగ దాని ననుసరించి ఛాయాశరీరము సహితము నశించును. కావున నే శవములను భూస్థాపనము చేయుటకంటె దహించుట యుక్తమని శాస్త్రములయందు విధింపఁబడియున్నది. స్థూలశరీరము (అనఁగా శవము) భస్మముకాఁగా ఛాయాశరీరముకూడఁ దనంతన యణురూపముగఁ జెడిపోయి రెండును బంచభూతములలోఁ గలిసిపోవును. ఉత్క్రమణ కాలిక క్రియలును, దహన కాలమునందుఁ జేయు కార్యములును, తదనంతరము చేయు నుత్తరక్రియలును జీవుని స్థూలశరీరమునుండి సులభముగ వెడలించుటకును, ఛాయారూపమును సులభముగ నశింపఁజేయుటకును, జీవుని భూలోకవాసనలను వదలించి యూర్ధ్వలోకప్రాప్తి సుసాధ్యమగునట్లు చేయుటకును సహకారులుగ విధింపఁబడినవి. ఉత్తరకాలిక క్రియలుచేయువారీకర్మములవలని ప్రయోజనముల నెఱింగి పోటిపోయిన జీవుని దృఢముగ నుద్దేశించి యాజీవున కూర్ధ్వగతి సులభముగఁ గలుగుఁగాక యను నతిదృఢసంకల్పముతో నాకర్మములను జేసిన నాక్రియలు సఫలములగు. అట్లు సార్థకము

లగుక్రియలుచేసిన పుత్త్రుఁడే పుత్త్రుఁ డనఁదగు. "పుత్త్రిమం తేచ కర్మణి" యనియును, పున్నామ నరకమునుండి తరింపఁ జేయువాఁడే పుత్త్రుఁడనియును జెప్పుట మరణానంతర మూర్ధ్వలోకప్రాప్తి కనుకూలములగునీకర్మముల శ్రద్ధతోఁ జేయుటవలని ప్రయోజన మును సూచించుటయేకదా! అట్లు శాంత మనస్సుతోడను, జేయుక్రియలు సార్థకములై గతించినవారలకు సుఖప్రాప్తికర ములు కావలయు నను నుద్దేశ్యముతోడను, క్రియలుచేయక దుఃఖవ్యాకులితమనస్సులతోఁ జేయు పరలోకక్రియ లుద్దేశించిన ఫలముల నీయఁజాలవు. అట్టి క్రియలుచేసినను ప్రయోజనము లేనివగు.

ఈక్రియలవలని ముఖ్యప్రయోజనము జీవుని బ్రేతలోకము నుండి పితృలోకమునకు సులభముగఁ బోవునట్లు చేయుటయే ఛాయాశరీరము పూర్తిగ నశింపఁగా జీవుని సూక్ష్మశరీరములో స్థూలభాగ మొకవిధముగమాఱి యాతనాశరీరమగుచున్న యది. ఆశరీరముతో భువర్లోకమునందలి స్థూలభాగమునఁ గొంతకాలము నివసించును. భూలోకములో జీవించియుండు కాలమున రాగద్వేషములకులోనై, కామాతురుఁడై చేసిన కర్మములఫలమును నిక్కాలమున నీలోకమున ననుభవించును. స్థూలశరీరముమాత్రము నశించెనుగాని జీవుని యాశాపాశము లును, కామక్రోధములును, బంధుమిత్రకళత్ర పుత్త్రాదులయం దలి ప్రేమయు నశించియుండలేదు. భూలోకమున నెట్టికోరికలకు నెక్కుడుగ లోఁబడుచుండెనో ఆకోరిక లీ యాతనాశరీరమున

నంతకన్న నెక్కుడుగ నుద్రేకములై వానినీడేర్చుకొన సాధనమగు స్థూలశరీరము లేమింజేసి వాని ననుభవింపఁజాలక జీవుఁడు పరితపించుచుండును. ఇందుకుఁ గొన్ని దృష్టాంతముల నిట ననువదింతుము. భూలోకమున జీవించియుండుకాలమున స్త్రీలోలుఁడుగా నుండినచో శరీరపతనానంతరము ఆ కోరిక యినుమడించును. సూక్ష్మలోకములయందు సంకల్పములును, కోరికలును రూపములఁ దాల్చునని ముందే వచింపఁబడియెఁగదా! పైఁ జెప్పినట్లు జీవునకుఁ గామ ముద్రేకము కాఁగా కామహేతువగు రూపము మనస్సున స్ఫురించును. అది యాలోకమున రూపమునుధరించి వానికి దృగ్గోచరమగు. ఆరూపమును జూచి తనకోరిక నీడేర్చుకొన యత్నించును గాని స్థూలశరీరము లేకుండుటంబట్టి యనుభవించుటకు సాధ్యము కాక యెక్కుడుగఁ బరితపించును. పరితాపము హెచ్చుచుండు కొలఁదిని నారూపము దృఢతరముకాఁగా తదనుగుణముగ నా సందర్శనము వలని పరితాపము వృద్ధియై కొంతకాలమునకు నాకోరిక దుఃఖమూలముకదా యను జ్ఞానము జీవునకు స్ఫురించును. మఱియు జిహ్వాచాపల్యము కలిగియుండిన యెడల మిక్కిలిమక్కువగల పదార్థముల నీయాతనా శరీరధారియగు జీవుఁడు పలుమాఱు చింతింప నాపదార్థములు రూపవంతములై యెదుటఁగనఁబడి వానియందలి చాపల్యమును వృద్ధిసేయ వాని భక్షించు నుపాయములేక రోగియగువాఁడు అపథ్యములగు

మృష్టాన్నములఁజూచి తినఁ గోరి దుఃఖించునట్లు మఱిమఱి పరితపించును. అట్లే తనలోనుండిన యొక్కొక్క కోరికయు నా సూక్ష్మశరీరమున బహిర్గతమై రూపముఁ దాల్చి పరితపింపఁ జేయును. ఇట్లు బహుకాలము ఫలింపని కోరికలవలన దుఃఖించి దుఃఖించి కోరికలకు లోఁబడుట తుదకు దుఃఖకారణమును జ్ఞానమును దృఢపఱుచుకొని రాఁబోవు జన్మమున నీజ్ఞానము వాసనారూపముగఁ గలిగి జన్మించును గనుక మరణానంతరము నరకదుఃఖమనునది జీవుని యజ్ఞానమును బోఁగొట్టి యజ్ఞానకృతకార్యముల యందలి దోషములను జూపించి జ్ఞానమును బోధించుటకు దయానిధియగు భగవంతుఁడు విధించెను. కాని పాపుల నెవ్విధముననైన బాధించి తనయాగ్రహమును వెళ్లపుచ్చుటకువిధించలేదు. తప్పుత్రోవలంబోవు బాలుని దయచేఁ దండ్రి శిక్షించి జ్ఞానమును బోధించి యభివృద్ధికిం దెచ్చులాగునఁ బరమ దయాస్వరూపుఁడును, జగదేక పితయునగు సర్వేశ్వరుఁడు తనబిడ్డలగు మానవులను మొట్టమొదటఁ గర్తవ్యాకర్తవ్యములను, బుణ్యాపాపములను, మంచి చెడుగులను నిరూపించు ధర్మములను దమప్రతినిధులగు మన్వాదుల మూలమున బోధించి యాధర్మమార్గమున నడువని జీవులకీలోకమునఁ గలుగు దుఃఖముల వలనను, నరకమునఁ గలుగు పరితాపము వలనను దాము పోవుమార్గము దూష్యమను జ్ఞానమును బోధించును. ఇట్టిజ్ఞానమును బొందుటయే నరక దుఃఖమువలని ప్రయోజనము. పరజన్మమునఁ బూ

ర్వకర్మమునననుసరించి విషయ వాసనలు బలముగ నుండియు నరక బాధనుండి పొందిన జ్ఞానము జీవునకు సహాయమై వాని న శుభ వాసనలనుండి తొలఁగించి యుక్తాయుక్త వివేకమును వృద్ధి చేయును. అట్టి వాని నింద్రియములు విషయాసక్తుని జేయు చుండఁగా నది కీడని యీజ్ఞానము తనలోనుండి హెచ్చరిక చేయు చుండును.

పైఁ జెప్పినరీతిగా భువర్లోకమునఁ గొంతకాలముండి తన యందలి రాగద్వేషములును, కామక్రోధములును, ఆశాపాశ ములును క్రమక్రమమున నశింపఁగా నాలోక సంబంధమగు కామమయశరీరము అనఁగా యాతనాశరీరము నశించును. ఆపి దప నంతకంటె సూక్ష్మమగు భువర్లోకము నందలి యూర్ధ్వభా గమను పితృలోకమును జేరి కేవలవిషయాసక్తికి సంబాధించిన పారలౌకిక సుఖముల ననుభవించి యనంతరము తేజోమయ మగు నమ్మయశరీరమును దాల్చి స్వర్గలోకమును జెందును. ఆలోకమునఁ గేవలవిషయాసక్తికి సంబంధించని పారలౌకిక సుఖ ము లనుభవించుచు, భూలోకమునందు వాడుకచేసిన శ్రద్ధా భక్తులు నిర్వ్యాజ ప్రేమాదులు శాస్త్రవిచారముచేఁ గలిగిన జిజ్ఞాసయు నిట్టి యితరపారమార్థిక సంకల్పములు వెంటనంటి రాఁగా నాచంద్రలోకమున జీవున కవియన్నియు మూర్తిమంత ములై ప్రత్యక్షములు కాఁగా వాని ననుభవించుచు వానివలనఁ గలుగు సారభూత మగు జ్ఞానమును గ్రహించుచు జీవుఁడు సుఖా

నుభవమును జెందును. భూలోకమునఁ జేసియుండిన సత్సంకల్పములన్నింటిని నిట్లు మానసికానుభవమునకుఁ దెచ్చుకొని యాయావాసనలను దృఢపఱచుకొనును. ఎవ్వఁడేనియు జీవితకాలమునఁ బరోపకారబుద్ధి గలిగి పరులకు నానావిధములుగ సహాయము చేయఁబూని యుండినయెడల నాసత్పురుషుఁడు స్వర్గమున నట్లే పరోపకారతత్పరుఁడై యుండి యనేకులు బీదలు తన్నాశ్రయించియుండ వారలకుఁ బెక్కువిధముల సహాయము చేసి యానందించునట్లు మానసికానందమునొందును. మఱియు నొక్కఁడు జీవితకాలమునందు నెద్దియేని యొకశాస్త్రవ్యాసంగముఁ జేయుచుఁ గాలము గడిపెనేని యతఁడు స్వర్గమున నాశాస్త్రమునే యెక్కువగ నభ్యసించుచుఁ దనకుఁ గల సందేహాదుల మననము చేతను స్వర్గవాసులైన శాస్త్రజ్ఞుల యుపదేశాదులచేతను వొలఁగించుకొని యాశాస్త్రజ్ఞానము విశేషముగ నభివృద్ధిచేసికొని సుఖానుభవమును బొందుచుండును. భూలోకమున నెవ్విధమగు వ్యాసంగము నెంతపరిపూర్ణముగఁ జేసియుండునో యంతవిశేషముగ స్వర్గలోకమునఁ దత్సంబంధమగు జ్ఞానము నభివృద్ధిచేసికొని యనంతరజన్మమున నాశాస్త్రజ్ఞానమున కనుకూలమగు దృఢవాసనలతోడఁ బుట్టును. లోకమున జనులలోఁ గొందఱొక్కశాస్త్రమునందు బాల్యమునుండి ప్రవీణులుగ నుండియు నితరశాస్త్రములయందు బుద్ధి యించుకంతయుఁ బ్రసరింపకుండ నుండుట యనుభవవేద్యము. ఒక్కొక్కరు

అతిబాల్యము నుండియు సంగీతశాస్త్రప్రవీణులుగ నుండ మ
ఱికొందఱు అధికప్రయత్నముతో సహిత మా శాస్త్రమును
గ్రహింపఁజాలక యున్న వారు. అట్లే కొందఱు గణితశాస్త్రము
నందును, మఱికొందఱు వ్యాకరణాది శాస్త్రములలో నొక్కొ
క్కదానియందు బాల్యమునుండి ప్రవీణతఁ జూపుచుందురు.
ఆబుద్ధికుశలత యితర విషయములయందుఁ గనఁబడకయుండు.
వారలందఱు పూర్వజన్మముల నాయాశాస్త్రముల నధికముగ
నభ్యసించి స్వర్గమునఁ దత్సంబంధమగు వాసనల దృఢపఱచు
కొని వానితోడ జన్మించియున్న వారని తెలియఁ దగు.

ఇట్లు జీవుఁడు మనుష్యలోకమున జననమొందుచుఁ బూ
ర్వకర్మానుసారముగ సుఖదుఃఖముల ననుభవించుచు, నవీన
కర్మములఁ జేయుచుఁ శరీరపతనానంతరము నరకసంబంధములగు
దుఃఖములను, ఆపిదప స్వర్గసుఖములను అనుభవించుచుఁ గ్ర
మక్రమమున జ్ఞానవృద్ధిచేసికొనుచున్న వాఁడు.

నరకమునం దనుభవించు దుఃఖమును, స్వర్గమున ననుభవిం
చుసుఖమును బురుషార్థసాధనమగు జ్ఞానము వృద్ధియగుటకొ
ఱకు నియమింపఁబడినవిగాని కేవల సుఖదుఃఖములనిచ్చుట
కొఱకుఁగాదని మరల మరల నొక్కిచెప్పఁదగు విషయము. బా
లుఁడు పాఠశాలలో విద్యాభ్యాసముచేయు కాలమున బాలుని
జ్ఞానాభివృద్ధి నుద్దేశించి యుపాధ్యాయులు శిష్యుని నొకప్పుడు

దండించును. మఱియొకప్పుడు శిష్యున కుత్సాహముగలుగఁ జేయు బహుమతులనిచ్చును. కాలానుసారముగ దండనయు బహుమతులును జ్ఞానము నభివృద్ధిచేయు సాధనములు గాని వేఱు స్వతంత్రప్రయోజన మెద్దియును గలవి గావు.

పాఠశాలకుం బోవుబాలుఁడు విద్యాభివృద్ధికొఱకుఁ బోవునుగాని బహుమతులను బొందుటకుంగాని దండన మనుభవించుటకుంగాని కాదు. అలాగే నరకమున దుఃఖమును, స్వర్గమునందు సౌఖ్యమును బురుషార్థసాధనమగు జ్ఞానమును సంపాదించుటకు సాధనములుగాని వేఱు కావు. కావున జీవునకు భూలోకమును, నరకమును, స్వర్గమునను నీ మూఁడులోకములు జ్ఞానస్థానమగు పాఠశాలగ నున్నయవి. పరమదయానిధియగు జగదీశ్వరుఁడు శిశుప్రాయులగు మానవుల యజ్ఞానము నివర్తింపఁ జేసి పరిపూర్ణ జ్ఞానులుగం జేయుటకు నొకప్పుడు నరకబాధను, ఒకప్పుడు స్వర్గసుఖము నొసంగి జీవులను దరింపఁజేయుచున్నవాఁడు. ఎల్లయెడలను సుఖదుఃఖములు గలుగుచో వానినుండి గ్రహింపఁదగు జ్ఞానము నూహించుకొని దానినభ్యసింపనిచో నాసుఖదుఃఖానుభవము నిష్ప్రయోజక మగుచున్నయది. నానినుండి పొందఁదగుజ్ఞానము పూర్ణముగ నొందువఱకు నాసుఖదుఃఖముల మాటి మాటికి ననుభవించియే తీరవలెను. అజ్ఞానమును బరిపూర్ణముగఁ బొందిన నాపై నట్టి యనుభవ మనావశ్యకమే యగు.

ఈరీతిని భూలోకమునఁ జేసిన వివిధకర్మముల నుండియు, త్రిలోకములందలి నానావిధానుభవములనుండియు సారభూతమగు జ్ఞానమును గ్రహించి తత్సంబంధములగు శుభవాసనల దృఢపఱచుకొనును. కాఁపువాఁడు కొంతకాలము భూమియందు పాటుపడి వ్యవసాయముచేసి భూమినుండి ఫలమును గ్రహించి యిల్లుచేరి యాఫలమును సావధానముగ ననుభవించి సుఖించు లాగున జీవుఁడు కొంతకాలము భూలోకమునఁ గర్మములనుజేసి యాపిదప నూర్ధ్వలోకముల నాకర్మములను సావధానముగ మననముచేయుచు, తత్ఫలభూతములగు సుఖదుఃఖముల ననుభవించుచు, దాని సారభూతమగు జ్ఞానమును గ్రహించుచున్న వాఁడు.

ఇట్లు భూలోకమునఁ జేసిన పుణ్యకర్మములను బట్టి బహుకాలము స్వర్గలోకముననుండి యాపుణ్యము క్షీణింపఁగా నాస్వర్గలోకమందలి యమ్మయశరీరము సహితము నశించును. అపుడు జీవుఁడు విజ్ఞానమయకోశ ముపాధిగ ననేక జన్మముల కర్మఫలములు బీజరూపములుగ నా విజ్ఞానమయకోశమున నుండుటచే నవి యంకురింపనకాలమగుటంజేసి బహిర్ముఖుఁడగుచున్న వాఁడు. కర్మానుసారమగు శుభాశుభ వాసనలఁ గలిగియుండు నవీనమగు మనోమయకోశమును సువర్లోక ప్రకృతితోడను, పిదప కామమయమగు సూక్ష్మశరీరము భువర్లోకప్రకృతితోడను ఆకాలమునకు దేవతల సహాయముచే నిర్మింపఁబడు

చున్నయది. మఱియును జీవుని కర్మానుభవమున కనుకూలముల గు దేశకాలముల ననుగుణమగు కుటుంబమున స్థూలతనువును దాల్చును. కర్మఫల ప్రదాతలగు కర్మదేవతలు జీవుని యుత్తరజన్మమునఁ బ్రారబ్ధానుభవమునకు ననుకూలమగు దేశము, కాలము, జాతి, కుటుంబము మొదలగువానిని విధించి జననమొందిపఁ జేయుచున్నవారు. ఇట్లు విధింపఁ బడిన దేశకాలాదులయందు జననమొంది పూర్వకర్మానుసారముగు వాసనలం గలిగి ప్రవర్తించుచుండును. ఇట్లు జన్మజన్మమునఁ గర్మములను జేయుచుఁ గర్మఫలముల ననుభవించుచుఁ గర్మానుభవము వలని జ్ఞానము వృద్ధికాను కాను ముందటి యశుభవాసనలకు లోఁబడక యధిక ప్రయత్నముతో నాయశుభవాసనలను దొలఁగించుకొనుచు శుభవాసనల దృఢపఱచుకొనుచు సకాలమున జ్ఞానవృద్ధుఁడై దేహేంద్రియ మనోమలంబులఁ దుదముట్ట నశింపఁజేసి సదా ధ్యానయోగ పరుఁడై పరమపురుషార్థమును జెందుచున్నాఁడు.

"అనేకజన్మసంసిద్ధస్తతో యాతి పరాంగతిమ్"

(గీత.)

శ్రీ పరబ్రహ్మణే నమః.

బ్రహ్మవిద్యాదర్పణము

తొమ్మిదవ యధ్యాయము.

దేహబీజములు, భూతసూక్ష్మములు.

జీవాత్మ యీశ్వరాంశమనియును, ఈశ్వరునియందు లీనమై యనుపాదక తత్త్వమున నుండుననియును, పాంచభౌతిక మగు ప్రపంచమున నభివ్యక్తమగుట కొక్కొక్క తత్త్వమునుండి యొక్కొక్క యణువును స్వీకరించుకొని దాని నాయాలోకమునం దుపాధిగ నొనరించుకొనుచున్నాఁడనియును, ఆ యణువులే జీవునకు రాఁబోవుకాలమునఁ గలుగఁబోవు శరీరములకు బీజములగుచున్నవనియును పూర్వాధ్యాయమున సూచింపఁబడియె. ఈవిషయ మిటనించుక విస్తరింపఁబడును.

మొట్టమొదట జగదీశ్వరుఁడు సృష్ట్యున్ముఖుఁడై "బహుస్యాం ప్రజాయేయ" అని సంకల్పించఁగా తదంశము లగు జీవాత్మలును బహిర్ముఖములై కాలక్రమమునఁ బాంచభౌతిక మగు ప్రపంచమున నభివ్యక్తములగు. జీవాత్మలు ఆకాశతత్త్వమున నొక భూతసూక్ష్మమును, వాయుతత్త్వమునం దొక యణువును, తేజస్తత్త్వమునుండి యొకయణువును స్వీకరించు

కొని యభివ్యక్తమగు జీవాత్మ యగుచున్నాఁడు. ఈయణు సముదాయమే జీవున కుపాధియై ముక్తిపర్యంతము జీవుని నంటి యుండును. ఇదియే జీవునకు ననాద్యవిద్య యనఁ బడుచున్నయది. మఱియు నిటులే పృథివీతత్త్వమునుండి యొకభూతసూక్ష్మమును, అప్తత్త్వమునుండి యొకయణువును, తేజస్తత్త్వ స్థూలభాగమునుండి యొకయణువును గైకొనుచు నన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయ కోశములకు బీజములుగఁ జేసికొనుచున్నాఁడు. ఈయణువులే జన్మజన్మము లను జీవునినంటియుండి జీవుని శుభాశుభవాసనల కునికిపట్టై సమస్తశరీరములకు బీజరూపములై యుండును. కావుననే యివి వేదాంత గ్రంథములయందు దేహబీజములగు భూతసూక్ష్మము లని నిరూపింపఁబడియున్న యవి. ఈవిషయము శ్రీశంకరభగవత్పాదుల వారి ముండకోపనిషద్భాష్యమునకు శ్రీమదానంద జ్ఞానులవారు టీకయందు విపులముగ వ్రాసియున్న వారు.

"మాయామయ మహాభూతానామంశావష్టబ్ధేర్విద్యామయభూతసూక్ష్మైః ప్రాతిస్వికై రదృష్టసహకృతైః ప్రాతిస్వికాః ప్రాణాదయ ఆరభ్యంతే" అని.

ఈయణువులు ముక్తిపర్యంతము వాయుతత్త్వ ప్రకృతి వికారమును, జ్యోతిర్మయము నగు నొక సూత్రముతో జీవాత్మకుం గట్టఁబడియుండు నని దివ్యదృష్టిచేఁ జూచు మహాత్ములు

చెప్పుచున్నారు. జీవుఁడు శరీరధారియైనపు డీయణువునుండి ఆయాయణుమార్గముగా తదనురూపములై జ్యోతిర్మయములైన చిన్నసూత్రము లనేకములు బయలువెడలి యాయాశరీరములను జ్యోతిర్మయమైన వలవలె గట్టిగాఁజుట్టియుండును. కనుక జీవితకాలమందు జీవుని యన్నమయ ప్రాణమయ కోశములఁజుట్టి పృథివి యణుమార్గముగ నొక్కజ్యోతిర్మయమగువలయును, భువర్లోకమందు మనోమయ కోశసంబంధమగు శరీరమును జుట్టి మఱియొక వలయును, సువర్లోకమందలి మనోమయ కోశసంబంధమగు శరీరమును జుట్టి మూఁడవవలయునుండును. స్థూలదేహ సంబంధమగు వల హృదయము నుండి బయలువెడలి "ఆపాదతలమస్తకము" వ్యాపించియుండును. ఈవిషయ ముపనిషత్తులయందును జెప్పఁబడినదియే.

"పద్మకోశ ప్రతీకాశగ్ం హృదయంచాప్యధోముఖం,
తస్యమధ్యే మహానగ్నిర్విశ్వార్చిర్విశ్వతోముఖః.
సోఽగ్రభుగ్విభజన్ తిష్ఠన్నాహారమజరః కవిః,
తిర్యగూర్ధ్వమధశ్శాయీ రశ్మయస్తస్య సంతతా.
సంతాపయతిస్వం దేహ మాపాదతలమస్తకః,
నీలతోయద మధ్యస్థా విద్యుల్లేఖేవభాస్వరా,
నీవారశూకవత్తన్వీ పీతాభాస్వత్యణూపమా.
తస్యాశ్శిఖాయామధ్యే పరమాత్మావ్యవస్థితః.

తైత్తిరీయారణ్యక నారాయణము. అని.

ఈ స్థూలదేహసంబంధ మగు సూత్రము బంగారు వర్ణమై కాఱుమేఘము మధ్యమున వెలుఁగు మెఱపుఁదీఁగవలెఁ బ్రకాశించునదియై, నీవారధాన్యపుముల్లువలె నతిసూక్ష్మమై శరీరము నందంతటవ్యాపించి యాహారమును జక్కఁగవిభజించి శరీరమును దపింపఁజేయు చున్నయది. శరీరమునఁ గన్పడు నుష్ణమునకు నిదియే మూలమగుచున్నది. ఈ సూత్రము జీవితకాలమందు హృదయమునుండి పై భాగమునకు, అధోభాగమునకును, ప్రక్కలకును బ్రసరించుచున్నది. మరణకాలమందు దేహమువదలి దేహబీజమగు నణుపునుమాత్రము కైకొని దాని గట్టిగఁ జుట్టి యుండును. అంత శరీరముష్ణహీనము కాఁగా మృతినొందిన దనఁ బడును. ఇట్లు లేయూర్ధ్వలోకమునందు యాతనా శరీరముతోడ భువర్లోకానుభవము పూర్ణముకాఁగా పూర్వమువలె నా దేహ సంబంధమగు వల యాశరీరమును వదలి యాసూత్రము నస్థూల సంబంధమగు నణుపునుమాత్రము చుట్టుకొనియుండ యాతనా శరీరము సైతము జీర్ణమైనశించును. ఈ తీరుననే స్వర్లోకానుభవము తుదముట్ట నాలోకశరీరము నావరించియుండిన నీజాలము (వల) ఆశరీరమునుగూడ వదలి యా దేహబీజమగు నణువును మాత్రము చుట్టి యాసూత్రము పైఁజెప్పఁబడిన యణువులుమూడింటితోడ విజ్ఞానమయకోశము నందుఁ జేరును. అంతట స్వర్లోకసంబంధమగు నమ్మాయ శరీరముసహితము నశించును. జీవుఁడీ రీతిని విజ్ఞానమయకోశమును జేరి ముందుజన్మమున కున్ముఖుఁడయియుండునపుడు రాఁబోవు జన్మమునఁ బొందఁదగు స్థూల సూ

క్ష్మశరీరములకు బీజములగునణువులు గలవాఁడగుటచేఁ బూర్వ కర్మానుసారముగ శరీరములఁ గాలక్రమమున మరలఁ బొందఁ గలుగును.

మానవులు ప్రతిజన్మమునందును వివిధములగు కర్మములఁ జేయుచున్న వారుకదా! అట్టి కర్మముల కనుగుణమగు వాసన లంగలిగి జీవుఁడు జన్మాంతరము నొందుచున్నవాఁడు ఆయాజన్మములయందలి స్థూలసూక్ష్మశరీరములు ఆయాజన్మాంతమున నశించుచుండఁగాఁ బైనుదహరింపఁబడిన వాసనలు వాని యణువుల మూలమున జీవుని నంటియుండుస్థూలశరీరముతోఁ జేయఁబడు సమస్తకర్మములు దానికిఁ గలుగు సకలానుభవములును, పృథివీతత్త్వసంబంధమగు నణువు నొకవిధముగమార్చ, దానియం దొకవిధమైనచలనము గలుగును. ఆ యనుభవములు మరల మరలఁ గలుగను గలుగను దదనుగుణమగు చలనము దానియం దుఁబుట్టుటచే నారీతిని జలించుస్వభావము దృఢ మగుచున్నది. ఇట్లుజీవితకాలమంతయు స్థూలశరీరముచేఁ జేయఁబడుకార్యము లన్నియు, అనుభవింపఁబడు సుఖదుఃఖములన్నియు నాయణువు నందుఁ జలనముఁ గలుగఁజేసి దదనుగుణమగు స్వభావమునుగలుగఁజేయు చున్నవి. మరణకాలమున స్థూలశరీరము నశింప నీయణువుమాత్రము జీవునినంటియుండు. భూలోకమునఁ బ్రవర్తింపనశక్తుఁడై జీవుఁడుయాతనాశరీరమున నూర్ధ్వలోకమున వర్తించుచుండును. ఆకాలమున నీయణువు ఎవ్విధమగుకార్యము లేక

నిద్రించుచున్నట్లుండును. భువర్లోక స్వర్లోకానుభవము లగు పాప పుణ్యములు క్షీణింప జీవుండు మరలి భూలోకమున జన్మించుటకు రాంగా నీ యణువునందుం బూర్వకర్మానుసార మగు చలన ముమరలం బ్రారంభింప నాకర్మమభివ్యక్తమగుటకుం దగినప్రకృతి సముదాయము భూలోకమునుండి యాకర్షింపంబడి స్థూలశరీర ముత్పత్తి యగుచున్నది. కావున జీవుని శుభాశుభ వాసనలన్నియు నీయణువునం దిమిడియుండి యనంతరజన్మమునం దభివ్యక్తమై స్వభావమగుచున్నది.

శ్రీగీతాశాస్త్రమున మూండవ యధ్యాయమున,

"సదృశం చేష్టతే స్వస్యాః ప్రకృతేర్జ్ఞానవానపి,
ప్రకృతిం యాంతి భూతాని"

అనుశ్లోకమునందలి ప్రకృతిశబ్దమును, ౧౭ వ అధ్యాయమున,

"త్రివిధా భవతి శ్రద్ధా దేహినాం సా స్వభావజా",
"బ్రహ్మకర్మ స్వభావజమ్"

లోనగు వాక్యముల యందలి స్వభావశబ్దము నీయర్థమునే బోధించుచున్నది.

శంకరభాష్యము.

ప్రకృతిర్నామ— పూర్వకృత ధర్మాధర్మాది (జ్ఞానేచ్ఛాది - ఆనందగిరి) సంస్కారో వర్తమాన జన్మాదావభివ్యక్తః

సా ప్రకృతిః, "జన్మాంతరకృతో ధర్మాది సంస్కారో మరణకాలేఽభివ్యక్తః స్వభావఉచ్యతే" "జన్మాంతరకృత సంస్కారః ప్రాణినాం వర్తమానజన్మని స్వకార్యాభిముఖత్వేనాభివ్యక్త స్స్వభావః" అని.

ఒకజన్మమునం దేవిద్యయందుఁగాని పరిశ్రమము ఎక్కుడుగఁ జేయఁజేయ ఆకాలమునం దంతట నీయణువు దానికనుగుణముగఁ జలించుచునేయుండును. అభ్యాసబలముచే మఱియెప్పుడైన నావిద్య నభ్యసింపఁ బూర్వాభ్యాస బలమున నావిద్య యతిసులభముగ నలవడును. జన్మము మాఱి వేఱొక శరీరము వచ్చినను భూతసూక్ష్మము స్థిరముగ నిలుచుటంజేసి పూర్వాభ్యాస వాసనాబలముచే నావిద్య యాజీవునకు సులభసాధ్యమగును. ఈరీతిని వివిధములగు ననుభవములు, కర్మములు నీభూతసూక్ష్మమునందు స్థిరముగ నిలిచి యనేక జన్మములకుం గారణము లగుచుండును. ఐనను జీవుఁడు సుఖదుఃఖానుభవముచే జ్ఞానముకలవాఁడై యైహిక విషయములయందు వైరాగ్యము నభివృద్ధిచేసికొనఁ గ్రమక్రమమున విషయవిముఖములగు వాసన లుత్పత్తియై వృద్ధియగును. పూర్వపువిషయవాసనలు కాలక్రమమున క్షీణించును. ఈవిధమున వాసనాక్షయము కానుకాను జన్మరాహిత్యమునకు హేతువగును.

మఱియు నిట్లు పురుషుఁడు కామక్రోధాదులకు లోఁబడినప్పుడెలను సూక్ష్మశరీరమునందుఁ జలనమును గలుగఁజేయునని

ముందే వ్రాయఁబడియె. కావుననే, మనుష్యునందుఁ గామ క్రోధాదులు, ఈర్ష్యాసూయలులోనగు నవి యుద్రేకమగుచో నాసూక్ష్మ శరీరభాగమునఁ దదనుగుణములగు మార్పులు చలనవికారములుగఁ గలుగ నాచలనము సూక్ష్మశరీర బీజమగు భూతసూక్ష్మమును సోఁకి స్వభావమై యాగుణమును మరల మరల నంకురింపఁజేయును. కావున నవకాశము గలిగినపుడెల్ల నట్టిగుణములు పూర్వమునకంటె నెక్కుడుగ నుద్రేకమై యా దుస్స్వభావము వృద్ధియగునట్లు చేయును. ఇది యిట్లుండగాఁ స్థూలశరీర పతనానంతరము నరకమునఁ గలుగుదుఃఖానుభవము సైతము ఆయణువునందుఁ జేరియుండును. కాలక్రమమున భువర్లోకమందలి శరీరమునశింపఁగా భూర్భువర్లోక భూతసూక్ష్మములతో స్వర్లోక సంబంధమగు నమ్మయశరీరముతోడను, స్వర్గలోకమును జేరును. అచ్చట పూర్వాధ్యాయమునందు సూచింపఁబడియుండు రీతిని సుఖానుభవము ననుభవించుట ద్వారా ఆలోకజ్ఞానమును బొందును. ఆయనుభవము లన్నియు నాశరీర బీజమగు భూతసూక్ష్మమునందుఁ జలనము గలుగఁజేయుటచే నది ఆయామనోవృత్తులను, సంకల్పములను మరల మరలఁ బుట్టించు స్వభావము గలదియగును. స్వర్గానుభవము తుదముట్ట నాశరీరము సైతము జీర్ణమై నశించును. ఆస్థితియందు జీవుఁడు విజ్ఞానమయ కోశమునుండి పృథివ్యప్తేజోతత్త్వముల సంబంధమగు దేహబీజములంగలిగి రాఁబోవు జన్మమున కు

న్ముఖుఁడై యుండును. అపుడు మరలఁ గ్రమమున స్వర్లోక దేహ బీజము కాలపరిపాకముచే స్వభావానుసారముగఁ జలింప స్వర్లోకప్రకృతిని గొంతయాకర్షించుకొని రాఁబోవుజన్మమున మనోవృత్తుల కునికిపట్టగు స్వర్లోక శరీరమునుగల్పించును. ఆ మీఁద అప్తత్త్వ దేహబీజమటులే చలించి భువర్లోక ప్రకృతి నాకర్షించుకొనఁగా భువర్లోకశరీర ముత్పత్తియగును. ఆతీరుననే పృథివీతత్త్వ భూతసూక్ష్మమును సైతము ప్రారబ్ధకర్మానుసారముగ కర్మఫలముల విధించు దేవతలచే నిర్దేశింపఁబడిన దేశము నందును, కుటుంబమునందును, తల్లిదండ్రులయందును బ్రవేశించి రాఁబోవు స్థూలశరీరమునకు బీజమగుచున్నది. జీవుని స్వర్గానుభవము పరిపూర్ణము కాఁగా జీవుఁడు పైని సూచింపఁబడిన రీతిని పునర్జన్మమునకు వచ్చుమార్గము పంచాగ్ని విద్యయని యుపనిషత్తులు వర్ణించుచున్నవి. అందు జీవుఁడు ద్యులోకము, పర్జన్యలోకము, పృథివీలోకమున నోషధులు, ఆపైఁ దండ్రిదేహము, కడపట రేతోరూపమున మాతృగర్భమును వరుసఁగఁ బ్రవేశించి శరీరమును ధరించునని నిరూపింపఁ బడియున్నది.

"తస్మాదగ్నిస్సమిధో యస్య సూర్యస్సోమాత్పర్జన్య
ఓషధయః పృథివ్యామ్।
పుమాన్ రేతస్సించతి యోషితాయాం బహ్వీః
ప్రజాః పురుషాత్సంప్రసూతాః॥" ముండకోపనిషత్తు ౨-౧-౫.

మఱియు,

“ అసౌవావలోకోగౌతమాగ్ని స్తస్యాదిత్య ఏవ సమిద్రశ్మ
యోధూమోఽహరర్చిశ్చన్ద్రమా అఙ్గారానక్షత్రాణి విస్ఫు
లింగాః ॥ ౧ ॥ తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవాశ్శ్రద్ధాంజుహ్వతి
తస్యా ఆహుతేస్సోమోరాజాసమ్భవతి॥ ౪॥

పర్జన్యోవావగౌతమాగ్ని స్తస్య...............స్ఫులిఙ్గాః॥౧॥
తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవాస్సోమగ్ం రాజానంజుహ్వతి తస్యా
ఆహుతే ర్వర్షగ్ం సమ్భవతి ॥౫॥

పృథివీవావగౌతమాగ్ని..................విస్ఫులిఙ్గాః॥ ౧ ॥
తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవావర్షంజుహ్వతి తస్యా ఆహుతేర
న్నగ్ం సమ్భవతి ॥౬॥

పురుషోవావగౌతమాగ్ని స్తస్య............విస్ఫులిఙ్గాః॥ ౧॥
తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవా అన్నంజుహ్వతి తస్యాఆహుతేరే
తస్సమ్భవతి॥౭॥

యోషావావ గౌతమాగ్ని...............విస్ఫులిఙ్గాః ॥౧॥
తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవా రేతోజుహ్వతితస్యా ఆహుతేర్గర్భ
స్సమ్భవతి” ॥౮॥ ఛాన్దోగ్యోపనిషత్తు.

పంచమప్రపాఠకము-౪-౫-౬-౭-౮-ఖండములు.

ఇందు శ్రద్ధా శబ్దముచేఁ బూర్వవాసనాయుక్తమగు సువర్లోక దేహబీజమగు భూతసూక్ష్మము బోధింపఁ బడుచున్నది. కాలకర్మపరిపాకమున జీవుఁడు జన్మమున కభిముఖుఁడు కాఁగా ఈ సువర్లోక బీజమునందుఁ బైఁజెప్పినరీతిని జలనము కలుగ సువర్లోక

ప్రకృతినుండి కొంతభాగము నాకర్షించుకొని దేవతల సహా యముచే నాసువర్లోక శరీరమును గల్పించుకొనును. ఇదియే రాఁబోవు జన్మమున మనోమయ కోశమున నొకభాగమగును. ఇదియే "దేవాశ్శ్రద్ధాంజుహ్వాతి" అనువాక్యముయొక్క యర్థ మని తత్త్వవేత్తలు వచించుచున్నారు. ఈక్రొత్త స్వర్లోకశరీ రమే "సోమోరాజా" యనఁబడునది. పిదప భువర్లోకదేహబీజ మునందుఁ జలనము కలుగఁ బూర్వమువలె నాలోక ప్రకృతిసము దాయమున నొక కొంత యాకర్షించుకొని దేవతల సహా యముచేఁ గ్రొత్తశరీర మొకదాని నేర్పఱచుకొనును. ఈరెండు భాగములు కలిసి మనోమయ కోశమగు. ఈతీరుననే పృథివీ తత్త్వసంబంధమగు స్థూలదేహబీజము వర్షబిందుమార్గమున భూమియందుఁబడి యోషధులయందుఁ బ్రవేశించి కర్మదేవతల సహాయమున భవిష్యజ్జన్మహేతువగు పితృదేహమున నాహార ముగఁ బ్రవేశించి రేతోరూపమునఁ దల్లి గర్భమునఁ జేరి పిండము త్పత్తియగుచున్నది. అచ్చటనాపృథ్వీభూతసూక్ష్మము పైసూచిం పఁబడినరీతిని బూర్వసంస్కారముననుసరించిచలింప దాని కను గుణమగు ప్రకృతిసముదాయము ఆకర్షింపఁబడి దేవతాసహాయ మునఁగ్రొత్తశరీరము వృద్ధియగుచున్నది. తరువాత శిశువు క్రమ ముగ జన్మింపఁ గొంతకాలమగు వఱకు జీవాత్మసాక్షి మాత్రుఁడు గనుండి శరీరస్థితికి వలయు తనశక్తిని మాత్రము నిచ్చుచుండును. జీవాత్మ సామాన్యముగ నేడేండ్లు గడచిన వెనుకనే శరీరములందు యథార్థముగఁ బ్రవేశించి వానిను సాధులుగ గ్రహించును. అట్లు

గ్రహించుటయే జీవునకు వాస్తవముగ ద్వితీయజన్మము. ఆకాలముపనయనమునకు ముఖ్యకాలము. ఆపిదపనే బాలుఁడు విద్యాభ్యాసమునకు సహితమర్హుఁడు.

జీవుఁడు వాని యుపాధులతోఁ జేయు సమస్తకర్మములు రాఁబోవు జన్మములయందుఁ దన స్వభావమునకు హేతువులగుచున్నవి. కావున నెల్లవారును దమతమ స్వభావములను నిష్పక్షపాతముగఁ బరిశీలించుకొని యశుభవాసన లించుకయైననుండినచో వానినధికప్రయత్నమున నశింపఁ జేసి శుభవాసనల వృద్ధిచేసికొనుటకుఁ బాటుపడవలయును. అట్లుచేసి దుస్స్వభావమును వదలించుకొని సత్స్వభావమును వృద్ధిచేసికొనుచుఁ గ్రమమున నెల్లవారుత్తమమగు పురుషార్థమును సాధించుకొందురుగాక.

శ్రీ పరబ్రహ్మణే నమః.

బ్రహ్మవిద్యాదర్పణము

పదియవ యధ్యాయము.

కర్మము

కర్మమనఁగాఁ జేయఁబడునది. మానవుఁడు మనస్సుచేతను, వాగాదీంద్రియములచేతను, శరీరముచేతను జేయునదియంతయుఁ గర్మమనఁబడును. అట్టికర్మము లన్నియుఁ దదనుగుణములగు ఫలముల నిచ్చుచుండు. కావునఁ జేయఁబడు కార్యమును, దానిఫలమునయితము కర్మమనియే పిలువఁబడుచున్నది. యథార్థమునఁ జూడఁ జేయఁబడు కార్యమును, దానిఫలమును ఒక్కటిగనే భావింపఁదగును.

లోకమున భూమియందు విత్తనము నాఁటినచో నద్దానినుండి వృక్షముత్పత్తియై సకాలమునఁ బుష్పములు ఫలములు గలుగ నాఫలములనుండి మరల బీజములు గలిగి యందొక్కొక్కటియుఁ దిరిగి వృక్షములకును ఫలములకును హేతువు లగుచున్నవి. ఎవ్విధమైన బీజమునాఁటిన నవ్విధమగు వృక్షములు, ఫలములును నుత్పత్తియగు. ముష్టివిత్తనము నాఁటి మధురము

లగు మామిడిపండ్లు కానలయు నన్న దొరకునా? కర్మమన నిట్టి దియే. కాఁబట్టి మానవుఁ డెట్టి యెట్టి ఫలములనపేక్షించునో యట్టి ఫలముల నీఁగలుగు కర్మములను జేయవలయు చేయఁబడు కర్మములు ఫలములనీయ నాఫలములు క్రొత్తకర్మములకు హేతువులగుచుండును. ఇట్లు కర్మములును, ఫలములును మరలఁ గర్మములును, ఫలములును అన్యోన్య సంబంధముగలవియై యుండును. ఈసంబంధము కార్యకారణరూపమైనది. కారణము లేకయే కార్యము గలుగ నేరదు.

"అకారణం కథం కార్యం సంసారేఽత్రభవిష్యతి"

దేవీభాగ.

"నహికారణం వినా కార్యస్యోత్పత్తిః"

అని ప్రాచీన సూక్తి.

మానవులు అనుభవించుసుఖదుఃఖములన్నింటికి హేతుభూతములుగఁ గారణములుండియే తీరవలెనుగదా! కారణములగు పూర్వకర్మముల నెఱుఁగక ప్రస్తుతపు సుఖదుఃఖానుభవములు విధికృతములనియు, దైవికములనియును, దామస్వతంత్రులమనియును మానవులు విధినిదూఱుదురు. అట్లుదూఱుట యజ్ఞానముగాని వేఱుగాదు. ప్రపంచమంతయును గారణములేక కార్యము గలుగనేరదను న్యాయమునకు లోఁబడియేయున్నది. కావునఁ గారణములను గలుగఁజేసిన తరువాత వానిఫలములననుభవింపక తీరకపోయినను కారణములను గలుగఁజేయుటయందు

మానవులు స్వతంత్రులు. ఈవిషయమున మానవులకుంగలస్వాతంత్రపారతంత్రముల కొక్క దృష్టాంతము చెప్పనగు. ప్రపంచమంతయు భగవదాజ్ఞకు లోఁబడియున్నదనుటకు సందియమే లేదు. అగ్నిని స్పృశించిన హస్తము కాలును అనునది భగవదాజ్ఞయై యుండ నెవఁడుగాని నిప్పును దాఁకవలయు నను నిర్బంధము ఇంచుకయైనను లేదు. నిప్పును దాఁకుటకుఁగాని, తాఁకక యుండుటకుంగాని స్వతంత్రుఁడై యుండ స్పృశించిన పిదప దాని ఫలమును అనుభవింపక తీరదు. ఆలాగుననే శ్రుతి స్మృతుల యందుఁ గొన్ని కార్యములు విధింప బడియు, మఱికొన్ని నిషేధింపఁ బడియు నున్నవి కదా! శ్రుతి స్మృతులు భగవదాజ్ఞను సూచించునవికదా!

"శ్రుతిస్మృతిర్మమైవాజ్ఞా యస్తాముల్లంఘ్య వర్తతే।
ఆజ్ఞాచ్ఛేదీమమద్వేష్య స్సమేవధ్యతమోమమః॥"

శ్రీమహాభారతము.

ఇందు నిషేధింపఁబడిన కార్యములు చేయఁబడినచో దుఃఖహేతువులగుటచే నిషిద్ధములును, సుఖదాయకము లగు కార్యములు కర్తవ్యములుగ విధింపఁబడినవియునగు. అజ్ఞుఁడగు శిశువునకు నిప్పును దాఁకఁగూడదని తండ్రి నిషేధించియుండ నట్టి యాజ్ఞోల్లంఘనముచే శిశువు బాధపడుట తాఁజేసిన కార్యమునకుఁ దగిన ఫలముగాని తండ్రి యాగ్రహామువలనఁ గలిగిన బాధకాదుకదా! ఆలాగే శ్రుతిస్మృతి నిషిద్ధములగు కార్యముల

నజ్ఞానముచేఁ జేసినను నిప్పును స్పృశించిన శిశువునకుఁ దదను గుణమగు ఫలము ననుభవించువాఁడే గాని వేఱుగాదు. మానవు లీ న్యాయమును దెలిసికొను నంతవఱకుఁ గర్తవ్యా కర్తవ్యము లనెఱుఁగక ప్రకృతి బద్ధులయి వర్తింతురు. ఈన్యాయమును దెలిసికొనిన పిదప కోరు ఫలముల నీఁజాలు కర్మములను మాత్రము చేయుచు ననిష్టములగు ఫలముల నీఁదగు కర్మముల విడుచుచుందురు. లోకమున మానవులందఱు సదా సుఖమునే కోరువారు గావున నెట్టి కార్యములు తుదకు సుఖప్రదములగుటచేఁ గర్తవ్యములో, ఎట్టికార్యములు విడువఁ దగినవో తెలిసికొనుట యావశ్యకము. కావునఁ గర్మస్వరూపమును గుఱించి విచారింపఁ దగియున్నయది.

ఎట్టి కర్మమునైనను జేయుటయందు మూఁడవస్థలుండును. మొట్టమొదట విషయేచ్ఛ కలుగఁగా దాని నీడేర్చుకొను విధమును మనస్సున సంకల్పించి యనంతరము కర్మమును బాహ్యముగఁ జేయును. కావుననే బృహదారణ్యక శ్రుతియందు ౪-౪-౫

"కామమయఏవాయం పురుష ఇతి సయథా కామో భవతి తత్క్రతుర్భవతి యత్క్రతుర్భవతి తత్కర్మ కురుతే యత్కర్మ కురుతే తదభి సంపద్యతే"

అని చెప్పఁబడినది.

తా. ఈపురుషుఁడు కామస్వరూపుఁడు. కామానుగుణముగ

సంకల్పించువాఁడు. సంకల్పానుసారముగఁ గర్మమును జేయు చున్నాఁడు. కర్మానుసారముగ ఫలము నందుచున్నాఁడు.

ఈ రీతిఁ గామము, క్రతువు-లేక సంకల్పము, క్రియ యని కర్మము మూఁడవస్థలు కలదగును. ఇందుఁ ౧. గామము. ఇచ్ఛా మాత్రమనోవ్యాపారము. మానసిక కర్మము. ౨. సంకల్పము, విషయేచ్ఛ స్ఫుటమై దానిని గ్రియాదులచే నెఱవేర్చువిధమును బన్ని క్రియను జేయఁబూనుట. ఇదియే వాచిక కర్మము. వాక్కనునది సర్వేంద్రియములను సూచించును. కామ సంకల్పములు వ్యక్తములు కాఁగా వాక్కుతో వచించునట్లు సర్వేంద్రియములతోను బనిచేయుట యింద్రియకర్మమని చెప్పఁబడును. ౩. క్రియ, బాహ్యమగుకర్మము. అనఁగా బయటచేయుపని. కాయిక కర్మముమూఁడవది. ఇట్లు మనస్సుచేతను, ఇంద్రియములచేతను, స్థూలమగు కాయముచేతను జేయఁబడు వ్యాపారములన్నియును మనోవాక్కాయ కర్మములని చెప్పఁబడు. వీనియం దొక్కొక్కటియుఁ దదనుగుణమగు ఫలమునీయఁజాలియుండును. మానవుఁడు వాచిక కాయికకర్మములవలెఁ గేవలమనోవృత్తులచే నితరులకు మేలు కీడులు చేయఁ గలిగియుండునని పూర్వాధ్యాయమున విస్తరించి వ్రాయఁబడి యున్నది. అట్లు ఇతరులకు మేలు కీడులు కలుగఁజేయుటచే వారితోఁ గర్మానుబంధమును గల్పించుకొనుచుండును. వాని ననుసరించియే పురుషుఁడు సుఖదుఃఖముల ననుభవించుచుండు.

జీవుఁ డీశ్వరాంశమగుటచే సచ్చిదానంద స్వరూపుఁడు. ఈశ్వరునివగు నిచ్ఛాజ్ఞాన క్రియాశక్తులు జీవునియందునుఁ బ్రతిబింబించియే యున్న యవి. ఇవి భూరాద్యధోలోకములయందుఁ గామములు, సంకల్పములు, క్రియలు అనుమూఁడు దశలుగఁ గన్పడుచున్న యవి. కావునమానసిక, వాచిక, కాయికములగు కర్మములు జీవాత్మయొక్క మూఁడులక్షణముల ననుసరించియుండు.

ఈమూఁడు కర్మములు ఎట్టియెట్టి సందర్భముల నే యేఫలముల నీఁజాలునోయని యెఱుఁగవలయు నన్న ముఖ్యముగ నీ మూఁడున్యాయముల నెఱుంగవలయును.

౧. పురుషుఁడెయ్యె కామములకు లోఁబడునో యాయా కామవిషయములకు బద్ధుఁడై యవియుండు ప్రదేశములకాకర్షింపఁబడును.

" తదేవసక్తస్సహాకర్మణైతి లింగం మనోయత్ర
నిషిక్తమస్య " బృహదారణ్యకము.

అనఁగా మనస్సు ఏవిషయమునందు మగ్నమగుచుండునో ఆవిషయమును గూర్చి కర్మానుసారముగ జీవుఁడు పోవుచున్నాఁడు.

కామముగల జీవునకును, నాయావిషయములకును దృఢమగు ననుబంధము కలుగుచున్నది. ఆవిషయములు కర్మఫల

రూపములుగ ననుభవించుట విధియై యవియుండు చోటికి విధి వశముగ నీడువఁబడుచున్నవాఁడు. ఇట్లు కామము బంధమగు చున్నయది.

"అయుక్తః కామకారేణ ఫలేసక్తో నిబధ్యతే"

గీత.

ఆఫలము సుఖదాయకమైనను, దుఃఖదాయకమైనను అనుభవింపక తీరదు. మానవుఁడు సార్వకాలిక సుఖమునే కోరుచున్నను అజ్ఞానముచేతఁ దాత్కాలికమగు నల్పసుఖమునుగోరి పర్యవసానమున రాఁబోవు దుఃఖమును గమనింపమిచేఁ గాలక్రమమున నాయల్పసుఖము తుదముట్ట దాని ననుసరించియుండు దుఃఖమును బొందుచున్నవాఁడు. కర్మఫలము సుఖరూపముగ నుండిన నాకర్మము పుణ్యకర్మమనియు, దుఃఖరూప ఫలమునిచ్చు కర్మము దుష్కర్మమనియు సామాన్యముగ నెఱుఁగఁ బడుచున్నయది. ఈన్యాయమును జక్కఁగఁ దెలిసికొని మానవుఁడు తనయందుఁ బొడము కామములను జక్కఁగఁబరిశీలించి శాశ్వతసుఖదాయకములగు విషయములనే కోరుచు ననిత్యములగు కామముల వర్జింపఁదగు. వాఁడు కోరినవిషయములు పరజన్మమునఁ దమంతటతాము ప్రాప్తించుచుండును.

౨. మనస్సు కల్పనాశక్తికలది. మనుష్యుఁ డెట్టి సంకల్పములను భావించుచుండునో ఆవిధముగ నగుచుండును. "యద్భా

వి తద్భవతి" ఎట్టిసంకల్పముల నిహజన్మమునఁ గలిగియుండునో పరజన్మమున నవి జీవునకుఁ గలుగును.

"అథ ఖలు క్రతుమయః పురుషః. యథా క్రతు
రస్మిన్లోకే పురుషోభవతి తథేతః ప్రేత్యభవతి"
3 - ౧౪ - ౧. ఛాందోగ్యము.

తా. పురుషుఁడు క్రతుమయుఁడు—సంకల్పరూపుఁడు. ఇహ జన్మమున నెట్టిసంకల్పములు గలవాఁడగునో శరీరపతనానంతర మట్టి స్వభావముగలవాఁడగును.

ఈశ్వరునియందు జ్ఞానశక్తిపలె జీవునియందు మనస్సు క్రియాశక్తిప్రతిబింబ మగును. బ్రహ్మ తపస్సు చేసి ప్రపంచముల సృజించిన రీతిని జీవుఁడు తన సంకల్పములచేతఁ దన్నుఁ జుట్టియుండు సందర్భములను గల్పన చేయుచున్న వాఁడు. జీవుఁడు మనస్సున నెట్టి గుణములను మననము చేయునో అట్టి గుణములు గలవాఁ డగు. కావున మనుష్యుని స్వభావము సంకల్పములచేఁ గల్పింపఁబడినది. పలుమారు సత్యము, భూత దయ, శాంతము లోనగు సద్గుణములను మననము చేయఁ గాల క్రమమున సత్స్వభావము కలవాఁడగును. అటులనే యీర్ష్యా సూయలు, పరాపకారము మొదలగు దుర్గుణములను మననము చేయఁ గ్రమక్రమమున దుస్స్వభావము కలవాఁ డగును. దీనిని దెలిసికొనిన మానవుఁడు తన స్వభావమును గోరినట్లు మార్చుకొనుటకు శక్తిగలవాఁడగును. ఎట్టి గుణములను దనస్వభావము

నందు దృఢసఙ్కల్పము చేసికొని నిశ్చయించునో అట్టి గుణములను మన మున నెల్లప్పుడు మననముచేయ నాగుణములు జీవునిస్వభావముగ దృఢపడును. అటులే తనయందలి దుర్గుణములను విడువవలయు ననుసంకల్పము దృఢముగఁ జేయ నాదుర్గుణములుసైతము కాల క్రమమున వదలిపోవును. జీవుఁడు పరిశుద్ధములును, యోగ్య ములును నగు విషయములను, గుణములను, గార్యములను బలుమాఱు చింతించి సత్స్వభావమును వృద్ధిచేసిన మరలమరల నట్టి సంకల్పముల నే సులువుగఁజేయుచు రాఁబోవు జన్మముల యందుఁ గూడ నట్టి శుభవాసనలు దృఢముగఁ గలవాఁ డగును. అటులే హేయములును, వర్జ్యములు నగు నీచగుణములను మన నముచేయఁ దదనుగుణములగు నశుభవాసనలతోఁటి ముందు జన్మించును. ఈ శుభాశుభవాసనలే పూర్వకర్మమని యెన్నఁ బడును.

3. మఱియు జీవుఁడుచేయుక్రియల ననుసరించి బాహ్యము లగుసందర్భా సందర్భములు కలుగుచున్నవి. జీవుఁడుచేయు కా ర్యములితరుల సుఖదుఃఖములకు హేతువులగును గాన నితరుల కు సుఖము గలుగఁజేయుచుండిన మానవుఁడు పరజన్మమునందు ను సుఖము ననుభవించు సందర్భములుగల్గి పుట్టును. అట్లుకాక లోకులకు బాధనుగలుగఁజేయువాఁడు దుఃఖమునుబొందు సంద ర్భములుగలిగి పుట్టును.

"యథాయథాకర్మగుణం ఫలార్థీకరోత్యయంకర్మఫలేనివిష్టః

తథా తథాయం గుణసంప్రయుక్తశ్శుభా శుభంకర్మఫలం భునక్తి" శాంతిపర్వము.

తా. ఫలమునుగోరి జీవుఁడెట్టియెట్టి కార్యముల నొనరించునో రాఁబోవుజన్మమున నట్టిశుభాశుభ రూపకర్మఫలముల ననుభవించును.

"నాబీజాజ్జాయతే కించిన్నాకృత్వా సుఖమేధతే,
సుకృతై ర్విందతేసౌఖ్యం ప్రాప్యదేహక్షయాన్నరః."
శాంతిపర్వము.

తా. విత్తనములుచల్లక చెట్లు మొలవనియట్లు తానేమియుఁ జేయక యేసౌఖ్యమును బొందఁడు. సత్కార్యములచే దేహాంతమునందు సౌఖ్యము కల్గును.

ఈ న్యాయములను దెలిసికొనిన జీవుఁడు మంచిచెడ్డలను జక్కఁగ విమర్శించి నడుచుకొనుచు రాఁబోవుజన్మములయందుఁ గోరిన ట్లనుకూల ప్రతికూలములను గల్పించుకొనఁ జాలియుండును. అనఁగా సత్సంకల్పములచేత మంచిస్వభావమును, దుస్సంకల్పములచేత దుష్టస్వభావమును జీవుఁడు కల్పించుకొనినరీతినే సత్కార్యములచేత ననుకూల సందర్భములను, దుష్కార్యములచేతఁ బ్రతికూల సందర్భములను గల్పించు కొనును.

లోకమునం దనేకులు బాల్యమునుండి నైజము గమంచిగుణములు గలిగి యుండుటను, మఱికొందఱు దుర్గుణములు గల

వారుగనుండుటను జూచుచున్నాముకదా ! అట్టి సుగుణదుర్గుణములు పూర్వజన్మముల యందు వారుచేసిన మానసికములగు కర్మములఫలములని యెన్నఁదగి యుండును. మఱియుఁగొందఱు జీవులు యోగ్యతయుండినను లేకుండినను, నిరంతరసుఖము ననుభవించుటయును, మఱికొందఱెంత ప్రవీణులుగ నుండినను విఫలమనోరథులగుటయును గన్నులారఁ గాంచుచున్నాము. ఇద్దియును బూర్వజన్మములయందలి కాయికమగు కర్మఫలమేయని యెఱుంగఁదగు.

ఇట్లీ మూఁడున్యాయములును జీవుని యిచ్ఛాజ్ఞానక్రియాశక్తుల ననుసరించునవి. ఈమూఁడుశక్తులును జీవునకుఁ బ్రతిజన్మమునందును కోరికలుగను, సంకల్పములుగను, బాహ్యకార్యములుగను గన్పడుచుండును. పైసూచింపఁబడిన మొదటిన్యాయము ననుసరించి కోరికలవలనఁ గోరునట్టి జీవునకు, కోరఁబడు పదార్థమునకును దృఢమగు ననుబంధము కలుగుచున్నది. అటులనే సంకల్పమువలన జీవునిస్వభావము నిరూపింపఁబడుచున్నది. కాయికములగు కార్యముల ననుసరించి బాహ్యములగు ననుకూల ప్రతికూలనిమిత్తము లేర్పడుచున్నవి. ఇట్లు మూఁడు విధములగు కర్మములఫలములు జీవుని ననుసరించియేయుండును.

జీవుఁడు ఎల్లప్పుడును క్రొత్తదియగు కర్మమును జేయుచుఁ బూర్వకర్మఫలము ననుభవించుచునే యున్నవాఁడు. పూర్వపురాగద్వేషవాసనలతోడ జన్మింపకతీరదు. పూర్వపుసంకల్పము

లచేతఁ గల్పింపఁబడిన స్వభావమునకు సామాన్యముగ లోఁబడి వర్తించుచుండును. పూర్వపుఁ గార్యముల వలని ఋణానుబంధ రూపములగు ననుకూల ప్రతికూలముల నిర్బంధములకు లోనై యుండక తీరదు. ఐనను జీవాత్మ యీశ్వరాంశ మగుటచే స్వతంత్రుఁడుగ నున్నవాఁడు. పూర్వమేరీతి నిశ్చయించెనో, సంకల్పించెనో, బాహ్యములగు కార్యములయందుఁ బ్రవర్తించెనో ఆలాగుననే వేఱువిధముగ నిశ్చయించుటకును, సంకల్పించుటకును, కర్మములను జేయుటకును స్వతంత్రుఁడై యుండును. పూర్వపుఁ గర్మబంధములకు లోనై వర్తించుచుండినను తనస్వతంత్రమును గొంతవఱ కుపయోగించుటచే నాపూర్వపు బంధములఁ గ్రమక్రమమున వదలించుకొనుటకు శక్తికలవాఁడయియుండు. పూర్వకర్మానుసారమైన దుర్వాసనలు, దుస్స్వభావములు దృఢముగనుండినను ఈజన్మమునఁ బురుషప్రయత్నముచే నాస్వభావమునకు లోఁబడక మంచిమార్గమునఁ బ్రవర్తింపఁగలిగియుండును. జీవుఁడు పూర్వజన్మాంతమున నరకానుభవముచే విషయ వాంఛలకు విశేషముగలోఁబడుట బాధకరమను జ్ఞానముకలిగి వానిని వదలవలయు నను నిశ్చయమొక్కింతయైనను గలవాఁడయి యుండును. కావునఁ దరువాతి జన్మమునఁ బూర్వ కర్మానుసారములగు దుర్వాసనలు దృఢతరములయి యుండినను, తనకుండిన స్వల్పజ్ఞానముచే నైనను మంచిమార్గము నవలంబింప యత్నముచేయుచుఁ గ్రమక్రమ

మున నశుభవాసనలను నశింపఁజేసికొనఁ జాలును. కృషిచేయు వాఁడు భూమిపై మొలిచియున్న బీజాంకురములలో మంచి మొలకలను వృద్ధిచేయు ప్రయత్నములు చేయుచు, నితరముల గు నంకురములను గ్రమముగ నశింపఁజేయుటకుఁ దగినప్రయత్నములుచేసి తుదముట్ట వాని నశింపఁజేయునట్లు జీవుఁడొక్కొక్క జన్మమునందును దనశుభవాసనలఁ గ్రమక్రమముగ నభివృద్ధిచేసికొనుచు, అశుభవాసనల సమూలముగ నశింపఁజేయవలయును. ఇదియే విద్యాభ్యాసమువలని ముఖ్యప్రయోజనము. ఉపాధ్యాయులు విద్యార్థిస్వభావమును గుఱించి పరిశీలించి శుభవాసనలను లాలనపాలనములచే వృద్ధిపఱచుచు, నశుభవాసన లుండిన వానిని వృద్ధికానీయక త్రెంచుచుండవలెను. అట్లు చేయుటచేఁ బూర్వపుఁ గర్మబంధముల నతిక్రమించుటకు జీవునకు శక్తి గలిగియుండును. "శ్రద్ధానుసారిణీ విద్యాబుద్ధిః కర్మానుసారిణీ" అనులోకోక్తి యర్థమింతియ. ఇందలిపూర్వార్థమును నిరాకరించి రెండవభాగమును మాత్రము పలుమరు ప్రమాణముగఁ గైకొనుచుఁ దమతమ కార్యములయందుఁ దమకు స్వతంత్రము లేదని భావించుచున్నారు. ఇయ్యది పొరపాటు. ప్రతిజీవుఁడును బూర్వకర్మానుసారముగనే నడుచుకొనుట విధియైనచో శాస్త్రములయందలి విధినిషేధములన్నియు నిష్ప్రయోజనములగును గదా! శాస్త్రములయందుఁ గొన్ని కార్యములు కర్తవ్యములని విధింపఁబడి మఱికొన్ని నింద్యములని నిషేధింపఁ బడియుండుటచే నింద్యకార్యములయందుఁ బూర్వకర్మ

నుసారముగ బుద్ధిప్రసరించుచుండినను అట్లు ప్రకృతి బద్ధులయి వర్తింపక శాస్త్రములఁ బరిశీలించి శాస్త్రచోదితములగు కార్యములయందే వర్తింపవలయునని గ్రహింపవలయును గదా! లేనిచో శాస్త్రములవలని ప్రయోజనము లేదు. స్వభావము శాస్త్రమునకు విరుద్ధముగ నుండినపుడెల్ల దానిని మార్చి శాస్త్రానుసారముగ జీవుఁడు వర్తింపవలయును.

"యశ్శాస్త్రవిధిముత్సృజ్య వర్తతే కామకారతః,
న స సిద్ధిమవాప్నోతి నసుఖం నపరాం గతిమ్.
తస్మాచ్ఛాస్త్రం ప్రమాణం తే కార్యాకార్యవ్యవస్థితౌ,
జ్ఞాత్వాశాస్త్రవిధానోక్తం కర్మ కర్తుమిహార్హసి."
గీత ౧౬ అధ్యా.

తా. ఏపురుషుఁడు శాస్త్రనియమమును మీఱి యిచ్ఛానుసారము వర్తించునో వాఁడు ఫలసిద్ధినొందఁడు. సుఖపడఁ జాలఁడు. పరమగతి వానికి లభించదు. కావున నిది చేయఁదగినదా, చేయఁదగనిదా యను సందియము గలిగినపుడు శాస్త్రమే ప్రమాణము. కాఁబట్టి యర్జునా! నీవు శాస్త్రములోఁ జెప్పియుండు దానినెఱింగి కర్మము చేయఁదగియుందువు.

ఈయర్థమే శ్రీమహాభారతమునందును విపులముగ నిరూపింపఁబడియున్నయది. పురుషప్రయత్నము లేకయే కార్యసిద్ధి కానేరదు. కావునఁ బురుషప్రయత్న మెక్కుడుగ నుండవలయు.

కార్యసిద్ధి నొనఁగూర్చుట యందుఁ బురుషప్రయత్న మూఱు భాగములనియును దైవికమొక్క భాగమనియును పురాతన గ్రంథములయందు నిరూపింపఁ బడినది.

"షడ్భిర్మనుష్యయత్నైశ్చ సప్తమం దైవ చింతనమ్"

కాఁపువాఁడు పొలమును దున్ని విత్తి కలుపుతీసి మఱియు ననేక విధముల ప్రయత్నముచేసిననేగదా దైవికమగు కాలవర్షములు సస్యములను ఫలింపఁజేయును! పురుషప్రయత్నము లేనిచో దైవసహాయము వలని ఫలమెట్లు సిద్ధించును ?

మఱియు హితోపదేశమునందు నీయర్థమే యెక్కుడుగ సిద్ధాంతీకరింపఁబడి యున్నది.

"యథా హ్యేకేనచక్రేణ నరథస్య గతిర్భవేత్,
తథాపురుషకారేణ వినా దైవం న సిధ్యతి.
పూర్వజన్మకృతం కర్మ తద్దైవమితి కథ్యతే,
తస్మాత్పురుషకారేణ యత్నంకుర్యా దతంద్రితః
ఉద్యోగినంపురుషసింహముపైతి లక్ష్మీ
ర్దైవేనదేయ మితి కాపురుషా వదంతి
దైవం నిహత్య కురు పౌరుషమాత్మ శక్త్యా
యత్నేకృతేయదినసిధ్యతి కోఽత్రదోషః."

తా. ఒక్కచక్రముతో బండిసాగదు. అట్లే పురుషప్రయత్నము లేక దైవముచేతనే ఫలసిద్ధిగలుగదు. తొలిజన్మమునఁ జేసి

కొనిన కర్మమే దైవమని చెప్పఁబడును. కావునఁ బురుషయత్నమును పూనికతోఁ జేయవలయును.

పురుషప్రయత్నము చేయు పురుషునికి ఫలప్రాప్తిగలుగును. దైవముచే ఫలమియ్యఁబడునను మాట అజ్ఞానులు చెప్పునది. దైవమును చంపి, యాత్మశక్తితోఁ బౌరుషమును చేయుఁడు. యత్నము చక్కఁగఁ జేసియు ఫలించనిచో దోషము లేదు. శాస్త్రములును, శాస్త్రార్థములను దెల్పు నితరగ్రంథములును నీరీతి నుద్ఘోషించుచుండ విధికృతము జరుగుచున్నదనియును, దానిని దాఁటుటకు మానవులకు శక్తిచాలదనియును, మానవులు ప్రవాహకాష్ఠములనలెను, గాలిచేఁ దూలిపోవు తృణమువలెనున్నారనియు నెంచుట యెంతటిపొరపాటు? జీవుఁడు ధీరుఁడై యాత్మశక్తిని వినియోగించి యత్యుత్తమమగు కార్యముల సాధింపవలయు. అట్లసాధ్యములని యెన్నఁబడిన ఘనకార్యముల సాధించిన మహాపురుషులయొక్కయు, మహాపతివ్రతలయొక్కయు, వృత్తాంతములు పూర్వగ్రంథములలోనిండి యున్నవికద! మార్కండేయుని యాయువు పదారు సంవత్సరములు మించదని పుట్టినప్పుడే విధినిర్దిష్టమై యుండినను స్వప్రయత్నము చేతనే పూర్ణాయువు నొందుటమాత్రమే గాక చిరాయువును సైతము సంపాదించెను గదా! మఱియును పతివ్రతాశిరోమణియగు సావిత్రి తనపూనికచేతను, ధైర్యముచేతను, యమునిచేఁజిక్కిన

ప్రాణనాథుని ప్రాణములమరలించి దుస్తరమగు విధిలిఖితమును దరించునట్లు చేయలేదా !

కావున నుత్సాహముగలిగి పూనికతోడ నుద్యమించువారల కసాధ్యమెద్దియు నుండదు.

"కర్మణేంద్రో భవేజ్జీవో బ్రహ్మపుత్రః స్వకర్మణా,
స్వకర్మణా హరేర్దాసో జన్మాదిరహితో భవేత్.
స్వకర్మణా సర్వసిద్ధి మమరత్వం లభేద్ధ్రువమ్,
లభేత్స్వకర్మణా విష్ణోః సాలోక్యాది చతుష్టయం.
సురత్వంచ మనుత్వంచ రాజేంద్రత్వం లభేన్నరః,
కర్మణాచ శివత్వంచ గణేశత్వం తథైవచ."

శ్రీదేవీభాగవతము ౯స్కం. ౨౭ అధ్యా.

మఱియు యోగవాసిష్ఠమునందు,

'పౌరుషేణ ప్రయత్నేన సహసాంభోరుహాస్పదం,
కశ్చిదేవ చిదుల్లాసో బ్రహ్మతా మధిగచ్ఛతి.
సారేణపురుషార్థేన స్వేనైవ గరుడధ్వజః,
కశ్చిదేవపుమానేష పురుషోత్తమతాంగతః.
పౌరుషేణ ప్రయత్నేన లలనాకలితాకృతిః,
శరీరీకశ్చిదేవేహ గతశ్చంద్రార్ధచూడతామ్."

తా. జీవుఁడు స్వకర్మవశమున నింద్రుఁడును, బ్రహ్మపుత్రుఁడును గావచ్చును. మఱియుహరిదాసుఁడును, జన్మరహితుఁడును గావచ్చును. ఇంకను సకలసిద్ధులనుబొందనగు. అమరత్వమును

బొందఁజాలును. సాలోక్యాది చతుర్విధముక్తులను బొందఁగలుగును. దేవత్వమును, మనుత్వమును రాజేంద్రత్వము మొదలగు వానినెల్లఁ బొందఁజాలియుండును. స్వకర్మబలముననే శివత్వమును, గణేశత్వమును బొందనగు. పురుషప్రయత్నముచేతనే యొకానొక జీవుఁడే బ్రహ్మత్వమును బొందును. అటులనే శుద్ధమగు పురుషకారముచేతనే విష్ణుత్వమును బొందెను. పురుషప్రయత్నముచేతనే యొకానొకపురుషుఁడు శివత్వమును బొందెను.

కర్మవిషయమున నింకొకవిధమగు దురభిప్రాయము గూడఁ బలువుర మనస్సులయందుఁ బొడముచుండును. ఎవ్వఁడేని దారిద్ర్యముచేఁ గాని, రోగాదులచేతఁ గాని బాధపడుచుండ వానిఁ జూచువారు వానిని దైవోపహతునిగ భావించి వానికి సహాయముచేసిన నది దైవోద్దేశ్యమునకు విరుద్ధమగు ననియు నెంచుటగలదు. అట్లెంచుట యజ్ఞానము. కర్మఫలానుభవము ఎప్పుడారంభమైనదియు నెప్పుడు పరిపూర్ణమగునదియును నజ్ఞులగు మనుష్యులకు సమగ్రముగఁ దెలియ సాధ్యము కాదు కదా! బాధితుల బాధలను దొలఁగింప యత్నించుట మానవుల ధర్మమైయుండ నవకాశముగలిగినప్పుడట్టియత్నము చేయకయుండుట యధర్మము. బాధపడుచుండువారిని జూచినపుడు వారికిసాయము చేయుటకుఁ బ్రతిమానవుఁడును యత్నింపవలయును. బాధపడువాని కర్మము పరిపక్వము కానిచో నా సహాయము లభింపక పోయినను పోవచ్చును. సహాయమునొందు

టకుఁ గర్మము పరిపక్వమైనదియు, కానిదియు సర్వజ్ఞులగుమహాసీయులకును, దేవతలకును నెఱుంగనగుఁ గాని యితరుల కెఱుంగ నసాధ్యము. కావునఁ బ్రతిమానవుఁడును దుఃఖితులగు వారిని జూచునప్పుడెల్లఁ దన ధర్మమును విడువక నడుపవలయును. అనుభవించు వాని కర్మము పరిపూర్ణము కానిచో సహాయము చెందకుండఁ జేయుట కర్మదేవతల ధర్మము. దేవత లద్దానిని జేయఁ జాలియుందురు.

ఇదియునుం గాక మఱియొకసందియ మీ విషయమునఁ బొడముటయుం గలదు. ఒక్కొక్క జన్మమునందును జీవుఁడు చేయుకార్యములు గ్రహములచారము ననుసరించి యుండు ననియును, తమకు స్వతంత్రమేమియు లేదనియును, గ్రహములు కార్యములను జేయించువారనియును మనదేశమున విశేషముగ వాడుకగలదు. ఇంచుకయేని యాలోచించి చూచినచో నీయభిప్రాయము తప్పనిస్పష్టమగుచున్నది. జననకాల గ్రహసంపత్తి జీవుని పూర్వపుఁగర్మఫలమును సూచించునదియే గాని గ్రహములు ఫలములనిచ్చువారు గారు. సాధారణముగ జన్మపత్త్రిక వ్రాయునప్పుడాదియందు వ్రాయఁబడు శ్లోకము లీ యర్థమునే విస్పష్టముగఁ దెలుపుచున్నయవి.

శ్లో. "శ్రుతాసతీ సాధుజనానురంజకా
పిత్రంతరంగోత్పల చారుచంద్రికా,
భావ్యర్థసంసూచనసచ్ఛకుంతికా

విలిఖ్యతే సంప్రతి జన్మపత్త్రికా.
జననీ జన్మసౌఖ్యానాం వర్ధనీ కులసంపదామ్,
పదవీ పూర్వపుణ్యానాం లిఖ్యతే జన్మపత్త్రికా."

"భావ్యర్థ సంసూచన, పదవీ పూర్వపుణ్యానామ్" అను పదములవలనఁ బూర్వ కర్మఫలములను గ్రహములు సూచించు నవియే గాని ఫలముల నిచ్చునవి గావని స్పష్టమగుచున్నది. కావునఁ గొందఱు మానవులు అకృత్యములం జేసి తమజాతకరీతిచే గ్రహము లట్టి కృత్యములను జేయించిరని చెప్పుట యశాస్త్రీయము. పూర్వ కర్మానుసారమగు శుభాశుభవాసనలను, మన శ్శక్తులను, జాతకమువలనఁ దెలిసికొనఁదగుఁ గాని జీవుఁడా ఫలములఁ దన ప్రయత్నముచే మార్పఁజాలఁడని చెప్ప రాదు. జాతకమునుబట్టి జీవున కెద్దియేని యశుభవాసన లున్నట్లు తెలియవచ్చినచో వానిని నశింపఁజేయు విద్యను బూనికతో నభ్యసించి యాదుష్టవాసనలఁ నశింపఁ జేసికొనవలయు. ఇందుకు దృష్టాంతముగ నొకపురాణ కథ గలదు. తొల్లి యొక రాజ సంస్థానమునఁ నొక్క జ్యోతిష్కుఁ డుండెను. అతనికిఁ బుత్త్రిజననము కాఁగాఁ దత్కాలమును బరికించి జాతకము వ్రాయుచుండఁగా శిశు విరువది వత్సరముల ప్రాయము గలవాఁడైనపుడు చోరుఁడగునని తెలిసెను. దానికిం జింతించి యాచౌర్యవృత్తి పుత్త్రున కలవాటు పడకయుండఁ దొలఁగింపవలయు నని యుద్దేశించి దీర్ఘముగ యోచించి విద్యాభ్యాసము

వలనఁగాని దానిని దొంగిలింపరాదని నిర్ణయించి యదిమొదలు విద్య చెప్పుచున్నపు డనేకనీతులను బోధించుటలోఁ జౌర్యవృత్తి నీచమనియుఁ బాపహేతువనియు, నపకీర్తి కరమనియు నిట్లనేకవిధముల లక్ష్యలక్షణ పురస్సరముగ బోధించుచు నేయే పదార్థముల నపహరించిన నేయేదోషములు రాఁగలవో, యెట్టి శిక్షలు గలుగఁగలవో వానినెల్ల నొక్కి నొక్కి చెప్పుచువచ్చెను. ఆబాలుఁ డాసంగతినే దృఢముగ నేర్చుకొని క్రమముగఁ విద్వాంసుఁడయ్యెను. కాని పూర్వకర్మవశమున నాకాలమురాఁగా దొంగిలించవలయు నను బుద్ధి యుదయించెను. ఆరాత్రి యెరు లెఱుఁగకుండ రాజమందిరమును జొచ్చి యచ్చటచ్చట వెదకి ధనాగారమును జూచి యందలిద్రవ్యమును హరింపఁ దలంపు కలుగఁగాఁ దనకుఁ దండ్రిబోధించిన విషయములు జ్ఞప్తికివచ్చెను. రత్నాదు లపహరించుట వలనఁ గలుగుపాపములు శిక్షలు తలంపునకు వచ్చినందున సదోషములని వానినెల్ల నపహరించుట మాని మరలి వచ్చుచు నొకమూల రాసిగాఁ బోసియున్న వరిపొట్టును జూచి దానియందేమియుఁ దండ్రి దోషమును జెప్పియుండ లేదు కావున దోషములేదని యపహరించి యింటికిం బోవుచుండెను. రాజగృహము వెడలుతటిఁ గావలియున్న సేవకుఁ డాతనిం బట్టుకొని కట్టిపెట్టి యుదయమున రాజు సమ్ముఖమున నిలిపెను. రాజు తన యాస్థాన పండితుని పుత్త్రుఁ డిట్టిపని చేసినందుల కాశ్చ

ర్యపడి యేమి యిది యని యడుగ నతఁడు నిజస్థితిని జెప్పెను. నిశ్చయ వార్త నెఱుఁగఁగోరి యాతని నొకచోట నునిచి తండ్రిని బిలుపించి రాత్రి వృత్తాంతము నెఱిఁగించెను. జ్యోతిష్కుఁడు జాతకదోషమును జెప్పుచు స్తేయదోషమునే విద్యాభ్యాసకాలమునఁ బలుమాఱు నొక్కి చెప్పితిననియు నతఁ డా విషయము నెఱిఁగియున్న వాఁడు గావున నావృత్తికిఁ బోఁడని నిశ్చయించితి ననియుం జెప్పెను. రాజు సత్యము నెఱిఁగి విప్రకుమారుని విడిచిపెట్టెను. దీనినుండి పూర్వకర్మాను గుణములగు నశుభవాసనలను విద్యాభ్యాసమువలన విశేషముగ మార్చి కాలక్రమము నఁబూర్ణముగ నశింపఁజేసికొన సాధ్యమగునని స్పష్టమగుచున్నది కదా! ఉపాధ్యాయు లగు వారలు విద్యార్థి జాతకలక్షణముల నెఱింగియుండుట యెంత ప్రయోజనకారి యైనదియు, నెంత యావశ్యకమైనదియు నీ యితిహాసము నుండి స్పష్ట మగుచున్నది. పాఠశాలలయం దుపాధ్యాయులు పైనిసూచించిన రీతిని విద్యార్థుల నొక్కొక్కరిని బ్రత్యేకముగఁ బరిశీలించి వారియందలి యశుభవాసనల నెఱింగి యాయశుభవాసనలఁ దుదముట్ట నశింపఁజేయుటకును, శుభవాసనల బీజావాపము సేయుటకును, బీజరూపముగ నుండు శుభవాసనల దిన దిన ప్రవర్ధమానములుగఁ జేయుటకును సదా యత్నింపవలయును. విద్యాభ్యాసము వలని ప్రయోజనము విషయ జ్ఞానము నభివృద్ధిచేయుటమాత్రమే గాదు. విద్యార్థిని సుశీలునిగఁ జేయుట ముఖ్యోద్దేశ్యము. పూర్వ

ము గురుకులవాసము వలన నిది సమకూరుచుండెను. ఇప్పుడు పాఠశాలలయందుఁ బెక్కండ్రు బాలు రొక్కయుపాధ్యాయుని యొద్దఁ గొద్దికాలము మాత్రము విద్యను గ్రహించుచుండుటచే నాముఖ్యప్రయోజన మంతగ సమకూరుట గానము.

కర్మములు ఫలము నిచ్చు శక్తినిబట్టి మూఁడు విధములుగ విభజింపఁబడియున్నవి. ప్రారబ్ధము, సంచితము, క్రియమాణము అని. ప్రారబ్ధమనఁ జక్కఁగ నారంభమైనది. అనఁగా ననుభవమునకు వచ్చిన పూర్వకర్మము. సంచితమన ననుభవమునకు గాక చేరియుండు ప్రాక్కర్మము. ఇది సాధారణముగ జీవుని స్వభావముగను, శుభాశుభ వాసనలుగను, మనశ్శక్తిగను గన్పడుచున్నయది. క్రియమాణమన్నఁ వర్తమాన కర్మము. అనఁగాఁ బ్రస్తుతజన్మమునందుఁ జేయఁబడుచుండునది.

"అనేకజన్మసంజాతం ప్రాక్తనం సంచితం స్మృతమ్,
క్రియమాణంచ యత్కర్మ వర్తమానం తదుచ్యతే.
సంచితానాం పునర్మధ్యాత్సమాహృత్య కియత్కిల,
దేహారంభేచ సమయే కాలః ప్రేరయతీవ తత్.
ప్రారబ్ధంకర్మవిజ్ఞేయమ్"

దేవభాగవతము౬స్క.౧౦ అధ్యా.

సంచిత కర్మమన ననేకకోటి జన్మములయందుఁ జేసిన కర్మ ఫలమనుభవించఁగా మిగిలియుండు కర్మశేషము. ప్రారబ్ధమన్న నట్లు శేషించియుండు కర్మమునుండి యీజన్మమునందు ననుభవ

మునకు వచ్చుభాగము. గృహకర్త దీర్ఘకాలానుభవమున కుఁ దగినట్లు సేకరించిన పదార్థ తుల్యము సంచితము. దాని నుండి యప్పు డప్పు డుపయోగముకొఱకు విభజించి తీసికొనఁబడు పదార్థమువంటిది ప్రారబ్ధము. అనేక జన్మ ములయం దనేకులతో సంసర్గము కలిగి వారితోఁగర్మానుబంధ ము లేర్పడి యుండును. అట్టి జీవులందఱు నేక కాలమునందుజన్మిం చుటయు, జన్మించినను భిన్న భిన్న ప్రదేశములయం దుండుటచే నొకరితో నొకరు కలియుట కవకాశముండుటయును దటస్థిం పదు. కాఁబట్టి నొక్కొక్క జన్మమున నేయేజీవులతోటి ఋణాను బంధములను దీర్చుకొనుటకు సాధ్యమగునో అట్టి జీవుల నొకచో జన్మించునట్లు చేయుటచేతను, లేక మఱియేవిధమున నైనను వారలు గలియునట్లు చేయుటచేతను, కర్మశేషమునందుఁ గొంతభాగ మనుభవమునకు వచ్చితీరునట్లు కర్మఫలప్రదాత లగు దేవతలు నిరూపింతురని చెప్పియున్నాము కదా! అట్లొక్కొక్క జన్మమునందు ఫలానుభవమునకు వచ్చిన కర్మభాగము ప్రారబ్ధ మనఁబడును. అనఁగాఁ జక్కఁగా ఫలమునిచ్చుట కారంభమైనది. అనఁగా ఫలభూతమగు కర్మము. జీవునకుఁ గలుగు శరీరసౌష్ఠ వము, మాతాపితలు, దేశకాలములులోనగునవి యన్నియు నా ప్రారబ్ధకర్మము ననుసరించియే కలుగును. వింటినుండి విడువఁబ డిన బాణమువలెఁ బ్రారబ్ధ మనుభవమునకు రాకతప్పదు. ప్రార బ్ధమును మార్చుట కెవ్వరికిని సాధ్యముకాదు. తనఫలమును దా

నిచ్చియే తీరును. "ప్రారబ్ధకర్మణాం భోగాదేవక్షయః" అని. ఇది యుఁగూడఁ బ్రయత్నముచే మార్పసాధ్యము కావచ్చును గాన ప్రారబ్ధఫలమును, పురుష ప్రయత్నఫలమును రెండును గలిసి ఫలరూపముగఁ బరిణమించును. ఒక తాయినియుర్వి దానిని నిరాటంకముగాఁ బోనిచ్చినచో నదిపోఁదగుస్థానమునకుఁ బోవక నిలువదు. అట్లుగాక దానికడ్డముగా మఱియొకతాయిని యుర్విన నా రెండును నొకటితో నొకటి దగిలినచో మొదటితాయి తాఁ బోఁదగుస్థలమును బొందదు. రెండవతాయి స్వేచ్ఛగాఁ దాను బోదగుస్థలమునకుఁ బోదు. రెండుమార్గములువిడిచి మఱియొక మూలగాఁ బోవును. ఈరీతినిఁ బ్రారబ్ధము తన ఫలమునియ్యక తీరకయుండినను, పురుషప్రయత్నముచే దాని మార్పు నసాధ్యమని యెంచక పురుషప్రయత్నము చేసినచోఁ బ్రయోజనము కలుగకపోఁజాలదు. ప్రయత్నములేనిచో దాని ఫలము తానే వచ్చును. కొన్నిప్రారబ్ధములు మనకుఁదెలియకయే పైఁ బడవచ్చును. వానిని నిలుపను బ్రయత్నము చేయను మనకవకాశమే కలుగదు. సంచితకర్మమిట్లుగాదు. సంచితకర్మము ఫల స్వరూపముగఁ బరిణమించనిది. దానిని ప్రయత్నముచేత ననఁగా వర్తమానకర్మముచేత మార్పఁదగు. సంచిత కర్మమున స్వభావరూపముగఁగన్పడఁదగినదంతయు నా రూపముగఁ గన్పడుచున్నదనియు, వర్తమానజన్మమునందుఁ జేయుప్రయత్నముచే నా స్వభావమును మార్పఁదగుననియును నిరూపింపఁబడి యున్నయది

కదా! ఇంతియగాక సంచితకర్మ ముత్తమమగు నాత్మజ్ఞానము వలన నశించును.

"యథైధాంసి సమిద్ధోగ్నిర్భస్మసాత్కురుతేఽర్జున,
జ్ఞానాగ్నిస్సర్వకర్మాణి భస్మసాత్కురుతే తథా."

తా. దీప్తాగ్ని కట్టెలను ఎట్లు భస్మముగఁ జేయునో అట్లే యర్జునా! జ్ఞానపావకుఁడు సర్వకర్మములను భస్మము చేయును.

చేయఁబడు కర్మమంతయు ఫలమునీయక తీరదను సిద్ధాంతమొకటి యుండ జ్ఞానముచేత మాత్రము కర్మమెట్లు నశించు నని యడుగవచ్చును. సంచితకర్మము ఫలమున కున్ముఖము కాక యుండుటచే నింకను బీజరూపముగ నున్న దనఁదగు. ఇంద్రియముల చేతను, మనస్సుచేతను చేయఁబడు కర్మమంతయును జీవునకు స్వభావరూపముగ నుండుటచే నెల్లప్పుడును మార్పఁదగియే యున్నయది. కాయికకర్మము మాత్రము ఇతరజీవులకు సుఖదుఃఖకారణమై యుండియుండుటంబట్టి యాయాజీవులు భూలోకమున జన్మించియుండు కాల మా ఋణానుబంధములఁ దీర్చుకొనుట కవకాశముల నిచ్చును. తనతోఁ గూడ జన్మించియుండు జీవుల ఋణములుమాత్రము ప్రారబ్ధము నందుఁ జేరియుండుటచే నాజన్మమునఁ దీర్పఁబడును. ఇతరజీవులు భూలోకమున జన్మించియుండమిచే, వారల ఋణములు మా

త్రము సామాన్యులగు జీవులకుఁదీర్చుట కవకాశముగలుగదు. ఐనను సత్కర్మానుష్ఠానముచేతను, ధ్యానయోగాదులచేతను, భక్తిజ్ఞానములచేతను బక్వచిత్తుఁడైనయొకానొక మహాపురుషునకుమాత్రము పూర్వజన్మజ్ఞానము గలిగి యాసంచితమును నశింపఁజేయనగు. పూర్వజన్మములం దేయేజీవులతో నే యేయనుబంధము లేయేరీతిని గలిగినదియు, వానికి దివ్యదృష్టి గోచరమగును. కాన వాఁడే యేకర్మములచే నీయనుబంధములు గలిగినదియు, ఏరాగద్వేషము లీకర్మములకు బీజములైనదియు నెఱింగి యాయాబీజములను బ్రయత్నముచే నాశము చేసికొనవచ్చును. ద్వేషపూర్వకమగు ననుబంధ మెవరితోనైనఁ గలిగి యుండినయెడలఁ బ్రేమపూర్వకములగుసంకల్పములచే నాద్వేషబీజమును నశింపఁజేయును. అజ్ఞానపూర్వకమగు ననుబంధము కల్పించికొని యుండినచోఁ దత్త్వజ్ఞానముచే నాకర్మబీజమును నశింపఁజేయును. ఈరీతిఁ గర్మబీజములనన్నింటిని నశింపఁజేసినట్టాయెనా దగ్ధబీజములవలె నాయాకర్మములు ఫలదాయకములుగాక నశించిపోవును. ఫలాభిముఖము కాకయుండు కర్మముమాత్ర మివ్విధమున జ్ఞానసహాయముచే నశింపఁజేయ సాధ్యము కాని ఫలాభిముఖమైయుండు ప్రారబ్ధకర్మమునుమాత్రము ఫలమీయకుండునట్లు చేయ సాధ్యముకాదు. ఒకదృష్టాంతముచే నీవిషయము స్పష్టమగుచున్నది. ఎవ్వఁడేని బుద్ధిపూర్వకముగ విషభక్షణముసేయ నిచ్ఛయించి విషమును సేకరించియుంచె

ననుకొందము. ఆవిషము లోపలికిఁ దీసికొనక ముందు దానిని నశింపఁజేసి దానిఫలము రాకుండ నిలుపవచ్చును గాని దానిని ద్రావిన వెనుక దానిఫల మది యీయక తీరదు. అట్టిసమయమందు విఱుగుమందు నిచ్చి దానిఫలమును గొంతమాత్రము మార్ప నగును. విషము దేహమంతయు వ్యాపించి మీఱిపోయినచోఁ బ్రతిక్రియ నిష్ప్రయోజనమగును. తీసియుంచిన విషతుల్యము సంచితము. తీసికొన్న విషతుల్యము ప్రారబ్ధము. దానిఫలమేదో యది పుట్టింపక విడువదు. దాని నొకప్పుడు ప్రయత్నముచే మార్పవచ్చును. మఱియొకప్పుడు మార్ప నలవిగాకుండును. సంచితమునుమాత్రము పురుషప్రయత్నముచే బొత్తుగా ఫల మీయకుండఁ జేసినను జేయవచ్చును.

"జ్ఞానోదయాత్పురారబ్ధం కర్మ జ్ఞానాన్ననశ్యతి,
అదత్వాస్వఫలం లక్ష్య ముద్దిశ్యోత్సృష్టబాణవత్.
వ్యాఘ్రబుద్ధ్యావినిర్ముక్తో బాణఃపశ్చాత్తుగోమతౌ,
నతిష్ఠతిఛినత్త్యేవ లక్ష్యవేగేన నిర్భరమ్."

తా. జ్ఞానము గలుగకముందు ప్రారంభించిన కర్మము జ్ఞానమువలన గుఱిచూచి ప్రయోగించిన బాణమువలె ఫలము నీయక నశించదు. తొలుత వ్యాఘ్రమనుకొని బాణప్రయోగ ముసేసి తరువాత గోవని తెలిసి నిలుపఁజూచిన నాబాణము లక్ష్యవేగముచే నాపరాక పోయి యాగోవును జంపును.

పైని వ్రాయఁబడినదంతయు నాయాజీవుని ప్రత్యేకకర్మ మును గుఱించినది. ఇదిగాక జనసముదాయముచే ననుభవింపఁ బడు కర్మము సంఘాతకర్మ మనఁబడుచున్నది. ఒకానొక సమ యమున గొప్ప జలప్రవాహముచేతఁగాని, భూకంపముచేతఁ గాని, లేక ధూమశకటము లోనగువానికి హానికలుగుటచేతఁ గాని పెక్కుజను లేకకాలమున బాధనొందుటయు, నశించు టయును గని విని యున్నాము. అట్లనే యొకానొకప్పుడు ప్రభు సందర్శనాది కాలములఁ బెక్కుండ్రు జను లనేక మహోత్సవ ములఁ జూచుట మొదలగు సుఖములఁ జేరి యనుభవించుట యుఁ గలదు. ఈసుఖదుఃఖము లన్నియు సంఘాతకర్మ మనఁబడు చున్నవి. ఎప్పుడేనియుఁ బెక్కుండ్రు జీవు లొక్కవిధమైన కర్మాను భవమునకుఁ బాత్రులు కావలసినట్లుండినఁ గర్మఫల ప్రదాత లగు దేవతలు ఆజీవుల నందఱ నొక్కస్థలమునఁ జేరునట్లు సమ కూర్చి యట్టి సుఖదుఃఖముల ననుభవించునట్లు చేయుదురు. అట్టి యనుభవమునకుఁ బాత్రుఁడుకాని జీవుఁ డొక్కఁ డా సముదా యము నందుండినను, ఏదియో యొక కారణము చేత నాసంఘా తకర్మమునుండి దైవికముగాఁ దొలఁగింపఁ బడును ఓడయందుఁ బ్రయాణముచేయు జనులలో నొకఁ డెచ్చటనేని దిగి పోయిన మఱునిముసమందే యాయోడ మునిఁగి పోవుటగలదు. అప్పుడు పూర్వక్షణమున దిగిపోయినవాఁడు ఈసంఘాతకర్మమునకుఁ బాత్రుఁడై యుండలేదని యెన్నవలయును. అట్లే పొగబండి

ప్రయాణము నుద్దేశించి పయనమై దైవికముగ నేదియో యొక యసందర్భమున నిలిచిపోయిన నాఁటిదిన మా పొగబండి కపాయము సోఁకి యాబండి నశించిన యెడల నాపయనము చేయక నిలిచి పోయిన వారు సంఘాత కర్మమునకుం బాత్రులు గామిచేఁ గర్మదేవతల వలనఁ దొలఁగింపఁ బడి రనియెన్నఁదగు. ఆలాగుననే మార్గమున నొకానొక స్థలమునఁ గొందఱు జనులాబండిలోఁ బ్రవేశించి సంఘాతకర్మ ఫలమగు మరణము నొందియుండవచ్చును. ఇట్లే భూకంపముచే నొక్క-స్థలమున వేలకొలఁది జనులు స్వల్పకాలములోనే నశింపఁగా ముందుదినమున నెందఱో యాస్థలమును విడిచిపోయి యుండుటయు, మఱికొంద ఱచ్చటికిఁ బూర్వక్షణముననే వచ్చియుండుటయుఁ జూడఁ గర్మఫల ప్రదాతలగు దేవతలు కర్మానుసారముగఁ గొందఱిని దొలఁగించి కొందఱి నిచ్చటకుం జేర్చియున్నవా రని స్పష్టమగుచున్నది.

జీవుఁడు కర్మముల నెల్లప్పుడు చేయుచుండియుఁ గర్మబంధములనుండి యెట్లు విముక్తుఁ డగునను విషయము విచారింపఁ దగియున్నయది. సామాన్యముగా నొక బ్రహ్మాండము నందుండు వఱకు నీశ్వరుని యాజ్ఞ నతిక్రమించుటకు బ్రహ్మాదులకు సైతము శక్యముగాదు. ఈశ్వరాజ్ఞకు లోఁబడియే వర్తింప వలయును. అంత మాత్రము జీవులకు పారతంత్ర్యమున్నట్లు చెప్పవలసియే యున్నది. ఆయాజ్ఞ నతిక్రమించక బ్రహ్మాండమునందు వర్తిం

చుటలో జీవునకుం గల స్వాతంత్ర్యవిషయ మిదివఱకే విశదీక రింపఁబడి యున్నది. సంచితప్రారబ్ధ కర్మములు జీవునిచేఁ బూర్వము చేయఁబడిన మనోవాక్కాయ కర్మములేగాని నిర్బంధముగ జీవుని బాధించు భిన్నమగు విధికృతములుగావు. విధియనఁగా చట్టము. కర్మమునకుఁ దగినఫలము తప్పక కలుగుననునది యీకర్మవిధి. కావున విధిశబ్దముచేత జీవుని పురాకృత కర్మములే తెలుపఁబడుచున్నవి గాని యితరము గాదు. కావుననే యోగవాసిష్ఠ మను వేదాంతగ్రంథమున సంచిత ప్రారబ్ధకర్మములు ప్రాక్తన పౌరుషేయము లని నిరూపింపఁ బడి యున్నవి.

"కర్మణా బధ్యతేజంతుః" అను వాక్యము సామాన్యముగ లోకమున వాడుకలో నున్నదియేకదా! కర్మము చేయునంతకాలము కర్మబంధములనుండి విముక్తియే లేదా యనుసందియము వాపుటకు శ్రీభగవద్గీత యుండు.

"యజ్ఞార్థాత్కర్మణోన్యత్ర లోకోయం కర్మబన్ధనః।
తదర్థం కర్మకౌంతేయ ముక్తసంగ స్సమాచర."

అని యుపదేశింపఁ బడియున్నది. అనఁగా నీశ్వరార్పణ బుద్ధితో స్వప్రయోజనము నత్యల్పమైనను అపేక్షింపక కర్మమం దభిమానములేక చేయఁబడు కర్మము తప్ప తక్కిన కర్మములు జీవులను బాధించుచుండును. కావున నీశ్వరార్పణ బుద్ధితో రాగద్వేషములు లేక కర్మముచేయవలయునని తాత్పర్యము.

ఏ ప్రయోజనము నుద్దేశించి జీవుఁడు కర్మమొనరించు వాఁడో ఆప్రయోజనమును భగవంతుఁ డనుగ్రహించుచున్న వాఁడు.

"యేయథామాం ప్రపద్యంతే తాం స్తథైవభజామ్యహమ్" ఫలార్థుల కిష్టభోగములను, జిజ్ఞాసువులకు జ్ఞానమును, ముముక్షువులకు మోక్షము ననుగ్రహించును. కావున జీవుఁడు ఫలాభిసంగ రహితముగఁ జేయు కర్మములు బంధరూపములుగావు. అట్లు చేయఁబడు కర్మములు యథార్థముగఁ గర్మములనఁబడఁజాలవు. అట్టివాఁడే కర్మమం దకర్మమును జూచువాఁడని యెన్నఁదగు. అతఁడే నిజమైన సన్న్యాసియు, యోగియు నని భగవంతుఁడు బోధించియున్నాఁడు.

"కర్మణ్యకర్మ యః పశ్యే దకర్మణిచ కర్మ యః,
స బుద్ధిమా న్మనుష్యేషు స యుక్తః కృత్స్నకర్మకృత్.
అనాశ్రితః కర్మఫలం కార్యం కర్మ కరోతియః,
స సన్న్యాసీచ యోగీచ ననిరగ్ని ర్నచాక్రియః."

ఇవ్విధమగు కర్మము జీవుని బాధింపదు. లోకసంగ్రహార్థము చేయఁబడునది. అట్టికర్మములు సంపూర్ణముగ కామ వివర్జితములై యుండుటచే బంధరూపములు కాకపోవుటయే గాక బ్రహ్మప్రాప్తికరములు గూడ నగుచున్నవి.

"యదా సర్వే ప్రముచ్యంతే కామాయేఽస్యహృదిస్థితాః,

అథమర్త్యోఽమృతో భవత్యత్ర బ్రహ్మసమశ్నుతే."

కఠోపనిషత్తు.

ఈయర్థమే శ్రుతులయం దచ్చటచ్చట విశేషముగ నొక్కి చెప్పఁబడియున్నది. గీతాశాస్త్రమునందును బెక్కుమారులు లుదాహరింపఁబడియున్నది.

"యస్య సర్వే సమారంభాః కామసంకల్ప వర్జితాః,
జ్ఞానాగ్ని దగ్ధకర్మాణం తమాహుః పండితం బుధాః
త్యక్త్వా కర్మఫలాసంగం నిత్యతృప్తో నిరాశ్రయః,
కర్మణ్యభిప్రవృత్తోఽపి నైవ కించిత్కరోతి సః.
శారీరం కేవలం కర్మ కుర్వన్నాప్నోతి కిల్బిషమ్,
సమ స్సిద్ధావసిద్ధౌచ కృత్వాపి ననిబధ్యతే.
గతసంగస్య ముక్తస్య జ్ఞానావస్థితచేతసః,
యజ్ఞాయాచరతః కర్మ సమగ్రం ప్రవిలీయతే.
బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవిర్బ్రహ్మాగ్నౌ బ్రహ్మణాహుతమ్.
బ్రహ్మైవ తేనగంతవ్యం బ్రహ్మకర్మసమాధినా,
బ్రహ్మణ్యాధాయ కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా కరోతియః,
లిప్యతే న సపాపేన పద్మపత్రమివాంభసా."

ఇట్లు ఫలాపేక్ష లేక చేయఁబడుకర్మములు ఆదియందుఁ జిత్తశుద్ధిసాధనములై యాపిదప నాత్మజ్ఞానహేతువులై మోక్షసాధనములగుచున్నవి. చిత్తశుద్ధికాకపూర్వమే కర్మములను విడుచుట సైతము బంధకారణమే యగు. చిత్తశుద్ధిగలిగి కామమును సంపూర్ణముగ జయించి భగవంతుఁడు లోకానుగ్రహార్థము

నిర్హేతుకకరుణతో లోకమునందు వర్తించురీతి లోకమునఁ బరమేశ్వర ప్రీతికొఱకు స్వామిభృత్య న్యాయమునఁ గర్మములను జేయుచు వర్తించుమహానుభావుఁడు బంధవిముక్తుఁడై పరమపురుషార్థమును జెందును. అట్టిమహాత్మునిగుఱించియే.

"అత్ర బ్రహ్మసమశ్నుతే" అని చెప్పఁదగు. అనఁగా నిక్కడనే (ఈశరీరమునందుండఁగానే) బ్రహ్మానందము ననుభవించుచున్నవాఁడు. వీరలే జీవన్ముక్తు లనఁబడువారలు. అట్టిపదవిని బొందినపిదప నాయానందము ననుభవించుచు నుండిన నుండఁగలరు. లేక బ్రహ్మాండమునందు నీశ్వరుఁడు వర్తించునట్లు నిర్వ్యాజకరుణతో లోకోపకారము కొఱకుఁ గర్మమును జేయుచు నుండఁగలరు.

"నమేపార్థాస్తి కర్తవ్యం త్రిషులోకేషుకించన,
నానవాప్త మవాప్తవ్యం వర్తఏవచకర్మణి."

అని భగవంతుఁడు తనదృష్టాంతముచే నర్జునుని గర్మమం దుత్సాహముగల వానినిగాఁ జేసెను గదా!

ఈకాలమునందును స్వప్రయోజనపరులుగాక లోకోపకారముకొఱకుఁ బాటుపడఁ బెక్కండ్రు మహాత్ములు కావలసియున్నవారు. కావున జిజ్ఞాసువులగు నెల్లవారును లోకహితార్థము కర్మములు సేయుచుఁ దాముపరిశుద్ధులై పరమపురుషార్థమును జెందుటయేగాక యెల్లరకు నట్టిపదవి గలుగఁ జేయునంతవఱకు శ్రమపడి భగవదుద్దేశ్యమును సఫలము చేయుదురు గాక.

శ్రీ పరబ్రహ్మణే నమః.

బ్రహ్మవిద్యాదర్పణము

పదునొకండవ యధ్యాయము.

ధర్మము.

ధర్మమన జీవుఁ డేకాలమునందుఁ గాని యుండుస్థితినుండి యంతకంటె నుత్కృష్టమగుస్థితికిఁ దేఁదగునుపాయము. లోకమునందలి భూతము లన్నియు ననేకతారతమ్యములుగలిగియుండును. ధర్మము లోకమును ధరించుచున్నది. అనఁగా ధర్మానుష్ఠానముచేతనే లోకము సుఖతరముగ వృద్ధియగుచున్నయది.

"ధారణాద్ధర్మమిత్యాహు ర్ధర్మోధారయతిప్రజాః"
"ప్రభవార్థాయభూతానాం ధర్మప్రవచనంకృతమ్,
యస్స్యాత్ప్రభవసంయుక్తః స ధర్మ ఇతి నిశ్చయః
ధారణాద్ధర్మమిత్యాహుః ధర్మేణపిధృతాఃప్రజాః,
యస్స్యాద్ధారణసంయుక్త స్సధర్మ ఇతి నిశ్చయః."

శాంతిపర్వము.

అను వచనము లీయర్థమునే స్పష్టపఱచుచున్నవి. సమస్త భూతములు వానివాని ధర్మములను జక్కఁగ ననుష్ఠించుచుండు

లచే లోకవ్యాపారము సమంజసముగ నెఱవేఱుచుండ నందఱు
ను బురుషార్థములఁ జెందఁజాలుదురు. లోకమునందలి జీవుల
తారతమ్యముల కనుగుణముగ నిరూపింపఁబడిన ధర్మములే వర్ణా
శ్రమ ధర్మములని యెఱుంగఁబడుచున్నవి. పరికించిచూడ ధర్
మెల్లప్పుడును సుఖమునిచ్చును. అధర్మము దుఃఖప్రదమునగు.
భరతఖండమున వర్ణాశ్రమధర్మములు ప్రత్యేకముగ నిరూపింపఁ
బడియుండినను, ఇతర దేశముల నట్లు లేమిచే నాదేశస్థులయం
దిట్టి తారతమ్యములు లేవని యెంచరాదు. సనాతన ధర్మశా
స్త్రకర్తలు దృశాదృశ్య ప్రపంచతత్త్వములను జక్కఁగ నెఱిం
గినవారగుటంబట్టి జీవుల నుత్తమస్థితికిఁ దేఁదగు నుపాయముల
నిశ్చయముగఁ దెలిసి నిరూపించి యున్నవారు. ఇతరదేశముల
యం దిట్టి ధర్మనిరూపణము పరిశీలించి చేసి యుండమిచే జీవులు
తమయోగ్యతకుఁ దగిన ధర్మమును బాగుగ నిశ్చయింపఁజాలక
యనేక కష్టములఁ బడుచున్నవారు. ఐనను హిందూశాస్త్ర
ముల నిరూపింపఁబడిన ధర్మము లన్నియు మానవకోటి యంద
ఱచే ననుష్ఠింపఁబడఁ దగినవియే.

సామాన్యముగఁ బరిశీలించి చూచిన జీవులలోఁ గొంద
ఱజ్ఞానమున మునిఁగి, జడత్వమును బొంది, నిద్రాలస్యములే
స్వభావముగఁ గలిగి యున్నవారు. మఱికొందఱు ప్రతికార్యము
నం దతి ప్రవృత్తికలిగి,యుక్తాయుక్త వివేక జ్ఞానము విశేషముగ
లేక స్వప్రయోజనపరులై కామక్రోధాదులకు లోఁబడి వర్తిం

చువారు. మఱికొందఱు జ్ఞానస్వరూపులై శమదమాది సద్గుణ సంపన్నులై, విజితమత్సరులై శాంతాత్ములై యున్నవారు. ఈ తారతమ్యముల ననుసరించియే చాతుర్వర్ణ్యవిభాగము చేయఁబడియె. ఈ విభాగము సృష్ట్యాదినుండి యేర్పడినదేగాని మధ్య కాలమున మనుష్యమాత్రులచేఁ జేయఁబడినది కాదు. ఉత్తమ పురుషార్థ సాధనముగ నేర్పడినదిగాని యైహిక ప్రయోజనము మాత్రము నుద్దేశించి చేయఁబడినది కాదు.

"చాతుర్వర్ణ్యం మయాసృష్టం గుణకర్మ విభాగశః"

అని భగవంతులు గీతోపనిషత్తునందు వక్కాణించి యున్నవారు కదా!

ఈ మూఁడు తరగతుల జీవులు తమోగుణ ప్రధానుల నియు, రజోగుణ ప్రధానులనియు, సత్త్వగుణ ప్రధానులనియు నెఱుఁగఁబడుదురు. ఈ గుణవిభాగము లన్ని దేశములయందు జీవులందఱకును సామాన్యమే కదా! ధర్మము లన్నియును మొట్టమొదటఁ దమోగుణ ప్రధానులుగనుండు జీవులయందలి తమస్సును అనఁగా జడత్వమును, నిద్రాలస్యములను దొలఁగించి రజోగుణ ప్రధానులుగఁ జేసి కడపట సత్త్వగుణ ప్రధానులుగఁ జేయుటకును సాధనములుగ నున్నయవి. ఆదియందు జీవులు కేవల పశుప్రాయులుగనుండి జ్ఞానహీనులై శరీరపోష ణమునకు వలయు నిద్రాహారములను, గ్రామ్యక్రియయుం దప్ప నితరవ్యాపారము లేవియు లేక జడస్వరూపులుగ నుందురు.

పూర్వానుభవస్మృతిగాని రాఁబోవు కాలమును గుఱించిన చింతగాని వారియం దేమాత్రమును గానము. అట్టి జడస్వరూపులను జ్ఞానవంతులుగఁ జేయువలసినచో మొట్టమొదట వారి తమస్సును బోఁగొట్టు నుపాయము లావశ్యకములు. కావుననే భగవంతుఁడు ప్రపంచమునం దెల్లయెడలను సుఖకరములు, రుచికరములును, మనోహరములును, సుందరములును నగు పదార్థజాలముల నిండించఁ జేసి యున్నాఁడు. రుచిర పదార్థానుభవమున సుఖించుచు సుఖించుచు నాసుఖస్మృతిచే నావస్తువుల నాశించుచు వానికై పాటుపడుదురు. పశుప్రాయులగు వారలకు తాత్కాలిక విషయానుభవము తప్ప వేఱుచింత యుండదు. వారికి విషయానుభవమువలనఁ బ్రపంచ జ్ఞానము వృద్ధి కాఁదగియుండును. ఆహారము నందుఁగాని, చేష్టలయందుఁ గాని నియమములు లేవు. ఇష్టానుసారము వర్తించుటయే వారల ముఖ్యలక్షణము. అట్టి వారలకు ధర్మాధర్మముల కట్టుబాట్ల నేర్పఱచుటకు సాధ్యమే కాదు. మంచిచెడుగులు వారల కట్టి యనేకానుభవములవలనఁ గలుగ వలసినదియే కాని వేఱు విధమునఁ గానేరదు. ఐన నిష్టానుసారముగ వర్తించుచో కొన్ని కార్యములు దుఃఖమును గలుగఁ జేయుటయు, మఱికొన్ని సుఖకారణము లగుటచేతను, ఈ సుఖకరములగు కార్యములే చేయఁ దగినవనియు, దుఃఖహేతువు లగుకార్యములు చేయరానివనియును, నెఱుంగుదురు గదా! అట్టి జ్ఞాన మంకురిం

చుచు రాఁగా పెద్దలగు వారు సైతము కొన్ని కార్యములు ధర్మ విరుద్ధములగుటచేఁ జేయ రానివనియును, మఱికొన్ని ధర్మమునను సరించియుండుటచేఁ గర్తవ్యములనియును బోధింపఁ దమ యను భవమునకును, పెద్దల యుపదేశమునకును సమన్వయము చేసి కొని యాపెద్దల వాక్యమునందు విశ్వాసబుద్ధి గలవారగుదురు. జనులగు వారికి యుక్తాయుక్తజ్ఞానము విశేషముగ లేకపోవు టచే నాప్తులగు పెద్దల వాక్యమునందు భక్తి విశ్వాసములును వారియందు గురుత్వబుద్ధియుఁ గలిగి వారి యనుమతికి లోఁబడి యుండి వారలకు శుశ్రూష చేయుటయు ముఖ్య ధర్మములగు.

ఈ ధర్మముల వలనఁ దమోగుణజాతములగు జడత్వము ను, నిద్రాలస్య ప్రమాదములు క్రమముగ క్షీణింప విశేషము గఁ గార్య ప్రవృత్తిగలవారలగుదురు. తమోగుణ ప్రధానులగు జీవులకు విధింపఁబడిన ధర్మములన్నియుఁ దమోనివృత్తి సాధనములుగ నుద్దేశింపఁ బడినవి. తమోగుణము నివృత్తియ గుటకు సేవకవృత్తి ముఖ్యసాధనము. ఆవృత్తియం దితరులకు లోఁబడియుండుట, ఇతరుల యిష్టానుసారము వర్తించుట, కాల ము నతిక్రమించక విధింపఁ బడిన కార్యముల నెఱవేర్చుటయు నీమొదలగు ధర్మములచేతను, ఈకృత్యము లొనరించుటయం దిం చుకయైనను లోపము గలిగినచో దానికి విధింపఁబడు దండన విధులచేతను, పైకృత్యములను సకాలమున నేర్పుతోఁ జేయఁ బడినపుడు గలుగు సన్మానములు, బహుమతులు మొదలగువాని

చేతను, పూర్వపు నాలస్యము, సోమరితనము, మైమఱపుం గో నగునవి క్రమక్రమమున నశించును. ఇట్లు సన్మానమునందలి ప్రీతి చేతను, దండనమునందలి భీతచేతను, దమోగుణము తగ్గను తగ్గను రజోగుణము వృద్ధియగుచుండును. ఇట్టి జీవులకు నాచార వ్యవహారములయందును, ఆహారవిహారములయందును విధినిషేధములు శాస్త్రములలో విశేషముగఁ జెప్పఁబడి యుండలేదు. వీరే శూద్రజాతియందు జన్మించువారని స్మృతులయందు వక్కాణింపఁబడియున్నది. ధర్మశాస్త్రములయందు వారలకు విధింపఁబడియుండు ధర్మములు పై నుదహరింపఁబడిన ప్రయోజనమును గలిగించునవియై యున్నవి.

"పరిచర్యాత్మకం కర్మ శూద్రస్యాపి స్వభావజమ్"

గీత-౧౮-అధ్యా.

రెండవ తరగతి జీవులు రజోగుణ మెక్కువ గాఁగలవారు. తమస్సంబంధములగు గుణములను క్రమక్రమమున జయించిన జీవుఁడు పూర్వముకంటె నించుక యుత్తమజన్మమున కర్హుఁడగుచున్నాఁడు. అట్టిస్థితియందు జీవునకు ద్రవ్యమును సేకరించుటయందుత్సాహము స్వాభావికముగనుండు. జగమంతయు ధనమూలముగావునఁ గృషి, వాణిజ్యము, గోరక్షణము మొదలగు వృత్తులు ధనార్జనమునకే ముఖ్య సాధనములగుటచే నవి వారికి ముఖ్యకర్మములుగ విధింపఁబడియున్నవి. ద్రవ్యము సుఖసాధనమై యుండుటచే దానికొఱకు నెక్కుడగు ప్రయత్నములు

చేయుచు నార్జింపఁబడిన ద్రవ్యమునందు విశేష మోహము గలిగి సదా ద్రవ్యకాముఁడై వర్తించుచుండును. ధనమునందుఁ గామము, ధనార్జనమునందుఁ బ్రతికూలములు సంభవించినచోఁ గోపము మొదలగు గుణములు ఈజీవునకు సహజములుగనుండు. ఇతఁడు స్వాభావికముగ ధనార్జనమే పరమార్థముగా గ్రహించి దానికై యితరుల సుఖదుఃఖముల నించుకయేని విచారింపక బహువిధ ప్రయత్నము చేయుచుండును. అట్టి ప్రవర్తనమువలనఁ గేవల స్వప్రయోజన పరత్వము, ఇతరులతో విరోధము, మాత్సర్యము లోనగునవి యన్నియుఁ గొంతకాలము వృద్ధియగుచుండును. ఈరీతి ధనార్జనమువలని సుఖమును, బహువిధములుగ నితరులకు దుఃఖహేతువులగు కార్యములు చేయుచోఁ దనకును దత్ప్రతి ఫలములగు కష్టములుకొన్ని సంభవింపక తీరవు. అట్టిసుఖ దుఃఖానుభవము వలనఁ గొన్ని కార్యములు దుఃఖహేతువులని యును, మఱికొన్ని సుఖహేతువు లనియును గ్రమక్రమముగ నెఱుంగఁగలఁడు. కామక్రోధాదులవలనఁ గలుగు కీడులను దెలిసి కొని వానిని జయించుటకు శాస్త్రమునందు సూచింపఁబడిన ధర్మము అనుసరింపఁదగిన దనియు ననుభవమువలన నెఱుంగును. ఈతరగతి జీవులకు నైజముగ నర్థకామములు ముఖ్యపురుషార్థ ములుగఁ దోఁచుచుండ వారుకుటుంబములందును, జనసంఘము నందును, అన్యోన్య సుఖప్రదముగనుండుటకుఁ గొన్ని కట్టుబాటు లకు లోఁబడి వర్తింప వలసియుండుట యావశ్యకము. కావున ధర్మము మొదటి పురుషార్థముగ నేర్పడుచున్నయది. జీవుఁడు

తానుత్తమ స్థితిని బొందుచు నితర జీవులకు సుఖప్రదముగ నుండునట్లు ప్రవర్తించుటయే ధర్మమార్గము. అధర్మమువలన జీవుఁడు మునుపటికంటె నీచస్థితి నొందుటయేగాక యితరులకు హింసచేయును.

ఈ జీవులకు ధనమును సంపాదించుటయు, సుఖముల ననుభవించుటయుఁ, గోరికల నీడేర్చుకొనుటయు ముఖ్యధర్మములని చెప్పఁబడియెనుగాని యీ ధనార్జనమునందును, సుఖానుభవమునందును, ధర్మము ననుసరించి కొన్ని విధినిషేధములు ఆవశ్యకములగుచున్నయవి. ద్రవ్యమును సేకరించుటయం దితరులకునష్టమును గలుగఁ జేయకుండవలయును. సుఖముల ననుభవించుటయందును, ఇతరులసుఖములకుఁ బ్రతిబంధము లేకుండునట్లు నడచుకొనవలయును. ఇట్టి నిబంధనల ననుసరించుటచేఁ గ్రమక్రమమున జీవుఁడు కేవల స్వప్రయోజన పరత్వమును వదలి యితరుల సౌఖ్యమునుగూడ గమనించి ధర్మమార్గమున నడువవలయునని తెలియునట్టి స్థితికివచ్చును. పిదపఁ గాల క్రమమునఁ బరోపకారబుద్ధి వృద్ధియై "పరోపకారార్థ మిదంశరీర" మ్మను న్యాయము ననుసరించును.

ఈ రీతి నాజీవుఁడు కేవలార్థకామములకు లోఁబడక యుండునటుల ధర్మము మొదటి పురుషార్థముగ నిరూపింపఁబడియున్నది. ధనము నార్జించుటయందు ధర్మమును దప్పక

ఆర్జింపవలయును. సుఖములనుభవించుటయందును ధర్మమార్గమును మీఱక యుండవలయును.

"ధర్మావిరుద్ధో భూతేషు కామోఽస్మి భరతర్షభ"

గీత.

ఈస్థితియందుండు జీవులకు ధర్మవిరుద్ధముకాని కామము మిక్కిలి యావశ్యకమగుటచే నది తన స్వరూపమేయని భగవంతుఁడు గీతాశాస్త్రమునందు వక్కాణించి యున్నాఁడు. కాఁబట్టి ధనార్జనమునందును, కామోపభోగమునందును జీవులిష్టానుసారము వర్తింపక యుండుటకు ధర్మము నతిక్రమింపక యుండవలయు ననునిర్బంధము మొట్టమొదటిది. మఱియును ఆర్జితద్రవ్యమునందుఁ గొంతభాగమైనను బరోపకారమునకు వినియోగించుట యీజీవులకు ముఖ్యధర్మము. ద్రవ్య మార్జితపఱచుట ముఖ్యవ్యాపారముగ నుండునపు డార్జితవిత్తము తనకు మాత్రమే యుపయోగింపవలయు ననుట యంత మంచిది గాదు. అతిజాగరూకతతో ధనమును భద్రపఱచుట, వ్యయ మొనరించుటయం దిష్టములేక యుండుట యట్టి జీవులకు సహజగుణములుగ నుండు. ఐనను పరోపకారము కొఱకల్పముగ నైన ధనవ్యయము చేయఁబడినచో భగవంతుఁడు ప్రీతి నొంది పెక్కుమడుంగులు ద్రవ్యమును బ్రతిఫలముగ నిచ్చుచుండును. దేశకాలపాత్రము లెఱింగి భగవదర్పణముగ దానము లొనగునవి చేసినచో నిహపరసుఖములు గలుగు నను

ధర్మములనుభవజ్ఞులును, తత్త్వవేత్తలు నగువారు శాస్త్రముల యందుఁ బ్రతిపాదించి యుండుటచేఁ బరోపకారమున నక్కుడాసక్తి కలుగును. ఈరీతిఁ గ్రమక్రమమునఁ బరోపకారబుద్ధి వృద్ధి యగుచుండును. కాలక్రమమునఁ బరోపకారబుద్ధి వృద్ధి కానుకాను ధనమునం దభిమానము మమత్వబుద్ధి వదలుచు వచ్చును.

మఱియు శరీరసుఖమును గొంతవఱకు వదలినం గాని ధనార్జనమునందు నేర్పఱి కాఁ జాలఁడు. కాఁబట్టి దేహసుఖము నంతగాఁ గోరక కార్యనిర్వహణమందు జాగరూకతయు, పూనిక నభ్యసించి పరిజనుల విషయమై యేయే మనుష్యులచే నెట్టిపను లెంతెంత యెప్పుడెప్పుడు చేయించవలయునో, హెచ్చుతక్కువలు లేక యెంతమాత్రము వారికి వేతన మీవలయునో తెలిసి యప్రమత్తతతో వర్తింపవలయును. ఇతరులతోఁ జేయు క్రయవిక్రయాదివ్యాపారమునందు న్యాయమును మీఱరాదు. ఆర్జించిన ద్రవ్యమును సద్వినియోగము చేయవలయు. ఈ మొదలయినవి యీజీవులయందు వృద్ధి కాఁ దగిన లక్షణములు.

ఇట్టి జీవులు వైశ్యజాతియందు జన్మించువార లనిహిందూమతగ్రంథములయందు నిరూపింపఁబడి యున్నది. ఏదేశమునం దైనను జీవులు రజోగుణప్రధానులయి ద్రవ్యమును సేకరించుటయే ముఖ్యవృత్తిగ నుండువారలు వైశ్యజాతివా రనిభావింపఁ

దగు. ధనము నార్జించి యార్జితముచేసి యుచితముగ మితవ్యయము చేయుటయు, పరోపకారముకొఱకును, దేశక్షేమము కొఱకును, విద్యాభివృద్ధికొఱకును, ఆర్జితద్రవ్యమును వినియోగించుటయు నేర్చి క్రమక్రమముగ ధనమునం దున్న మోహమును వదలి కొంత నిస్పృహత్వము నొందుటయే దీనికిముఖ్య పురుషార్థము.

ఈజ్ఞానము కొంతవఱకు వృద్ధి కానుకాను జీవులు ఇంతకంటె నుత్కృష్టమగు జన్మము నొంద నర్హు లగుచున్నారు. ఇంతవఱకు ద్రవ్యమునం దున్న మోహ మించుక క్రమక్రమమున వదలుచుండినపుడు దేహాభిమానము వదలియుండదు గాన దేహము సహితము పరుల మేలుకొఱకు వినియోగము చేయఁ దగిన దనుజ్ఞానము వృద్ధి కావలయును. అట్టి స్థితియందు జీవుఁడు క్షత్రియజాతియందు జననమొందఁ దగియున్నవాఁడు. క్షత్రియులు ధనమునం దభిమానము కొంత తగ్గియు నెక్కుడుగఁ గీర్తికాములై ప్రజలఁ దమయాజ్ఞావశవర్తులను జేయ నిష్టముగల వా రగుదురు. ప్రజాపరిపాలనము చేయుచు ధర్మరక్షణములఁ బ్రజల మేలు ఎల్లప్పుడు కోరుచుఁ దమమహిమవృద్ధిగ నుండవలయు ననునభిలాష గలిగియుందురు. క్షత్రియులు శౌర్యధైర్యౌదార్యములు లోనగువానియందుఁ దామాన్నత్యముగనుండఁ దలంతురు. ప్రజలను రక్షించుటయం దధికాభిమానము గలిగి వారల కించుకయేని యుపాయము గలిగిన దానిని దొలఁగిం

చుచు, ఒకప్పుడు వారికై ప్రాణత్యాగము చేయవలసివచ్చి నను వెనుదీయక వర్తింతురు. ఇందును గ్రమక్రమమున ధనమునం దభిమానము వదలినరీతినే శరీరమునం దభిమానము కూడ వదలించుకొనుట యీధర్మమువలని ముఖ్యప్రయోజనము. ఈస్థితియం దుండుజీవులు తమకుఁ గల యధికారగర్వముచేతఁ దమ యాజ్ఞకులోఁబడిన ప్రజలను క్షోభింపఁ జేయుచుఁ దమ సంపత్తునంతయు స్వప్రయోజనమునకే వినియోగించుచుఁ దమయున్నత ధర్మమును మఱచినను బహువిధానుభవములచే నామార్గము అధర్మమని తెలిసికొని ప్రజాక్షేమము కొఱకే భగవంతునిచే సృజింపఁబడితిమని యెఱింగి సర్వస్వము ఒరులకై యుపయోగముచేయుచుఁ గట్టకడపట దేహమునందలి యభిమానమును యుద్ధాములయందు వదలుచు, నంతకంటె నెక్కుడగు జన్మము నొందుటకు నర్హులగుచున్నవారు.

ఆదియందు జీవుఁడు కేవలవిషయాసక్తుఁడుగనుండి యుక్తాయుక్తము లాలోకించుకయైన నెఱుఁగక వర్తించి వివిధానుభవములచే నల్పముగ జ్ఞానము నొంది పిదప సేవకవృత్తియందుఁ దన కంటె నుత్తములగు జీవులకు శుశ్రూషచేయుచు, వారియాజ్ఞకులోఁబడి వర్తించుచుఁ దమోగుణజాతములగు నిద్రాలస్యప్రమాదములను దరించి స్వతంత్రవృత్తికర్హుఁడై రజోగుణవశవర్తియై, ధనార్జనమున కనుకూలమగు వృత్తులయందుఁ బ్రవర్తిల్లుచు నర్థమేపురుషార్థముగ భావించుచు, దానికై పాటుప

డుచు, ద్రవ్యమునందు విశేషముగు నాశయుఁ మోహమును గొంతవఱకు కలిగియుండి కాలక్రమమున వివిధానుభవముల వలన నాయుక్తములనఁగలుగు సౌఖ్యములు నశ్వరములను జ్ఞానము దృఢము కాఁగాను క్రమక్రమమున ధనమునందలి మమకారాదుల వదలించుకొని యంతకంటె నుత్తమమగు జన్మమున జన్మించి ప్రజాపరిపాలనము మొదలగు ధర్మరక్షణకార్యములలో వరించుచు శౌర్యధైర్యాదులు గలిగి తనమేలు కంటెఁ బ్రజారక్షణము నెక్కుడుగ భావించుచు, తనశౌర్యధైర్యములను, శరీరపాటవమును, శక్తిహీనులను గాపాడుట కొఱకే యుపయోగించుచుఁ, దనయధీనమగు ద్రవ్యము ప్రజల మేలుకొఱకె వినియోగించుచు, తనశరీరమును సహితము ప్రజారక్షణమునకై త్యజించుట కుత్సాహము గలవాఁడగుచుఁ గ్రమక్రమమునఁ బూర్వము ద్రవ్యమునందలి యభిమానమును వదలినట్లే దేహాభిమానమునుగూడ వదలి పూర్వజన్మంబు లన్నింటికంటె నుత్తమమును, సత్త్వగుణ ప్రధానమునగు జన్మమును బొందుటకు జీవుఁ డర్హుఁ డగుచున్నవాఁడు.

యథార్థముగ జీవుఁడు విషయసుఖములయం దాశయు, నైహికసుఖసాధనమగు ధనము నందభిమానమును, దేహాభిమానమును గొంత నతిక్రమించియే యుండును. ఇట్టి లక్షణములతోఁ గూడినజీవుఁడే యుత్తమజాతి జీవుఁ డనిపించుకొనును. ఇట్టి పదవినొందిన జీవుఁ డితరజీవులకు జ్ఞానమును బోధించుటకు

నర్హుఁడు. జీవుఁడు నిద్రాలస్యాదులవలని సుఖంబును, ధనార్జనమువలని మోదమును, దేహాభిమానమువలని సంతోషమును నస్థిరములని దెలిసి స్థిరసుఖ మెద్దియో యని వెదకుచు నది జ్ఞానసాధ్యమని తెలిసి జ్ఞానార్జనము నందత్యుత్సాహముగలవాఁడై యుండు. మొదట మొదట విద్యావంతుఁడననుదభిమానము కొంత గలిగియుండినను గ్రమక్రమముగ దనజ్ఞానమంతయుఁ బరుల మేలుకొఱ కుపయోగించుటకు నేర్చుకొనును. బహుకాలము నానావిధములగు శాస్త్రములు మొదలగు నపరవిద్యలనేర్చి సకలవిద్యాపారంగతుఁడై యావిద్యలన్నియు స్థిరసౌఖ్యమున కాధారమగు పరమార్థతత్త్వమును బూర్ణముగ బోధింపఁజాలవని తెలిసి సకలవిద్యాప్రతిష్ఠయగు పరవిద్యయొకటి యుండవలయును గదా యని యెఱింగి, యాపరవిద్యను గురుముఖమున స్వీకరించుటకు యత్నించును. ఇపుడు జీవునకు వేదశాస్త్రములను జదువుటయు, నితరులకు వానిని జెప్పుటయు, లోకహితము నుద్దేశించి దేవయజ్ఞములు మొదలగు వానిని జేయుటయు, ఇతరులచేఁ జేయించుటయు ముఖ్యములగు బాహ్యధర్మములు. మఱియు నింద్రియములను విషయాసక్తములను గాకయుండ నియమించుకొనుటయు, మనస్సును ఇంద్రియములతోఁ జేరి వానికి లోఁబడి వర్తింపకయుండునటుల మరల్చుకొనుటయు, ఇంద్రియములను దమకధిపతి యగు మనస్సునకులోఁబడి వర్తించునట్లు చేయుటయు నివి పట్టుదలతో నభ్యసింపఁదగిన యాంతరంగధర్మములు.

ఇట్టి పదవిం బొందిన జీవుఁడు జ్ఞానమును అభివృద్ధి చేసికొని భగవద్భక్తియు క్షమ (అనఁగా నితరులయం దున్న లోపముల నోర్చుస్వభావము) సర్వభూతహితత్వమును ముఖ్యముగ ననుష్ఠింపవలెను. పూర్వజన్మములయందు విత్తము మొదలగువాని యందభిమానమును, దేహాభిమానమును, కామ క్రోధములను జయించియుండుటచే నిపుడు సర్వభూతహితుఁ డగుట కర్హుఁడై యున్నవాఁడు. కామక్రోధములను సంపూర్ణముగ జయింపఁ బ్రయత్నము చేయవలయును. ఎల్లప్పుడును శరీరమును, ఇంద్రియములను, మనస్సును స్వాధీనము చేసికొనుచు విషయవిముఖుఁడగుచుండవలయును. వేగిరపడి యేకార్యమునైనఁ జేయరాదు. సదా శాంతిస్వరూపుఁడుగను, శుద్ధుఁడుగను నుండఁదగు. ఉత్తమజ్ఞానమును బురుషార్థసాధనముగ భావించుచు నద్దానికంటె శ్రేష్ఠమగు విత్తము వేఱొకటిలేదను మనోనిశ్చయముగలిగి యుండవలయును.

"శమోదమ స్తపశ్శౌచం క్షాంతి రార్జవ మేవచ,
జ్ఞానఁ విజ్ఞానమాస్తిక్యం బ్రహ్మకర్మస్వభావజమ్"

గీత-౧౮-అధ్యా.

"నైతా దృశం బ్రాహ్మణస్యాస్తి విత్తమ్
యథైకతా సమతా సత్యతా చ
శీలం స్థితి ర్దండనిధాన మార్జవమ్
తత స్తపశ్చోపరమః క్రియాభ్యః"

పురాణవాక్యము.

తా. ఏకత్వము, సమత్వము, సూనృతోక్తి, సదాచారము, స్థిరత్వము, మొదలగు వానితో సమానమగు ద్రవ్యము బ్రాహ్మణునకు వేఱొండు లేనే లేదు.

ఈలక్షణములతోఁ గూడిన జీవుఁ డుత్తమ జాతి జీవుఁడనిపించుకొనును. ఏదేశమునందు జన్మించినను ఇట్టిలక్షణములు గల జీవులేయగ్రజాతి జీవులని యెన్నఁదగుదురు. ఈలక్షణములుఆర్యసంఘమునందలి బ్రాహ్మణులయందు స్వాభావికముగ నుండవలయును. ఇవి లేకపోయిన యెడల వానినభివృద్ధి చేసికొనుటకు వలయు ప్రయత్నము చేయవలయు. అట్లుకానిచో బ్రాహ్మణజాతియందు జన్మించినను బ్రాహ్మణుఁడని యెన్నఁబడుటకర్హుఁడు కాఁడని స్మృతులయందును, పురాణముల యందును దృఢముగఁ జెప్పఁబడియున్నయది.

ధర్మములనుసివి జీవుని నుత్తమ స్థితికిందెచ్చుటకుఁ దత్త్వవేత్తలగు మహర్షులచే విధింపఁబడిన మార్గములు. జీవుని పూర్వజన్మ సంస్కారమును దెలిసి గుణకర్మ విభాగములు సేసి ఆర్యసంఘమునఁ దొలుతఁ జాతుర్వర్ణ్య విభాగము చేయఁబడినదని భగవద్గీతలయం దుదాహరింపఁబడియున్నది. పూర్వకాలమున మానవులు శాస్త్రములయందు విశ్వాసముగలిగి శాస్త్రవిధులగు స్వధర్మముల నుల్లంఘింపక యనుష్ఠించుచుండుటం బట్టి సామాన్యముగ జీవునియంతరంగ స్వభావము ననుసరించి

యే బాహ్యమగు జన్మము లభించుచుండెను. అనఁగాఁ దమో గుణప్రధానులుగనుండు జీవులు శూద్రజాతియందును, రజో గుణ ప్రధానులుగ నుండుజీవులు వైశ్య క్షత్రియ జాతులయందును, సత్త్వగుణ ప్రధానులుగ నుండు జీవులు మాత్రము బ్రాహ్మణవర్ణమునందును జన్మించుచుండిరి. వారియందుఁ గామము హెచ్చుహెచ్చును వారుస్వప్రయోజన పరులై ధర్మము నతిక్రమించుటచే వర్ణసంకరముకలుగ సాగెను.

జీవుఁడుతాఁ బుట్టిన వర్ణమునకు విధించిన బాహ్యధర్మములననుష్ఠింపక పోవుట వర్ణసంకరమని సామాన్యముగాఁ జెప్పుచున్నను, జక్కఁగ విచారించినచో జీవుఁడు తనస్వభావమునకు సరిపోలని వర్ణమునందుఁ బుట్టుటయే వర్ణసాంకరమని యెఱుంగవలయును. కామములకులోనై శాస్త్రవిహితములగు ధర్మముల నతిక్రమించి విచ్చలవిడిగ వర్తించుటచే ననేకవర్ణముల వారిలో నానావిధములగు ఋణానుబంధములు కల్పించుకొనుటచే నీసాంకరము ప్రాప్తించుచున్నది. ఐనను కర్మాధ దేవతలు మునుసూచించిన రీతి నేయే కాలమున నేయేధర్మముల ననుష్ఠించుట యేయేజీవులకు నిశ్శ్రేయః కారణమగునో వానిని జక్కఁగఁజూచి వారికనురూపమైన వర్ణములయందు వారిని బుట్టునట్లు చేయుచున్నారు. కావున స్థూలముగాఁ గనఁబడు బాహ్యసాంకరమును మాత్రము పాటించి శాస్త్రసమ్మతముగను, యుక్తియుక్తముగను చేయఁబడిన వర్ణవిభాగమును బొత్తిగా ననాదరణము చేయుట సమంజసము కాదు.

ఇక్కాలమున నీదేశమున నాయావర్ణములయందు జన్మించియుండు జీవులు వర్ణధర్మములఁ జక్కఁగ ననుష్ఠింపకుండుటచేత వర్ణవిభాగము నందాదరణము తగ్గెననియును, ఈవిభాగము యుక్తియుక్తమనియు నెఱింగి దానివలని ప్రయోజనముల నుపలక్షించి యెల్లవారలు తమతమ వర్ణధర్మములను సాధ్యమగునంత శ్రద్ధతో ననుష్ఠించుచు, స్మృతికర్తలగు మహాత్ముల యుద్దేశ్యముల నెఱవేర్చి వర్ణవిభాగము నిర్దుష్టముగ నుండునటులఁ జేయుటకు మహాప్రయత్నము చేయవలయును.

పైనుదహరింపఁబడిన ధర్మములన్నియుఁ బరిశీలించి చూడ ముఖ్య విషయ మొక్కటిగానవచ్చుచున్నది. ఒక్కొక్కవర్ణమునకును ధర్మములు విధింపఁబడియున్నవి. అనఁగా నొక్కొక్కవర్ణమువారును జేయవలయు కర్మములును, వారియందుండవలసిన గుణవిశేషములును విధింపఁబడియున్నవి గాని యాజాతివారికింగల యధికారమును గుఱించి యించుకయైనను శాస్త్రములయందుఁ జెప్పఁబడియుండలేదు. ఒక్కొక జాతివారును వారివారికి విధింపఁబడిన కార్యముల నించుకయేని లోపములేకుండఁ జేయుచు, నిషేధింపఁబడిన పనులను బొత్తిగవదలుచు, వారివారియందుండఁ దగినయంతరంగ లక్షణముల నభివృద్ధి చేసికొనుటకుయత్నించుచుండిరి గావున దేశమునందలి ప్రజలందఱును సమరసభావముగలిగి శరీరమునందంగములువలె జనసముదాయమునకు క్షేమము నొనఁగూర్చుచుండిరి. శరీరమందలి యంగ

ములన్నియు నన్యోన్యానుకూల్యము గలిగి శరీరసౌఖ్యముకొఱకుఁ బాటుపడుచుండిననే శరీరమునకును, ఒక్కొక యంగమునకును క్షేమముగలుగును గాని యొక్కొక్క యంగము ఇతరాంగముల కొఱకుఁ బాటుపడఁదలంపనిచో సమష్టిశరీరమునకు క్షేమము లేకపోవుటయేగాక యొక్కొక్కయంగమును గృశించి నశించునుగదా! అట్లు జనసముదాయము శరీరమునకును, జనులు ఆశరీరమందలి యవయవములకును బోల్పఁదగినవారు. జనులందఱు వారివారి యోగ్యతానుసారముగఁ దమతమధర్మములనెఱింగి చక్కఁగ నాచరింప సమష్టిరూపమగు జనసముదాయమునకు సేమము గలుగుటయేగాక జనులకు సహితము సుఖంబొనఁగూడును. అట్లు అన్నివర్ణములవారును దమతమధర్మములఁ జక్కఁగ నాచరించుచు, నితరులయందలి దోషదర్శనపరులుగాకుండునంతకు హిందూదేశమున జనసంఘము అసమానసుఖము ననుభవించుచుండెను. అట్లుగాక యొక్కొక్కరును బరులనేమో వారిధర్మముల నాచరించునట్లుచేసి దానినుండి తమకురాఁదగు లాభమును మాత్రము కోరనారంభించుటచే నీవ్యవస్థగల్గెను. ఈరీతి సర్వజనులును తమతమ ధర్మములనువదలి పరస్పర స్పర్ధలతోఁ జెడిపోయిరి. జనసముదాయమునకును దదంగములగు జీవులకును క్షేమము క్రమక్రమమునఁ దగ్గిపోయెను. శరీరమునందలి యవయవము లొక్కొక్కటియు శరీరపోషణమునకుఁ బాటుపడుటలోఁ దమతమకార్యముల నేమఱకచేయుచుండవలయునేగాని తమవృత్తులందుత్తమమధ్యమ నీచము

లను భావములఁ జర్చింపరాదు. అయితే చాతుర్వర్ణ్యవిభాగమునందును ఒక్కొక్కజాతివారును వారివారిధర్మములను బరిపాలించుటకు బహువిధముల యత్నింపవలయునుగాని కొందఱు త్తములనియు, మఱికొంద అధములనియు భావించుటగాని, కొందఱు పుట్టుకమాత్రమున పూజ్యులనియు, తక్కినవారు వారిని బూజించుచుండవలయుననియును ఎంచుట శాస్త్రసమ్మతము గాదు. ఎవరుగాని తమధర్మములను లోపము లేకుండ నాచరించుటచేఁ బూజ్యతయున్నదిగాని జన్మమునమాత్రము పూజ్యత నొందఁజాలరు. శమదమాది గుణసంపన్నుఁడై లోకోపకారపరాయణుఁడై, సత్కర్మనిరతుఁడై యుండు బ్రాహ్మణుఁడును, స్వప్రయోజనము నించుకయేనిగోరక ప్రజారక్షణ తత్పరుఁడై యుండు భూపాలుఁడును, ధర్మము నతిక్రమించక యర్థమునార్జించుచుఁ గుటుంబమునందుఁ గోశాధిపతివలె జనసముదాయమునంతయు నొక్కకుటుంబముగ భావించి యాకుటుంబమునందుఁ దాను గోశాధిపతినని యెంచి నిష్పక్షపాతముగ యోగ్యత ననుసరించి పాత్రత నెఱింగి ధనము నువ్యయించుచుండు వైశ్యుఁడును, జాగరూకుఁడై ప్రమాద మొకించుకేని లేక తనకువిధింపఁబడిన కార్యములన్నింటిని యథావిధి నెఱవేర్చుచుండు శూద్రుఁడును బూజింపఁ దగుదురు గాని యోగ్యత లేకయున్నను జన్మమున మాత్ర ముత్తమజాతి వారమనియును, పూజ్యులమనియు నెన్ను వారందఱు పూజ్యులు కాఁజాలరు.

"యథా కాష్ఠమయో హస్తీ యథాచర్మమయోమృగః
యశ్చ విప్రోఽనధీయాన స్త్రయస్తేనామధారకాః
యోఽనధీత్య ద్విజో వేద మన్యత్రకురుతే శ్రమమ్
సజీవన్నేవ శూద్రత్వ మాశు గచ్ఛతి సాన్వయః"

మనుస్మృతి.

యథోక్త గుణసంపన్నుఁడుగాని బ్రాహ్మణుఁడును, ప్రమాణితోఁ జేయఁబడిన యేనుఁగును, చర్మనిర్మితమగు జింకయును నివి యన్నియు నామముమాత్రమేగలవి. అధ్యయనము చేయని బ్రాహ్మణుఁడు యథార్థముగ బ్రాహ్మణశబ్దవాచ్యుఁడు కాఁడని మనుస్మృతియందు స్పష్టముగఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఈ యర్థము స్మృతులయందును బురాణములందును ఇతిహాసములందును వివరింపఁబడియున్నది.

శ్రీమహాభారతమున నరణ్యపర్వమునందు యుధిష్ఠిరాజగర సంవాదమున నిట్లు వివరింపఁబడియున్నది.

"సత్యం దానం క్షమాశీల మానృశంస్యం తపోఘృణా
దృశ్యంతే యత్ర నాగేంద్ర స బ్రాహ్మణ ఇతి స్మృతః
శూద్రేతు యద్భవే ల్లక్ష్యం ద్విజే తచ్చ న విద్యతే
నైవ శూద్రో భవే చ్ఛూద్రో బ్రాహ్మణోనచ బ్రాహ్మణః
య త్రైత ల్లక్ష్యతే సర్ప వృత్తం స బ్రాహ్మణ స్మృతః

యత్రైతన్నభవే త్సర్ప తం శూద్ర మితి నిర్దిశేత్
నయోని ర్నాపి సంస్కారో న శ్రుతం నచ సంతతిః
కారణాని ద్విజ త్వస్య వృత్త మేవచ కారణమ్."

తా. సత్యము, దానము, ఓర్పు, శీలము, సౌమ్యభావము, తపస్సు, భూతదయ యివి యన్నియు నెవనియం దున్నవో అతఁడు బ్రాహ్మణుఁ డనఁ దగును. ఈగుణసముదాయము శూద్రునియందు గోచర మయ్యెనేని యతఁడు శూద్రుఁడు కాఁడు. శూద్రాధికుఁ డనుట. ఇవియన్నియు బ్రాహ్మణునియందు గోచరములు కావేని యతఁడు బ్రాహ్మణుఁడు కాఁడు. శూద్ర తుల్యుఁ డని భావము. పుట్టుకయు, సంస్కారములును, పాండిత్యము, గోత్రము నను నివి బ్రాహ్మణత్వమునకుఁ గారణములు కావు. సద్వృత్తియే ముఖ్యహేతు వని భారతవచనాభిప్రాయము.

మఱియు శ్రీవిష్ణుభాగవతమునందు,

"యస్య య ల్లక్షణం ప్రోక్తం పుంసో వర్ణాభివ్యంజకం
యదన్యత్రాపి దృశ్యేత తత్తే నైవ వినిర్దిశేత్."

తా. పురుషునకు జాతిసూచకముగ నేలక్షణములు చెప్పఁబడినవో యవి యితరునియందుఁ గూడఁ గనఁబడు నేని యతఁ డాజాతివాఁ డని విష్ణుభాగవతాభిప్రాయము.

ఇట్లగ్రజాతివారు పూజ్యులమని యితరులనుండి సన్మానమును బలాత్కారముగఁ గోరుట ధర్మము గానట్లు వారలయందు దోషారోపణము చేయుటయు ఈర్ష్యాసూయలు గలిగి యుండుటయు నితరులకును ధర్మము గాదు. అన్ని జాతులవారును సోదరభావమును గలిగి పరస్పరమైత్రి నభివృద్ధిచేసికొనుచుఁ దమ తమధర్మముల లోపములు లేక జరుపుచుండినయెడల జనసముదాయ మంతయు క్షేమమును బొందఁ గలదు.

ఆశ్రమధర్మములు.

జీవునకు మనుష్యజన్మము ప్రాప్తించినది మొదలు ముక్తిప్రాప్తిపర్యంతము జీవునియాత్ర నాల్గుభాగములుగ విభజింపఁబడి యున్నది. మఱియును ప్రతిజన్మమునందును జీవితకాలమనఁగా స్థూలశరీరముతో భూలోకమునందు వర్తించుకాలమంతయు పైవిభాగమున కనురూపముగనె నాల్గుభాగములుగ నేర్పడు చున్నది.

ఆదియం దేలాటినియమములకు లోఁబడక యిచ్ఛానుసారము వర్తించుచుఁ దలిదండ్రుల పోషణమునకుఁ బాత్రుఁడై శైశవము గడపి పిదప కొంతకాలము విద్యాస్వీకారము సేయుచు, గురుగృహమునందు నివసించుచు, గురువునాజ్ఞకు లోఁబడి వర్తించుచు, గురుశుశ్రూష చేయుచుఁ బూర్వమున శూద్రసమ

మగు జన్మమునందు జీవుఁ డుండినకాలమునఁ బొందిన జ్ఞానమును మరలఁ బ్రతిక్రొత్తజన్మమునందును దృఢపఱచుకొనుచుండును. ఇదియ ఆర్యధర్మములందు బ్రహ్మచర్యాశ్రమధర్మ మని పిలువంబడుచు దేశాంతరములందు విద్యార్థిధర్మ మనఁబడుచున్నది. గురుగృహమునందుఁ గాని లేక దేశాంతరములయం దుండురీతిని పాఠశాలాధికారుల విచారణకులోఁబడిన నివాసములయందుఁ గాని విద్యార్థి నివసించుచు, ఉపాధ్యాయుల యాజ్ఞకు లోఁబడియుండి కాలనియమము తప్పక కాలోచితకార్యముల నెఱవేర్చుచు, సదా గురువుల సత్సాంగత్యమునఁ గలుగు మేలు నొందుచు నుండుటచేఁ గ్రీడాసక్తి, ప్రమాదము లోనగు బాలుని నైజగుణములను దరించి యుక్తవయస్కుఁ డైనపుడు పారతంత్ర్యము నందుండి వదలి స్వతంత్రముగఁ గార్యనిర్వాహకము చేసికొనుటకు వలయు సుగుణసంపత్తిని బొందఁ గలిగియుండును. ఇట్టి యేర్పాటులు పశ్చిమదేశములయందుఁ జేయఁబడుచున్నవి. పూర్వకాలమున హిందూదేశమునందును గురుకులవాసముచే నీ ప్రయోజనము లెక్కుడుగ సిద్ధించుచుండెను. ఇక్కాలమున గురుకులవాసము గానరాదు. బాలురు స్వగృహములయందు నివసించుచుఁ దలిదండ్రులయు బంధువులయుఁ బ్రేమాతిశయములకుఁ బాత్రు లగుచు, నతిసుకుమారముగఁ బెంపఁబడుచు, లేక యితరగ్రామములయందు విక్రయాన్నభోక్తలయి యింటియందలి నిబంధనలు సైతము లేక పాఠశాలలకుఁ బోవు నల్పకాలమునందుఁ దప్ప తక్కిన కాలముల విచ్చలవిడిగ వర్తించుచుఁ

గాలోచితకార్యములఁ జేయించి విచారించువారు లేకయున్నవారు. కాఁబట్టి పూర్వులయం దున్నసుగుణసంపత్తి యిక్కాలపువారియందు లేకయున్నది. బాలునకు నడఁకువ, అలోలత, విద్యాసక్తి, సుఖేచ్ఛ లేకయుండుట, పాటుపడుట, ఇవి ముఖ్యలక్షణములుగ నుండఁ దగు. ఈలక్షణముల నభ్యసించి దృఢపఱచుకొనినచో స్వతంత్రముగఁ గార్యభారమును వహించుట కర్హుఁ డగు. అప్పుడు గురుకులవాసముచేసి సంసారభారమును వహించుటకును నర్హుఁ డైనచో వివాహితుఁడై గృహస్థాశ్రమధర్మముల ననుష్ఠింపఁ దగియుండును.

గృహస్థునకుఁ గుటుంబమును భరించుట మొదటిధర్మమగుచున్నది. ఇందును అనుష్ఠింపఁబడు సర్వధర్మములును, చేయఁబడు సర్వకర్మములును జీవునకుఁ బరమార్థసాధన మగుజ్ఞానమును వృద్ధిచేయు నుద్దేశ్యము గలవియే. వివాహము కేవల మైహికసుఖసాధనముగ నెంచరాదు.

ధనము నార్జించుటయు ధర్మవిరుద్ధము కాకయుండ నైహికసుఖముల ననుభవించుటయు, ఆర్జించిన ద్రవ్యమును కేవల స్వశరీరపోషణమునకు మాత్రముగాక క్రమక్రమమునఁ బరోపకారముకొఱకు వినియోగించుటయు, గృహస్థున కభివృద్ధికారణము లగుధర్మములు. మొదటమొదట తనకు సుఖమూలకము లగుదారసుతాదులసుఖమును ఆత్మసుఖమువలె భావించుటయు,

క్రమక్రమమున బంధుమిత్రాదులయు సుఖమును గోరుటయునీ మొదలగునవియు వానికి నైజ మగుస్వప్రయోజనపర్వతమును వదలించి పరోపకారబుద్ధిని వృద్ధిచేయును. కాలము గడువను గడువను గామసంకలితముగాని ప్రేమ యభివృద్ధి యగు. గృహస్థధర్మమునందుస్వతంత్రముగ నార్జనముచేయు సామర్థ్యము గలిగియుండుటచేత గృహస్థు వనేకు లగునితరజీవులకు నాధార మగుచున్నాఁడు. ధనార్జనచింత లేక విద్యాస్వీకారము చేయుచుండు బ్రహ్మచారికిని, సంసారతాపత్రయమునుండి విరమించుకొని లౌకికవ్యాపారవిముఖుఁడై వైదికకృత్యములయందుఁ గాని, లేక స్వప్రయోజనమును మాని లోకహితముకొఱకు చేయు కార్యములయందుఁ గాని కాలము గడుపుచుండు వానప్రస్థునకును, సర్వసంగపరిత్యాగియై యైహికముగాని ఆముష్మికమునుగాని స్వప్రయోజనము నించుకయైన యభిలషింపక సదా లోకోపకారపరాయణుఁడై ధ్యానయోగపరుఁ డగుసన్న్యాసికిని గృహస్థువు ముఖ్యాధార మగుచున్నాఁడు. ఇట్లెల్ల వారికిని సహాయము చేయుటచేత ధనమునం దభిమానము వదలును. తనకంటె నుత్తము లగుననేకుల సాంగత్యము పలుమారు కలుగుచుండుటచే నహంకారము నశించి భక్తిజ్ఞానములు వృద్ధి యగు. చిన్న లగువిద్యార్థులు మొదలగువారలకు సహాయము చేయు నవకాశము గలుగుటచేత కరుణ వృద్ధి యగు. ఇట్లు సర్వభావముల నిష్కామప్రేమ దినదిన ప్రవర్ధమాన మగుచుండు.

ఈగృహస్థధర్మమును జక్కఁగ ననుష్ఠించుటచే ధనము నార్జించు శక్తిగలవారియందుసామాన్యముగఁగన్పట్టు స్వప్రయోజనపరత్వము, అహంకారము, కామక్రోధలోభములు క్రమక్రమముగా మార్పునొంది పైన సూచింపఁబడిన భక్తి ప్రేమానురాగములు కరుణలో నగునట్టి సుగుణములు అభ్యుదయ మొందుచుండును. కాఁబట్టి యీధర్మము జీవునకుఁ గాలక్రమమున నుత్తమపురుషార్థసాధన మగుచున్నదియే గాని మోక్షమార్గమునకుఁ బ్రతిబంధము కానేరదు. జీవుఁడు పరమపురుషార్థమును సాధించుటకు వలయు నానావిధానుభవములు గృహస్థధర్మమునందే పొందఁ దగియున్నవి. ఆ యనుభవములును, వానినుండి పొందఁదగిన జ్ఞానమును గృహస్థువుగ నుండి పొందనిచో నాస్థితికన్న నుత్తమము లగువనస్థ యతిధర్మముల ననుష్ఠించుట కర్హుఁడు కాఁజాలఁడు.

మొట్టమొదట గృహస్థువు కుటుంబ భారమును వహించియుండు వాఁడగుటచేఁ దనపోషణమునం దుండువారి సౌఖ్యమును నిత్యము సమకూర్చుటయే ప్రధానకార్యము గలవాఁడగుటంబట్టి కుటుంబ సంరక్షణమునందు మనఃపూర్తిగ స్వప్రయోజన పరత్వము వదలక తీరదు. తాను ప్రేమించు దారసుతాదులను, తనగృహము నాశ్రయించి వచ్చు బంధుమిత్రాతిథులను సంతృప్తిపఱచనిచోఁ దాను బరిపూర్ణ సౌఖ్యము నొందఁజాలఁడు. కాఁబట్టి కుటుంబియగువాఁడు తనకోరికను గొంత

క్లేశపడుచుచు, నితరులకు సుఖమును గోరుచుండుటచే వాని యందు నిష్కామ ప్రేమ యభివృద్ధియగుచుండును.

మఱియుఁ గుటుంబమున కంతకు నధిపతియై యుండుట చేతఁ దన్నాశ్రయించియుండు వారియందుఁ గరుణ వర్ధిల్లుట కాస్పదముగలిగి క్రమక్రమమున బీదలయందును, శక్తిహీనుల యందును, ఏవిధముననైనఁ దక్కువగ నుండు వారియందును, దయ, అనుకంపయు వృద్ధియగు. మఱియు నితరుల యందలి లోపముల విషయమున సహనముగూడ వృద్ధియగుట కవకాశ ముగలుగు. ఇట్టిసుగుణములు కుటుంబిగనుండియే యభ్యసింప సాధ్యముకాని యితరాశ్రమములలోనుండి వీనినభ్యసింప నవ కాశము చాలదు. ఇంతియగాదు. గృహపతియగువాఁడు ఇంటి యందుండు వారినందఱను సేవకులనుగూడఁబోషించుటమాత్ర ముగాక వారలను మంచిమార్గమున నడపుచు శిక్షించుచు వారల నందఱ నుత్తమగతిని బొందించుట యతని ధర్మము. ఇంటియందుఁ బలువురతో వసించియుండుటచే ననేకములగు నిర్బంధనల నోర్చుకొనవలసియుండును. ఏకాంగియగు వాని కవి యుండవు. దినదినమట్టి యిబ్బందులను సహించి కొనుచు మన స్సమాధానము నభ్యసించుటచే తితీక్షయు, నుపరతియు నల వాటు చేసికొనుటకు గొప్పయవకాశముగలుగు.

ఒకానొక సమయమున తొందరపడి తెంపుచేసి సన్న్యసిం చిన వానికి గృహవస్తు వాహనాదులు ఒక్కటియైన లేమిం జేసి

వానియందలి సంగమున కవకాశము లేకుండ వచ్చునుగాని యంతమాత్రమునఁ దానునిజముగ విరాగినైతినని భ్రమించ వచ్చు. ఐననెప్పుడేని విషయస్పర్శము కలుగ వైరాగ్య భంగ మైనను గాఁదగు. అట్లుగాక గృహస్థుఁడుగనుండి ధనము నార్జించుచు, భోగ్యములుగలిగి యుండియు వానిపై నాసక్తి క్రమ క్రమమున తగ్గించుకొనుచు నిస్సంగము నభ్యసించుటచే నిజ మగు వైరాగ్యము వృద్ధియగును. అట్టివాఁడు "అంతస్త్యాగీ బహిస్సంగీ" యనిపించుకొనును. అటువంటి త్యాగము మోక్ష సాధనమగునుగాని యంతస్సంగము గలిగి "బహిస్త్యాగి" యై నంతమాత్రమున ముక్తిని బొందఁజాలఁడు. ఈకారణమునుబట్టి పరిపక్వముగాని జీవునకు సన్న్యాసముకంటె గృహస్థ ధర్మమున నిష్కామమగు కర్మయోగ మభ్యసించుట నిజముగ మోక్ష సాధనము.

గృహస్థ ధర్మానుష్ఠానమువలన వేఱొక ప్రయోజనము గూడఁ గన్పట్టుచున్నది. దినదినము గృహమును గూర్చి వచ్చు చుండు నతిథ్యభ్యాగతులను బ్రీతిపూర్వకముగ సత్కరించుటచేఁ గ్రమక్రమమున సంపూర్ణమగు నౌదార్యము వృద్ధియగు చున్నది. అతిథి భగవత్స్వరూపుఁడని శాస్త్రములయందు నిరూపింపఁబడియున్నది కదా! గృహమునకు వచ్చిన యభ్యా గతులకు గృహస్థుఁడు ఉదకము, ఆసనము, ఆదరముతోఁగూడిన మృదుమధురోక్తులు, ఇంతమాత్రమైన సమర్పించ వలయునని

స్మృతులుద్ఘోషించుచున్నవి. కావున గృహస్థుఁడు అతిథ్యభ్యాగతులను సత్కరించుటకు ధనవంతుఁడుగా నుండుట సైతము నావశ్యకము. ప్రీతిపూర్వకమైన సంభాషణము వలన వారు తృప్తులగునట్లు ఆదరణము లేని యన్నాది దానములచేఁ దృప్తులు కాఁజాలరు. "అన్నంబు జీర్ణమగు, ఆదరణంబు శాశ్వతంబు" అనవినుదుముకదా! ఇవ్విధమున నొక్కఁడు నిష్కామముగ సత్కరింపఁ బడినచో నాతఁడు మానవకోటికిఁ బ్రతినిధి యగుటచేఁ మానవకోటి యంతయు సత్కరింపఁ బడినదని యెన్నఁదగు. ఇదియు భగవత్ప్రీతికరము. మఱియునతిథ్యభ్యాగతులు మాత్రముగాక గృహస్థుని యింటిచుట్టుఁ దిరుగుచుండు కాక శునక బిడాలాదులు సహితము ఆయింటి నాశ్రయించి జీవించుచునేయున్నవి. ఆర్యధర్మము ప్రకారము ద్విజులగువారలు దినదినము చేయు బలిదానము శునక వాయసాదుల సంరక్షణము నుద్దేశించియే చేయఁబడుచున్నదనుట శాస్త్రములనుండి స్పష్టమగుచున్నది. ఇవ్విధమున బీదలయందును, పరదేశీయులయందును, అల్పజంతువుల యందును, ప్రీతియు, కరుణయు నభివృద్ధి యగుటయేగాక జీవుని నానా విధములగు ఋణములు సహితము తీఱుచున్నది.

ఈ విషయము కర్మయోగాధ్యాయమున విస్తరించి వ్రాయఁబడును.

ఈ రీతిని జీవుఁడు పూర్వము వైశ్య ధర్మమనుష్ఠించు కాలమునఁ బొందిన జ్ఞానమునంతయు నీజన్మమున గృహస్థాశ్రమ

మున మరలఁ బొందుచున్న వాఁడు. జీవుని దీర్ఘ యాత్రయందు వైశ్యధర్మమెట్టిజ్ఞానమును వృద్ధిచేయఁదగునో, ఎట్టిసద్గుణముల నెక్కొల్పఁ జాలునో, ఆజ్ఞానమును, ఆగుణములను బలపఱచుటయందు గృహస్థ ధర్మము సమర్థముగనున్నది. ఈ ధర్మమునఁ బొందఁదగిన జ్ఞానమునంతయుం బొంది యైహిక సుఖములయందును, లౌకికకర్మములయందును గొంత వైరాగ్యము గలుగ నాసుఖములనుండియు, ఆకార్యముల నుండియు విరమించుకొనఁ దగిన సమయము. కావుననపుడు లౌకిక వ్యవహారములను విరమించుకొని సంసారభారమును యుక్త వయస్కులగు సుతులయం దునిచి యహంకార మమకారములను విడనాడి జ్ఞానమునందుఁగాని వయస్సునందుఁగాని తనకంటెఁ జిన్నలగువారలకు బోధచేయుచు, వారలచే ధర్మంబుల ననుష్ఠింపఁ జేయుచు, వారియందు యుక్తాయుక్త జ్ఞానము వృద్ధిచేయుచు, తాను భగవద్ధ్యానము మొదలగు సత్కార్యముల యందుఁ గాలము గడపుచుఁ గ్రమక్రమమున సంసారమునుండి సంపూర్ణముగ విరమించు కొనుట కర్హుఁ డగుచున్న వాఁడు. ఇదియ యార్య ధర్మమునందుఁ దృతీయాశ్రమమగు వనస్థ ధర్మము. ఇందు జీవుఁడు లౌకిక కార్యముల నెల్ల విడిచి వివాహకాలమున స్వీకరించిన యగ్నిహోత్రాదులతోడ భార్యయుఁ దానును పట్టణ గ్రామ వాసములను వదలుకొని యడవులయందుఁ గాని, గిరిగుహాలయందుఁ గాని నివసింపననువగు నాశ్రమమును గల్పించుకొని వసించుచు, వైదికక

ర్మములను మాత్రము నడుపుచు, వన్యములగు నాఁకలములను, కందమూలములను, ఫలములను ఆహారములుగఁ బరిగ్రహించి కాలము గడుపుచుండఁదగు. ఇక్కాలమున నీధర్మమాచరణమునఁ గన్పడదు. కాలానుసారముగ జనులెక్కుడుగ విషయాసక్తులై యంత్యకాలము వఱకు విషయేచ్ఛలయందే కాలము గడుపుట సాధారణముగనున్నయది. ఈధర్మమును జక్కఁగ ననుష్ఠించుట యందుముఖ్యమగు నుద్దేశ్యమెద్దియనఁగా జాయాపతు లొక్క ప్రదేశమున వసించుచుండియు, విషయసుఖముల నభిలషింపక గురుశిష్యన్యాయమునను, సోదర సోదరీ న్యాయమునను బ్రవర్తించుచు, స్త్రీపురుషులు విషయసాన్నిధ్యమున నుండియు భోగేచ్ఛ లేకయుండుట నభ్యసించుటయే. ఈయభ్యాసము యథార్థ సన్న్యాసమునకు మిక్కిలి యావశ్యకమని చెప్పనేల ? ఈధర్మమున నరణ్యగమనమే ముఖ్యాంశముకాదు. విషయసాన్నిధ్యమున విషయేచ్ఛ లేకుండుటయు, సంసారముననుండియుఁ దాపత్రయ రహితుఁడుగ నుండుటయు, భగవద్ధ్యానము చేయుచుఁ బరతత్త్వమును బోధించు గ్రంథములఁ బఠించుచు, మనననిదిధ్యాసములు చేయుచుఁ గాలము గడుపుటయే ముఖ్యాంశము. కావునఁ బరమార్థ చింతగల వారెల్లరు నపరవయస్సు ప్రాప్తించగనె విషయేచ్ఛలను వదలుకొని భగవద్ధ్యానాదుల నభ్యసించుటకు విశేషప్రయత్నము చేయఁదగు. ఇదివర్ణ ధర్మములయందు క్షత్రియధర్మమును బోలినదై యున్నయది. పిదప

జీవుఁడు సర్వసంగపరిత్యాగముచేసి సన్న్యసింప నర్హుఁడగుచు
చున్నాఁడు.

అంతట వైరాగ్యము దృఢము కాఁగా సంసార సంస్పర్శ
మించుక యైనను లేక సదా భగవద్ధ్యాన పరుఁడై యుండుట కవ
కాశముగల వాఁడగుచు, ఐహికములగు విషయముల నొక్కటి
నైనను గోరఁడు. ఐహికసుఖములందువలె స్వర్గసౌఖ్యములయం
దుసహితము దృఢవైరాగ్యముగలిగి స్వర్గసుఖమునకంటె నుత్త
మమగు ముక్తిపదమును గూర్చి బహుప్రయత్నమును జేయు
చుండును. అప్పుడు భిన్నభావము సంపూర్ణముగ వదలుచు, సర్వ
భూతములయందు నాత్మస్వరూపమును జూచుచు, సర్వభూత
ములయందున్న యాత్మయు, తనయందుండు నాత్మయు నొక్క
టియేయని తెలిసికొని సదా ఆత్మతత్త్వమును బోధించుగ్రంథము
లనాలోడించుచు, శ్రవణ మనననిదిధ్యాసముల నభ్యసించుచు,
ప్రపంచమునందుఁ గన్పడు నానాత్వమునం దేకత్వమును జూ
చుచుఁగడపట "సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మ" "నేహనానాస్తికించన"
అను మొదలగు మహావాక్యసారమును స్వానుభవమునఁ దెలి
సికొనుచు, నాత్మావలోకన పరాయణుఁడై యుండును. అట్టివారి
యందు "అహ" మ్మను ప్రత్యయము లేశమైనను నుండదు. సర్వ
మునందేకత్వమును జూచుచుండుటచేతను, భిన్నభావమించుక
యైనను లేమిచేతను, అట్టివారు కర్మమార్గమున కతీతులైన

వారనఁ దగియుందురు. అట్టివారికి శోకమోహములు సంపూర్ణముగ నశించినవియే.

"యస్మిన్ సర్వాణి భూతాన్యాత్మైవాభూద్విజానతః
తత్ర కో మోహః కశ్శోక ఏకత్వమనుపశ్యతః"

ఈశావాస్యము.

తా. ఏపదవియం దేకత్వమునే చూచుజ్ఞానికి సకలభూతములు ఆత్మగనే యగునో అట్టి స్థితియందు మోహశోకము లెట్లుకలుగును ?

ఈస్థితినిబొందినజీవుఁడు సర్వత్రఏకత్వమును జూచువాఁడగుటంబట్టి జాతిభేదముల నతిక్రమించిన వాఁడనఁదగు. ఏవిధమగు ఫలాపేక్ష లేమిం జేసి యీపురుషునకుఁ గర్మము లెవ్వియును విధింపఁబడియుండలేదు. లోకసంగ్రహమునుద్దేశించి పరోపకార సాధకములగు కర్మములఁ జేయుచుండిన నాకర్మములచే బద్ధుఁడుకాఁడు. నశ్వరమగు పదార్థ మందభిమానము నుంచుకొనఁడు. శరీరము ధర్మసాధనములలో మొదటిదగుటచే శరీరపోషణము మాత్రము భిక్షాన్నభోజనముచేఁ జేసికొనును. అందునుగూడ యదృచ్ఛాలాభ సంతుష్టుఁడై యుండఁదగు. ఈధర్మమును జక్కఁగ ననుష్ఠించు వారేపరమార్థ సన్న్యాసులు. ఇదియ ఆర్యధర్మమునఁ దురీయాశ్రమమను యత్యాశ్రమము. ఇందు ఇంద్రియములను, మనస్సును జక్కఁగ నియమనము

చేసికొనుటకు సర్వప్రయత్నములు చేయుటయే ముఖ్యలక్షణము.

ఈ యాశ్రమమునందును యోగాభ్యాసాదులచేఁ బొందఁబడిన యాత్మజ్ఞానమునందలి తారతమ్యములను బట్టి యతులయందును తారతమ్యములు గ్రంథములయందు సూచింపఁబడియున్నవి. వీరు కుటీచక బహూదక హంస పరమహంసలను భేదముల నొప్పుచుండు వారు. వీరి పరిపక్వస్థితిననుసరించి ధర్మములు సహితము భిన్నభిన్నములుగ నుపనిషత్తులయందు విధింపఁబడియున్నవి. ఐనను అందఱును నివృత్తిమార్గమునే యనుసరించువారు. ఎల్లప్పుడు భగవద్ధ్యానపరులై తపస్సంపన్నులై తపోధ్యానముల ఫలములను సహితము లోకమునకు మేలుచేయుటయందు వినియోగము చేయుచుందురు. యోగ్యులగు శిష్యులను వెదకుచునట్టి వారు దొరకిన వారల కాత్మజ్ఞానమును బోధించుచు భగవంతునివలె లోకమునందుండు సర్వభూతముల శ్రేయోవృద్ధిని గూర్చి లోకమునందు భగవంతుని ప్రతినిధులుగ వర్తించుచుందురు. వీరలే భగవంతుని జన్మకర్మముల స్వరూపమును యథార్థముగ నెఱింగి జీవించియుండు కాలముననే ముక్తిసుఖము ననుభవించు జీవన్ముక్తులని పిలువఁబడు వారు. ఇట్టి వారినుద్దేశించియే గీతా శాస్త్రమునందు.

"జన్మ కర్మ చ మే దివ్యమేవం యో వేత్తి తత్త్వతః
త్యక్త్వా దేహంపునర్జన్మ నైతి మామేతిపాండవ"

అని శ్రీకృష్ణుఁడు చెప్పియున్నాఁడు. ఇట్టిమహానీయులే జన్మ రాహిత్యమున కర్హులగుచున్నవారు.

ప్రవృత్తినివృత్తిమార్గములు.

జీవుఁ డభ్యసించు ధర్మములలోఁ గొన్ని ప్రవృత్తిధర్మము లనియుఁ గొన్ని నివృత్తిధర్మములనియు ధర్మములు రెండువిధ ములు. మొదట జీవుఁడు వాంఛాప్రేరితుఁడై సర్వత్రస్వప్రయో జనములను గోరుచు, నితరులలాభముకంటెఁ దనలాభమెక్కు డుగ భావించుచు, స్వప్రయోజనమునకై పాటుపడుచుగదా ! ఇదియంతయుఁ బ్రవృత్తిమార్గమనఁదగు. మనుష్యజన్మము ప్రా ప్తించినది మొద లనేకజన్మములందు వివిధ సుఖదుఃఖానుభవ ములుగలిగి వానినుండి పొందఁదగు జ్ఞానమభివృద్ధియై నిజమగు వైరాగ్యము దృఢమగు నంతవఱకును బ్రవృత్తిమార్గముననె జీవుఁడు తిరుగుచుండును. ఐహికములగు సుఖముల నెక్కుడుగ వాంఛించి వానికొఱకు బహుప్రయత్నములుచేయు. ఆసుఖము లు లభించినపుడు సంతోషించుచు వానియందే రమించును. వానియం దత్యంతానురాగముగలిగి వానివియోగము నించుక యైన నోర్వక దృఢములగు ననుబంధములచే వానికి బద్ధుఁడై యుండు. ఐనను కాలక్రమమున నందెద్దియేని నశింప విశేషము గ శోకముతోఁ దపించి దీనభావమునుజెందు. ఈయనుభవము

మాటిమాటికిఁగలుగను గలుగను దనకు నుత్తమసుఖసాధనము లని భ్రమించి ప్రేమించుచుండిన విషయములన్నియు నంతము లు గలవియగుటచే క్షణభంగురములనియు, నశ్వరములనియును జ్ఞానముకలిగి వైరాగ్యమించుక యంకురించును. కాలయాపన మున దుఃఖముక్షీణింప నావిషయములయందు మరల మను. కారము క్రమక్రమమున వృద్ధియై బీజమాత్రముగనున్న వైరా గ్యము మఱుఁగుపడిపోవును. ఇట్టివైరాగ్యమే ఔత్సుక్యమా త్ర వైరాగ్యమని పిలువఁబడు. ఇట్టివియె పురాణవైరాగ్యము, శ్మశానవైరాగ్యమునని లోకమునఁ బ్రసిద్ధముగ నుండునవి. అ నేకజన్మములం దిట్టి యనుభవములు మరల మరలఁ గలుగను గలుగను వైరాగ్యము మరల మరల నంకురించి ప్రతిపర్యాయ ము క్రమక్రమమున దృఢతరమగుచు నైహికములగు సుఖము లన్నియు దుఃఖమూలములను జ్ఞానము దృఢతమమగును. అప్పు డుగలుగు వైరాగ్యము స్థిరమై తీవ్రమై మోక్షమార్గమునఁ బా టుపడుట కుత్సాహమును గలిగించునదియగు.

"యేహి సంస్పర్శజాభోగా దుఃఖయోనయ ఏవ తే,
ఆద్యంతవంతః కౌంతేయ న తేషు రమతే బుధః"

గీత.

ఈవైరాగ్యము గలుగునంతకుమున్ను తఱచుగ స్వప్ర యోజనముకొఱకుఁ బాటుపడుటయు, బాహ్యములగు విషయ

ములను గ్రహించుటయు ననుభవించుటయు జీవుని ముఖ్యలక్షణములు. అట్లనుభవించుటచేతనే అప్పటికి జీవుఁడు వృద్ధికాఁదగు. అజ్ఞానదశయందు గడుచుజన్మములందును బిదప ప్రతిజన్మమున బాల్యయౌవనములందును బైఁ జూచించినరీతిని బాహ్యవిషయముల గ్రహించి యనుభవించుట జీవుని యభివృద్ధికి హేతువగుచున్నది. వీని ముఖ్యప్రయోజన మేమనఁగా భూలోకమునందలి సుఖదుఃఖములు జ్ఞానవృద్ధికి హేతువులనియు నందలి ప్రకృష్టసుఖములకంటె మిగులసారవంతములు శాశ్వతములు నగు సుఖము లున్నవనియును దెలిసి యథార్థవైరాగ్యము దృఢపడుటయే.

ఈజ్ఞానము గలుగునంతవఱకు ప్రవృత్తిమార్గము జీవునకభివృద్ధికారణము. విషయసుఖములను సంపూర్ణముగ ననుభవించి వానియందలి దోషములను జక్కఁగ నెఱింగి తీవ్రవైరాగ్యము వృద్ధియగునంతవఱకుఁ బ్రవృత్తిధర్మమును వదలకయుండవలయును. అంతకుఁ బూర్వమే ప్రవృత్తిధర్మమును విడుచుటచేఁ బరిపక్వముగాని కాయను పండవేయ ఫలింపక చెడిపోవు రీతిని జీవున కధోగతి ప్రాప్తమగునుగాని యుత్తమగతి కదిసాధనము గానేరదు. ఇక్కాలమున హిందూదేశమునఁ బలువురు యుక్తవయస్కులుగాకయు, పరిపక్వజ్ఞానులు గాకయు, నిజమగు వైరాగ్యము లేకయు సన్న్యసించుటచే నుత్తమమగు తురీయాశ్రమమునకు నపవాదము కలిగియున్నది. తీవ్రవైరాగ్యము కలుగ

కమున్నే సన్న్యసించుటచే యథార్థముగ యతిధర్మముల ననుష్ఠించుట యసాధ్యముకావున "కామిగాక మోక్షకామిగాఁడు" అను లోకోక్తి ప్రసిద్ధముగనున్నయది. సన్న్యసించినపిదప శరీరపోషణముకొఱకు నితరుల నాశ్రయించియుండుట విధియైయుండఁ దన్నుపచరింపఁదగు గృహస్థులులోనగు వారికిఁ బెక్కుమడుంగు లెక్కువ మేలుచేయు సామర్థ్యము గలిగియుండినఁగాని యాయాశ్రమస్వీకారము సార్థకముకానేరదు. ఏలయనఁగా సదా భగవద్ధ్యానపరుఁడై సర్వభూత హితరతుఁడై సర్వభూతహితముకొఱకే భగవంతుని బ్రార్థించుచు నెల్లరకు జ్ఞానదాతయై మార్గదర్శియై యితరులకు మేలుచేయు సామర్థ్యము కలిగి యాసామర్థ్యమును జక్కఁగ వినియోగింపనిచో నితరులనుండి తాఁగొను భిక్షాన్నకౌపీనాదులు నూతనములగు ఋణానుబంధహేతువులగుటచేఁ గర్మబంధములగుచున్నవి. కావుననిజమైన వైరాగ్యము గలిగినపిదప ప్రవృత్తిమార్గమును వదలి నివృత్తిమార్గమున వ రింపఁదగు.

నివృత్తిమార్గమున స్వప్రయోజనము నపేక్షింపక పరోపకారమును గోరుచు నితరులనుండి తానుగ్రహించు ప్రయోజనములకంటె నెక్కుడగు మేలుచేయుట ముఖ్యలక్షణము. మొదట నితరులవలనఁ దానుబొందులాభములను మేలును, ప్రయోజనములను దెలిసికొని వానికిసమానముగ నైనఁ బ్రత్యుపకృతిచేయుట యావశ్యక మనినివృత్తిమార్గమునఁ బ్రవర్తించువాఁడు

కొంచెమైనను లోపము లేక న్యాయమును బరిపాలించుచుండును. జ్ఞానము వృద్ధి కానుకాను అజ్ఞానవశయుఁగును, బాల్యయౌవనములయందును నెక్కుడుగ నితరులనుండి తాఁ బొందిన మేలును ఈక్షించి తద్వారాగలిగిన ఋణానుబంధములను దీర్చుకొనవలయు నని యెక్కుడుగఁ బరోపకారబుద్ధికలవాఁ డగు. అపు డితరులవలనఁ దనకుఁ గలిగిన మేలుకంటె నెక్కువగ నితరులకు మేలు చేయుచుఁ గాలక్రమమున స్వప్రయోజనము నించుకేని గోరక పరుల కుపకృతిచేయుటయే ముఖ్యధర్మముగ నభ్యసించును. ఈరీతి నాదియందుఁ దాఁ జేసికొనిన ఋణములన్నియుఁ గొంచెముగూడ లోపము లేక వృద్ధితోఁ గూడఁ దీర్చి తుదకు ఋణవిముక్తుఁ డగుటకుఁ బ్రయత్నించు.

ఈవిధమున మనుష్యజన్మము గలిగినది మొదలు ముక్తుఁ డగునంతవఱకు జీవుని కాలమంతయుఁ బూర్వభాగము ప్రవృత్తిమార్గమనియు, రెండవభాగము నివృత్తిమార్గమనియు నెఱుంగం దగు. పూర్వభాగమున నీశ్వరుని మాయాశక్తి జీవుని నవిద్యారూపమునఁ గప్పి ప్రకృతిబద్ధునిగఁ జేయుచుండును. రెండవభాగమున నామాయాశక్తియే విద్యాస్వరూపిణియై జీవునిసంసారమునుండి మరలించి యాత్మాభిముఖునిగఁ జేయు. ఈరీతి జీవునియాత్రయంతయు నొక్కొక్కజన్మము నొక్కొక్కయాశ్రమమును బ్రవృత్తినివృత్తిమార్గములు రెండును జూపింప నగు.

ఎల్లవారును ఈధర్మస్వరూపమును జక్కఁగఁ దెలిసికొని తమతమధర్మములను జక్కఁగ ననుష్ఠించుచు, యథాశక్తిగ నితరులకు బోధించుచుఁ దాము కృతార్థులగుటయె గాక యితరులను గృతార్థులను జేయుచు, సనాతనములగు నీధర్మములఁ బరిపాలించుట ద్వారా ఆదియందు నీ ధర్మములఁ బ్రతిపాదించిన మహర్షుల ఋణమును దీర్చుకొనినవారగుదురు గాక.

శ్రీ పరబ్రహ్మణే నమః.

బ్రహ్మ విద్యా దర్పణము

పండ్రెండవ యధ్యాయము

మోక్షమార్గత్రయము.

జీవుఁ డీశ్వరాంశమనియు, ఈశ్వర శక్తులన్నియు జీవుని యందు బీజరూపముగ నున్నవనియు, ఆ బీజరూపముగ నుండు శక్తులన్నియు సంపూర్ణముగ నభివ్యక్తమగుటకొఱకు జీవుఁడు పాంచభౌతికమగు ప్రపంచమునఁ బ్రవేశించి సంసారచక్రమునఁ బరిభ్రమించుచున్నాఁడనియును దాని ప్రయోజనము మోక్షముఁ బొందుటే యనియుఁ బూర్వాధ్యాయమున సూచింపఁ బడియె. ఆదియం దీశ్వరాంశమగు జీవాత్మ క్రమక్రమమున స్థూలము, స్థూలతరము, స్థూలతమమునగు ప్రకృతియందుఁ బ్రవేశించి యనేక లోకములయందు నాయాలోక సంబంధమగు ప్రకృతిలో నొక కొంతభాగమును జేర్చుకొని దాని నుపాధులుగ నొనర్చుకొనుచు నన్నిటికంటె స్థూలమగు భూలోకమునఁ బ్రవేశించి కొంతకాల మచేతనము లగుమృత్పాషాణాదులయందును, మఱికొంతకాల మోషధివనస్పతులయందును, పిదప జంగమములగు తిర్యగ్జంతువులయందును నివసించి యనేకవిధానుభవములఁ బొంది కట్టకడపట మనుష్యశరీరమును ధరిం

చుచున్నాఁడు. జీవాత్మ సచ్చిదానంద స్వరూపుఁడయ్యు మృత్పాషాణాదులయందు సత్తామాత్రముగ నావిర్భవించి యున్నవాఁడు. స్థూలమగు ప్రకృతియందుఁ బ్రకాశరహితముగ నుండుటవలన వీనియందాత్మ యున్నదా యనుసందియ మొందఁదగినంత యంతర్భూతుఁడై యున్నవాఁడు. ఈస్థితియందు యథార్థముగ జీవత్వ మున్నదనియేని చెప్పుట కవకాశము చాల కయుండు. ఐనను గాలక్రమమున మృత్పాషాణాదుల నతిక్రమించి యోషధివనస్పతులయందుఁ బరిణమించు కాలమున వానియందు ద్రవసంచారముచే నవి ప్రాణభృత్తు లనఁదగియున్నవి. తిర్యగ్జంతువులయందు శ్వాసనిశ్వాసరూపమగు ప్రాణము కన్పడును. చిత్తమంతగాఁ గానరాదు. జంతువులయందును బ్రవృత్తిరూపకసంచారముచేతను, క్రోధమాత్సర్యాదులచేతను జిత్తము కొంచెము కనఁబడుచుండును. ఐనను మనుష్యశరీరధారియైనప్పుడే మనశ్శక్తి స్పష్టముగాఁ గనఁబడుచున్న యది. అపు డింద్రియములచేత బాహ్యప్రపంచమును దెలిసికొనుటకును, తెలిసికొన్న విషయములను వాక్కులతో వివరించుటకును గడచిన విషయముల స్మరించుటకును రాఁబోవు విషయముల నూహించుటకును సమర్థుఁడగు. ఈ మనశ్శక్తియుదయించిన పిదపనే జీవాత్మ మనుష్యలోకమున నున్నవాఁడనియు, చేయుకర్మములయందు స్వాతంత్ర్యము గలిగి యుండుటచే ఫలానుభవమునకు బద్ధుఁడై వివిధసుఖదుఃఖానుభవములచే జ్ఞానము నభివృద్ధి చేసికొని బీజరూపముగ నున్న యాత్మశక్తి

లను గ్రమక్రమముగ నభివ్యక్తములుగఁ జేసి కొనుచున్న వాఁడనియు గ్రహించుటొప్పు. సంసారచక్రమునందుఁ దిరుగునంత కాలము జీవాత్మకుఁ గలుగు బహువిధసుఖదుఃఖములును, మఱియు జీవుని యోగ్యతానుసారము విధింపఁబడియుండు విధినిషేధరూపములగు ధర్మములును, బీజరూపముగనుండునాత్మశక్తుల నభివ్యక్తములుగఁ జేయుటకొఱకు నుద్దేశింపఁబడినవి.

జీవునకు మానవజన్మము ప్రాప్తించినది మొదలు ముక్తిసాన్నిధ్యమును బొందువఱకు నడచుకొను మార్గములలో ముఖ్యముగ మూఁడు మార్గములు గానంబడుచున్నవి. ఈమార్గములన్నియుఁ గడపట జీవాత్మకుఁ బరమాత్మసంయోగమును గావించుటకు సమర్థములయినవి. ఈ సంయోగమునకే యోగమనిపేరు. ఈయోగము నొనఁగూర్చుటకు సాధన మగుటంజేసి యీమార్గత్రయము యోగసాధనముగ నెన్నఁదగియున్నయది. ఆమార్గములు కర్మమార్గము, భక్తిమార్గము, జ్ఞానమార్గమనునవి. ఒక్కొక్కమార్గము తుది నొక్కొక్కయోగము సిద్ధించుచున్నయది. కర్మమార్గము తుదిఁ బొందఁదగినది కర్మయోగము. భక్తిమార్గము కడపట నొందఁదగినది భక్తియోగము. జ్ఞానమార్గము కడపటఁ జెందఁదగినది జ్ఞానయోగము.

ఇట్లు మార్గములును యోగములును మూఁడైయున్నను గమ్యస్థాన మొక్కటియే. ఏమార్గమున నడిచినను తుద నీశ్వరసాన్నిధ్యమును జెందుటయే దానికి ఫలము. కర్మమార్గమునఁ బ్రవర్తించినను గట్టకడపటఁ గర్మయోగముచే జీవుఁడు

పరిపూర్ణుఁడుకాఁగా భక్తిజ్ఞానములు వానియందభివ్యక్తములయి ప్రకాశించును. భక్తిమార్గమునఁ బ్రవర్తించినను భక్తిహెచ్చుచు హెచ్చును బాహ్యములగు నైహికసుఖములయందుఁ బ్రీతితగ్గుచు సర్వకర్మములను భగవంతునియం దర్పించినను సదా భగవత్సాన్నిధ్యమును గోరుచు సాయుజ్యము నొంది నపుడు జ్ఞానము తనంతటఁ దాను వానియందుఁ బ్రకాశించి భక్తిజ్ఞానములు రెండును బరిపూర్ణములుకాఁగా సర్వభూతహితము గోరి జనకాదులవలెఁ గర్మములందుఁ బ్రవర్తించును. మఱియు జ్ఞానమార్గమునందు జీవుఁడు విచారముచేత నిత్యానిత్య వివేకజ్ఞానము గలిగి క్రమక్రమమున నశ్వరములగు విషయముల నన్నింటియందు వైరాగ్యము నభివృద్ధి చేసికొనుచు, నావిషయము లన్నింటి ననాత్మగా నెఱింగి శరీరమును నింద్రియములను, మనోబుద్ధ్యహంకారములను వరుసగ ననాత్మగ నెఱుంగుచుఁ గట్టకడపట నొక్కటియగు నాత్మస్వరూపమును దెలిసికొనియు నాత్మేతరపదార్థ మొక్కటియు లేదని నిశ్చయించిన నాస్థితియం దుత్తమోత్తమమగు పరమభక్తియు నభివ్యక్తము కాక తీరదు.అట్టిజీవుఁడు లోకానుగ్రహతత్పరుఁడై కర్మములందు సహితము ప్రవర్తించును. ఇట్లొక్కొక్కమార్గమును వేఱువేఱుగఁ గన్పడినను సమగ్రస్థితియందు మార్గములన్నియు నొకటియగుచున్నవి. కావున సంపూర్ణయోగి కర్మికంటెను, జ్ఞానికన్నను, భక్తునికన్నను శ్రేష్ఠుఁడు.

"తపస్విభ్యోఽధికో యోగీ జ్ఞానిభ్యోఽపి మతోఽధికః
కర్మిభ్యశ్చాధికో యోగీ తస్మాద్యోగీ భవార్జున"

గీత ౬ అధ్యా.

శ్రీ పరబ్రహ్మణే నమః.

బ్రహ్మవిద్యాదర్పణము.

పదుమూఁడవ యధ్యాయము.

కర్మయోగము.

జీవునియందు బీజరూపముగనుండు నాత్మశక్తుల నభివ్యక్తములుగఁ జేయుటయే యీమార్గమువలని ప్రయోజనము. ప్రపంచమునందలి మతము లన్నింటియందును విధింపఁబడియుండు బాహ్యములగు కర్మములన్నియుఁ సామాన్యముగ లోకమునఁ జేయఁబడు లౌకికకార్యములన్నియు నాప్రయోజనమును లభింపఁజేయుటకు సాధనములుగ నుద్దేశింపఁబడినవియ. మొట్టమొదట జీవుఁడు తమోగుణమునకు లోఁబడియుండ నా తమోగుణమును బోఁగొట్టి రజోగుణప్రధానునిగఁ జేసి తుదకు సత్త్వగుణమునఁ బ్రతిష్ఠితునిగఁ జేయుటకు వివిధకర్మములను శాస్త్రములయందుఁ దత్త్వవేత్తలగు మహాత్ములు విధించియున్నవారని పూర్వాధ్యాయమున విస్తరింపఁబడి యున్నదికదా! అందు నెక్కుడగు నజ్ఞానమున మునిఁగి తమోగుణ ప్రధానులుగనుండు జీవులు తమకంటె నుత్తములగు వారలకు లోఁబడి వర్తించుటయు, వారిని సేవించుటయుఁ దప్ప నితరములగుకర్మములు ఎవ్వియు విధింపఁబడి యుండలేదు. అంతకంటె శ్రేష్ఠు

లగు జీవులకు వివిధకర్మములు విధింపఁబడియే యున్నవి. జీవుని పరిపాకావస్థ ననుసరించి యంతకంటెను నుత్కృష్టస్థితికిఁ దేఁదగు ధర్మములముందుఁ జర్చించితిమి. ఇపుడు మతములయందు విధింపఁబడియుండు కర్మములఁ గూర్చి విచారింతుము.

విహితములగు కర్మములన్నియును, వర్ణాశ్రమధర్మము లన్నియును, శరీరధారణమునకు సాధనములగు వృత్తులన్నియును బూర్వాధ్యాయమున సూచింపఁబడినరీతిని బీజరూపములగు నాత్మశక్తుల నభివ్యక్తములుగఁ జేయుటకు జీవుని స్థూల సూక్ష్మశరీరముల మాలిన్యమును బోఁగొట్టి పరిశుద్ధముగఁజేయ సమర్థములైనవి. నిత్యనైమిత్తికములగు యజ్ఞములు దానములు మొదలగునవి జీవుని పలువిధములగు ఋణములనుండి విముక్తునిగఁ జేయు సమర్థములయియున్నవి. వర్ణాశ్రమ ధర్మముల విషయము పూర్వాధ్యాయమున విస్తరింపఁబడియున్నది. ఇఁకఁ బై సంస్కారములను గుఱించియు, యజ్ఞములను గుఱించిమాత్రము విచారింతుము.

జీవుని యుపాధులయందుండు మాలిన్యమును బోఁగొట్టి వానిం బరిశుద్ధునిగఁ జేయుటకొఱకన్ని మతములవార లనేక సంస్కారములు విధించి యున్నవారుకదా! ఒక్కొక్క మతమునందు నొక్కొక్క పేరుచేఁ బరఁగుచున్నను మతసంబంధము లగు క్రియలన్నియు నాయుద్దేశ్యము నొనఁగూర్చునవియే. ఈ

సంస్కారములు జీవుని ప్రతిజన్మమునందును ఆదినుండి యంత మువఱకును గాలానుసారముగఁ జేయఁబడునట్లు విధింపఁబడి యున్నవి. వీని యన్నింటియందును గ్రహింపఁదగిన ముఖ్యాంశ ములు కొన్ని గలవు.

౧. జీవాత్మ యుపాధులుగలిగి యాయుపాధుల మూలము న భూరాదిలోకములతోడను, ఆలోకవాసులతోడను సంబం ధము గలిగి యున్నవాఁడు. ఒక్కొక యుపాధిమూలమున నొ క్కొకలోకముతో సంబంధము గలిగి యాలోకమును స్పృ శించుచుండు. ఒక్కొక్కయుపాధియు నొక్కొకలోక తత్త్వము లతోఁ జేయఁబడి యాలోకానుభవమునకు సాధనమగుచుండును.

౨. లోకమునందలి సమస్త ప్రకృతి సముదాయ మెల్లప్పు డు చలనము గలిగియే యుండును. ఇది ప్రకృతి శాస్త్రజ్ఞులు పరిశీలించి యొప్పియున్నారు. ఈరీతినే జీవుని శరీరములయం దున్న ప్రకృతిసముదాయమును స్వాభావికముగఁ జలనము గలిగియే యుండును. కావున దానిని ధరించిన జీవాత్మలయందు మానసిక వాచిక కాయిక కర్మములచేఁ గలుగుచలనముచే నా యుపాధులయందును జలనము గలుగుచుండును. మఱియు నాయాలోకమునఁ గల యితర శరీరములు మొదలగు ప్రకృతి సముదాయమందేమైనను జలనముగలిగిన నదియు నాయాలోక ములయందు నాజీవునికిఁ గల శరీరములయందుఁ జలనము గలుగ

జేయుచుండు. ఈచలనములచే నాజీవుని యుపాధులయందుం డిన ప్రకృతిసముదాయము చెదరిపోయి యితర ప్రకృతి సముదాయముచేరి శరీరము లెల్లప్పుడును మారుచునే యుండును. తొలుత జీవుని యాయాయుపాధుల కొక్కొక్క లోకమునుండి వచ్చు బాహ్యస్పర్శములచేఁ గలుగు చలనములవలననే యాశరీరములయందుఁ జలనము గలిగి యాయాలోక జ్ఞానముగలుగను మార్గముగనుండును. జ్ఞాన మభివృద్ధి కానుకాను జీవుని జ్ఞానానుభవమున లోపలనుండి ప్రేరణము కలిగి తనంతట తాను జేయు కర్మములంబట్టియు నాయాశరీరములయందును జలనము వలన జ్ఞానము వృద్ధియగుచుండును. ఇట్లు జీవుఁడెల్లప్పుడు చేయుకర్మముల చేతను, బాహ్యస్పర్శములచేతను జీవుని యుపాధులయందనవరతము చలనముగలిగి యది మారుచునేయుండును. జ్ఞానము వృద్ధికానుకాను ఈమార్పులు విశేషమగుచుండును.

3. ఒక్కొక్క లోకసంబంధమగు శరీరమును జీవాత్మ క్రమక్రమముగఁ బరిశుద్ధముగను, జ్ఞానసాధనముగను జేసికొనుచుండు. సదా జీవాత్మ తన యుపాధులను లోఁబఱచుకొని తన యిష్టానుసారము చలించునట్లు చేయయత్నించుచుండినను ఉపాధులు పూర్వకర్మవాసనాబలముచే లోఁబడక వేఱువిధముగఁ జలించుచుండు. కావున జీవుఁ డుత్తమగతినొందుటకుఁ జేయు ప్రయత్నములు సఫలములు కాకపోవుటయుఁ గలదు. ఐన నెద్దియే నియుపాయమున నుపాధులను మంచి మార్గమునఁ జలింపఁజే

యఁగలిగనేని జీవుఁడుత్తమ గతిఁగోరి యొనరించు ప్రయత్నములు సఫలములవు.

ఉపాధులయందలి దుష్టచలమును నిలిపి సద్వృత్తుల కనుకూలమగు వర్తనమును గలిగించుటయందు మంత్రములు మొదలగునవి మిక్కిలి సహాకారములు. మంత్రముల నుచ్చరించుటచే జీవుని స్థూలసూక్ష్మ శరీరములు సౌమ్యముగఁ జలించి తమయందలి మాలిన్యమును గ్రమక్రమముగఁ బోఁగొట్టుకొనును. జీవుఁడు మంచిమార్గమునఁ బ్రవర్తించుటకుఁ బూనినపు డుపాధులు అనఁగా స్థూలసూక్ష్మ శరీరములు అట్టి సత్ప్రవర్తనమునకుఁ బ్రతిబంధములుగ నుండినచోఁ దత్త్వవేత్తయగు గురువు వలనఁ బొందఁబడిన మంత్రము నుచ్చరించుటచే నాయుపాధులయందలి స్వాభావికచలనము నిలిచి యవి జీవునకు లోఁబడి యనుగుణముగఁ జలించు. కావున సంస్కారము లన్నింటియందును మంత్రములు విని యోగింపఁబడుచున్నవి. మఱియును గొన్ని ముద్రలును, కొన్ని ద్రవ్యములు నుపయోగింపఁ బడుచున్నవి. ఆమంత్రముల యుచ్చారణముచేతను, ఆముద్రల ప్రయోగముచేతను నాపరిశుద్ధపదార్థముల నుపయోగించుటచేతను, జీవుని స్థూలసూక్ష్మ శరీరములయందలి మాలిన్యము తుదముట్ట నశించి యాదేహములు పరిశుద్ధము లగుచున్నవి.

మంత్రము లన నేమి? వాని నుచ్చరించుటచే శరీమునందలి మాలిన్యము నశించు టెట్లు? లోకమున నొక్కొక్కశబ్దము ను

చ్చరించుటచేఁ గలుగు ధ్వని సామాన్యముగ నదృశ్య ప్రపంచ మునను, పలుమాఱు స్థూలమగు దృశ్యప్రపంచమునను, ఒక్క రూపముగఁ బరిణమించును. నానావిధశబ్దములు నానారూపము ల నుత్పత్తిచేయుచుండ నందుఁ గొన్ని మంచిగుణములు గలవి యు, మఱి కొన్ని చెడుగుణములు గలవియు నైయుండును. ఇది గాక యారూపము లొక్కొక్కటియు నొక వర్ణము కలదగు.

సూక్ష్మలోకము లన్నింటియందును ఆయాలోక వాసు లగు దేవకోటులున్నవారు కదా! ఒక్కొక్క లోకమునందలి దేవతలును నానావిధవర్ణములు గలవారుగ నున్నవారు. కొం దఱు దేవతలు రక్తవర్ణముగలవారని, కొంతమంది పీతవర్ణము గలవారని, మఱికొందఱు నీలవర్ణముగలవారని యిట్లనేకవిధ ముల వర్ణములుగలవారని గ్రంథముల వలనఁ దెలియవచ్చు చున్నది.

ఉచ్చరింపఁబడు శబ్దమున కనురూపమగు శుక్లకృష్ణాది వ ర్ణములతో నొప్పురూపము సూక్ష్మ ప్రపంచమునఁ గలుగునని ముందే యనువదింపఁబడెను. ఆరూపము తదనురూపమగు వ ర్ణముగల యొక దేవత నాకర్షించును. ఆదేవత యారూపము నందుఁ బ్రవేశించి యాశబ్దము నుచ్చరించు పురుషునితోడ సం బంధముగలదియగు.

సూక్ష్మదృష్టిగల తత్త్వవేత్తలు వివిధములగు శబ్దములఁ జక్కఁగ బరిశీలించి శబ్దముల సంయోగమువలనఁ గలుగు రూప

ములను, వానివర్ణములను, బరీక్షించి యుపాసకుని కనుకూలమగు వర్ణమును,రూపము నుత్పత్తిచేయఁగలిగి తదనురూపులగు దేవతలనాకర్షింపఁ గలుగు శబ్దములను సంయోగముచేసి మంత్రములుగ నిరూపించియున్నవారు. కావున సూక్ష్మలోకవాసియగు నొక్కదేవత కుపాధికాఁదగి తదను రూపములగువర్ణరూపముల నుత్పత్తిచేయఁగలిగి తత్త్వవేత్తలగు మహర్షులచే సంయోగముచేయఁబడిన యక్షరసముదాయము మంత్రమనఁబడు. మంత్రము లితర శబ్దజాలములవలె నర్థమాత్ర ప్రయోజనము గలవిగావు. అక్షరముల లోపములేక, వరుసతప్పక, విధింపఁబడిన స్వరము నతిక్రమింపక యుచ్చరింపఁబడవలయు. లేనిచో మంత్రాధిదేవత నాకర్షించు శక్తిలేక వాంఛిత ఫలము నీయఁజాలదు.

"మంత్రోహీనస్స్వరతోవర్ణతోవా
మిథ్యాప్రయుక్తోనతదర్థమాహ
సవాగ్వజ్రో యజమానం హినస్తి
యథేంద్రశత్రు స్స్వరతోఽపరాధాత్"

మంత్రముచ్చరింపఁబడినపుడెల్ల సూక్ష్మలోకమున రూపముత్పత్తియగుచుండును. ఆరూపమునుండి మేలుగలుగునా, లేక కీడుగలుగునా,అదిమంచిచేయు దేవత నాకర్షించునా, లేక హానికరములగు పిశాచముల నాకర్షించునా యను నివిమంత్రముల

యందలి యక్షర పదస్వర క్రమముల ననుసరించును. మఱియు మంత్రము నుచ్చరించు వాని పారిశుద్ధ్యము, భక్తి, జ్ఞానము, చిత్తైకాగ్ర్యము వీని ననుసరించి యది యుద్దిష్టఫలము నిచ్చుట యందు వీర్యవంతమగును. కావుననే మంత్రజపము చేయుట యందుఁ బారిశుద్ధ్యము, భక్తిజ్ఞానచిత్తైకాగ్ర్యములు లేనిచో మంత్రసిద్ధి కాఁ జాలదు.

మంత్రముచ్చరించుచో సూక్ష్మశరీరమున సౌమ్యమైన చలనము గలిగియుండును. ఆమంత్రమును మరల మరల నుచ్చరించుటచే నాసౌమ్యచలనమెక్కుడై చిత్తైకాగ్ర్యమునకు సహకారి యగును. కావుననే మంత్రము నుచ్చరించు వారలకును, శ్రద్ధతో వినువారలకును మనశ్శాంతము కలుగును.

మంత్రమునం దుదహరింపఁబడినదేవత నామోచ్చారణ మాత్రమున నాదేవత శరీరస్వభావానుగుణమగు చలన మా మంత్రముచ్చరించు వారియొక్కయు, వినువారియొక్కయు నుపాధులయం దుత్పత్తియగు. మంత్రమును పురశ్చరణముచేయుటవలన నాచలనము బలపడి స్థూలసూక్ష్మశరీరములయందు సమరసభావ మభివృద్ధి చెందునట్లుచేయును. ఆదేవత తేజస్సు, శక్తియుఁ బురశ్చరణముచేయువారి శరీరములయందుఁ బ్రవేశించి వానిని బరిశుద్ధములుగఁ జేయును.

ఇట్లు మంత్రపురశ్చరణము చేయుకాలమునఁ జేయువారి శరీరములు మంత్రాధిదేవత తేజస్సుతో నిండియుండుటచే భూతములవలని బాధ లాజీవుని సమీపింపఁజాలవు.

మంత్రము లుచ్చరించుటయందు మంత్రాధిదేవత యుపాధులయందలి స్వాభావిక చలనమునకు ననురూపమగు చలనము దాని నుచ్చరించువాని శరీరమునఁ గలుగుటచే నట్టి తీక్ష్ణమగు చలనమును భరింపఁజాలని మలిన ప్రకృతి సముదాయము వానిశరీరమునందుండినచో నాశరీరము ఆచలనమును భరింపఁజాలక బాధపడును. ఒకానొకప్పు డుపాధి నశించినను నశించును. కావున దుస్స్వభావము గలవారు తేజోభరితమగు గొప్ప మంత్రము నుచ్చరించినను, వినినను, జపముచేయువారి సమీపమున నుండినను వారలకు విశేషబాధ కలుగును. అట్లుగాక సద్గుణ ప్రధానులయి వారియుపాధులయందుఁ బరిశుద్ధమగు ప్రకృతిసముదాయము విశేషముగనుండి యపరిశుద్ధ ప్రకృతి సముదాయ మల్పముగనుండినచో మంత్రోచ్చారణము వలనఁ బరిశుద్ధమగు భాగము తీవ్రమగు చలనమొంది, యపరిశుద్ధ భాగమునందలి ప్రకృతి సముదాయమును గ్రమక్రమమున విడఁదీసి వెలుపలికిఁ ద్రోసివేయును. దానిస్థలమునఁ బరిశుద్ధాణువు లాకరింపఁబడి చేర్చుకొనఁబడును.

ఇట్లు పరిశుద్ధమంత్రములను మరలమరల నుచ్చరించుటవలనను, వినుటవలనను, స్థూలసూక్ష్మోపాధులు క్రమక్రమమునఁ

బరిశుద్ధములవు. మఱియు దుస్స్వభావము లేకుండియు, జ్ఞానాభివృద్ధి తక్కువగాఁగల సామాన్యజీవుల యుపాధులును స్థూలమును మాలిన్యమునగు ప్రకృతి సముదాయము నెక్కువగఁగలిగి యుండుటచే దుస్స్వభావముగలవారి యట్లు వీరును మంత్రములనుచ్చరించినను, వినినను నవి బాధకరములవు.

ఇవిగాక ప్రపంచమునందలి పదార్థములన్నియు స్వాభావికమగు తేజస్సు గలిగియున్నవనియును, ఆ తేజోగుణము ననుసరించి సాత్విక రాజస తామసములని విభజింపఁబడియున్నవని పూర్వాధ్యాయమున సూచింపఁబడియె. ఆయావస్తువుల నుపయోగించుటవలన వానిసంసర్గముగల యితరవస్తువుల తేజస్సుగూడ మాఱును. కావున సమస్త వైదికకర్మములయందు దుపాధులను బరిశుద్ధముచేయు శక్తిగలపదార్థముల నుపయోగింపవలసినట్లు తత్త్వవేత్తలగు మహాత్ములు విధించియున్నవారు. కనుక జీవుని యుపాధులనన్నింటిని బరిశుద్ధముచేసి జీవునకు సద్గతిని గలుగఁజేయుటకు విధింపఁబడిన సంస్కారము లన్నింటియందును, మంత్రములును, యంత్రములును, కొన్ని పరిశుద్ధపదార్థములు నుపయోగించునట్లు సర్వమత గ్రంథములందును నిర్ణయింపఁబడియున్నది.

పైన సూచింపఁబడిన ముఖ్యాంశములను జక్కఁగ గ్రహించినచోఁ గర్మములు చేయుటయందుఁ బ్రతిపాదితములగు విధి

నిషేధములు సార్థకములగుచున్నవి. ఎట్టియెట్టివారు మంత్రము లుచ్చరింపవచ్చునో, ఎట్టివారనవచ్చునో, ఎట్టివారియెదుట నుచ్చరింపనగునో, ఎట్టివారియెదుట నుచ్చరింపరాదో, ఏయేపదార్థములు హోమములకును, దానములకును యోగ్యములో యీ మొదలగువిధి నిషేధములన్నియు సప్రయోజనములుగఁ గన్పడు. ఈవిషయముల నెఱుంగనిచో నన్నిమతములయందును విధింపఁబడిన నానావిధకర్మములు నిరర్థకములుగఁ దోఁచు. అన్నిమతములయందు విధింపఁబడిన సంస్కారములన్నియు జీవుని యుపాధులయందున్న మాలిన్యమును దొలఁగించి పరిశుద్ధములుగఁ జేసి జీవునియందు బీజరూపములుగ నుండు నాత్మశక్తులన్నిటి నభివ్యక్తములుగఁ జేయుటకును, ఆమార్గమునం గలుగు నంతరాయములను దొలఁగించుటకును విధింపఁబడినవని తెలిసితిమిగదా. !

మతసంబంధములగు క్రియలయం దన్నిటియందును, జలములు, ధాన్యములు, పుష్పములులోనగు పదార్థము లుపయోగింపఁ బడుచున్నవికదా! మంత్రము లుచ్చరింపఁబడునపుడు కలుగుదివ్యము, తేజోవంతము నగు చలన ముచ్చరించువానిశరీరమునందుఁ గలిగి యుపాధులనన్నిటిని బరిశుద్ధముగఁ జేయును. మఱియును, మంత్రము లుచ్చరించుకాలమునమంత్రశక్తియును, మంత్రాధిదేవత తేజస్సును జలమునందుఁగాని మఱి యితరవస్తువునందుఁగాని ప్రవేశింపవలయునని దృఢముగ

సంకల్పించినచో నాశక్తి యాజలములయందుఁ బ్రవేశించి యా జలములను బరిశుద్ధ తేజస్సుగలవానిగఁ జేయును. ఇంతియకాదు. క్రియలయందుఁ గొన్నియంత్రముల నుపయోగించుటకలదు. కొన్నికొన్ని చక్రములును, వానియందుఁ గొన్ని బీజాక్షరములును, పంచదశాష్టదళపద్మములు మొదలగు యంత్రములువ్రాయుటయు ముగ్గులువేయుటయును గలదుగదా! ఇవియన్నియు శక్తియుక్తములగు యంత్రములు. మంత్రములుచ్చరించుచు నట్టియంత్రములను లిఖించినను, లిఖించినయంత్రమునందు మంత్రాధిదేవతను ఆవాహనముచేసినను, అనఁగానాదేవతశక్తి యాయంత్రముననిండి దానిని దేజోవంతముగఁ జేయవలయునని చిత్తైకాగ్ర్యముతో సంకల్పించినను, ఆమంత్రాధిదేవత సంబంధమగు దివ్యతేజస్సు ఆయంత్రమునం బ్రవేశించి, దానిని వీర్యవంతముగఁజేసి యాయంత్రమును ధరించువారల శరీరమునం దపరిశుద్ధ చలనమును బోఁగొట్టి పరిశుద్ధతేజస్సును నించి యాశరీరమునందలి మాలిన్యమును బోఁగొట్టి పరిశుద్ధముగఁజేయును. రోగములుండిన నవి నివారణములగు. పిశాచములులోనగు బాధలుండినచో నవి వదలిపోవును. ఉపాధులు పరిశుద్ధములు కానుకాను అంతఃకరణము పరిశుద్ధమై, శాంతమై, ఏకాగ్రమై ప్రకాశించును. అట్లే మంత్రములచేతను, యంత్రములులేక ముద్రలచేతను, జలములను దండులములును, పక్వాన్నము ఫలములులోనగు వానిని అభిమంత్రించినచో నామంత్రముయొక్కయు, మంత్రాధిదేవతయొక్కయు దివ్యతేజస్సు ఆపదార్థము

లయందుఁ బ్రవేశించి వానిఁబరిశుద్ధముగఁ జేయును. అపుడాజలముల నితరపదార్థములపైఁ బ్రోక్షించినను, ఇతరులశరీరములపైఁ జల్లినను, వానియందలి దుష్టచలనము శమించి యాయుపాధులు పరిశుద్ధములవు. ఇట్లభిమంత్రింపఁబడిన పదార్థములను భక్షించినను, జలములఁ ద్రావినను బరిశుద్ధులగుదురు.

కావునఁ గ్రియలయం దన్నింటియందు జలముల నభిమంత్రించుటయు, నాజలములచేఁ బరిశుద్ధములగు పదార్థములను హోమము మొదలగు కార్యముల కుపయోగించుటయు, హుతముచేయఁగా మిగిలిన శేషమును దేవతాప్రసాదముగ భక్తులగువారు గ్రహించుటయు విధింపఁబడియున్నవి. గృహస్థువగు వాఁడు స్నానము సేయునపుడు జలముల నభిమంత్రించి యాజలములతో స్నానము సేయనగు. భగవంతుని ధ్యానముచేసి మంత్రములతో నభిమంత్రించిన జలములతోఁ బరిశుద్ధముగఁ జేయఁబడి దేవునకు నివేదనము చేయఁబడిన యన్నాదులనుభుజింపనగు. ఇట్లు సంస్కరింపఁబడిన యన్నము మేధ్యము. (అనఁగా దేవతారాధనముచేఁ బరిశుద్ధమైనది) అనియును, అమృతమనియుఁ బిలువఁబడుచున్నది. అట్టి యమృతమును భుజించువారు సమస్తపాపనిర్ముక్తు లగుదురనియును, బ్రహ్మత్వమును సహితమునొందువారనియును శాస్త్రములయందు నిరూపింపఁ బడియున్నది.

"యజ్ఞ శిష్టాశినస్సంతో ముచ్యంతే సర్వకిల్బిషైః
యజ్ఞశిష్టామృతభుజో యాంతి బ్రహ్మసనాతనమ్"

గీత.

మఱియు సనాతన ధర్మశాస్త్రమునందు సమస్తకార్యములకు నాదియందుఁగాని, యంత్యమందుఁగాని పుణ్యాహవాచనము సేయవలయునని విధింపఁబడియున్నది కదా! మంగళకరములగు మంత్రములఁబఠించి యామంత్రములచేఁ బవిత్రములగు జలములను, అక్షతలను గృహవస్తువాహనములపైఁజల్లుట యెల్లరకుఁ దెలిసినవిషయమే. ఇంకను మంత్రములచేత స్థలశుద్ధియుఁ బదార్థశుద్ధియుఁ గర్తలు భోక్తలు శుద్ధులగుటయు నివియ ముఖ్యోద్దేశ్యములు. సామాన్యముగఁ గొందఱుమాత్రము మంత్రములఁబఠింప నర్హులనియును, కొందఱనర్హులనియును జెప్పఁబడియుండుట కొందఱకు నప్రియముగనున్నయది. ఐనను దానికిఁ గారణము ముందే సూచింపఁబడియె. పరంపరానుష్ఠితమగు నాహారనియమము, ఆచారనియమముగలిగి కొంచెము పరిశుద్ధములగు శరీరములు గలవారుమాత్రము మంత్రములఁ బఠించినమేలుపొందుదురనియు, ఆహార వ్యవహార విహారనియమములకు లోఁబడక యిష్టానుసారముగ వర్తించువారలకు మంత్రపఠనము హానికరమేయనియు నెఱింగి యపారదయా సముద్రులగు మహాత్ములు వారలకు మంత్రపఠనము నిషేధించిరిగాని వేఱుకాదు. స్వప్రయోజన పరులై యట్లుచేసిరనుకొనఁదగదు. సదాపరోపకార తత్పరులై "ఆత్మవత్సర్వభూతాని" యను నియమమునను సరించువారియందు స్వప్రయోజన పరత్వము నారోపించుటెట్లు? అనర్హులకు మంత్రపఠనమువలనఁ గలుగు కీడెఱింగి మంత్రపఠనము గూడదనిరిగాని యెవరికైనను సత్కార్య నిషేధముచేయ

వలయునని కాదు. మంత్రములకు మాఱుగ భగవంతుని నామ మంత్రములను, పురాణవాక్యముల నుపయోగించుచు సమస్త కార్యములు చేయవలయుననియే విధించియున్నారు.

ప్రపంచమునందలి మతములన్నింటియందును గొన్నిసంస్కారములు విధింపఁబడియే యున్నవని ముందే సూచించితిమి. ఐనఁ గొన్నిమతములయందు విస్తారముగ విధింపఁబడియున్నయవి. ఆర్యజనములకు ముఖ్యముగఁ గొన్నిసంస్కారములు నియమింపఁ బడియున్నవి. ముఖ్యముగా గర్భసంస్కారములు అనఁగా జీవుఁడు ప్రతిజన్మమునందును మాతృగర్భముననుండు కాలమునఁ జేయఁబడు సంస్కారములు వారియందు విస్తరింపఁబడి యాచరణమున నున్నవి గాని యితరమతముల యందంతగాఁ గానరావు.

హిందూమత గ్రంథములయందును సంస్కారములు పెక్కులు పేర్కొనఁబడి యుండినను వానియందు ముఖ్యములైనవి యిందుదాహరింపఁబడుచున్నవి.

౧ గర్భాధానము.	౬ అన్నప్రాశనము.
౨ పుంసవనము.	౭ చూడాకరణము.
౩ సీమంతోన్నయనము.	౮ ఉపనయనము.
౪ జాతకర్మము	౯ సమావర్తనము.
౫ నామకరణము.	౧౦ వివాహము.

యు. పరిశుద్ధమనస్సు గలిగి యుండఁదగు. ఇట్లుండిన గర్భమున నుండు శిశువు మంచి యారోగ్యమును, పరిశుద్ధతేజస్సును గలిగియుండును. ఈ ముఖ్యసంస్కారములు విడిచిన కారణమున నిక్కాలమునఁ బుట్టుశిశువులయం దారోగ్యలోపము, తేజోబల హీనతయుఁ గనఁబడుచున్న యవి.

ఆవలి సంస్కారము జాతకర్మము. ఇది శిశువు భూపతనము కాఁగానే చేయఁబడునది. శిశువునకు దీర్ఘాయువు, సూక్ష్మ బుద్ధి, జ్ఞానముకలుగునటులఁ బ్రార్థించుచు, మంత్రములఁ బఠించుచు, సువర్ణముద్రికతో దధిమధుఘృతములను గలిపి మధుపర్కము తండ్రి శిశువున కిచ్చును. జాతకర్మహోమము సూతికా గృహమునకు దుష్టగణముల వలని బాధలఁ దొలఁగించి కాపాడును.

పదునొకండవ దివసంబునఁ జేయఁబడు సంస్కారము నామకరణమనఁబడు. ఈ మూఁడింటిలో జాతకర్మము సకాలమున జరుపఁబడుట లేదు. నామకరణమైనను విధ్యుక్తముగా నెల్లరు జరుపుట కానము. బాధువులు రాకపోవుట మొదలగు కారణములచేత సకాలమున నామకరణము చేయక కాలము గడువుట గలదు. అట్లుకాలమున జరిపిన సంస్కారము మంచి ఫలము నీయఁజాలదు.

అయిదవమాసమునఁగాని యాపిదప వత్సరాంతము లోపలఁగాని యన్నప్రాశన మనునది జరుపఁదగు. ఇదియును సమంత్రకముగ జరుపఁబడవలయును. ప్రప్రథమమున నన్నము, ఓషధుల రసము శిశువు భక్షించు నట్లు చేయుచు నీయోషధుల సారము శిశువునకు సదా మంగళకరమగుఁగాక యని దేవతలను మంత్రములతోఁ బ్రార్థించుచు, మధురాహారమును బెట్టవలయును. వత్సరాంతమునఁగాని, మూఁడవసంవత్సరమునఁగాని బ్రాహ్మణులకును, క్షత్రియుల కైదవసంవత్సరమునందును, వైశ్యులకు సప్తమసంవత్సరమందును, చూడాకరణముచేయవలయు. అనఁగా శిఖయుంచవలయు. దీనితోడఁ గర్ణవేధనముచేయుటయు వాడుకగలదు. ఈసంస్కారమువలన శిశుప్రదేహము సదాసంరక్షింపఁ బడుచున్నది. మఱియును తలిదండ్రులనుండి వచ్చిన పాపపుంజ మీసంస్కారములవలనఁ దొలఁగుచున్నది.

"ఏవ మేన శ్శమం యాతి బీజగర్భసముద్భవమ్"

యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి.

జాతకర్మము మొదలు కర్ణవేధాంతముగల కర్మములు శైశవమునందు జరుపఁదగినవి. ఆపైసంస్కార ముపనయనము. ఉపనయనసంస్కారముతో శిశువునకుఁ గౌమారావస్థ యారంభమగు. అపుడు క్రీడాసక్తివదలి విద్యాగ్రహణము చేయుటకు యత్నిం

చు. ఉపనయనమనఁగా యజ్ఞోపవీతధారణమును, గాయత్ర్యుపదేశము చేయుకర్మము. ఇదియే ద్విజత్వమునకుఁ గారణము. వేదవేత్తయగు నాచార్యునిచేత గాయత్రీమంత్రోపదేశమును బడయుటయే నిజమగు జన్మము. ఈజన్మము జరామరణములు లేని జన్మము. అనఁగాఁ దల్లిగర్భమునుండి గలిగినజన్మము జరామరణములకు లోఁబడునది. వేదవేత్తయగు నాచార్యునివలనగాయత్ర్యుపదేశమువలనఁ బొందఁబడిన యీజన్మము నిజమైనదియు, జరామరణముల కతీతమైనదియునగు.

"కామాన్మాతా పితా చైనం యదుత్పాదయతో మిథః
సంభూతిం తస్య తాం విద్యాద్యద్యోనావభిజాయతే
ఆచార్యస్త్వస్య యాం జాతిం విధివద్వేదపారగః
ఉత్పాదయతి సావిత్ర్యా సా సత్యా సాఽజరామరా"

మనుస్మృతి.

ఉపనయనమనఁగా నుత్తమోత్తమమగు గాయత్రిమంత్రోపదేశము ద్వారా వటువు ఆచార్యుని సమీపమునకుఁ దేఁబడుటయని యర్థము. ఉపనయనమున వటువునకు మంత్రముల నుచ్చరించుట కధికారముగలుగు. ఉపనయనమునకు ముందుఁ జేయఁబడు సంస్కారములయం దితరులు మంత్రోచ్చారణము చేసి బాలునిశరీరమును సంస్కరింతురు. ఉపనయనము మొదలు బాలుఁడు తానే మంత్రముల నుచ్చరించుటకును, వేదములస్వా

చ్ఛగాఁ బఠించుటకును అధికారము నొందుచున్నాఁడు. ఇది మొదలు బాలుఁడు ఆచార్యుని యధీనుఁడై విద్యాభ్యాసము చేయుచు, కాలము గడుపవలయు. ఈస్థితియందు బాలుఁడు బ్రహ్మచారియనఁబడు. అనఁగా వేదములను బఠించుటయందే ప్రవర్తించువాఁడని యర్థము. బ్రహ్మచారి కౌపీనమును, మౌంజి, కృష్ణాజినము, జన్నిదము, దండము వీనిని ధరించవలయు. ఇవి యొక్కొక్కటియు బ్రహ్మచారిధర్మములను బోధించునవియై యున్నవి. కౌపీనధారియగుటచేత నింద్రియ వ్యాపారములయందు మనస్సు పోనీయకయుండఁదగు ననియు, మౌంజిని తననడుముచుట్టు మూఁడుచుట్లు చుట్టుటచే వేదములయందలి సంహిత, బ్రాహ్మణము, ఉపనిషత్తులు వీనిఁ బఠించవలయుననియును; కృష్ణాజిన ధారణముచే విషయవాంఛలను వదలి వైరాగ్యము గలిగియుండవలయుననియు బోధించుచున్న యవి. యజ్ఞోపవీతము తంతుత్రయరూపము (మూఁడుపోఁగులు) గనుండి యొకటిగఁజుట్టఁబడియుండుటచేత బ్రహ్మాండమునందలి మూర్తిత్రయము, ఇచ్ఛాజ్ఞానక్రియలను శక్తిత్రయము, సచ్చిదానందలక్షణములు, సత్త్వరజస్తమస్సులను గుణత్రయము, మనోవాక్కాయికములగు కర్మత్రయములోనగు త్రితయముల నన్నింటిని సూచించుచున్నయది. దండము వాగ్దండ మనోదండ కర్మదండములను త్రిదండములను సూచించును. అనఁగా మనోవాక్చేష్టలను మూఁడింటిని నియమనము చేసికొనవలయునని బోధించును.

ఈరీతిని గురుగృహమునందు విద్యాభ్యాసము చేయుచు సకల విద్యాపారగుఁడై గురుసాన్నిధ్యమునందు సద్గోష్ఠిచే సంస్కరింపఁబడి పరిశుద్ధుఁడై గురువునాజ్ఞనుబడసి ఆపైని సమావర్తనమను సంస్కారమును బొంద నర్హుఁడగుచున్నాఁడు. అపుడు గురువునకు దక్షిణను కృతజ్ఞతాసూచకముగ నొసంగి తదనుజ్ఞవడసి స్నాతకుఁడగుచున్నాఁడు. ఆమీఁది సంస్కారము వివాహము.

వివాహమైనది మొదలు గృహస్థువై, వైదిక కర్మముల నొనర్చుట కధికారియై, ఆకర్మముల వలన ఋణత్రయమును బాపుకొనుచున్నాఁడు. వివాహ సంస్కారమును, గృహస్థువు చేయు సమస్తకర్మములును జీవుని బరిశుద్ధుని జేయుటకు సమర్థములై యున్నవి. వివాహము జీవునకుఁ గర్మాధికారమును గలిగించుచుఁ బరిశుద్ధునిగఁ జేయు వైదికసంస్కారముగాని భోగార్థమును వేడుకకొఱకును జేయఁబడునది కాదు. అది మొదలు భార్యాభర్తలు గృహాధిపతులై వియోగమునొందక గృహస్థధర్మమును జరుపుచు గురుశిష్యన్యాయమున నన్యోన్యానురాగము గలవారై అన్యోన్య సహకారులై పరిశుద్ధులై పరిపూర్ణులగుటకు విధింపఁబడినది వివాహము. మఱియు గృహమునందు జాయాపతులు సదయహృదయులై గృహము నాశ్రయించియుండు నెల్లభూతములకు సుఖప్రదాతలగుచు, ధర్మమును బరిపాలించుచు నుత్తములగు పుత్త్రపుత్త్రికలను గని వారలను సన్మార్గ

మున శిక్షించి పెద్దవారలఁ జేసి సంప్రదాయమును దప్పకయుం డునటుల ధర్మమును బ్రవర్తింపఁ జేయవలయును. భార్యాభర్త, లు ఇరువురును జ్ఞానము గలిగి ధర్మజ్ఞులై ధర్మము నించుకయే నతిక్రమించకయుండుటచే నట్టివారి గర్భమున నుత్తములగు జీవులు జనన మొందుదురు. అట్లుగాక స్త్రీపురుషులు కేవల కాముకులై, ఇంద్రియారాములై, ధర్మము నతిక్రమించి వర్తించుచుండినచో సత్సంతానము గలుగఁజాలదు. క్రమక్రమమున నావంశమున నజ్ఞులగు జీవులు జన్మించుటవలన నధర్మము వృద్ధి యగుటకుం గారణమగు. బ్రాహ్మణులు విద్యావిహీనులు జ్ఞానహీనులు నగుటయు, క్షత్రియులు తేజోహీనులును బలహీనులును సాహసవర్జితులునగుటయు, వైశ్యశూద్రులు తమతమ వ్యాపారములయందు నేర్పఱులు కాకపోవుటయు వివాహసంస్కారమువలని యుత్తమప్రయోజనము గమనించక పోవుటవలననే కలిగినవని దృఢముగఁ జెప్పనగు. ఎల్లవారును వివాహము ధర్మసాధనముగ నెఱింగి గృహస్థధర్మమును యథాశాస్త్రముగ జరిపినచోఁ దాము గృతార్థులగుటయకాక జ్ఞానవంతులును, తేజోవంతులును, ప్రాగల్భ్యము గలవారును, సూక్ష్మబుద్ధులును నగు జీవులకుఁ దగిన శరీరముల నుత్పత్తిచేయఁదగి తమదేశమునకును, లోకమునకును, విశేషముగ మేలుగలుగఁజేయఁదగినవారగుదురు.

ఆపైసంస్కారములలో ముఖ్యమైనది మరణానంతరక్రియ. ఆక్రియలు జీవుని శరీరమునుండి సుఖముగ వెడలించుటకును,

సుకరముగ ప్రేతత్వమును దొలఁగించి పితృలోకగతునిగఁ జేయుటకును గాలక్రమమునఁ బితృలోకమునుండి స్వర్గలోక ప్రాప్తిగఁ జేయుటకును సమర్థములయినవి. ఈవిషయము ప్రాగుక్తమే కాఁబట్టి యచ్చట సంక్షేపముగ వ్రాయఁబడియె.

ఇట్లు సనాతన ధర్మశాస్త్రమున గర్భోత్పత్తి మొదలాముగణము నానావిధసంస్కారములచే జీవుఁడు ప్రతిజన్మమునఁ బరిశుద్ధుఁడగునట్లు విధింపఁబడియున్నది. ఈసంస్కారములన్నియు నుపాధులను బరిశుద్ధముచేయుట ద్వారా జీవుని కృతార్థుని జేయఁదగియున్నవి.

యజ్ఞములు.

ప్రపంచమునందుఁగల చేతనరాశియంతయు నైదుగణములుగ భాగింపఁదగు. ఎట్లనిన. దేవతలనియు, ఋషులనియుఁ, బితృదేవతలనియు, మనుష్యులనియు, నితర భూతకోటియనియు నైదుగణములుగ నున్నయవి. జీవుఁడు పాంచభౌతికమగు ప్రపంచమునఁ బ్రవేశించి యనేక కోటిజన్మములనెత్తి మానవజన్మమునుబొంది సంసారచక్రమునందుఁ బరిభ్రమించు కాలమంతయు నీయైదుగణములకు నానావిధములైన ఋణములకులోనైయున్నవాఁడు. ప్రతిజన్మమునందును దనకుఁగలుగు స్థూలశరీరమునకుఁ గారణ భూతులగు తల్లిదండ్రులు మొదలగు పెద్దల

కును, మనుష్యజన్మము రాకపూర్వమును వచ్చినవెనుకను బహుకాలము తనస్థూల సూక్ష్మోపాధులను నిర్మించుచు వానినభివృద్ధిచేయుచునుండు సోమసదులు నగ్నిష్వాత్తులు బర్హిషదులు హవిర్భుక్తులులోనగు పితృదేవతలకును ఋణస్థుఁడై యున్నవాఁడు. మఱియుఁ బ్రపంచస్థితిని బహువిధములుగ వృద్ధిచేసి ప్రజాసౌఖ్యముకొఱకుఁ బాటుపడిన పూర్వులందఱును గృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులగుచున్నవారు. అనఁగా లోకమున వాసయోగ్యములుకాని యరణ్యక్షేత్రములను జక్కచేసి పట్టణగ్రామముల నిర్మించి వాసయోగ్యములుగఁ జేసినవారును, బాటసారుల యుపయోగముకొఱకు రాజమార్గములను నిర్మించి గమనసౌకర్యమును గల్గించినవారును, గ్రామములందును రాజమార్గముల చెంతను జనోపయోగముకొఱకు వాపీతటాకములను సత్రములను నేర్పఱచిన పుణ్యాత్ములును, పాంథుల యలజడిఁ దీర్చి విశ్రాంతిసుఖమునొసఁగ రాజమార్గముల ప్రక్కన ఛాయావృక్షపఙ్క్తులనునాటి యభివృద్ధిచేసిన సత్పురుషులును, ధూమశకట తంత్రీవార్తాయంత్రముల నిర్మించి యుపకారమునొనర్చిన మహనీయులును, పాఠశాలలు వైద్యశాలలు దేవాలయములు మొదలగు వానిని నిర్మించి ప్రజలకు శాశ్వతమగు మేలుచేసినవారును, నానావిధములగు శిల్పవిద్యలను గల్పించి యభివృద్ధినొందించి తమవెనుకటివారలకుఁ బరంపరగా విచిత్రకార్యరచనా చమత్కృతిని గలుగఁజేసిన మహోపకారులును, కృషివాణిజ్యముల యభివృద్ధికొఱకుఁ బాటుపడినవారును, వేయేల తమవెనుకటి

వారలకు సర్వవిధముల నైహికసుఖముల నొసంగుటకుఁ బాటుపడినవారుననగు నందఱకును బ్రతిమానవుఁడును ఋణస్థుఁడై యున్నవాఁడు. ఇది పితృఋణ మనఁబడుచున్నది.

లోకములను బరిపాలించుచుఁ గాలానుగుణముగ వృష్టి, తుషారము, గాలి, వేఁడిమినిచ్చి సస్యములను, ఓషధివనస్పతులను రక్షించి వృద్ధిచేయుచు, లోకులకుఁ గర్మానుసారముగ ఫలములనిచ్చుచు, నానావిధముల జనులకు మేలుచేయు నదృశ్యులగు దేవగణములకును మానవులు ఋణము తీర్పవలసిన వారగుచున్నవారు. ఇది దేవఋణము.

మఱియు నాదినుండి పామరుల నుద్ధరించుటకు స్మృతులు, ధర్మశాస్త్రములు, పురాణములులోనగు శాస్త్రగ్రంథముల నపారకరుణచే రచించిబోధించి సంప్రదాయమును పరంపరగ ప్రవర్తింపఁజేసిన మహర్షులును, కాలక్రమమున నాయుత్తమజ్ఞానము నశింపకయుండునట్లు గాపాడి లోకుల కుపదేశించుచుఁ గాలవశమున నంతరించిన ధర్మములను బునరుద్ధారణము చేయుచుఁ గాలానుసారముగను బ్రజల యోగ్యతానుసారముగను సనాతనధర్మముల సుబోధకములగునట్టుల నవీనమార్గముల వివరించి గ్రంథములరచించి లోకమునందలి ప్రజలకెల్లరకు జ్ఞానదాతలగు మహనీయులకును మనము ఋణస్థులమగుచున్నారము. ఇది ఋషిఋణము.

ఇవిమూఁడును ఋణత్రయమని శ్రుతులయందు నిరూపింపఁబడియున్నది. ఋణత్రయము బాపుకొనుటకే జీవుఁడు మానవశరీరమునఁ బ్రవేశించినదని శ్రుతి బోధించుచున్నయది.

ఇవికాక యేకాలమునందుఁగాని మానవుల కన్యోన్యసహాయములేక సుఖ మొంతమాత్రము సిద్ధింపదు. కావున నొక్కొక్కఁడును మానవకోటికి నప్పుదీర్పవలసినవాఁడే యగుచున్నాఁడు. ఇది మనుష్యఋణము.

ఇంతియగాదు. బహువిధములగు పశుపక్ష్యాదులు సహితము మానవులకు సుఖము నొనఁగూర్చుచున్నవి. గోవులు మొదలగు జంతువులు దధిక్షీరఘృతంబుల నొసంగుటచేతను, వృషభములులోనగునవి ప్రయాణములందును, కృషియందును సహాకారములుగ నుండుటచేతను, హేయములగు ననేకజంతువులు సహితము భూమియందలి మురికిని దొలఁగించుటచేతను, మత్స్యములు మొదలగునవి బహువిధముల జలములను బరిశుద్ధముచేయుటచేతను, పక్షులు వృక్షములయందలి ఫలములనుదిని బీజములను బహుప్రదేశముల వెదజల్లుటవలన వృక్షోత్పత్తిని జేయుటచేతను, మధురస్వనములచేతను నివియన్నియు మనుష్యుల ఋణగ్రస్తులనుగఁ జేయుచున్నవియే. ఇదిభూతఋణము.

ఇట్లు ప్రతిమానవునకును అయిదువిధములగు ఋణములు సంసారమునుండి తరించి సన్న్యాసియగువఱకును వెంటనంటియే

వచ్చును. ఈఋణ విముక్తికొఱకు నైదువిధములగు, యజ్ఞము లు విధింపఁబడియున్నయవి. ఇవియే పంచమహాయజ్ఞములని యెఱుంగఁబడుచున్నయవి. ఇవి నిత్యకృత్యములు. అనఁగాఁ బ్రతిదినమును జేయఁదగినవి. ౧ బ్రహ్మయజ్ఞములేక వేదయజ్ఞము. ౨ దేవయజ్ఞము. 3 పితృయజ్ఞము. ౪ మనుష్యయజ్ఞము. ౫ భూతయజ్ఞము.

"ఋషయః పితరోదేవా భూతా న్యతిథయ స్తథా,
ఆశాసతే కుటుంబిభ్య స్తేభ్యః కార్యం విజానతా.
స్వాధ్యాయే నార్చయేత్ర్షీ న్హోమై ర్దేవాన్యథావిధి,
పితౄంశ్రాద్ధేన నౄనన్నై ర్భూతాని బలికర్మణా."
మనుస్మృతి.

తా. మునులు, పితృదేవతలు, దేవతలు, భూతములు. అతిథులు గృహస్థులకొఱకు నాశీర్వచనములను జేయుచుందురు. అనఁగా మేలుకోరుచుందు రనుట. జ్ఞానియగువాఁడు వారిఋణమును దీర్చుకొనవలయు. ఎట్లనఁగా వేదపఠనముచేత ఋషులను, హోమమ్ములచే దేవతలను, శ్రాద్ధము లొనరించుటచేతఁ బితరులను, అన్నదానమున మనుష్యులను, బలిదానంబున భూతంబులను దృప్తిచేయవలయు నని తాత్పర్యము.

బ్రహ్మయజ్ఞము. "స్వాధ్యాయేనార్చయేతర్షీన్"; "అధ్యాపనం బ్రహ్మయజ్ఞః"; అను స్మృతివాక్యములవలన బ్రహ్మయజ్ఞ

మనఁగా వేదశాస్త్రములను విధ్యుక్తముగాఁ బఠించుటయు, నితరుల కుపదేశించుటయు నని స్పష్టమగుచున్నయది. సనాతనములగు వేదములవలని మహోపకారమును వివరింపవలసినది లేదుకదా!

మహనీయు లగు ఋషులును పామరజనోద్ధారణార్థము స్మృతులను ధర్మశాస్త్రములను బరతత్త్వబోధకము లగుసూత్రములను భాష్యములను నేర్పఱచి జనులకు మహోపకారము ను జేసియున్నారు. వారికి మనము ప్రత్యుపకృతిగాఁ జేయునది యొక్కటియును లేదు. కల్పాంతముదాఁక జనుల యోగక్షేమములఁ గోరుటయేకాని వారికి స్వార్థ మొక్కటియును లేదు. వారు ప్రతిపాదించిన జ్ఞానము నశింపకుండునట్లు తామభ్యసించుటయు, నభ్యసించిన దానిని ఇతరులకు బోధించుటవినా వారి ఋణమును దీర్చుమార్గము వేఱుగ లేదు. కావున గురువుశిష్యుల కనుజ్ఞయిచ్చి పనుపునప్పుడు సంప్రదాయప్రవచనమున నప్రమత్తుఁడై యుండునట్లు లాజ్ఞాపించి పంపుట యాదినుండి సంప్రదాయముగ నేర్పడియున్నది.

ఎల్లవారును దాము వేదములను, వేదరహస్యములను బోధించు వేదాంత గ్రంథములను బఠించుటయు, వానియందు బోధింపఁబడియుండు విషయముల నభ్యసించుటయు, నాధర్మముల నితరులకు బోధించి ధర్మముల ననుష్ఠించునట్లు

చేయుటయు, వీనిరూపముగ సనాతనములగు ధర్మములఁ గాపాడుటయు నీమొదలగు నవియే జ్ఞాన దాతలగు మహర్షుల ఋణమును దీర్చుకొనుమార్గములు. దినదినము మధ్యాహ్న కాలమున నాలుగైదు వేదమంత్రములఁ బఠించి యుదకముల విడిచినమాత్రమున బ్రహ్మయజ్ఞము పూర్తియాయె నచుకొనఁ గూడదు. మఱియు బ్రహ్మయజ్ఞమున అధ్యయనము, అధ్యాపనము అని నపుడు కేవలము సంహితలుమాత్రము పఠించుటచాలదు. వేదరహస్యము లగు వేదాంతార్థ ప్రతిపాదకము లగునుపనిషత్తులును, భాష్యములును, సూత్రములును మొదలగు గ్రంథములంగూడ గ్రహింపవలయు నని ప్రాజ్ఞు లగువారి యభిప్రాయము. ఈరీతిని జ్ఞానమునుబోధించు గ్రంథములఁ జదువుట వలనను, జదివినవిషయముల నభ్యసించుటవలనను, ఇతరులకు బోధించుటవలనను, జనుల జ్ఞానవృద్ధికొఱకును బాటుపడిన మహర్షులఋణమును దీర్చికొనఁజాలును గాని వేఱువిధములం గాదు. ఇదియు బ్రహ్మయజ్ఞము. దీనికంగముగఁ జేయఁబడునవి. దేవర్షి పితృతర్పణములు.

పితృయజ్ఞము. "పితృయజ్ఞస్తు తర్పణమ్" "పితౄన్ శ్రాద్ధేనచార్చయేత్"; "ప్రజయాపితౄన్" అను వాక్యములచే పితౄణముతీర్చికొను మార్గములు విధింపఁబడియున్నయవి. పితృదేవతలు ఆదినుండి ప్రజావృద్ధికొఱకును, ప్రజాక్షేమముకొఱకును, పాటుపడి ధర్మములనడిపి లోకము నభివృద్ధిచేసినవా

రలు. ప్రతిమానవుఁడును మానవకోటిసౌఖ్యముకొఱకు పాటు పడుచు, ధర్మకార్యములఁ జేయుచు, తాను ప్రారంభించిన ధర్మకార్యముల నెఱవేర్చుటకును, కొనసాగించుటకును, అభివృద్ధి చేయుటకును దగిన సత్ప్రజనుత్పత్తిచేయుచుఁ బితరులఋణములఁదీర్చుకొనవలయును. దీనికై వివాహము చేసికొనుటయు, భార్యాభర్తలు యథావిధిగృహస్థధర్మమునడుపుచు, భక్తిజ్ఞానముల నభ్యసించుచు, ధర్మస్వరూపులగుచు, ఉత్తములగుజీవులఁ దమగర్భమున జన్మించుటకుఁ దగినమార్గమున నడచుచు వర్తించవలెను. తమపూర్వు లారంభించిన సత్కార్యమును శ్రద్ధతోడ కొనసాగించి వారల మనోభీష్టములఁదీర్చుచు, వారల మరణానంతరమునందును వారలఁదృప్తులం జేయుచు రావలెను. అట్లు వారలకు మరణానంతరక్రియలుసలిపి ఊర్ధ్వలోకయాత్రకుఁదగిన యుత్తరక్రియలుచేసి సుఖముగఁ బితృలోకప్రాప్తియు, తదనంతరము క్రమమున స్వర్గలోకప్రాప్తియుఁ గలుగునటుల శ్రాద్ధక్రియలు జరుపవలెను. నిత్యమును బితరులనుద్దేశించి వారలకుఁబరలోకసుఖప్రాప్తి సాధనముగఁ దర్పణములను, నైమిత్తికములగు మాసికాబ్దికములగు శ్రాద్ధములఁ జేయు సత్ప్రజను గనుచు రావలయు. ఈరీతిఁగాని పితౄణము తీరదు.

దేవఋణము, "హోమైర్దేవాన్యథావిధి" హోమముల వలన దేవతలనర్చింపవలయును. గృహస్థధర్మము ప్రారంభించి నది మొదలు జీవుఁడు వైదికకర్మముల నొనర్చుట కర్హుఁడగు.

వివాహకాలమున స్వీకరించిన యగ్నులను గృహమునఁ బ్రవేశపెట్టుచు గృహమేధియగుచున్నాఁడు. నిత్యమును సర్వదేవతలకుం బ్రతినిధియగు నగ్నిదేవునియందు హోమముసలిపి దేవతలం దృప్తులుగఁ జేయు. అగ్నియందు వ్రేల్పఁబడిన హోమద్రవ్యము తప్తమై సూక్ష్మరూపముగమాఱి యదృశ్యులగు దేవకోట్ల కాహారమగుచున్నయది. కావుననే యగ్నికి దేవముఖుఁడనియును, దేవతలకు బర్హిర్ముఖులనియును నామములుగలవు. హోమము చేయఁబడిన ద్రవ్యముచేత దేవతలు దృప్తులయి సకాలమున వర్షము మంచు మొదలగువానినిచ్చి సస్యములు మొదలగువానిని వృద్ధిచేయుదురు. దేవతల యనుగ్రహముచేఁగాని సకాలమున వలయునంతవర్షములు మొదలగునవి గలుగవు. వారి యనుగ్రహము లేనిచోఁ గొన్నికాలముల నతివృష్టియు, మఱికొన్నికాలముల ననావృష్టియు, కొన్నివేళల నతిక్రూరములగు తాపములు, కొన్నివేళల వలయునంత సూర్యరశ్మి లేకపోవుటయు, నొక కొన్నిసమయముల ఝంఝామారుతము వీచుటయు, మఱొకకాలమున గాలిలేకపోవుటయు నీమొదలగునట్టి యీతిబాధలు కలుగుచుండును. ఇక్కాలమున దేవతాప్రీతికరములగు హోమములు యజ్ఞములు విధ్యుక్తప్రకారమునఁ జేయుటయరుదగుటంబట్టియే లోకమున నానావిధములగు క్షోభలు గానవచ్చుచున్నవి. దేవతలం దృప్తులంజేయు కార్యములచేఁ బ్రజాక్షేమమును, బ్రజాభివృద్ధియును గలుగునని భగవంతుఁడు గీతాశాస్త్రమునందు బోధించియున్నాఁడు.

"సహయజ్ఞాః ప్రజాః సృష్ట్వా పురోవాచ ప్రజాపతిః,
అనేన ప్రసవిష్యధ్వ మేషవో స్త్విష్టకామధుక్.
దేవాన్ భావయతానేన తేదేవాభావయంతు వః,
పరస్పరం భావయంతః శ్రేయః పరమవాప్స్యథ.
ఇష్టాన్ భోగాన్హివో దేవా దాస్యంతే యజ్ఞభావితాః,
తైర్దత్తా నప్రదాయైభ్యో యోభుఙ్క్తే స్తేన ఏవసః."

"ప్రజలను సృజించుకాలమున వారితోడ యజ్ఞములను గూడ సృజించి యీయజ్ఞములవలన మీరు వృద్ధి నొందుదురు గాక యని బ్రహ్మదేవుఁడాదియందే పలికెను. దేవతలు యజ్ఞములచేఁ దృప్తులయి మిమ్ముఁ దృప్తిఁజేయుదురు. పరస్పరము తృప్తులయి పరమశ్రేయమును బొందుదురుగాక ! దేవతలు యజ్ఞములచేఁ దృప్తులై యిష్టభోగముల నిచ్చెదరు. వారలవలనఁ బొందిన భోగములలో నొకభాగము నాదేవతలకు నర్పింపక సర్వమును భుజించువాఁడు దొంగతో సమానుఁడు." అని తాత్పర్యము.

కావున దేవతానుకూల్యము లేక లోకమున సస్యములు మొదలగునవి యభివృద్ధి నొందఁజాలవు. దేవతలు సకలభోగముల నిచ్చువారలు గావున నిత్యనైమిత్తికములగు యజ్ఞములను జేయుటచే దేవతల ఋణమును దీర్పవలయును.

గృహస్థుపు దినదినమునఁ జేయునౌపాసనము, వైశ్వదేవము లోనగు హోమములు నిత్యకర్మములుగ విధింపఁబడినవి.

ఇవి కామ్యకర్మములు కావు. ఇవిగాక మఱికొన్ని యజ్ఞములు, జ్యోతిష్టోమము లోనగునవి శ్రౌతయజ్ఞములని యెఱుంగఁబడు చున్నవి. వానిని గుఱించి ముందు విస్తరింపఁబడును.

ఇవియును గాక శ్రీభగవద్గీతా శాస్త్రమున నాల్గవయధ్యాయమున శ్రీకృష్ణుఁడు పెక్కుయజ్ఞములను సూచించి యున్నాఁడు. అందుఁ బ్రాణాయామము, ప్రత్యాహారము, ధారణ, నియతాహారము, స్వాధ్యాయము, జ్ఞానయజ్ఞము, ద్రవ్యయజ్ఞము, తపస్సు మొదలగునవి యన్నియుఁ జేర్పఁబడి యున్నవి.

"ఏవం బహువిధాయజ్ఞా వితతా బ్రహ్మణోముఖే,
సర్వేప్యేతేయజ్ఞవిదో యజ్ఞ క్షపితకిల్బిషాః.
యజ్ఞ శిష్టాశిన స్సంతో ముచ్యంతే సర్వ కిల్బిషైః."

ఇవియన్నియు శ్రుతిచోదితములైన యజ్ఞములే యని యును, ఈయజ్ఞములం జేయుటచేత సమస్త పాపములనుండి విడువఁబడుదురనియు నొక్కి చెప్పియున్నారు. వీని యన్నింటిలో జ్ఞానయజ్ఞము శ్రేష్ఠమనియును బోధించియున్నారు. తక్కిన యజ్ఞములన్నియు నల్పఫలముల నిచ్చునవియేగాని శాశ్వతమగు పరమపురుషార్థము నిచ్చునవి గావు. ఇవ్విషయము ముండకోపనిషత్తునందు స్పష్టముగ నిరూపింపఁ బడియున్నది. అందనేక క్రతువులను సూచించి వానిఫలములను జూపి, యాపిదప వాఫలములన్నియు నల్పములేయని వివరింపఁబడి యున్నది.

"ప్లవాహ్యేతే అదృఢా యజ్ఞరూపా
అష్టాదశోక్తావరం యేషుకర్మ"

ఈయజ్ఞములవలనఁ గలుగు ఫలములు దృఢములుగాని తెప్పకొయ్యలంతో సమానములు. అల్పఫలముల నిచ్చునవి.

జ్ఞానయజ్ఞమన్ననో సంసారసముద్రమును దరించుటకు దృఢమైన నావంతో సమానము. ఇట్లు మూఁడు విధములగు యజ్ఞములను జేయుటవలన దేవర్షి పితృఋణములు దీరును.

మనుష్యయజ్ఞము.

ప్రతిమానవుఁడును మానవకోటికి ఋణస్థుఁడై యున్నవాఁడని ముందే సూచించితిమి. మానవులందఱును అన్యోన్య సహాయములేక లోకమున జీవించుటయే యసాధ్యమైయుండ సుఖముగనుండుట యసాధ్యమని చెప్పవలయునా? ఇంతియ కాదు. మానవులు సమస్తభూతములును జగదేకపితయగు నీశ్వరునుండియే వెలువడినవియు నాయీశ్వరుని విరాడ్రూపము నందలి యవయవము లన్యోన్యసహకారులై వర్తించునట్టుల మానవు లెల్లరును ఇతరుల సుఖముకొఱకుఁ బాటుపడి పరస్పర ఋణములఁ దీర్చుకొనవలయుననియు యోగదృష్టిగలమహర్షులు విధించియున్నారు. "నృయజ్ఞోఽతిథిపూజనమ్" "నృణాననై

రర్చయేత్ " అను వాక్యములు మానవకోటికిం గల ఋణముం దీర్చుకొనమార్గముల విధించుచున్నయవి. మనుష్యయజ్ఞ మన నతిథిపూజనము. అతిథియన భోజనసమయమున నన్నార్థియై వచ్చిన మనుష్యుఁడు.

" ఇష్టోవాయది వా ద్వేష్యో మూర్ఖః పండితఏనవా,
సంప్రాప్తోవైశ్వదేవాంతే సోఽతిథి స్స్వర్గసంక్రమః. "

తా. మిత్రుఁడుగాని శత్రువుగాని మూర్ఖుఁడుగాని విద్వాంసుఁడుగాని వైశ్వదేవము కడపట వచ్చినవాఁడు స్వర్గసుఖము నీజాలును. అ:. అన్నార్థులయి వచ్చు బీదలనందఱిని సోదరులుగ భావించి వారి కన్నదానము చేయఁదగు. దూరదేశమునుండి మార్గము నడిచి శ్రమచెంది భోజనసమయమునకు వచ్చి చేరు మనుష్యుఁడు ముఖ్యముగఁ బూజ్యుఁడు. అట్టివాఁడే యతిథియని యెఱుంగఁదగు. ముందు వచ్చినవాఁడు గాదు.

" దూరాధ్వోపగతం శ్రాంతం వైశ్వదేవ ఉపస్థితమ్,
అతిథిం తం విజానీయా న్నాతిథిః పూర్వమాగతః. "

అట్టి పురుషుఁడుగాని, స్త్రీగాని ప్రత్యక్షపరమేశ్వరస్వరూపముగ భావింపఁదగును. అట్టిమనుష్యుని కులగోత్రములు సహితము విచారింపనక్కరలేదు.

"నపృచ్ఛేద్గోత్రచరణే నస్వాధ్యాయంశ్రుతం తథా,
హృదయే కల్పయేదేవం సర్వదేవమయోహి సః,
అన్నస్యక్షుధితం పాత్రమ్"

అను పురాణోక్తి యెల్లరకుఁ దెలిసినదియే. తెలియఁదగి నదియే. అట్లు ఇలుసేరిన యతిథిని ముందు పూజించి, ఉదక మొలిచ్చి, యాసనమునఁ గూర్చుండఁబెట్టి, ఆదరముతోడ మృదు మధురోక్తులఁ గుశలమడిగి, అన్నోదకములనిచ్చి తృప్తునిం జేసి పనుపఁదగు. ఇట్లొక్కరిని బూజించిన మానవకోటిని బూ జించి తృప్తిఁజెందించినట్లయగు. అన్నోదకము లీయవలయు నన్నఁ వచ్చినవానికావశ్యకములగు నవియన్నియు నీయఁదగిన వని గ్రాహ్యము. అనఁగా నన్నోదకములుమాత్ర మిచ్చినం జాలుననుకొనరాదు. వస్త్రహీనుఁడై యుండిన యథాశక్తిగ వస్త్రదానముచేయఁదగు. ఒకవేళ రోగార్తుఁడై యుండినచో నౌ షధమునిచ్చి యుపచరించి పంపఁదగును. కేవల మావశ్యకముల నఁదగు వాంఛలన్నియుఁదీర్చిపంపఁ దగునని యర్థము.

ఇట్లతిథి సత్కారము పంచమహాయజ్ఞములలో నొక్కటి గఁ జెప్పఁబడి యుండుటయేగాక అన్నిటిలో శ్రేష్ఠమనిగూడ నెన్నఁబడుచున్నది.

"స్వాధ్యాయేనాగ్నిహోత్రేణ యజ్ఞేన తపసా తథా
నచాప్నోతి గృహీలోకాన్ యథా త్వతిథిపూజనాత్."

ఇందు వర్ణభేదములుగాని, ఆశ్రమభేదములు గాని చూచు నవసరము లేకపోవుటయేగాక నిజముగ ఆఁకలిగొని దూరాధ్వగుఁడై వచ్చినవాఁడు అంత్యజుఁడైనను, పంచమహాపాతకులలో నొకఁడైననుకూడ నాదరింపఁదగినవాఁడని స్మృతులయందు దృఢముగఁ జెప్పఁబడియున్నది.

"పాపోవాయది చండాలో విప్రఘ్నః పితృఘాతుకః,
వైశ్వదేవేతు సంప్రాప్తే సోఽతిథిస్స్వర్గ సంక్రమః."

ఇవ్విధముగు నతిథిపూజనము సోమయాగము మొదలగు వానితో సమానమనియు, నిక్కాలమునఁ దఱచుగ యోగ్యత చాలని ఋత్విక్కులు మొదలగు వారిని గొని విధిహీనముగను, మంత్రహీనముగను జాలినంత యన్నదానము లేకయు విధ్యుక్తదక్షిణలనీయకయుఁ జేయఁబడు యజ్ఞములకంటెను, పంచమహాయజ్ఞములు-వానిలో ముఖ్యముగ నతిథిపూజయే శ్రేష్ఠమనియును స్మృతులయందు స్పష్టముగఁ బ్రకటింపఁబడియున్నది.

"యత్ఫలంసోమయాగేన ప్రాప్నోతి ధనవాన్ ద్విజః,
సమ్యక్పంచమహాయజ్ఞైర్దరిద్రస్తదవాప్నుయాత్."

ఈసందర్భమున నొక్కవిషయము ముఖ్యముగ యోచింపఁదగియున్నది. దూరమునుండి వచ్చి యన్నార్థియగువాఁడు

పూజ్యుఁడగు నతిథియని స్మృతులయందు నిరూపింపఁబడియున్నది. ముందుగ నాహ్వానము చేయఁబడిన సత్పురుషుఁడు సయితము పూజ్యుఁడగు. అట్లుగాక

"నైకగ్రామీణ మతిథిం సంగృహ్ణీతకదాచన,
అనిత్యమాగతోయస్మాత్తస్మాదతిథిరుచ్యతే."

ముందు పిలువఁబడకయు దూరమునుండి పూర్వవశమున రాకయు, గ్రామమునందేయుండియు, దార్ఢ్యము గలిగియుండియు నుదరపోషణమునకైనను బనిచేయనొల్లక వృథాకాలయాపనము చేయుచు, గర్వ్యములగువృత్తులం గాలముఁగడపుచు సోమరులై భోజనసమయమునకుఁ జక్కఁగవచ్చి యతిథిపూజనమపేక్షింప నట్టివారు పూజ్యులని వారినిఁ బూజించినచో, జను లనేకులు స్వధర్మచ్యుతినొంది భూభారహేతువులగుదురు. మఱియు యుక్తాయుక్తవిచారణము లేక దానములుసేయుటచేత నీదేశమునఁ బలువురు గృహస్థులుగనుండియుఁ దమకుటుంబపోషణమునకైనను బాటుపడరు. కాలక్రమమున నిట్లు పెక్కండ్రు బ్రాహ్మణు లధ్యయనాధ్యాపనాదికర్మములనువిడిచి శమదమాది సుగుణసంపత్తియుఁ బరోపకారబుద్ధియు లేక గృహస్థవృత్తినిమాని భిక్షాటనమునఁబుదురు. దానంజేసియే యిప్పుడును బ్రాహ్మణవృత్తియన భిక్షాటనమని యనేకులచే నెన్నఁబడుచున్నది.

బ్రాహ్మణులు శాస్త్రీయమగు తమవృత్తులను వదలి యాచించుచుండుటయు, మఱికొందఱు క్షత్రియులమనిపించుకొనుచు వందిమాగధులవలె నితరుల స్తుతిచేయుటయే తప్ప వేఱువృత్తి లేక కుటుంబపోషణముకొఱ కితరుల నాశ్రయించి యుండుటయు, వైశ్యశూద్ర ప్రముఖులగువా రనేకులు బిచ్చమెత్తుటయే వృత్తిగ నెన్నుటయు నీమొదలగు నధర్మ వ్యాపారములు కారణములుగా నీదేశము దురవస్థకువచ్చెను. ఈవిషయమును దేశాభిమానులందఱును జక్కఁగఁ బరిశీలించి యన్నాది సమస్తదానములయందు యుక్తాయుక్త వివేచనము చేయుఁదగు. అట్టివివేచనము లేనిదానమున సోమరితనము వర్ధిల్లును. కావున వారలయందుండు తమోగుణమునుబోఁగొట్టి యుద్యోగవంతులుగఁ జేయుట వారికి నుత్తమమగు లాభముచేయుటయేగాని వేఱుగాదు. అట్టివారికి యుక్తమగు సాయముచేయుచు,నుదరపోషణసామర్థ్యముగూడ లేని యంగహీనులు రోగపీడితులు,అనాథలులోనగు వారికి వలయు సహాయముచేయుచు, దయార్ద్రహృదయులై, దేశాభిమానులై, పరోపకారతత్పరులై, మనుష్య యజ్ఞమును జక్కఁగ జరుపవలయును.

భూతయజ్ఞము.

"భూతాని బలికర్మణా" "బలిర్భూతే" అనువాక్యములు భూతముల ఋణము తీర్చుకొను మార్గములఁ జూపుచున్నయవి.

పశుపక్ష్యాదులుసహితము మానవకోటికుపయుక్తములుగను
న్నవనియును, సర్వభూతములు నాత్మస్వరూపములేయనియు, నాత్మేతరపదార్థమొక్కటియుఁ గానరాదనియును బెక్కుమాఱులు నిరూపింపఁబడియెఁ గదా! అట్టిసర్వభూతములతో నైక్యభావమును దృఢముగ మానవులకుఁ గల్గించి భూతతృప్తిచేయుటకొఱకు బలిప్రదానమును సర్వజ్ఞులగు మహర్షులు విధించియున్నవారు. పక్వమయిన యన్నమును ఇంటిచుట్టును నలుదిక్కుల నుంచవలయును. దీనివలన నింటిచుట్టును దిరుగు చండాలహీనజాతిజనులకును, శునక, వాయస, క్రిమి, కీటాది సమస్తభూతములకు నుపయుక్తమగును.

"శునాంచపతితానాంచ శ్వపచాం పాపరోగిణామ్,
వాయసానాం క్రిమీణాంచ శనకైర్నిర్వపేద్భువి.'

మనుస్మృతి.

కుక్కలు, చండాలురు, శ్వపచులు (కుక్కమాంసమును భక్షించు పరమహీనజాతులు) పూర్వపాపములవలనఁ బెద్దరోగముతో బాధపడుజనులు, వాయసములు, పురుగులు మొదలగు వానికొఱకు అన్నమును భూమిపై మెల్లఁగనుంచవలయును. అనఁగా శ్రద్ధతోడను, భక్తితోడను, పరిశుద్ధస్థలమున నుంచవలయును గాని భూమిపై విసరివేసి యన్నము మంటిలోఁ గలిసి చెడిపోవునట్లు వేయఁగూడదు. ఇక్కార్యము నయితము

భక్తి శ్రద్ధలతోడ భగవంతునకు నివేదనము చేయురీతిని జేయ వలయునని విధించుచు శాస్త్రములు సర్వభూతములందును ఈశ్వరసాన్నిధ్యమును బోధించుచున్నయవి.

మనుష్యయజ్ఞమగు నతిథి పూజనము దీనియనంతరము చేయఁదగినది.

ఇట్లు మనుష్యులు తమఋణములం దీర్చుకొనుటకు నైదు మహాయజ్ఞములు విధింపఁబడి యున్నయవి. ఇవియన్ని యు నిత్యకర్మములు. అనఁగాఁ బ్రతిదినమును గృహస్థువగు పురుషుఁడు చేయవలసిన కర్మములు. ఇందెద్ది లోపించి నను పాపహేతువని దృష్టముగఁ జెప్పఁబడి యున్నది. ఈయజ్ఞ ములను జరిపిన పిదప మిగిలిన యన్నము యజ్ఞశిష్టామృతమ నియు మేధ్యమనియు నెఱుఁగఁబడు. అన్నమిట్లు పరిశుద్ధము గానిచో నమేధ్యమని యెఱుఁగఁబడును. ఈయాహారము తామ సాహారమనంబడు.

"ఉచ్ఛిష్టమపిచామేధ్యం భోజనం తామసప్రియమ్"

గీత 17 అ. 10 శ్లో.

అదృశ్యులై సంసారచక్రమును ద్రిప్పుచు నెల్లవిధముల నీశ్వరాజ్ఞా ప్రవర్తకులగు దేవకోటులకును, మానవకోటికిని,

తిర్యగ్జంతువులగు పశుపక్ష్యాదులకును మఱియుఁ గ్రిమికీటకాదులగు సమస్తభూతములకుంగల నైక్యభావము నివ్విధముగఁ దత్త్వదర్శులగు మహాత్ములు వెల్లడిగ బోధించియున్నారు. ఈపరస్పరసంబంధమును దెలిసికొని సమానజనములం దన్యోన్యభావమును, ఉత్తములగు దేవతాదులయందు భక్తియు, హీనులయందు దయయుఁ గలిగి ఋణములం దీర్చి యెల్లవారును గృతార్థులుగాఁదగు.

సకలజనులును వర్ణాశ్రమవిభాగమునకు లోఁబడినవారయినను, కానివారైనను నిధర్మముల మనసునకుం దెచ్చుకొనఁదగు. ఈ కర్మములు హిందూదేశమున ద్విజులగువారికి మాత్రమే విధింపఁబడియుండ నెల్లవారెట్టులీకర్మముల నెఱవేర్చువారను సందియ మక్కఱలేదు. ద్విజులగు వారలు బహుకాలపరంపరానుష్ఠితములగు నాహారవిహార నియమములకు లోఁబడి కొంతవఱకుఁ బరిశుద్ధములగు నుపాధులం గలిగియుండువారగుటంబట్టి స్వతంత్రముగ మంత్రములం బఠించుటకును, వినుటకును దగియున్నవారని విధింపఁబడియున్నను ద్విజులుగానివారుకూడ వేదమంత్రములు లేక "నమ" యనుమంత్రముననికార్యములన్నియుఁ జేయుట యావశ్యకమని విధింపఁబడియే యున్నయది.

"శూద్రస్య సన్నతిశ్శౌచం సేవాస్వామిన్యమాయయా,
అమంత్రయజ్ఞోహ్యస్తేయం సత్యం గోవిప్రరక్షణమ్."

భాగవతము.

" నమస్కారేణ మంత్రేణ పంచయజ్ఞాన్ సహాపయేత్ "

విష్ణుపురాణము.

భూతముల కొండొంటికిం గల ఋణముల నంగీకరించి ఋణములం దీర్చుకొనుటయు, సర్వభూతములయందు భ్రాతృభావము గలిగి వానికి హితముం గోరుటయు, యథాశక్తి భూతహితము చేయుటయు, ఎవ్వరితోఁగాని ద్వేషింపకుండుటయు ముఖ్యాంశములు. ఇవి లేనిచోట సమంత్రకముగఁ జేయుకర్మములు సహితము అల్పప్రయోజకములు. జన్మమాత్రమున ద్విజులుగనుండియు, ఆహారాది నియమముల ననుష్ఠింపనివారలు మంత్రములతోడ నొనర్చుట కనర్హులేయని యెన్నఁదగు. నియమములఁ బూర్ణముగ ననుష్ఠింపక పూర్వపు సద్బ్రాహ్మణులవలెఁ గొన్ని మంత్రములఁ బఠించుటచేతను, గొన్నికర్మములు చేయుటచేతను అనేకులిక్కాలపు బ్రాహ్మణులు రోగపీడితులును దేజోహీనులును నగుటకుఁ గారణమై యున్నది.

మహర్షులు సూక్ష్మలోకములను జూచినవారు గనుక ఆలోకములందును సూక్ష్మశరీరములయందును మంత్రపఠనమువలనఁ గలుగు ఫలముల నెఱింగినవారగుటంబట్టియు నపారకరుణచే మంత్రముల నుపయోగింప నర్హులెవరో యనర్హులెవరో యని విధించిరికాని హేతుకారణముల నట్లు విధించిరని యెంచి వారియందుదోషము నారోపింపరాదు. మహాత్ములు "మంత్రద్రష్టారః"

అనఁగా మంత్రములను జూచువారని పిలువఁబడుటకుఁ గారణ మిదియ. మంత్రోచ్చారణముచేఁ గలుగు ఫలములును, అనర్హు లుచ్చరించుటచేఁ గలుగు కీడును బూర్వము విస్తరింపఁబడిన దియే. దయాసముద్రు లగునట్టి మహాత్ములయందు దోషారోప ణము చేయక యీజన్మమున మనస్సును, ఇంద్రియములను, కాయమును నియమించికొని రాఁగల జన్మములయందుఁ బరిశుద్ధములగు నుపాధులను బొంద యత్నింపవలయు.

బ్రహ్మాండమున జన్మించినమాత్రమునఁ బై నిరూపింపఁబడిన రీతిని బ్రతిమానవుఁడును సకలభూతములకు ఋణస్థుఁడై యుం డఁగా వాఁడుదరపోషణముకొఱకు జేయు కర్మములయందు ఇతరభూతములకుఁ గొన్నింటికైనను హానిచేయక తీరదు. గృహ సమ్మార్జనమునందును, గృహోపకరణములు కడుగుట యందును, శాకములు మొదలగు వానిని కత్తిపీఁటతో ఖండిం చుటయందును, ప్రొయ్యియందిందనములు మంటచేయుటయం దును, వడ్లు మొదలగుధాన్యముల దంచుటయందును మఱియు ననేకకార్యములయందు ననేకభూతములకుహింసచేయ కతీరదు. ఇట్టి పాపము సర్వజనులనంటియే యుండును. ఇవి ముఖ్యముగఁ బంచసూనము లని హిందూధర్మశాస్త్రములయందుఁ బిలువఁ బడుచున్నవి.

"ఖండినీపేషిణీ చుల్లీ మార్జనీ చైవ కుంభినీ,
పంచసూనా గృహస్థస్య నతైస్స్వర్గో వినేయతే."

ఈపంచసూనముల పరిహారము కొఱకు వైశ్వదేవమను పేరంబరఁగు హోమము గృహస్థులకు విధింపఁబడియున్నది. ఈహోమమువలన సర్వభూతములఁ బోషించి యభివృద్ధిచేయు దేవతలు తృప్తులగుదురు. వారు తృప్తులగుటచేత వారిచేఁ బోషింపఁబడు భూతములకభివృద్ధిగలుగును. ఇట్లు అల్పహింసలును బరిహరింపఁబడు.

ఇదియును గృహస్థునకు విధింపఁబడిన నిత్యకర్మములలో నొకటి.

గృహస్థునిత్యకృత్యములు.

దినదినమున గృహస్థు వాచరింపఁదగు దినచర్య యెట్టిదో చూతము.

బ్రాహ్మీముహూర్తమున మేల్కాంచి ప్రాతఃకాల క్రియలం దీర్చుకొని స్నానంబొనరించి సూర్యోదయమునకు ముందే సంధ్యావందన మొనరించి భగవంతుని ధ్యానముచేయవలెను. వెనుక ప్రాతఃకాలమునఁ జేయఁదగు నగ్నిహోత్రమును సలిపి దేవతలను గురువులను బూజించి కొంతకాలము వేదములను వేదాంగములను బఠించవలెను. పిదప కుటుంబపోషణమునకు వలయు ద్రవ్యమునార్జించుటకుఁబోవలయును. తలిదండ్రులు,

ఉపాధ్యాయులు, ఆచార్యులు మొదలగువారికిని, దారసుతులకును, గృహమునకేతెంచుబంధుమిత్రులకును, అతిథ్యభ్యాగతులకును, నిరాధారులు రోగపీడితులునయి స్వోదరపోషణసామర్థ్యము లేని బీదలకును మఱియు గృహము నాశ్రయించుకొని తిరుగుచుండు జంతువులకును శరీరసంరక్షణమునకు వలయునంత మాత్రము సంపాదించి గృహమునకు మరలివచ్చి మాధ్యాహ్నికక్రియలందీర్చవలయును. మధ్యందిన సంధ్యావందనమును వైశ్వదేవమును జేసి దేవర్షి పితృగణములను దృప్తిబుఱచునట్లు చేసి యాసమయమునకు వచ్చిన యభ్యాగతులం బూజించి యన్నమిడి తృప్తులంజేసి భూతబలియు నొసంగి పిదప దాను భుజింపవలయు. వెనుక కొంతతడవు పురాణేతిహాసములను ధర్మశాస్త్రములను బఠించి స్వతంత్రముగఁ జనువుకొనఁజాలని వారలకు వానియర్థములను బోధించి యనంతరము దేవతాగృహములనుగాని సత్పురుషుల గోష్ఠినిగాని సందర్శించి మిత్రుల తోడఁ గొంతతడవు ప్రొద్దుపుచ్చుకొని సాయంసంధ్యాకాలము నతిక్రమింపక యిల్లుసేరి సాయంసంధ్యావందనాగ్నిహోత్రముల నొనరించి భుజించి విశ్రమింపఁదగు.

"భుక్త్వాతు సుఖమాస్థాయ తదన్నం పరిణామయన్,
ఇతిహాసపురాణాని ధర్మశాస్త్రాణి చాభ్యసేత్.
వృథావివాద వాక్యాని పరివాదంచ వర్జయేత్,

నాఽసచ్ఛాస్త్ర వినోదేన సన్మార్గార్థవిరోధినా
... ...
అహశ్శేషం సమానేత శిష్టైశ్శిష్టైశ్చ బాంధుభిః''

ఇట్లుదినమంతయును సత్కర్మముల నొనరించుటయందును, శరీరపోషణమునకు వలయు కృత్యములందును గడపవలయును గాని దూష్యసంభాషణమునందుఁ గాని దూష్యవృత్తులయందుఁ గాని దుష్టజనుల సాంగత్యమునఁగాని కాలక్షేపముచేయరాదు.

ఇక్కాలమునకుఁ దగినరీతిని పైసూచింపఁబడిన మార్గము నల్పముగ మార్చుకొని దినచర్యను జరుపఁదగు. బ్రాహ్మీముహూర్తమున మేల్కాంచి సూర్యోదయమునకు మున్ను సంధ్యావందనము, భగవద్ధ్యానము వారివారి యాచారప్రకారము చేయఁదగు. పిదప గొంత సేపు సద్గ్రంథములఁ జదివి యితరులకుబోధించుటయందు గడుపఁదగు. అనంతరము గృహకృత్యములయందుఁ గొంత కాలముగడిపి మాధ్యాహ్నిక క్రియలను జరిపి భుజించి రాజకీయ కార్యములు మొదలగునుద్యమములకుఁ బోవవకాశమున్నది. కార్యాలయములనుండి మరలి సాయంకాలకృత్యములం దీర్చికొని కొంతకాలము సద్గ్రంథములఁబఠించి సద్గోష్ఠియందుఁ గాలముగడపి గృహకృత్యములం దీర్చి భుజించి యల్పకాలమైనను భగవంతుని మనస్సున నిలిపి ధ్యానించి నిదురింపఁ దగు.

"శయ్యాముత్థాయ రాత్రిసూక్తం జపిత్వా
విష్ణుం నమస్కృత్య ఇష్టదేవతాస్మరణం కృత్వా
సమాధిమాస్థాయ అన్యాన్ శైవ వైదికాన్
మంత్రాన్ సావిత్రీంచ జపిత్వా స్వపేత్.
నమస్కృత్వా వ్యయం విష్ణుం సమాధిస్థస్స్వపేన్నిశి"

విష్ణుపురాణము.

ఈరీతిని గృహస్థుఁడు దనకుం గల కార్యములన్నియు ననఁగా స్వకార్యములు, స్వామికార్యములు, పారమార్థిక కార్యములు, దేశము మేలుకొఱకుఁ జేయఁదగు కార్యములు లోనగువానిని ముందుగ నిశ్చయించుకొని కాలనియమము నేర్పఱచి యేయే కార్యమున కెంతెంత కాలము వలయునో యదియు నిశ్చయించి దినచర్యకు ముందుగఁ బదకము నేర్పఱచి యాపదకము ననుసరించి కాలము నతిక్రమింపకయుండ వృథా కాలక్షేపము సేయక కార్యములన్నింటిని జాగరూకుఁడై నెఱవేర్చుచు దినమును గడుపనగునే కాని ప్రవాహకాష్ఠమువలెను, గాలిం గొట్టుకొని పోవు తృణముభంగిని బ్రాంబబద్ధుఁడై వర్తింపరాదు. ధీరుఁడై పురుషప్రయత్నమున సందర్భముల నన్నింటి మాఱ్చుకొనునట్లు ఆత్మశక్తిని వినియోగింపవలయు.

పైఁజెప్పిన వన్నియు నిత్యకర్మములని ముందే యనువదింపఁబడియె. ఇవిగాక పాకయజ్ఞములని కొన్నియు, శ్రౌతయ

జ్ఞములని కొన్నియు శాస్త్రములయందుఁ జేర్కొనఁబడియున్నవి. పాకయజ్ఞములయందు ముఖ్యములు పితృశ్రాద్ధములు. ఇవి గతించిన పితరులను బూజించుటకుఁ జేయుకర్మములు. ఇందు మరణానంతరము ప్రేతలోకమున నుండు జీవునుద్దేశించి యాజీవున కూర్ధ్వలోక ప్రాప్తి సులభముగఁ గలుగుటకొఱకుఁ జేయఁబడు కర్మములఁగూర్చి పూర్వాధ్యాయమున నేవ్రాయఁబడినది. ఇవి యేకోద్దిష్టశ్రాద్ధములని యెఱుగఁబడుచున్నవి. ఈ శ్రాద్ధములయందుఁ బ్రేతయొక్కఁడే పూజింపఁబడుచున్నాఁడు. దీనియందావాహనముగాని హోమముగాని లేదు. విశ్వేదేవతలఁ బూజించుటలేదు. సపిండీకరణముతో ముగియును. సపిండీకరణకాలమునఁ బ్రేతలోకమును దాటించి జీవుఁడు పితరుల లోకమును జెందును. సాధారణముగ మూఁడు తరములు గడచుకాలము జీవుఁడు పితృలోకముననుండును. కావున జీవుఁడు పితృలోకమునొందు సమయము నాల్గవపితరుఁడు స్వర్గలోకముచెందుకాలము కావున నాల్గవ పురుషునకు స్వర్గపాథేయము నిచ్చి స్వర్గమునకుఁ బంపఁబడును. అదిమొదలు పితృశ్రాద్ధములయందాహ్వానము చేయఁబడును. శ్రాద్ధములయందు మువ్వురు పితరులనఁగా మూఁడుతరముల వారుమాత్ర మాహ్వానము చేయఁబడుదురు. ఇవియును రెండువిధములుగ నున్నయవి. అభ్యుదయకశ్రాద్ధములని, సాధారణపితృశ్రాద్ధములని. అభ్యుదయక శ్రాద్ధములనఁగాఁ బుత్త్రునియొక్కయుఁ బుత్త్రికయొక్కయు వివాహకాలములయందును, ఉపనయనకాలమందును జాతకర్మ

నామకరణ కార్యములయందు నాహ్వానము చేయఁబడు నాందీముఖపితరులనుద్దేశించి చేయఁబడు కార్యములు. నాందీముఖులనఁగా సంతోషముతోఁగూడిన ముఖముగలవారు. వీరు పితృలోకమును దాఁటి స్వర్గలోకమునుబొందిన పితరులు. అనఁగా మూఁడు తరములకు ముందుగాఁబోయిన పితరులు.వీరు స్వర్గలోకప్రాప్తులయినవారు గావున శ్రాద్ధక్రియలచే వీరలకుఁ బ్రయోజన మంతగాఁ గానరాదు. వీరలు శుభకార్యములయం దాహ్వానముచేయఁబడి తమసంతతి వారలయభ్యుదయముననఁగా నైహికమగువృద్ధి ననుగ్రహింతురు.

పితృశ్రాద్ధములయందు సన్నిహితులగు మూఁడు తరములపితరులు మాత్రము పూజింపఁబడుదురు. సామాన్యముగ మూఁడుతరములవారు పితృలోకమునసుండి భూలోకముననుండు తమసంతతి వారినుండి శ్రాద్ధరూపమగు సహాయమును దృప్తిని గోరుచుందురు. అట్టి పితరులనుద్దేశించి చేయఁబడునిత్యనైమిత్తికశ్రాద్ధములు వారలం దృప్తులం జేయు. ఈశ్రాద్ధములయందుఁ బితరుల నావాహనము చేయుటయుఁ బక్వాన్నము నగ్నియందు హోమము చేయుటయు, విశ్వేదేవుల నాహ్వానము చేసి పూజించుటయు, బ్రాహ్మణులకు భోజనంబిడుటయు ముఖ్యభాగములు. ఇం దాహ్వానముచేయఁబడు బ్రాహ్మణులు విజ్ఞులుగను,సుశీలురుగ నుండవలయును.

"యథేరిణే బీజముప్త్వా న వప్తా లభతే ఫలమ్,
తథాఽనృచే హవిర్దత్త్వా న దాతా లభతే ఫలమ్.
నశ్యంతి హవ్యకవ్యాని నరాణా మవిజానతామ్,
భస్మభూతేషు విప్రేషు మోహాద్దత్తానిదాతృభిః.

తా. ఊషరక్షేత్రమున విత్తనము వేయువాఁడు ఫలము నేలాగు పొందఁజాలఁడో యట్లనృచుఁ డనఁగా వేదాధ్యయనముచేసియుండని బ్రాహ్మణునకు దత్తముచేయఁ బడిన హవ్యకవ్యములు ఫలము నియ్యఁజాలవు. అజ్ఞానులు మోహముచే బూడిదెతో సమానులగు విప్రులకు దత్తము చేయు హవ్యకవ్యములు నశించును.

బ్రాహ్మణులు వేదాధ్యయనము చేత శుద్ధులయి యగ్ని సమానులుగ నుండవలయును. అగ్నియందు వేల్వఁబడిన హోమద్రవ్యము లాయగ్నియందుఁ దీప్తములై సూక్ష్మరూపములుగ మాఱి దేవతలను జెందులాగున విజ్ఞానియగువిప్రునియందు దత్తము చేయఁ బడినహవ్యకవ్యములు పితృదేవతలను జెంది వారలను దృప్తులుగఁ జేయు. అట్లుగాక బూదియందుఁ జేయఁబడిన హోమ మెట్లు దేవతలను జెందఁ జాలదో యట్లనే బూడిదెవంటి విప్రులకు ననఁగా వేదమును జదువని బ్రాహ్మణులకు దత్తమగుహవ్యకవ్యములు పితరులను జెందఁజాలవు. చేసిన కర్మము ఫలముల నీఁజాలక నశించు.

"బ్రాహ్మణో హ్యనధీయాన స్తృణాగ్నిరివ నశ్యతి,
తస్మైహవ్యంనదాతవ్యం నహిభస్మని హూయతే"

అధ్యయనముచేయని బ్రాహ్మణుఁడు గడ్డినిప్పువలె శీఘ్రముగఁ జల్లారిపోవును. ఎవ్వరుగాని బూడిదిలో హోమముచేయరు గదా! అటులనే యనధీతుఁడగు బ్రాహ్మణునకు హవ్యకవ్యములు దత్తముచేయరాదు. శ్రాద్ధములయందు యోగ్యులును, జ్ఞానవంతులునగు విప్రులు భుజించి తృప్తులు కాఁగా వారలు పితరులకు శాశ్వత బ్రహ్మలోకనివాస సిద్ధిగలుగు నట్లాశీర్వచనములుచేయఁ బితరులు మేలు పొందుదురు. బ్రాహ్మణభోజనము వలని ముఖ్యోద్దేశ్య మిదియ. ఈఫలము పూర్ణముగఁ గలుగవలయునన్న బ్రాహ్మణులు పరిశుద్ధులుగను, జ్ఞానవంతులుగను బండితులుగ నుండవలయును. అట్లుగాక యజ్ఞుల నామంత్రితులను జేసిన నాశ్రాద్ధము సార్థకముగ నుండ జాలదు.

ఈశ్రాద్ధములన్నియు భూలోకమును విడిచి ప్రేతలోకమునఁ గాని పితృలోకమునం గాని యుండు జీవుల కాయాలోకసంబంధములగు శరీరములను బరిశుద్ధిచేసి సంస్కరించుట కుద్దేశింపఁ బడినవి. తక్కినసంస్కారము లన్నింటి యందువలె వీనియందు మంత్రములును, ద్రవ్యములును బ్రయోగింపఁ బడుచున్నయవి.

శ్రౌత యజ్ఞములు సహితము హవిర్యజ్ఞములనియును, సోమయజ్ఞము లనియును రెండువిధములుగఁ బదునాలుగు య

జ్ఞములున్నయవి. వీనియన్నింటి యందును, మాత్రములు విశేషముగ నుపయోగింపఁబడుచు నెయ్యి క్షీరములు పక్వాన్నములు పిష్టములు మొదలగు నవియును హోమము చేయఁబడుచున్నవి. ఇవియన్నియు నగ్నియందు దహింపఁబడి దేవతల కాహారమగుచున్నవి. దేవతలు తృప్తులై యజమానునకు నైహికాముష్మికసుఖముల నిత్తురు.

ఈరీతిని విధింపఁబడిన కర్మము లన్నియు జీవుని సంస్కరించి వివిధమాలిన్యములను దొలఁగించుటకును, వానిబుణములను దీర్చుటకును సమర్థములు.

మొట్టమొదట బ్రహ్మాండము నందలి బ్రహ్మాదిస్తంభపర్యంతసమస్తభూతములు నొకటితో నొకటి యవిచ్ఛిన్నములగు ననుబంధములచేఁ గట్టఁబడి యున్నవనియు, నన్యోన్యసహాయములేనిది యొక్కటియును జీవింపఁజాలదనియు బోధించుచు మనుష్యుని జీవితకాల మామూలాగ్రము యజ్ఞములతో నిండియుండునట్లు విధింపఁబడియున్నది. భగవంతుఁడు యజ్ఞస్వరూపుఁడనియును, నామరూపముల కతీతుఁడగు బ్రహ్మము ప్రకృతితోఁ జేరి నామరూపాత్మక మగు ప్రపంచరూపముగఁ బరిణమించుటలో గొప్పయజ్ఞ మొనరించెననియును శ్రుతులు ఘోషించుచున్నయవి. పురుషసూక్తమునందు వర్ణింపఁబడియుండు యజ్ఞమంతయు నిదియే.

యజ్ఞముచేఁ బ్రపంచ ముత్పత్తియై యజ్ఞముచే రక్షింపఁ బడుచున్నది. ఒకవిధమగు జీవము మఱియొక విధమగుజీవమునకు జీవనమగుచుండుట లోకమునఁ జూచుచున్నాముగదా! "జీవో జీవస్య జీవనమ్" ఇట్లుభూతములన్నియుఁ బరస్పరాశ్రయానుబంధములచేఁ గట్టఁబడి ప్రతిభూతము నితరభూతముల యభివృద్ధికొఱకు వినియోగపడుచున్నది. పాషాణాదులు, మృత్తు, మట్టియందలి వివిధపదార్థములు, తరుగుల్మలతాదుల కుపయోగించును. ఇవి నానావిధములగు పశుపక్ష్యాదులకును, మఱియు నివి కొంతవఱకు మానవులకును నాహారములగుచున్నవి. ఇవియన్నియు మనఃపూర్తిగాఁ దమ్ముఁదామితరుల యభివృద్ధికొఱ కర్పణముచేసికొనుట లేదు. వానియన్నింటియందుఁ జిత్తమంకురించియే యుండలేదుకదా! స్వభావముగ నొకజీవమింకొకజీవమును హరించుటచే జీవించుచున్నయది. అజ్ఞానావస్థయందు మనుష్యుఁడు సహితము ప్రకృతిస్వభావము ననుసరించి యితరజీవములను దనజీవనమున కుపయోగించుకొనుచున్నవాఁడు. మనస్సు వికసింపను వికసింపను జ్ఞానమభివృద్ధి కాను కాను మనుష్యునిధర్మము మాఱఁదగియున్నది. ప్రకృతిసంబాధములగు శరీరము లన్నియు నితర భూతముల హరించుటచే నభివృద్ధియగుచుండ శరీరియనఁగా జీవుఁ డితర భూతముల యభివృద్ధికొఱకుఁ దనశరీరము నుపయోగించినంగాని యభివృద్ధికాఁజాలఁడు. "పరోపకారార్థ మిదమ్ శరీర" మ్మను నార్యోక్తి యీ యర్థము నేకదా ప్రతిపాదించుచున్నయది.

పైవివరింపఁబడిన కర్మములు, యజ్ఞములన్నియు నీయుపాధులస్వభావమును గ్రమక్రమమున మార్చి జీవుఁడు క్రమముగ నివృత్తిమార్గమునం బ్రవేశించుటకు సాధనము లగునట్లు విధింపఁబడి యున్నవి.

"లోకేవ్యవాయామిషమద్యసేవా నిత్యాస్తు జంతోర్నహి తత్ర చోదనా, వ్యవస్థితిస్తాసు వివాహయజ్ఞ సురాగ్రహైరాసునివృత్తిరిష్టా"

జీవహింస.

స్త్రీపురుషులయం దన్యోన్యభోగేచ్ఛయు, మాంసాహారమునం దిచ్ఛయు, మద్యమునందిచ్ఛయు నివి జంతువులకు స్వభావజన్యములు. వీని విషయమున శాస్త్రచోదన మనావశ్యకము. శాస్త్రములయం దీవిషయకమగు విధులన్నియు వివాహము జ్యోతిష్టోమాది క్రతువులమూలమునఁ గ్రమక్రమమున నీయిచ్ఛలనుండి జీవుని విరమింపఁ జేయుటకొఱకుఁ జేయఁబడిన నిబంధనలుగాని యెల్లరు విషయేచ్ఛలకు లోఁబడి విషయములయందు రమింపవలయునని కాదు. విధి నిబంధనలు లేక స్త్రీపురుషు లిష్టానుసారము కామవశులై రమింపకుండునట్లు వివాహనిబంధనము విధింపఁబడినది. దీనిచే నొక్కపురుషున కొక్కస్త్రీకిని మాత్రము సంబంధము గలుగు. వీరిద్దఱకును

స్వేచ్ఛావిహారములు లేకుండునట్లు కాలనిబంధనముల విధించి విషయభోగములనుండి మనస్సులఁ గొంతమట్టుకు మరలింప నేర్పుటకై శాస్త్రములు ప్రవర్తించినవికాని ప్రతియొకండును వివాహితుఁడు గావలయునని కాదు. అటులనే మాంసాహారమునందలి యిచ్ఛ యెల్లవారలకు సహజముగ నుండ నిచ్ఛగలిగినపు డెల్ల జీవహింస చేయక యుండునట్లు దేవపితృకార్యములయందు మాత్ర మామిషాహారమును వినియోగించి తత్ప్రసాదరూపముగ మితముగ యజమాను లద్దానిఁ గొనవచ్చు ననియు శాస్త్రములయందు విధింపఁబడి యున్నదిగాని దేవతలకుఁ బితరులకు నామిషాహారము దత్తము చేయనిచో వారలు తృప్తులు గారని కాని, కర్మలోప మగునని కాని చెప్పుట కాదు. జనులు మాంసేచ్ఛ గలిగి యిష్టానుసారముగ నాహారముకొఱకుఁ గాని జీవముల హింసించుచుండఁ గొన్ని కార్యములయందు మాత్రము జీవముల హింసింపఁదగు నని నియమించి యట్టిహింసతోఁ గూడిన కర్మములను జేయుటయందును గష్టసాధ్యము లగు కొన్నినియమముల ననుల్లంఘ్యములుగ విధించి జీవహింసనుండి మానవులను గ్రమక్రమముగఁ దొలఁగించుటకై శాస్త్రములు ప్రవర్తించియున్నవి కాని యిక్కాలమునఁ బట్టణములయందు నిరాక్షేపముగ వేలకొలఁది దినదినము హింసించి భక్షించు నోరు లేనిజంతురాశి లెక్కకు మఱియుఁ గొన్నింటిని జేర్పఁ గాదు. శాస్త్రవిహితము లగుకర్మములయందు విధింపఁబడిన విధినిషేధము లన్నియు జీవుని సహజవాంఛలన్నిటిని గ్రమక్ర

మమున జయించి విరాగమును వృద్ధి చేయునవికాని విషయ వాంఛల వృద్ధి చేయునవికాని కావు. మఱియు నీరీతి మద్యము నందలి యిచ్ఛయుఁ గ్రమముగ విడుచునట్లు విధ్యుక్తముగఁ జేయఁబడు సౌత్రామణియను యాగమునందుఁ దప్పఁ దక్కిన సమయముల మత్తును గలుగఁజేయు వస్తువులను గ్రహింపరా దని కట్టుబాట్లు చేయఁబడినవి. అట్టి కార్యములయందు నచించు మంత్రము మొదలగువానిచేతను, వానిచే నాహ్వానము చేయఁ బడు దేవతల దివ్యతేజస్సుచేతను, వానియం దుపయోగింపఁ బడు వస్తువులు పరిశుద్ధములై తమసహజదుర్గుణమును గొంత పోఁగొట్టుకొని యుండును. క్రమక్రమమున జ్ఞాన మభివృద్ధికాను కాను జిత్తశుద్ధి కాఁగా హింసారూపయజ్ఞములు గూడఁ ద్యజిం పఁబడును. శాస్త్రకర్తల యుద్దేశ మిట్లుండ శాస్త్రనిబంధన లను బూర్ణముగ గ్రహింపకయు ననుష్ఠింపకయు విషయేచ్ఛలు గలిగి కర్మమార్గముల నుండువారికి విషయభోగములు శాస్త్ర ములచే విధింపఁబడి యున్నవనుట పొరబాటు. మొట్టమొదట కర్మములవలన భూతకోటులకుం గలయన్యోన్య సంబంధమును సూచించి యన్యోన్య సహకారిత్వము విధించుచు నొక్కొ క్కరును దనకుంగల భోగ్యవిషయములను బరోపకారముకొఱ కుపయోగించునట్లు శాస్త్రములు బోధించుచున్నవి.

యజ్ఞకర్మములయందు జీవుఁడు తనకుఁగల వస్తువుల నొ క్కొక్కటియుఁ గొంత యితరభూతముల యుపయోగముకొ

అకు దత్తము చేయ నేర్చుకొనుచు నీమూలమునఁ దాను ఇతర భూతములనుండి పొందినమేలునకుఁ బ్రత్యుపకృతి చేయుచున్న వాఁడు. ఇక్క-ర్మములయం దెద్దియేని నల్పముగనైనను జీవుఁ డర్పింపఁగాఁ బెక్కు-మడుంగులు ప్రతిఫలము కాలాంతరమున రా గోరుటచే సద్యఃఫలమును వదలుకొని నిబ్బరము గలిగి రాఁబోవుఫలముల నిరీక్షించుచుండుట నేర్చుకొనును. ఆరీతిని వచ్చిన ఫలములన్నియు నశించునవియే కావున నశ్వరములను జ్ఞానము కాలక్రమమునఁ బొందును. పిదప దేవతానుగ్రహము చే నిహలోకమునఁ గలుగు ప్రతిఫలములఁ గోరక దీర్ఘకాల మను భవింపఁదగినపరలోకసుఖములను గోరి యజ్ఞములు చేయును.

"జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గకామో యజేత" యని శ్రుతి విధించుచున్నదికదా! పరలోకసుఖములనునవి యదృశ్యములును మరణానంతరము పొందఁదగినవియునై యుండుటచే వానిం గోరి ప్రకృతోపయోగము లగువస్తువులను త్యాగము చేయఁ గలుగుట యైహికసుఖములను గోరుటకంటె నుత్తమమగుస్థితి. ఈరీతిని స్వర్గకాముఁడై బహువిధములగు యజ్ఞముల నొనరించి చిరకాల మిహలోకమునను, పరలోకమునను సుఖానుభవము నొందుచు భగవంతుఁడు తనశక్తిని దనబిడ్డలతో సమానులగు భూతకోటులయభివృద్ధికొఱ కుపయోగించుచుండఁ బ్రతిమానపుఁడును దనకంటె శ్రేష్ఠు లగుదేవకోటులకొఱకుఁ దనభోగ్యపదార్థములను త్యాగము చేయుట ధర్మ మనుజ్ఞానమును గ్రమ

మునఁ బొందును. మఱియు బహుకాలానుభవముచే స్వర్గసుఖములు సహిత మంతము నొందఁగా "క్షీణే పుణ్యే మర్త్యలోకం విశంతి" యను న్యాయానుసారముఁగ స్వర్గమునుండి మరలి మర్త్యలోకమును బొందును. జన్మమున నిట్లు భూలోకసుఖముల నూర్ధ్వలోకసుఖముల ననుభవింపఁ దొడఁగు భూలోకసుఖములవలెనే స్వర్గలోకసుఖములు నయితము శాశ్వతములుగావనుజ్ఞాన మంకురించి దృఢ మగును. స్వర్గలోకసుఖములకంటె నుత్తమ మగుసుఖము నన్వేషించుచుఁ గడపట ఫలాపేక్షయుండినంతవఱకు నిహపరలోకసుఖము లగుఫలానుభవములు తప్పవనియు నవి నశ్వరములనియు దానంజేసి యీభోగములన్నియు దుఃఖయోను లనియు జ్ఞానము వృద్ధికాఁగా జీవుఁడు కర్మత్యాగము చేయఁజూచునుగాని యప్పుడును శాంతిరూప మగుసుఖమును గనఁజాలఁడు. కర్మములను వదలుకొని తూష్ణీంభావము ననుసరించి యున్నను విషయభోగముల యందలి యిచ్ఛమాత్రము అరణ్యవాసమునందు నయితము వెంట నంటియే వచ్చుటం జూచి పరిపాకావస్థయందుఁ గేవలకర్మత్యాగమునఁ బొంద నసాధ్య మగుసుఖము కామముల విడుచుటవలన బొందనగు నను జ్ఞానము కలుగును.

"న కర్మణా మనారంభా న్నైష్కర్మ్యం పురుషోఽశ్నుతే,
న చ సన్న్యసనాదేవ సిద్ధిం సమధిగచ్ఛతి."

గీత.

"కుర్వన్నేవేహ కర్మాణి జిజీవిషేచ్ఛతగ్ం సమాః,
ఏవం త్వయి నాన్యథేతోఽస్తి న కర్మ విద్యతే నరే."

ఈశావాస్యోపనిషత్తు.

కర్మములను విడుచుటచే శాంతిరూపమగు సుఖమును బొందఁజాలఁడు. కేవలసన్న్యాసముచేత మానవుఁడు సిద్ధిని బొందఁజాలఁడు. ఐతే జీవితేచ్ఛయుండఁగా దేహాభిమానముండునంతవఱకు నూఱుసంవత్సరములైనను గర్మములను జేయుచునే గడుపవలయును. కర్మములచే బద్ధుఁడుగాక యుండుట కిదియే మార్గము. వేఱుమార్గము లేదు.

కామముల విడుచుటయే యుత్తమమును, నాశరహితము నగుసుఖకారణమని యెఱింగి ఫలాభిసంధిరహితముగ సంసారచక్రమును ద్రిప్పుటకొఱకే స్వధర్మము నాచరింపవలయుననియుఁ దెలిసికొనును. మొదట నైహికఫలకాంక్షతోను, పిదపఁ గొంతకాలము స్వర్గకాముఁడయ్యును సకలభూతహితములగుకార్యములను జేయుచుఁ గడపట ఫలకాంక్ష యించుకయేనియు లేకయే లోకహితము నుద్దేశించి ప్రపంచచక్రమును ద్రిప్పుటయే ముఖ్యోద్దేశ్యముగ స్వధర్మమును జేయును.

"సక్తాః కర్మణ్యవిద్వాంసో యథా కుర్వంతి భారత,
కుర్యాద్విద్వాం స్తథా సక్త శ్చికీర్షుర్లోకసంగ్రహమ్."

గీత. 3. అ.

విద్వాంసులు గానిమనుష్యులు కర్మలయందాసక్తులై యెట్లాచరింతురో విద్వాంసుఁడు కర్మాసక్తి లేక లోకసంగ్రహార్థము కర్మముల నట్లే యాచరించు నని తాత్పర్యము.

స్వధర్మము లగుకార్యములను జేయునుగాని ఫలముల విషయ మగువిచారమున కించుకయైనను లోఁబడఁడు.

"కర్మణ్యే వాధికారస్తే మా ఫలేషు కదాచన,
మా కర్మఫలహేతుర్భూ ర్మా తే సంగోఽస్త్వకర్మణి."

తా. కర్మముచేయుటయే నీయధికారముగాని కర్మఫలముల విషయ మగుచింత నీది కాదు. కర్మఫలములను గోరఁగూడదు. అయినను కర్మముచేయక యుండవలయు ననుకోరికయుఁ గూడదు.

ఇట్లు ఫలములను గోరకయే ప్రపంచమందలి సకలభూతముల మేలును బ్రపంచాభివృద్ధిని గోరుచుఁ గర్మములను జేయుచుండును.

పూర్వకర్మానుసారముగఁ బ్రాప్తించిన జన్మమునఁ జేయఁదగుకర్మము లన్నియుఁ జక్కఁగ నెఱవేర్చిన నా బుణవిముక్తి యగునుగాని కర్మములను విడిచి పాఱిపోవుటచే నైష్కర్మ్య

సిద్ధి గలుగదు. కర్మములను జేయుచు మనోనిగ్రహము చేయవలయును గాని కర్మముల విడువరాదు. కాలము పరిపక్వము కాగాఁ గర్మములు తమంతట వదలిపోవుటను, బంధములు వీడిపోవలయును గాని త్రెంపివేయరాదు. కర్మములను జేయుచు స్వప్రయోజనము నెంతమాత్రమును గోరక లోకము మేలునే కోరుచుండఁదగు. కడపటఁ దాను స్వధర్మమును విడువక విహిత కర్మములను లోకసంగ్రహార్థము చేయుచున్నాఁడనను నహంకారమునుగూడ మాని కర్మమునందుఁగాని ఫలమునందుఁగాని యభిమానమును సహితము విడిచి భగవంతుని సేవకునిభంగి నీశ్వరుని ప్రతినిధిగ భావించుకొని లోకమునకు మేలుకొఱకై ప్రవర్తించుచుండును.

విద్యావంతుఁడైనచో నావిద్యను దనకుఁ బూజ్యత కొఱకుపయోగింపక యజ్ఞులగువారలను గడతేర్చుట కుపయోగించును. ప్రభుత్వాధికారము గలిగియుండినచో నాయధికార ప్రజల యభివృద్ధికొఱకే యుపయోగించునుగాని యజ్ఞానులవలె స్వకార్యధురంధరుఁడై తనభోగము కొఱకు వినియోగింపఁడు. ఎల్లప్పుడు ప్రజలయభివృద్ధిని సుఖమును వెదకుచుఁ బ్రజల యుపయోగము కొఱకుఁ గ్రొత్త క్రొత్త వగుకార్యములను జేయుచుఁ దండ్రి బిడ్డలకొఱకుఁ బాటుపడులాగునఁ బాటుపడును. ద్రవ్యార్జనము చేయువాఁడుగ నుండినవాఁడు ధనము నార్జించుచు, నాద్రవ్యతో మానవకోటి యనుగొప్ప కుటుంబ

మునకుఁ జెల్లునదిగ నెంచుచుఁ దాను త్రైలోక్యకుటుంబ యగు భగవంతునిచేనియమింపఁబడిన కోశాధిపతిగ భావించుచు జగత్కుటుంబయోగక్షేమముకొఱకు ద్రవ్యమును వినియోగించుచుఁ గ్రొత్తక్రొత్తధర్మశాస్త్రకార్యములను బన్నుచుఁ గొనసాగించుచుఁ దనయొద్దనుండుద్రవ్యమును, దనశరీరపాటవమును, మనశ్శక్తిని, బరోపకారముకొఱకుపయోగించుచుండును. మఱియు నేయేపదవియందుండినను, జక్రవర్తిగ నుండినను, సేవకుఁడుగ నుండినను, దనధర్మమును భగవత్కైంకర్యముగ భావించుచు లోకోపకారకమగునేకార్యముగాని హేయముగ నెంచక యెల్లకార్యములను బరిపూర్ణముగ నెఱవేర్చును. అన్నికార్యములను సకలభూతములమేలుకొఱకుఁ జేయుచు నొక్కొక్క కార్యము భగవంతుని పాదములయం దర్పింపఁబడు నొక్క పుష్పముగ నెంచి భగవంతుని నర్చించుచుండు.

"స్వకర్మణా తమభ్యర్చ్య సిద్ధిం విందతి మానవః"

గీత.

స్వకర్మము లనుపుష్పములతో నాభగవంతుని నర్చించు మానవుఁడు సిద్ధి ననఁగా మోక్షమును బొందుచున్నాఁడు.

తాను ప్రజలమేలుకొఱకు సత్కార్యములను జేయుచున్నవాఁ డనియును, బ్రజలు తనకుఁ గృతజ్ఞులు గా వలయుననియుఁ గొంచెము కోరిక మొదట గలుగునుగాని కాలక్రమమున నాకో

రికయు విడిచి యీశ్వరప్రీతి నొకదానినే కోరుచుం గార్యము లగుకర్మములును జేయును. ఇట్లుచేయ సర్వకర్మములును యజ్ఞ స్వరూపుం డగుజగదీశ్వరునిం జెందును అట్లు యజ్ఞార్థము చేయంబడు కర్మములు బంధరూపములు గాక మోక్షసాధనము లగు.

"యజ్ఞార్థా త్కర్మణోఽన్యత్ర లోకోఽయం కర్మబంధనః"
గీత.

స్వవర్ణాశ్రమధర్మేణ తపసా హరితోషణాత్,
సాధనం ప్రభవే త్పుంసాం వైరాగ్యాదిచతుష్టయమ్."

అప్పుడు జీవుండే యేకార్యములను జేయుచుండినను నీశ్వర తాదాత్మ్యము గలవాండై యుండును.

రాగద్వేష వియుక్తైస్తు విషయా నింద్రియై శ్చరన్,
యోగయుక్తో విశుద్ధాత్మా స శాంతి మధిగచ్ఛతి.
ఏషా బ్రాహ్మీ స్థితిః పార్థ నైనాం ప్రాప్య విముహ్యతి,
స్థిత్వాస్యా మంత్యకాలేఽపి బ్రహ్మ నిర్వాణ మృచ్ఛతి.

మన్మనా భవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కురు,
మా మే వైష్యసి సత్యం తే ప్రతిజానే ప్రియోఽసి మే.
సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మా మేకం శరణం వ్రజ,
అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మా శుచః."
గీత.

ఎల్లప్పుడు నన్నే చింతించుచు నాకు భక్తుఁడ వై నాకర్పణములుగఁ గర్మములను జేయుచు, నన్ను నమస్కరింపుము. నిస్సందేహముగ నన్నే చెందుదు వని దృఢముగ నమ్ముము. అన్నిధర్మములను నాయందు విడిచి నన్నే శరణుపొందుము. సమస్తములగు పుణ్యపాపములనుండి తొలఁగించి మోక్షము నిచ్చువాఁడను. విచారపడకుము. అని శ్రీకృష్ణభగవాను లభయదానమిచ్చి యెల్లవారికిఁ గడతేర్పఁజాలుమార్గమును బోధించి యున్నవారు కదా! అట్టి స్థితిని జెంది యేయేకార్యము చేయుచున్నను నీశ్వరుఁడే తనచేతఁ జేయించుచున్నవాఁ డనియును, ఈశ్వరునకు శరీరమాత్రుఁడుగఁ దాను నడుచుచున్నవాఁ డనియును దృఢముగ భావించుచుఁ గర్మముల వర్తించుచుండును. ఇదియే కర్మయోగము.

"సిద్ధ్యసిద్ధ్యోస్సమో భూత్వా సమత్వం యోగ ఉచ్యతే"
గీత.

ఈశ్వరునిచేఁ బ్రేరితుఁ డై కార్యములను జేయుచుఁ జేసిన కార్యము జయించినను జయింపక పోయినను లెక్కింపక యీశ్వరుని కర్పణము చేయుచుండును. ఇదియే నిజమగుయోగము.

ఈస్థితికిం దెచ్చుటకు సాధనముగ నుండినమార్గము కర్మమార్గము. మొట్టమొదట నైహికఫలములనుగోరి స్వప్రయోజనపరుఁడై కర్మములను జేసి పిదప స్వర్గసుఖములకొఱకుఁ బాటుపడి యావల ఋణవిముక్తినే యుద్దేశించి కర్మములను జేసి

తదనంతరము లోకహితముపొంటె స్వధర్మము ననుష్ఠించి కడపట నీశ్వరార్పణబుద్ధితోఁ గర్మములఁ జేయుచు నెల్లయెడల నెల్లవేళల నెల్లకార్యములయందు నీశ్వరసాన్నిధ్యమును గల్పించుకొని యీశ్వరతాదాత్మ్యమును బొంది యీశ్వరసముఁడై వర్తించుచుఁ బరమయోగి యగుచున్నవాఁడు. ఇట్టివాఁ డెల్లకాలముల నీశ్వరసన్నిధానంబున నున్నవాఁడు కావున నుత్తమ మగుభక్తియు నుత్తమ జ్ఞానమును దమంతట తాము వానియందుఁ బ్రకాశించును.

"త త్స్వయం యోగసంసిద్ధః కాలే నాత్మని విందతి"
గీత.

ఇట్లు యోగముచేత సిద్ధులయినవారి హృదయములయందు నాత్మజ్ఞానము తనంతన యభివృద్ధియై ప్రకాశించును. ఇట్లు కర్మ భక్తిజ్ఞానములు మూఁడు నీయోగియందుఁ బూర్ణముగఁ బ్రకాశించును. ఈయోగి కర్మికంటెను, భక్తుని కన్నను, జ్ఞానికంటెను నధికుఁ డని భగవంతుఁడు వచించి యున్నాఁడు.

"తపస్విభ్యోఽధికో యోగీ జ్ఞానిభ్యోఽపి మతోఽధికః,
కర్మిభ్య శ్చాధికో యోగీ తస్మా ద్యోగీ భ వార్జున"

ఈయోగము కర్మమార్గము తుదను జెందఁదగియుండుట చేఁ గర్మయోగమనఁబడుచున్నది. ఇదియే నిజమగు యోగము.

ఇట్టి యోగమును బొందినవాఁడే నిజమగు యోగి. ఇట్టి మహా పురుషుఁడు శరీరధారియైయుండియు ముక్తుఁడే. వీరలే జీవన్ముక్తు లని పిలువఁబడు మహానుభావులు. అట్టిమహాత్ముల యనుగ్రహ మునకుం బాత్రులు కాఁ గోరువా రెల్లరును వారిచే ననుష్ఠింపఁబ డి వారలచే లోకోపకారార్థము శాస్త్రములయందుఁ బ్రతిపా దింపఁబడిన యీమార్గము నవలంబించినిష్కాములై లోకహితా ర్థము సత్కార్యములను జేయుచుఁ దమజన్మములను సార్థకము లుగఁ జేసికొందురు గాక.

శ్రీ పరబ్రహ్మణే నమః.

బ్రహ్మవిద్యాదర్పణము

పదునాల్గవ యధ్యాయము

జ్ఞానమార్గము.

పూర్వాధ్యాయమునఁ జెప్పినకర్మమార్గము ప్రపంచమందలి జను లనేకులచే ననుష్ఠింపఁబడుటకు సుకరమై యనేకులచే ననుష్ఠింపఁబడుచున్న యది. ఈయధ్యాయమున జ్ఞానయోగమును,దత్సాధనమగు జ్ఞానమార్గముం గూర్చియు విచారింపఁబడును. ఇది కొద్దిమందిచే ననుష్ఠేయము గాని యెల్లవారికి సాధ్యము గాదు. ఈమార్గము ననుసరింపఁదగినవాని లక్షణములు మొట్టమొదటనుండియే తెలియఁ దగు. ఆదినుండియు జ్ఞానమునం దిష్టము గలిగి జ్ఞానవృద్ధికొఱకే పాటుపడుచుండును. ఆజ్ఞానమునైనను నిష్కామముగనే యభ్యసించును గాని యర్థాంతరము నుద్దేశించి యభ్యసింపఁడు. అనఁగా నర్థకాముఁడగువాఁడు తదార్జనమునకు సహకారి యగుజ్ఞానమును బహుప్రయత్నముచే గ్రహించు. బాహ్యము లగువిషయసుఖములం గోరువాఁడు తనమనశ్శక్తియును, జ్ఞానమును, ఆవిషయసుఖములను బొందుటకు సహకారములుగ నుపయోగించును. ఇక్కాలమున బహువిధము లగు ప్రకృతిశాస్త్రము లభివృద్ధి కానుగాను వానినన్నింటి నైహికము

లగు సుఖముల నభివృద్ధిచేసికొనుటకే యుపయోగించుచున్నా రుకదా! అట్లుగాక క్రొత్తక్రొత్తజ్ఞానమును సంపాదించుటయే యుద్దేశ్యముగలిగి యాజ్ఞానమును సాధించుటయే పరమసుఖముగ నెంచుచు శరీరసౌఖ్యమును గాని, ద్రవ్యలాభమునుగాని యించు కమైనను గోరక సర్వకాల సర్వావస్థలయందును క్రొత్తక్రొత్త వగువిషయములఁ బరీక్షింపఁ బ్రయత్నించువాఁడు జ్ఞానమార్గ మున కర్హుఁడని తెలియఁదగు. ఎద్దియేని యొకయుద్యమము గలి గినచోఁ దద్విషయకజ్ఞానము పూర్ణముగ సాధించుదాఁకఁ దృ ప్తుఁడుగాక తనశక్తినంతయు నావిషయముననే వినియోగిం చుచునుండు. ఎవ్వఁడే నొకనూతనశాస్త్రమును గల్పించి యభివృద్ధి చేయవలయు నన్నఁ దద్విషయక మగుబహువిధ ప్రయత్నములఁ జేయుటయు, బహువిధము లగుక్రొత్తక్రొత్త యేర్పాటులు చేయుచుఁ గ్రొత్తక్రొత్తనేర్పు చూపుచు నానా ప్రయత్నములచే నాయాసందర్భముల నెఱింగి జ్ఞానమును వృద్ధి చేసికొనును. నిద్రాహారముల సహితము గోరక పనిచే యుచుండును గదా! కృషిశాస్త్రము, వైద్యశాస్త్రము, ఖగోళశాస్త్రము నీమొదలగు శాస్త్రముల మొట్టమొదట నిర్మించి యభివృద్ధి చేసినవారల యోర్పును, నేర్పు ను, శ్రద్ధయు నెంతటివిగ నుండవలయునో యూహింపఁద గు. నక్షత్రములను బ్రతిరాత్రిని గమనించి వానిగతులను వీక్షిం చుచు నేండ్లకొలఁది పాటుపడినఁ గాని యొక్కగ్రహసంచార ము నైనను దప్పులేక తెలియ సాధ్యమా! ఎన్నిసంవత్సరములు

నిద్రాభంగముతో గ్రహనక్షత్రగతులను బరిశీలించి జ్యోతిర్గణిత శాస్త్రమును బూర్వులు నిర్మించిరో యని మన కూహింపనైనను సాధ్యమా! అంత శ్రమపడి సాధించిన జ్ఞానముచే వారలకు లాభము వేఱొక్కటి దాని నాశాస్త్ర మీఁగలిగెనా! ప్రతిఫలము నిసుమంతయు నపేక్షింపక జీవితకాలమంతయు నాజ్ఞానమును సాధించుటయందే గడపినమహాత్ములు జ్ఞానమునందే సకలపురుషార్థములను జూచుచుండిరి గాని యర్థకామముల నించుకయైనను గోరియుందురా! అట్టివారలు పూర్వకర్మపరిపాకమువలన విషయవాంఛలను దరించి యెప్పుడు స్వాభావికముగ విషయేచ్ఛలు లేక జ్ఞానమునందే రమించుచుందురు. అట్టివారలయోర్పును, బూనికయు గౌరవార్హము లనందగినవి. సదా నూతనము లగువస్తువులను శోధించుటయు, నూతనధర్మములం గనుఁగొనుటయు వారి కభీష్టముగాని వేఱుకోరికల నెఱుఁగరు. క్రొత్తక్రొత్త విషయములు మనోగోచరములు కాఁగా నత్యానందభరితులగుదురు. క్రొత్తజ్ఞానమును సాధించుటకు వారిమనస్సుత్సహించును, అట్టివార లింద్రియములను మనస్సును జయించినవార లనియును, బుద్ధిసూక్ష్మత గలవార లనియును జెప్ప నక్కర లేదు. అట్టివారలయందు సామాన్యజనులయందువలె రాగద్వేషము లుండు నని యెంచుట కవకాశము లేదు. జ్ఞానమే లక్ష్యముగ భావించుచు జ్ఞానార్థము తమదగు సర్వస్వమును వినియోగింతురు. అట్టివారలే యాజ్ఞానమార్గమున నభివృద్ధి కాఁ దగుదురు గాని యింద్రియనిగ్రహము లేక ద్రవ్యకా

ము లై స్వప్రయోజనపరు లై సదా లాభాలాభముల లెక్కించు చుండు వారలు జ్ఞానమార్గమునకుఁ దగరు. అట్టి వారలు మొదట మొదట బాహ్యప్రపంచము నందుఁ బొందఁ దగు జ్ఞానము లోపము లేక గ్రహించుటకుఁ బాటుపడుదురు. వ్యక్తమగు నొక్కొక్క వస్తువును బరిశీలించి ప్రకృతిగుణములను శోధించి వస్తు ధర్మముల నెఱుంగుదురు. ఒక్కొక్కవిధ మగుజ్ఞానమును బొంది మఱియొకవిషయమును బరిశీలించుచు నెంతటికి జ్ఞానమునఁ దృప్తులు గాక సూక్ష్మ, సూక్ష్మతర, సూక్ష్మతమములును, మహత్తులు, మహత్తరములును నగు వస్తుసముదాయము నెడ తెగక శోధించుచు, జ్ఞానము నభివృద్ధి చేసికొందురు. ఇట్లు భూలోకమున గ్రహింపఁ దగినజ్ఞాన మామూలాగ్రముగ గ్రహించినను, స్థూలములగు నింద్రియములచే గ్రహింపఁ దగువిషయ మొక్కటియు లేకపోయినను సూక్ష్మము లగులోకముల దృష్టి యభివ్యక్తము కాఁగా నాయాలోకముల విషయ మగు జ్ఞానము సాధింతురు. ఇంతకును జ్ఞానేచ్ఛ యొక్కటి తప్ప వేఱు కారణము లేదు. ఇట్లు వ్యక్తప్రపంచమంతయుఁ బరిశీలింతురు గాని యీపరిశీలనమునకుఁ బారము కానరాదు. బ్రహ్మాండము నంతయు శోధించినను దృశ్యాదృశ్యము లగులోకము లన్నియు నెఱిఁగినను మఱియు ననేకకోటిబ్రహ్మాండములు లెక్కకు మీఱియున్నవి. బ్రహ్మాండమునంటి బ్రహ్మాండమును బరిశీలించినను దుదముట్టదు. మహాదేవుఁ డొకానొక కాలమున జ్యోతిర్మయ మగునొక్క స్తంభముగఁ జూపట్ట బ్రహ్మయు విష్ణువు నా

జ్యోతిస్స్వరూపమగు స్తంభమునకు నగ్రమును మూలమును గనుఁగొనఁ దలఁచిరి. చతుర్ముఖుఁ డగ్రమును గనుఁగొనుట కూర్ధ్వముగ వేయిసంవత్సరములకాలము పోయినను గడపటి భాగమును జూడఁజాలక మరలెను. మూలమును గనుఁగొన నధోభాగమునకు వేయిసంవత్సరములు పోయి వెదకినను మూలమును గనఁజాలక విష్ణువు మరలె ననుపురాణ గాథను వినరా! ఇట్లు బాహ్యముగ వెదకుటచే సర్వేశ్వరుని సృష్టికిఁ దుదయు మొదలును గన సాధ్యముగాక కడపట నంతర్ముఖుఁడు కాఁగాఁ బరమదయానిధియు సకలలోక గురువును నగు జగదీశ్వరుఁ డాతని యంతఃకరణమునందలి యజ్ఞానమును గొంచెము తొలఁగింప

"మత్తః పరతరం నాన్యత్కించి దస్తి ధనంజయ,
నతద స్తివినాయత్స్యా న్మయా భూతం చరాచరమ్.'

ఈశ్వరునికంటె (నాత్మకంటె) భిన్నమగు తత్త్వమొక్కటియు లేదనియు, ననంతములగు భిన్నరూపములుగఁ బ్రకాశించునవి యన్నియు నాత్మయేయనియుఁ బ్రకృతిసంబంధములగు నుపాధుల యందొక్కటియగునాత్మ భిన్నభిన్నములుగఁ గన్పడుచున్నదనియు జ్ఞానమంకురించును. ఆత్మయొక్కటి యెఱుంగఁబడిన సర్వము విదితమగుననియు, నాత్మ నెఱుంగక వెలుపలినుండి యుపాధుల నెంతకాలము శోధించినను మూల మగుతత్త్వ

ము నెఱుంగ శక్యము గాదనియును దెలిసి కొనుచు. గొప్పవృక్షమును జేరి మూలమును గనుఁగొనక యొక్కొక్కయాఁకును, రెమ్మను, బుర్రను వేఱువేఱుగ శోధించుచుండిన నొక దానికి మఱియొకదానికిం గలసంబంధము గానరాక యెన్నింటిని శోధించిచూచినను మఱియుఁ గొన్ని మిగిలియుండునట్లు మూలమును వేద్యమును నగునాత్మ నెఱుంగక యనాత్మస్వరూపము లగునుపాధుల నెన్నింటిని బరిశీలించినను నెన్నిటి జ్ఞానమును బొందినను జ్ఞానము పూర్ణము కాదను నెఱుక కలుగును. అపుడు దేని నొక్కదాని నెఱుంగుటచే సర్వము విజ్ఞాతమగునో యాయాత్మతత్త్వము నెఱుంగుటకు బహుప్రయత్నములు చేయును. అపుడు ప్రపంచమున వ్యక్తమైయుండు పదార్థములన్నియుఁ బుట్టుటయుఁ బెఱుగుటయు, శుష్కించుటయు, వృద్ధినొందుటయు, బహువిధము లగుమార్పుల నొందుటయు, నశించుటయు నీమొదలగు వికారములను జెందుననియుఁ గావున నవియన్నియు ననిత్యము లనియు, నిట్టిమార్పులలో మాఱకయుండునదియు నిత్యమును నగునది యాత్మ యొక్కటి యనియు, జ్ఞాన మల్పముగ నైనను దోఁచిన నిత్యానిత్యవస్తువివేకజ్ఞానము గలుగును. అపుడు ప్రతిరూపమందు నంతర్భూతమగు నాత్మస్వరూపమునే చూచుటకు యత్నించుచు, నాత్మతత్త్వమును గానని యితరమగు జ్ఞానమంతయు నజ్ఞానమని యెఱుంగును. బాహ్యములగు వస్తువుల విషయమగు జ్ఞానమంతయుఁ, బ్రకృతిశాస్త్రము లన్నియు, దృశ్యములు నదృ

శ్యములు నగు లోకముల జ్ఞానమాత్రయుఁ గూడ నజ్ఞానమేయ నియు, నీజ్ఞానమంతయు ననఁగాఁ జతుష్షష్టి కళలును, జతుర్వేదములును, వేదాంగము లన్నియు "నపరవిద్య" యనియు, నకర్తయును, నిర్వికారుఁడును, నంతర్యామియు, సర్వభూతముల కాధారభూతుఁడు నగు నాత్మయొక్క తత్త్వజ్ఞానమే "పరవిద్య" యనియుఁ దెలిసికొనును. ఈరీతిని ప్రపంచమునందెల్ల యెడల నాత్మవస్తువును జూచుచు నాత్మయొక్కటియే నిత్యమను వివేకము నభ్యసించుచు రాఁగా ననిత్యమగు ననాత్మయందు విరాగమును, నిత్యమగు నాత్మయందుఁ ప్రీతియును నావిరాగముచే నిత్యానిత్యవస్తు వివేకమును, వృద్ధియగును. ఇట్లు నిత్యానిత్యవస్తు వివేకముచే విరాగమును, విరాగముచే నిత్యానిత్యవస్తు వివేకమును క్రమక్రమముగ వృద్ధియగుచు రెండునుదృఢమగును. అట్టివాఁడునాశనమునకుఁ బాల్పడునవి యన్నియు విడువఁదగినవనియు, నాశరహితమైనది యొక్కటియే పొందఁ దగినదనియును దెలిసి యైహికములగు సుఖము లన్నియు క్షణభంగురము లనియు, నైహికములువలెనే యాముష్మికములనఁగాఁ బరలోక సుఖములును, అంతవంతములై యుండుటంబట్టి దుఃఖదాయకములై కోరఁదగినవి గావనియు నెఱింగి రాగద్వేషములను జయించును. ఆదినుండి యప్రియములును, దుఃఖహేతువులు నగు విషయములయందు ద్వేషమును, సుఖకరములగు విషయముల యందుఁ ప్రీతియు, జీవునకు సహజముగ నుండినను వివేకముదృఢముకానుకాను సుఖదుఃఖములు నొక్కరూపుగఁ జూచుచు నొ

కదానిని ద్వేషించుటయు, మఱియొకదానిని ప్రేమించుటయు రెండు నజ్ఞానజాతములని రెంటిని జయించుటకు యత్నించును. ఈవైరాగ్య మైహికాముష్మికములగు భోగముల రెండింటి యందును గన్పడును. ఐహిక సుఖములయందు రాగ మెట్లాత్మజ్ఞానమునకుఁ బ్రతిబంధకమో యారీతినే స్వర్గసుఖమునందలి యిచ్ఛయు నాత్మజ్ఞానమునకుఁ బ్రతిబంధకమనియుఁ ద్యాజ్యమనియు నిశ్చయజ్ఞానము కలుగును. వివేకవైరాగ్యములు క్రమక్రమముగ వృద్ధికానుకాను జీవుఁడు ఆత్మజ్ఞానమును బొందుమార్గమును గనుఁగొని యాజ్ఞానము పూర్ణముగ సాధించుటకు షడ్గుణ సంపత్తి యవశ్యకమనియు నది లేక యాజ్ఞానము సాధ్యముగాదనియు నెఱుంగును. ఈసంపత్తి శమాది షడ్గుణసంపత్తి యని సముదాయముగఁ జెప్పఁబడుచున్నయది.

శమాదిషడ్గుణసంపత్తి.

(౧) శమమనఁగా నంతరింద్రియ నిగ్రహము. (౨) దమము-అనఁగా బాహ్యేంద్రియ నిగ్రహము. (౩) ఉపరతి-అనఁగా కర్మములనుండి నివృత్తియు మిగుల గొప్పతాలిమియుఁ జెప్పఁదగు. (౪) తితీక్ష-అనఁగా దృఢమగు నోర్పు (౫) శ్రద్ధ - అనఁగా శాస్త్రమునందును, ఆచార్యోక్తియందును దృఢవిశ్వాసము (౬) సమాధానము-అనఁగా సమచిత్తత్వము. ఈయాఱునుషట్సంపత్తి యని యెఱుఁగఁబడు.

ఇందు శమము మొదటిది. అంతరింద్రియమగు మనస్సును స్వాధీనము చేసికొనుట. మనస్సు జీవున కుండు సాధనములలో నుత్తమమగునది. "కిమితరచ్చేత స్సమంసాధనమ్" మనస్సు బంధమోక్షముల రెండింటికిని గారణము.

"మనఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః"
బంధాయ విషయాసక్తమ్ ముక్త్యై నిర్విషయం మనః"

మనస్సు ఇంద్రియములతోఁగూడి విషయములయందు రమించుచుండిన బంధహేతువగు. ఆమనస్సు విషయములనుండి విముఖమై యింద్రియములకు లోఁబడక యింద్రియములకు రాజై వానిని లోఁబఱచుకొని యాత్మవశ్యమై వర్తించునపుడు మోక్షహేతు వగుచున్నది. కావున మొట్టమొదట మనస్సు స్వాధీనము చేసికొనఁబడినఁ దక్కిన యింద్రియములన్నియు సులభముగ లోఁబడును. మనం బింద్రియములతోఁ జేరనిచో నింద్రియములు స్వతంత్రవ్యాపారమున కశక్తములని యెల్లవారి కనుభవవేద్యముగనే యున్నయది. మనము మనస్సునొకవిషయమున నేకాగ్రముగ నునిచినపు డితర విషయములు గోచరములు గావు. ఎవ్వఁడైనను విచిత్రమగు నొకవస్తువు నత్యాశ్చర్యముతోఁ జూచుచుండు కాలమున నెవ్వరు గాని పిలిచిన నాశబ్దమును వినఁజాలఁడు. స్పృశించినను గనుఁగొనఁడు. ఏవిషయముననైనను మనస్సు లయించి యుండునపుడు నైమఱచి

యున్నవాఁడనుట ప్రసిద్ధము. దీనిచే మన స్సొక విషయమున లయించి మునిఁగి యున్నదనియు నాసమయమున నితరేంద్రియము లన్నియు నిర్వ్యాపారములై యున్నవనియుఁ దెలియ వచ్చుచున్నది. కావున మనస్సు స్వాధీనమై వర్తించుచోఁ దక్కినయింద్రియము లన్నియు సులభముగ జయించుటకు సాధ్యములు. కావున "శమము" మొదట నభ్యసింపఁదగినది. మనస్సు నిగ్రహింపఁబడినచో బాహ్యేంద్రియములన్నియు సులభముగ లోఁబడును గనుక రెండవది దమము. మూఁడవది యుపరతి. ఉపరతి యనఁగా నుపరమించుట విడుచుట సన్న్యాసము నగు. విధ్యుక్తముగా విహితకర్మములను ద్యజించుటయని వేదాంతులు చెప్పుచున్నారు. సన్న్యాసమునకు లింగములు. అనఁగా బహిరంగము లగు చిహ్నములు అంత ముఖ్యములు గావు. కృతార్థత నిచ్చుశక్తి కేవలబాహ్యకర్మములందు లేదని దృఢముగఁ దెలిసి వానియందు రాగమును బూర్ణముగ విడిచిన నంతస్సన్న్యాసము తప్పక సిద్ధించును అట్టివిరాగము గలుగుటకు మనోదార్ఢ్యమే సారభూతముగాని దేశకాలనిమిత్తములను బట్టి కాయికకర్మములం దెంతభేదము లుండినను వానిఁ బాటింపఁ దగదనియు నిశ్చయము గలుగవలయును. సారమునొక్కదానినే చూచుచు బాహ్యధర్మములం దెన్ని భిన్నమార్గము లున్నను గమనించక మనోభావముల మాత్రము లెక్కించుచు నందఱియందును సమబుద్ధి గలిగి యాదరించవలయును. సారహీనులందును సారము గలిగించు మార్గములను వెదుకవలయును

గాని బాహ్యవ్యాపారములను మార్చవలయునని యంతపూను కొనరాదు. ఎల్లెడలఁ బరమాత్మ యంతర్యామిగ నున్నవాఁడని యు, లోకవ్యవహార మనేకవిధములుగఁ బరిణమించు ననియు, దానిచే నానావిధముల ననుసరించియే వేర్వేఱుగ నానా వారికిఁ దరణోపాయము గలుగవలయుఁ గాని యందఱకు నొక్కమార్గమే చాలదనియు వెల్లడిగఁ దెలియ వలయును. కావున మతభేదము లాచారభేదములు మొదలగు భేదము లన్ని యును గర్మానుసారము లగు రుచిభేదములను బట్టి కలిగినవని కాని సారభూతములు గావని నిశ్చయించి వారివారిమార్గముల వారివారిని బోనిచ్చి సారమందే దృష్టియుంచి యాందఱియందు నన్నిమార్గములందును సమబుద్ధిగలిగి వానియందు సహనము నుగలిగి వారివారిని వారివారిమార్గములందే త్రిప్పి యుద్ధరించ వలయు నను ననుకంపయుఁ గలుగవలయును. ఇట్టి సహనము గలవాఁడు కర్మములను జేసినను విడిచినను బాహ్యలంబనము లను గమనించక సారభూతమగు తత్త్వమునందే మనస్సును ద్రిప్పును. వాఁడే నిజమగు సన్న్యాసిగావున నిట్టి సహన ముపర తియని తత్త్వజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు.

నాల్గవది తితీక్ష- తితీక్ష యన ద్వంద్వసహనము. సర్వదుః ఖములను సహించుట. వైరాగ్యము గలిగినచో సుఖముల యందు రాగ మెట్లు వదలునో అట్లులనే దుఃఖములయందు ద్వే షముగూడ వదలును. ప్రాప్తించు సుఖదుఃఖము లన్నియుఁ

బూర్వశుభాశుభకర్మముల ననుసరించియే వచ్చునుగాని యెవ్వ రికిఁగాని తాఁజేసికొనని సుఖముగాని దుఃఖముగాని సంభవింపద నియు, నివియన్నియు వివేకవృద్ధికి సహకారములనియు దృఢము గనెఱుంగును. కావున దుఃఖములెన్ని ప్రాప్తించినను దత్కాల మున నెంత దుర్భరములుగఁ గనుపించినను, నవియన్నియును బూర్వకర్మాను సారముగనే వచ్చినవనియును, దుష్కర్మములు దుఃఖానుభవముచేతఁ బరిసమాప్తి నొంది తాను కృతార్థుఁడగు ననియు నిట్టి దుఃఖములచేఁ దప్తుఁడై పుటముపెట్టిన బం గారమువలెఁ దానును బరిశుద్ధుఁడై ప్రకాశింపఁ గలఁడనియు నెఱిఁగి దుఃఖములురానురాను గర్మశేషము నశించును గదా యని యార్తినే మఱియు మఱియుఁ గోరుచు నీ తితీక్షయను గు ణము నభ్యసించును. దుఃఖములును, గష్టములును రాకయే యీసుగుణ మలవడుట దుస్సాధ్యము కానఁ బరమదయానిధి యగు భగవంతుఁడు తనబిడ్డల నిశ్రేయ స్సాధనములుగ దుఃఖ జాలములను గర్మానుసారముగఁ గూర్చుచున్నాఁడు.

ఐదవది శ్రద్ధ—అనఁగా శాస్త్రములును, ఆచార్యులుచె ప్పువాక్యములునుబరమపురుషార్థ సాధనములని దృఢముగ విశ్వ సించి యనుష్ఠించుచుఁ దానింకను దత్త్వమును జక్కఁగాఁదె లియఁజాలకయున్నను దా ననుష్ఠించు మార్గమునందుఁ బూర్ణ ముగ నమ్మకము గలిగియుండుట. అట్టి శ్రద్ధ యుండినఁగాని పూని కతో నీయోగమార్గము నభ్యసించుట కుత్సాహము గలుగదు. కావున నీశ్రద్ధ నభ్యసింపవలయును.

ఆఱవది సమాధానము—అనఁగా నిష్టానిష్టము లొనఁ గూడినపుడు మనస్సు నిర్వికారముగ నుండుట. సామాన్యముగ జనులకుఁ బ్రియము ప్రాప్తించినపుడు హర్షమును, అప్రియ మొనఁగూడినపుడు విషాదనము దుఃఖమును గలుగుట సహజము. అట్టివారు రాగద్వేషములకు లోనైయుందు వారు. రాగద్వేషములను జయించిన పిదప ఇష్టప్రాప్తియైనను, అనిష్ట ప్రాప్తియైనను వికారము చెందని మనస్సు గలిగియుండవలయు.

ఈయాఱుగుణములను గొంతవఱకైన నభ్యసింపవలయును. ఈగుణములను వరుసఁగా నొకదాని వెనుక మఱియొక్కటి యభ్య సింపఁదగు ననుట గాదు. వీని నన్నింటి నొక కాలముననే కొంచెము కొంచెముగ నభ్యసించి దృఢముగఁ జేసికొనవచ్చును. ఇవియ న్నియుఁ బూర్ణముగ సాధించిన మోక్షమును సాధించినట్లే యెన్నఁదగు. కొంత యభ్యసించిన జ్ఞానోపదేశమున కధికారి యగు. ఆపిదపఁ గాలక్రమమున నన్నియుఁ బరిపూర్ణము లగును.

నిత్యానిత్యవస్తువివేకము, ఇహాముత్రఫలభోగవైరాగ్య ము, శమదమాది షట్సంపత్తియు నను నీసాధనత్రయముగాక నాల్గవది ముముక్షుత్వము నుండవలయును. అది సంసారబంధ ములనుండి విముక్తుఁడు గావలయునని తీవ్రమగు నిచ్ఛ. తీవ్ర మగు ముముక్షుత్వము లేక పైమూఁడింటినైనఁ బూనికతో నభ్యసించుట కుత్సాహము గలుగదుగదా!

ఇందు కొక దృష్టాంతమగు నితిహాసముగలదు. పూర్వ మొక శిష్యుఁ డొక్కతత్త్వవేత్తయగు గురువునొద్దకుం బోయి ముక్తి మార్గము నుపదేశింపు మని వేఁడెను. శిష్యుని మనోదార్ఢ్యమును జూనికను బరీక్షింప నాగురువు కాలముగడుపుచు రాఁగాఁ బలు మాఱు శిష్యుఁ డాదేశికుని బ్రార్థించుచు వచ్చెను. ఒక్కపర్యా యము దృఢమనస్సుతో శిష్యుఁడు గురువును బ్రార్థించెను. అతఁ డా శిష్యునకు రాఁబోవు పర్వకాలమును దెలిపి యానాఁడు సాగరసంగమమునకు రమ్మని యాజ్ఞాపించెను. అట్లే యచ్చటి కాసమయమున కతఁడువచ్చెను. దేశికుఁ డాతని మొలబంటి నీటిలోనికిం దీసికొనిపోయి నీటిలోనుంచి పైకి లేవకయుండఁ బట్టి యుంచెను. నిశ్వాసవాయువు బిగిసియుంటచే నతఁడు లోలోనఁ గొట్టుకొనుచుండఁగాఁ బ్రాణమునకపాయము వచ్చు దాఁక ముంచి విడిచిపెట్టెను. శిష్యుఁడుపైకిలేచి యాయాసము పోఁగొట్టుకొని స్థిమితమనస్కుఁడు కాఁగా శిష్యునితో గురువు నీటిలో మునిఁగియున్నప్పుడు నీకేమి కోరికయుండెనో చెప్పు మనియడుగ నా కూపిరి తిరుగుటకేఁ గొంచెము గాలియున్న నీ సమయమున బ్రదుకఁ గలనను కోరికతప్ప వేఱొద్దియు లేదని విన్నవించెను. అప్పుడు గురువు శిష్యునితో నీటిలో నున్నప్పు డెంత దృఢమగు బ్రదుకుకోరిక గల్గెనో యంత దృఢముగ మోక్షాసక్తి గలిగెనేని నే నప్పు డుపదేశించెదను. పొమ్మని పంపెను. కాఁబట్టి తీవ్రమగు మోక్షాసక్తి గలిగియుండవలయు నని తెలియఁ దగు.

ఈనాల్గును సాధన చతుష్టయమనుపేర శ్రీ శంకరాచార్యులవారు జ్ఞానమార్గమున నడువ యత్నించు వారలకుఁ బూర్వాధికారముగ విధించియున్నారు. సాధనచతుష్టయ సంపత్తి లేనివారలు పరవిద్యాజ్ఞానమున కధికారులు గారు. వీనినన్నింటిని గొంతయైన నభ్యసించిన వారలే బ్రహ్మజ్ఞానమును గ్రహించుట కధికారులు. అట్టి వారికిఁగాని యితరుల కీజ్ఞాన ముపదేశింపరాదని తత్త్వజ్ఞులగు మహాత్ముల యుద్దేశ్యము. "అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా" అనఁగా నింకమీఁద బ్రహ్మవిచారము అని వేదాంత సూత్రములలో మొదటిసూత్రము. అందు "అథ" అనఁగా నింకమీఁద ననుచో సాధన చతుష్టయము కొంతయైనను సాధించిన పిదపనేయని యర్థము. ఈసాధనచతుష్టయ సంపత్తి లేనివారలిక్కాలమున బ్రహ్మవిద్యా రహస్యములను శబ్దమాత్రముగ నేర్చికొని మహావాక్యముల యర్థమును స్వానుభవముచే నిరూపించుకొనకయే యావాక్యములను నోటనుచ్చరించుచు బ్రహ్మవేత్తలమని నటించుచు నితరుల కుపదేష్టలయి యితరులను సహితము భ్రాంతులుగఁ జేయుచున్నవారు. "అంధేనైవనీయమానా యథాంధాః" అనునట్లు తామంధులయ్యును నంధులగునితరులకు మార్గదర్శులగుచుఁ దుదకు నుభయులును మార్గము తెలియక చిక్కులుపడుచున్నవారు. సులభమును నిరపాయమును నగు కర్మభక్తిమార్గములను వదలి దుస్సాధ్యమును, నపాయకరమును నగు నీ జ్ఞానమార్గము ననుష్ఠింపఁ బ్రయత్నించుటచే నుభయభ్రష్టు లగుచున్నారు. కావున నెల్లవారును జిత్తశుద్ధి

గలిగి నాలుగు సాధనముల దృఢముగఁ గొంతయైన నభ్యసింపక మున్ను జ్ఞానము దెసకు నుద్యమింపక యుండఁదగు. ఈ సాధనముల నభ్యసించి తేరి యధికారియగు మహాసీయుఁడే జ్ఞానమార్గమున నడువఁ జాలును.

"నాయ మాత్మా బలహీనేన లభ్యో నచ ప్రమాదా త్తపసో వాప్యలింగాత్" ముండకోపనిషత్తు.

ఈ నాల్గింటి నభ్యసించిన జీవుని బుద్ధి యతిశుద్ధమగు. అహంకార మమకారములు పూర్ణముగ నశించు. బుద్ధి మిక్కిలి సూక్ష్మమయి యింద్రియములు మనోబుద్ధులకు వశవర్తులగు. ఆహారాది నియమములచే శరీరములు పరిశుద్ధములగు. ఇవి గలిగిన జీవుఁ డాత్మజ్ఞానమున కధికారియగును.

ఆజ్ఞాన మెట్టిదియో శ్రీకృష్ణభగవానులు గీతాశాస్త్రము నందు సంక్షేపముగ నిరూపించి యున్నారు.

"అహ మాత్మా గుడాకేశ సర్వభూతాశయస్థితః,
అహ మాదిశ్చ మధ్యంచ భూతానా మంత యేవచ. ౧౦.౨౦.

సర్వభూతముల హృదయములయందుండు నాత్మస్వరూపుఁడను నేను. సమస్తభూతములకు మొదలనఁగా నుత్పత్తి కార

ణము నేను ; మధ్యమనఁగా స్థితి కారణము నేను ; అంత్యమనఁగా లయకారణము నేను ; అనఁగా సమస్తభూతములునానుండి వెలువడి యభివ్యక్తము లగుచున్నవి. నాయందే యున్నయవి. కడపట నాయందు లీనమగుచున్నవని తాత్పర్యము. మఱియు నాత్మజ్ఞానమును విపులముగ వర్ణించుచు జ్ఞానలక్షణములను నిరూపించియున్నారు.

"అమానిత్వ మదంభిత్వ మహింసా క్షాంతి రార్జవమ్,
ఆచార్యోపాసనం శౌచం స్థైర్య మాత్మవినిగ్రహః,
ఇంద్రియార్థేషు వైరాగ్య మనహంకార ఏవచ,
జన్మమృత్యుజరావ్యాధిదుఃఖదోషానుదర్శనమ్,
అసక్తి రనభిష్వంగః పుత్రదారగృహాదిషు,
నిత్యంచ సమచిత్తత్వ మిష్టానిష్టోపపత్తిషు,
మయి చానన్యయోగేన భక్తి రవ్యభిచారిణీ,
వివిక్తదేశసేవిత్వ మరతి ర్జనసంసది,
అధ్యాత్మజ్ఞాన నిత్యత్వం తత్త్వజ్ఞానార్థదర్శనమ్,
ఏతజ్జ్ఞాన మితిప్రోక్త మజ్ఞానంయదతోఽన్యథా."

గీత-13 అ.

అభిమానము లేకయుండుట యనఁగా నడఁకువ, దంభము లేక యుండుటయు, నితరులకించుకయైన హానిచేయక యుండుటయు, నితరులయందలి దోషములను సహించి మన్నించునట్టి

క్షాంతియు, న్యాయమును తప్పక వర్తించుటయు, గురుశుశ్రూష యు, శౌచమును, స్థైర్యము, నింద్రియములను మనస్సును స్వాధీనము చేసికొనియుండుటయు, విషయభోగములయందు వైరాగ్యము, నహంకారము లేకయుండుటయుఁ, బుట్టుట, చచ్చుట, ముసలితనము, రోగము మొదలగు వానియందలి దోషమును జూచుటయుఁ, బుత్త్రదార గృహాదులయందు రాగమును, దాదాత్మ్యమును లేకయుండుటయు, నిష్టము ప్రాప్తించినపుడు సంతోషముగాని, యప్రియము సిద్ధించినపుడు దుఃఖముగాని లేక యెల్లపుడు చిత్తసమాధానముగలిగి యుండుటయుఁ, బరమేశ్వరుఁడును, వాసుదేవుఁడును నగు నాయందుఁ జలింపని యనన్యమగు భక్తియు, నేకాంత ప్రదేశములయందుండ నిచ్ఛయు, జనసంఘము నందుండ వలయునను నాశ లేక యుండుటయు, నాత్మవిషయజ్ఞాన మెల్లప్పుడు మఱువకయుండుటయుఁ, బరమాత్మతత్త్వమును స్వానుభవముచేఁ దెలిసికొనుటయు నివియన్నియు జ్ఞానమనఁబడును. ఇవి కానిదంతయు నజ్ఞానమని యెఱుంగఁదగు. పైనఁజెప్పఁబడిన లక్షణములం గలిగియుండుటయే జ్ఞానమనిబోధించి శ్రీకృష్ణభగవానులు మఱియు నీజ్ఞానముగలుగుట వలని ఫలము సహితము వచించియున్నారు. "యద్జ్ఞాత్వామృతమశ్నుతే" యని యీజ్ఞానమువలన మర్త్యుఁ డమృతత్వమునుబొందునని వివరించిరి.

జ్ఞానస్వరూపమును నిరూపించి జ్ఞానవిషయమగు జ్ఞేయము నిట్లు భగవంతుఁడు నిరూపించియున్నాఁడు.

"అనాదిమత్పరం బ్రహ్మ నస త్తన్నాస దుచ్యతే,
సర్వతః పాణిపాదం త త్సర్వతోఽక్షి శిరోముఖమ్,
సర్వత శ్శ్రుతిమల్లోకే సర్వ మావృత్య తిష్ఠతి,
సర్వేంద్రియ గుణాభాసం సర్వేంద్రియ వివర్జితమ్,
అసక్తం సర్వభృచ్చైవ నిర్గుణం గుణభోక్తృచ,
బహిరంతశ్చ భూతానా మచరం చర మేవచ,
సూక్ష్మత్వా త్త దవిజ్ఞేయం దూరస్థం చాంతికేచతత్,
అవిభక్తంచ భూతేషు విభక్త మివచ స్థితమ్,
భూతభర్తృచ తజ్జ్ఞేయం గ్రసిష్ణు ప్రభవిష్ణుచ,
జ్యోతిషామపి తజ్జ్యోతి స్తమసః పర ముచ్యతే,
జ్ఞానంజ్ఞేయం జ్ఞానగమ్యం హృది సర్వస్య ధిష్ఠితమ్.

గీత. ౧3. అ.

వేద్యమగు తత్త్వ మాదిమధ్యాంతరహితమును, సత్స్వరూపమును, నసత్స్వరూపమునుగాక యెల్లయెడల పాదములను, హస్తములను, చక్షుస్సులను గలిగి సర్వమును వ్యాపించియున్నది. ఆతత్త్వము జ్యోతులలో నన్నింటిలో నెక్కుడుజ్యోతియు, నంధకారమునకు నతీతమగునదియు నయి యున్నది. జ్ఞానమును, జ్ఞేయమును, జ్ఞానగమ్యము ననఁగా నెఱుకయు నెఱుఁ

గఁదగినదియు, నెఱుకచేఁ బొందఁదగు ప్రాప్యస్థానమును నీమూఁడునొక్కటియై యున్నది.

ఇట్లు ప్రపంచమునందు వాఙ్మానసగోచరమగు నదియంతయు నా బ్రహ్మస్వరూపమే. అనఁగా నెద్దానిని జూచినను అవ్యక్తమగు బ్రహ్మముయొక్క వ్యక్తస్వరూపముగ భావింపఁ దగునే గాని కేవలముపాధిని మాత్రము గమనించరాదు. అన్నింటి యం దంతర్యామియైన చైతన్యము నెఱుంగవలయునుగాని యా చైతన్యము నావరించియుండు ప్రాకృతరూపమును మాత్రము నెఱుంగఁ బ్రయోజనము లేదు. అది యజ్ఞానము. ఆత్మవిషయమును బోధించునదియే విద్యయనఁబడునుగాని యాత్మవ్యతిరిక్తమగు పదార్థమొక్కటియు లేమింజేసి యాత్మేతరవిషయములను బోధించు విద్యలును శాస్త్రములు నన్నియు నవిద్యలే. మొదటఁ బ్రకృతిబోధకములుగ నుండి కడపట నాత్మబోధకు సహకారము లగుటచే నపరవిద్యలన్నియు సనాతనమగు పరవిద్యా కళలుగ నెన్నఁబడు. కావుననే బయట చూచుటకు భిన్నభిన్నములుగఁ గన్పడు షడ్దర్శనము లొక్కొక్కటియు నాపరతత్త్వజ్ఞానమునకు సాధనములుగ నిరూపింపఁబడియున్నవి. అన్ని విద్యలు నన్ని మార్గములును భగవత్తత్త్వమును దెల్పుటకు సహకారములుగను భగవత్సన్నిధానమును జేర్చుటయందు సమర్థములును నైయున్నవి. ఆత్మతత్త్వమును నిరాకరించు విద్య యెన్నఁడును విద్యగా నెన్నఁబడదు.

"చక్రహస్తుని బ్రకటించు చదువు చదువు
కుంభినీధవుఁజెప్పెడు గురుఁడు గురుఁడు
తండ్రిహరిఁజేరుమనిచెప్పు తండ్రి తండ్రి."

భాగవతము.

లోకమునందు బహురూపములుగఁ బ్రాకృతములగునింద్రియములకు గోచరములగువిషయములన్నింటి యందును నప్రాకృతమగు నాత్మ తత్త్వమంతర్యామిగ వెలుఁగుచున్నది. ఇట్లు నానాత్వమునం దేకత్వమును జూడఁదగు.

ఆత్మయేకము,నద్వితీయము, క్రియారహితమునగు. కనఁబడు వ్యాపారమంతయుఁ బ్రకృతిసంబంధమైనది. ఆత్మ సర్వత్రవ్యాపించియుండుటచేత నచలము. చలనమనఁగా నున్నస్థలమునుండిమఱియొకస్థలమునకుగమనముగదా! అంతట వ్యాపించియుండుతత్త్వమెచ్చటనుండి యెచ్చటికి గమనము చేయును? ఆత్మ లేనిస్థలము సూదిమొన మోపఁజాలినంత గాని లేదు. చలనమనునపుడెల్ల నాత్మయే ప్రకృతితోఁజేరి ప్రకృతిని జలింపఁజేయుచున్నదని యెఱుంగఁదగు. చలించునది ప్రకృతియే. ఎంతసూక్ష్మచలనమైనను బ్రకృతిసంయోగము లేక సంభవింపదు.

కావున నాత్మక్రియారహితము.

"ప్రకృత్యైవ చ కర్మాణి క్రియమాణాని సర్వశః,
యః పశ్యతి తథాత్మాన మకర్తారం సపశ్యతి"

గీత.

మఱియు లోకమునఁ గన్పడు మార్పులన్నియును త్రిగుణాత్మకమగు ప్రకృతియందుఁ గన్పడునవిగాని యాత్మయందుఁ గానరావు. పుట్టుటయుఁ, గిట్టుటయు, వృద్ధిక్షయములు ప్రకృతి సముదాయములందుఁగాని యాత్మకు లేవు. ఇట్లు నిత్యమగు నాత్మకును ననిత్యములగు రూప సముదాయములకును గల భేదము వివేకముచేఁ దెలియఁగఁదగు.

" యస్సర్వేషు భూతేషు నశ్యత్సు నవినశ్యతి,
వినశ్యత్స్వ వినశ్యం తం యఃపశ్యతి సపశ్యతి"

ఈ మొదలగు వాక్యములయందు నశించునది యనఁగా మాఱునది. ప్రకృతి మాఱుచుండు రూపములయందెల్ల యెడలనుండి నాశరహితమైనది యాత్మ.

" ఈశ్వర స్సర్వభూతానాం హృద్దేశేఽర్జున తిష్ఠతి,

సమం సర్వేషు భూతేషు తిష్ఠంతం పరమేశ్వరమ్.
అహ మాత్మా గుడాకేశ సర్వభూతాశయస్థితః"

ఈయాత్మ సర్వభూతములయందు సమముగఁ బ్రకాశించుచున్నయది. సాత్వికములుగాని రాజసములుగాని, తామసములుగాని యీయన్ని రూపములయం దాత్మ సమముగఁ బ్రకాశించుచునేయున్నది. కావున నాత్మవేత్త వీనినన్నింటిని సమబుద్ధితోఁ జూచును. ఆత్మవేత్త కాఁగోరువాఁ డట్లు సమబుద్ధి నభ్యసింపవలయును.

"విద్యావినయ సంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని,
శునిచైవ శ్వపాకేచ పండితా స్సమదర్శినః"

గీత.

ఉత్కృష్టములగు వస్తువులందును నికృష్టములగు రూపములందును సుందరములగు భూతములయందును, జూచుట కసహ్యములగు రూపములందును, బ్రహ్మవేత్తయందును, ఘోరచిత్తునందును, పాషాణమునందును, బ్రహ్మయందును సమముగ నాత్మ వ్యాపించియున్నది గావున వీని నన్నిటిని సమబుద్ధిచేఁ జూచుటయే జ్ఞానము. ఈశ్వరుఁడు సర్వభూతముల యందును జీవకళగాఁ బ్రకాశించుచుండుటచేత సర్వభూతములకు దండప్రణా

మము లాచరింపవలయునని శ్రీకృష్ణులు తన ముఖ్యశిష్యుఁడగు నుద్ధవునకు బోధించిరి. ఇదియ యుత్తమమగు జ్ఞానమనియు నిదియ యుత్కృష్టమగు మోక్షమార్గమనియు వచించిరి.

"సర్వభూతస్థితం యో మాం భజత్యేకత్వ మాస్థితః,
సర్వథా వర్తమానోపి స యోగీ మయి వర్తతే"

గీత.

ఐనను సర్వభూతములయం దాత్మను జూచుట యెట్లు సిద్ధించును ? అజ్ఞానియందును జూదగానియందును మోసగానియందును బ్రహ్మఘాతకునందును, బ్రహ్మవేత్తయందును సమత్వమె ట్లనుష్ఠింపనగును ? అనియడిగిన వీరియందఱియందు నాత్మకళయుండియే యున్నది. అందఱును నానావిధములగు ననుభవములను బొంది వానినుండి గ్రహింపఁదగు జ్ఞానము నంతయు గ్రహించి కడపట నాత్మవేత్తలుగాఁ దగియే యున్నవారు. అందఱియందును నీరీతి నాత్మ బీజరూపములగు తనశక్తులను వికసింపఁ జేసికొనుచున్నది. వృక్షమందలి శక్తి యొకచో లేఁత మొగ్గగను, మఱియొకచోఁ బక్వమై వికసింప నా సన్నమై యుండు మొగ్గగను, ఇంకొకచోట వికసించిన పుష్పముగను, వేఱొకచో లేఁతపిందెగను, గాయగను, మఱియొకస్థలమునఁ బక్వమగు ఫలముగను, నానావిధ రూపములు గలిగియున్నను అన్నియు యథార్థముగ నొక్కవృక్షములోఁ బుట్టి యొక స్వభావము

గలిగి సమముగనుండు నట్లాత్మకళ నానానామరూపములు గల యన్ని భూతములయందు సమముగ నున్నది. అన్నింటియందును దాది నాత్మగుణము లన్నియుఁ గాలానుసారముగఁ బ్రకాశింప నున్నవియేగాని వేఱొకపదార్థ మొక్కటియు లేదు. కావున ఘోరరూపముగనున్నను, లావణ్య స్వరూపముగ నున్నను, జ్ఞానస్వరూపుఁడుగ నున్నను, నజ్ఞానపుంజముగనున్నను, దయాసముద్రుఁడుగ నున్నను, క్రూరచిత్తుఁడుగ నున్నను, నందఱియందు నాత్మ ప్రకాశించుచున్నది. హేయముగఁ గనఁబడు పదార్థమునందుండు నాత్మయుఁ గాలక్రమమునఁ బరిణమించి యాత్మగుణములను బ్రకాశింపఁ జేయును. ఈ రూపములన్నింటియం దనుభవము పొంది జ్ఞానమును గ్రహింపవలయును. కావుననే కదా భగవంతుఁడు తనవిభూతిని జెప్పుచో "ద్యూతంఛలయతామస్మి" అని చెప్పుకొన్నాఁడు. బ్రహ్మవేత్తయందును, మూర్ఖునందును, గోవునందును, శునకమునందును, శ్వపచునందును సమత్వమునుజూచి యాత్మభావన చేయవలయును. ఇట్లుచూచుటయే యథార్థజ్ఞానము.

అట్లేకత్వమును జూచువాని కజ్ఞాన ముండ నేరదు. అజ్ఞానము నశించి యజ్ఞానజాతములగు శోకమోహములు సయితము నశింప నానందస్వరూపుఁ డగు.

“ యస్మిన్ సర్వాణి భూతాన్యాత్మైవా భూద్విజానతః,
తత్ర కోమోహః కశ్శోక ఏకత్వ మనుపశ్యతః ”

ఈశావాస్యము.

ఏవస్తువును జూచిన నీవస్తువునం దాత్మ యేవిధముగఁ బరిణామము చెందుచున్నది? ఎట్టి జ్ఞానము నీరూపమునఁ జెందఁ జాలును? అని యోచించుచుండిన నొక్కొక్కరూపమును బ్రపంచమున సార్థకముగఁ గన్పడును. అట్లుగాక హేయగుణములను మాత్రము చూచుచు, ద్వేషించుచుండినఁ బ్రకృతి సంబంధములగుగుణములు మాత్రము గనఁబడునేగాని యాత్మ జ్ఞానము లేశమైనను బుట్టఁజాలదు. అన్ని భూతములందు నాత్మ శక్తి వికసించుచుండుటను జూడనుజూడను భూతము లన్నియు భగవంతుని మహిమను బ్రకటించునవిగఁ దెలియ వచ్చునే గాని వేఱుకాదు. కావున నెల్లయెడల నాత్మనే సమముగఁ జూడఁదగు. ఇదియే సుజ్ఞానము. ఇట్లు చూచువాఁడే యాత్మ వేత్త. ఇదియే జ్ఞానయోగము.

జ్ఞానియగువాఁ డాత్మకళను సర్వమునఁ జూచుచుండును. అజ్ఞాని సయిత మాత్మప్రకాశమునే యెల్లచోటులం జూచును గాని యాత్మప్రకాశమని యెఱుంగఁడు. లోకమున నొక్కొక్కఁడు ననేకములగు విషయములఁ బ్రేమించుచున్నాఁడు. ఆవిషయములయందుఁ బ్రేమాస్పదమగున దెద్దియేని యొకటి యుండనిచో దానినేల ప్రేమించును? ఒక్కొక్కవిషయమునందును మనస్సును రంజింపఁ జేయునదియును, సుఖము నీఁజాలునదియు నెద్దియే నొక్కటి యుండవలయును గదా! అదియంతయు నాత్మతేజస్సేయని గ్రహింపఁదగు. పామరుఁడు రూపలా

వర్ణ్యాది గుణసముదాయమును జూచి యొకరూపమును ప్రేమిం చినను, అచ్చట నాత్మలేనిచో నాగుణములు ప్రకాశింపవు. వానికిం గానరావు. లోకమునం గిన్నట్టు సకలసౌందర్యము లును, సకల ప్రకాశములును, నాత్మయునికిచేఁ గలుగునవిగాని వేఱువిధమునఁ గాదు. రూపములందుఁ గానవచ్చు రమణీయత్వ మంతయు వానియం దాత్మయుండుటచే వానియం "దారో పితరమణీయత్వము" గాని యారూపములయందు నైజమగు నది గాదు. ఈయర్థమును గీతాశాస్త్రమునం దు.

"యద్య ద్విభూతిమత్సత్త్వం శ్రీమదూర్జిత మేవవా,
తత్తదేవావ గచ్ఛ త్వం మమ తేజోఽంశ సంభవమ్."

లోకమునం దైశ్వర్యవంత మైనదిగాని, ప్రకాశమైనదిగాని విశేషోత్సాహముతోఁ గూడుకొనునదిగాని వస్తువెద్దియున్నను అది యొక్కొక్కటియు నా తేజస్సులోఁ గళామాత్రము దానియందుఁ గలిగియుండునదిగఁ దెలిసికొనుమని భగవంతుఁ డర్జునునకు బోధించెను. కావున లోకములో నెద్దియేని రమణీ యముగ నుండిన నద్దాని కారమణీయత్వమును గలుగఁ జేయు నది యాత్మయేయని నిశ్చయము. ఈవిషయమునే మైత్రేయికి నామెభర్త యాజ్ఞవల్క్య మహర్షి సుందరవాక్యములతో నుప దేశించి యున్నాఁడు.

"నవాఅరేజాయాయై కామాయ జాయాప్రియా భవత్యా
త్మనస్తు కామాయ జాయాప్రియాభవతి. నవా అరేపత్యుః
కామాయ పతిః ప్రియోభవ త్యాత్మనస్తుకామాయ పతిః
ప్రియోభవతి ... ... నవాఅరే దేవానాం కా
మాయదేవాః ప్రియా భవంత్యాత్మనస్తు కామాయ దేవాః
ప్రియాభవంతి" బృహదారణ్యకము.

తా. భార్యకొఱకు భార్యను బ్రేమింపరు. భార్యయందలి యాత్మకొఱకు భార్యప్రియమగు. భర్తకొఱకు భర్త ప్రేమింపఁ బడఁడు. ఆత్మకొఱకే భర్తప్రియుఁడగు. ఇట్లొకొక్కవస్తువును దనంతటఁ బ్రీతిగొలుపదు. ఆత్మకొఱకుఁ బ్రియమగు. అట్లు దేవతలు సయితము దేవతలేయని ప్రేమింపఁబడరు. ఆత్మకొఱకుఁ బ్రియులగుచున్నారు. ఇట్లాత్మ పరమ ప్రియమైయుండనియెడల నొక్కటియు లోకమునఁ బ్రియరూపముగాఁ బ్రకాశింపఁజాలదు. స్థితిగూడ నసాధ్యము. సర్వేంద్రియములకు రమణీయములగు విషయములందు నంతర్యామియగు నాత్మను గ్రహింపఁదగు. ఇట్లాత్మ నెల్లచోఁ జూచుచు, వినుచు, ధ్యానించుచు నాత్మసాన్నిధ్యమును జెందఁదగు.

" ఆత్మాఅరే ద్రష్టవ్య శ్శ్రోతవ్యోమంతవ్యోనిదిధ్యాసితవ్యః "
బృహదారణ్యకము.

ఇవ్విధమున నాత్మ నెందుఁ జూచుచుండఁ దనయందుండు నాత్మయు సర్వభూతములయందుండు నాత్మయు నొక్కటియను

జ్ఞానము క్రమక్రమమునఁ బొడము. కాలకర్మ పరిపాకము కాఁగా •పరమదయానిధియగు మహాగురువు తత్త్వోపదేశము చేయును. "తత్త్వమసి" యను మహావాక్య ముపదేశించిన బ్రహ్మాత్మైక్య జ్ఞానము పరోక్షముగఁ గలుగు. యథార్థమగు నాత్మజ్ఞానము కాలక్రమమునఁ బ్రతిమనుజునకుఁ దనయందే గలుగవలయును గాని యితరు లెంత మహనీయులైనను దానిని బుట్టింపఁజాలరు. "తత్త్వమసి" యనుమహావాక్య మాచార్యోపదిష్టమై శిష్యుఁడు దానియర్థమును మననము,నిదిధ్యాసనము చేయఁ బిదప బహుకాలమునకు నాత్మయందు "అహంబ్రహ్మాస్మి" యనుజ్ఞానము పుట్టుచున్నది.

"తత్స్వయం యోగసంసిద్ధః కాలే నాత్మని విందతి"

ఆజ్ఞాన మాత్మయందే పుట్టుచున్నది. అట్టిజ్ఞానము పరోక్షమైనను మహాగురువులచేత నుపదేశింపఁబడును. అట్టి యుపదేశమును బొందుటకు జ్ఞానులును దత్త్వదర్శులునగు మహాత్ములను యోగ్యుఁడగు శిష్యుఁడు విధిపూర్వముగ సమీపించి శుశ్రూష చేసి పరతత్త్వమును గుఱించి ప్రశ్న చేయుఁగా వా రుపదేశించెద రని గీతాశాస్త్రమున శ్రీకృష్ణులు వచించియున్నవారు.

"తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన సేవయా,
ఉపదేక్ష్యంతి తే జ్ఞానం జ్ఞానిన స్తత్త్వదర్శినః"

అట్టి గురువులు శాస్త్రజ్ఞానమాత్రము గలిగిన వారుగ నుండినఁజాలదని "జ్ఞానిన స్తత్త్వదర్శినః" అని రెండు విశేషణములు నిరూపింపఁబడినవి. శాస్త్రజ్ఞానము గలిగియుఁ దత్త్వమును స్వానుభవముచే నెఱింగినవారుగ నుండవలయు. అట్టి జ్ఞానమును గురుముఖమునఁ బరోక్షముగ మొదటఁ బొందుటకైనను శిష్యుని లక్షణములు సయితము భగవంతుఁడే నిరూపించి యున్నాఁడు.

"శ్రద్ధావాన్ లభతే జ్ఞానం తత్పర స్సంయతేంద్రియః,
జ్ఞానం లబ్ధ్వా పరాం శాంతి మచిరే ణాధిగచ్ఛతి"

యథార్థ శ్రద్ధ యనఁగా గురువాక్యమునందు నిశ్చలమగు విశ్వాసమును గలిగియుండవలెను. జగదీశ్వరునియందు నిశ్చలమగు భక్తిగలిగి యీశ్వరుఁడే "పరాగతిః" అని దృఢమగు నిశ్చయము గలిగియుండవలెను. ఇంద్రియములను జక్కఁగ స్వాధీనము చేసికొని యుండవలయును. ఇంద్రియ మనస్సుల స్వాధీనము చేసికొని యీశ్వరునియందు సదా భక్తిగలవాఁడై గురువాక్యమునం దత్యంతాస్తిక్య బుద్ధిగలవాఁడయిన శిష్యునకు జ్ఞానులును, దత్త్వదర్శులు నగుగురువులు బ్రహ్మైక్య జ్ఞానమును బోధింతురు. అట్లుపదేశము నొందిన పుణ్యాత్ములకుఁ జిరకాలము మనన నిదిధ్యాసనములవలన నపరోక్ష జ్ఞానము తనంతట నాత్మయందే పుట్టును. గురువాక్యమును శ్రద్ధతోడ మననముచేసి నిది

ధ్యానము చేయు ప్రశాంతమగు మనస్సున నాత్మస్వరూపము పూర్ణముగ ప్రకాశించును. అప్పు "డహం బ్రహ్మాస్మి" యనుజ్ఞానము కలుగఁగా యథార్థముగ బ్రహ్మవేత్తయై "బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మైవ భవతి" యనునట్లు బ్రహ్మస్వరూపుఁడే యగుచున్నవాఁడు. అట్టి మహాపురుషుఁడు శరీరధారియయ్యు ముక్తుఁడేయగు, జీవన్ముక్తుఁడనఁదగియుండు. అట్టి మహాత్మునకుఁ బ్రపంచమంతయు బ్రహ్మాండము లన్నియు వేద్యములే. వానికి గోచరముగాని దొక్కటియు నుండదు. మాయను జయించిన వాఁడగు. త్రిగుణాత్మిక యగు ప్రకృతి యామహానుభావునకు లోఁబడినదియే. అతఁడు గుణముల కతీతుఁడై వర్తించు. అట్టి పురుషుఁడు లోకమున నెట్లు వర్తించుననఁగా శ్రీకృష్ణుఁడే గీతా శాస్త్రమున రెండవ యధ్యాయాంతమున స్థితప్రజ్ఞుని లక్షణములుగను, బాఱెండవ యధ్యాయాంతమునఁ బరమభక్తుని లక్షణములుగను, బదునాల్గవ యధ్యాయము తుదను గుణాతీతుని లక్షణములుగనువివరించి యున్నారు.

ప్రజహాతి యదా కామాన్ సర్వాన్ పార్థ మనోగతాన్,
ఆత్మన్యే వాత్మనా తుష్ట స్థ్సిత ప్రజ్ఞ స్త దోచ్యతే,
దుఃఖే ష్వనుద్విగ్నమనా స్సుఖేషు విగతస్పృహః,
వీతరాగ భయ క్రోధ స్థ్సితధీ ర్ముని రుచ్యతే,
య స్సర్వత్రానభిస్నేహ స్తత్త త్ప్రాప్య శుభాశుభమ్,

రాగద్వేషవియుక్తైస్తు విషయా నింద్రియై శ్చరన్,
ఆత్మవశ్యై ర్విధేయాత్మా ప్రసాద మధిగచ్ఛతి. ” ౨ అ.
“అద్వేష్టా సర్వభూతానాం మైత్రః కరుణ ఏవచ,
నిర్మమో నిరహంకార స్సమదుఃఖ సుఖః క్షమీ.
సంతుష్ట స్సతతం యోగీ యతాత్మా దృఢనిశ్చయః,
మయ్యర్పిత మనోబుద్ధి ర్యోమే భక్త స్సమే ప్రియః,
యస్మాన్నో ద్విజతేలోకోలోకాన్నో ద్విజతేచయః,
హర్షామర్ష భయక్రోధై ర్ముక్తో యస్సచమేప్రియః,
అనపేక్ష శ్శుచి ర్దక్ష ఉదాసీనో గతవ్యధః,
సర్వారంభపరిత్యాగీ యో మద్భక్త స్సమేప్రియః,
యోనహృష్యతి నద్వేష్టి నశోచతి న కాంక్షతి,
శుభాశుభ పరిత్యాగీ భక్తిమాన్ యస్సమే ప్రియః,
సమ శ్శత్రౌచ మిత్రేచ తథామానావమానయోః,
శీతోష్ణ సుఖదుఃఖేషు సమ స్సంగవివర్జితః,
తుల్యానిందాస్తుతి ర్మౌని సంతుష్టోయేన కేనచిత్,
అనికేత స్స్థిరమతి ర్భక్తిమాన్ మే ప్రియో నరః,
యేతు ధర్మ్యా మృత మిదం యథోక్తం పర్యుపాసతే,
శ్రద్ధధానా మత్పరమా భక్తా స్తేఽతీవ మే ప్రియాః.
గీత ౧౨ అ.

ప్రకాశంచ ప్రవృత్తించ మోహ మేవచ పాండవ,
నద్వేష్టి సంప్రవృత్తాని ననివృత్తాని కాంక్షతి,
ఉదాసీనవ దాసీనో గుణైర్యో న విచాల్యతే,

గుణావర్తంత ఇత్యేవ యోఽవతిష్ఠతి నేంగతే,
సమదుఃఖసుఖ స్స్వస్థ స్సమలోష్టాశ్మకాంచనః,
తుల్యప్రియాప్రియోధీరస్తుల్య నిందాత్మసంస్తుతిః,
మానావమానయో స్తుల్య స్తుల్యోమిత్రారిపక్షయోః.
సర్వారంభపరిత్యాగీ గుణాతీత స్తదోచ్యతే. ౧౪ అ.

మనోగతములగు కామము లన్నిటిని సంపూర్ణముగ వదలి యెప్పుడు నాత్మయందే యానందించుచుండు. దుఃఖములుగలిగి నప్పుడు మనస్సు కలవిలపా టొందదు. సుఖమునం దుప్పొంగదు. సుఖాసుఖము లేవిప్రాప్తించినను నిర్వికారుఁడై రాగద్వేషములు పూర్ణముగ విడిచియుండును. సర్వభూతములయందును మిత్రభావము గలిగి సుహృదుఁడై యుండు. నేను, నాది, యనుభావములు వెదకినను గానరావు. ఏకార్యము చేయుచున్నను మనోబుద్ధుల నీశ్వరునియం దర్పించి స్వామిభృత్యన్యాయమున లోకహితము కొఱకై కర్మములఁ జేయుచుండును. లోకులు లోకదృష్టిచేఁ గీడుచేసినను, మేలుచేసినను, దూషించినను, భూషించినను, సన్మానించినను, అవమానించినను, సదానందుఁడై యెక్కడానియం దాశ యుంచక యాత్మారాముఁడై యుండు.

గుణాతీతుఁడయ్యును గుణములచేష్టలను ద్వేషింపఁడు. లేనివిషయములను గోరఁడు. సంప్రాప్తమైనవానిని ద్వేషింపఁడు. సుఖదుఃఖములయందుఁ దుల్యముగఁ జూచుచు, "మట్టిని, ఱా

తిని, బంగారము నొక్కదృష్టితోఁ జూచుచుఁ బ్రియాప్రియము లను, నిందాస్తుతులను, మానావమానములను నొక్కరీతిగ నెంచుచు, మిత్రులను శత్రులను నొక్కవిధముగఁ బ్రేమించుచు స్వప్రయోజనకరములగు కర్మముల నొక్కటియుఁ జేయ నపేక్షించక యుండును.

వీరలు లోకమున నిట్లు వర్తించుచు లోకహితార్థ మీశ్వరునిప్రతినిధులుగ వర్తించుచు వేఉద్దేశ్యములేక సర్వకార్యములు లోపములేక చేయుచు శరీరముండునందాఁకఁ గాలము గడుపుదురు. ఇట్టి వారలు బ్రహ్మవేత్తలు. బ్రహ్మవేత్తలగు వారలు పైనసూచించిన రీతిని బ్రవర్తనము వలన నెఱుంగఁబడుదురు. మహావాక్యముల నోటితోవచించుచు, బ్రహ్మవేత్తలమని లోకమునఁ బ్రకటించుకొనుచు, విషయసుఖముల రమించుచు, నింద్రియములు విషయములలోఁ బ్రవర్తించుచున్నవిగాని నేను సాక్షియగు బ్రహ్మస్వరూపుఁడనని నోటిమాటలతోఁ జెప్పుకొనుట బ్రహ్మవేత్తలకు లక్షణము గానేరదు. బ్రహ్మవేత్తలు లోకమునకు మేలుచేయుదురు. తమకు సుఖము నించుకయైనను గోరకుండుటయే కాక సాధ్యమైనంత మట్టుకు దానికి విముఖులై యుందురు. ముందు వివరించిన రీతిని సాధనచతుష్టయమును బూర్ణముగ సాధించి నిస్సంగియై లోకమున నొక్కదానిని గోరక కుటీచకుఁడై యాత్మయందు దృఢనిశ్చయము గలిగి బహూదకుఁడై యాత్మయే తానను జ్ఞానము పుట్టఁ

గా హంసయై యోగాభ్యాసముచే నాత్మసాక్షాత్కారము గాంగాఁ బరమహంస యగుచున్నాఁడు. ఈరీతిని సాధనచతుష్టయసంపత్తి కొంత గలిగినది మొదలపరోక్షజ్ఞానము లభించు దనుక నాలుగుసోపానము లేర్పఱుపఁబడినవి. ఈసాధనసంపత్తి గలిగిన జీవుఁడు జ్ఞానమున కధికారియై కారణగురువుల కటాక్షమునకుఁ బాత్రుఁడై యుండును. అపుడదృశ్యుఁడుగ లోకహితార్థము వర్తించుచుండు కారణగురువు ప్రత్యక్ష మరియు సూక్ష్మము లగు తత్త్వములను క్రమక్రమముగ నుపదేశించుచు. ఈయుపదేశము స్థూలదేహమున వర్తించు జాగ్రదవస్థయందు సామాన్యముగ రాదు. స్వప్నమునను, సమాధియందు సూక్ష్మశరీరధారియునగు జీవునకు సిద్ధించును. ఇదియే నిజమగు నుపనయనము. దానిని సూచించునదియే బాల్యావస్థయందు జరుగు నుపనయనము. అట్టియుపదేశమైనది మొదలామహాత్ములు రక్షించి శిక్షింపఁగాఁ గాలక్రమమునఁ బరిపూర్ణుఁడగును.

ఇట్టి జీవుఁడు యథార్థమగు సన్న్యాసమున కర్హుఁడు. ఐహికము లాముష్మికములు నగు సుఖములయందు దృఢమగు వైరాగ్యము గలిగియుండుటచేతఁ దత్సాధనములగు కర్మములను బూర్ణముగవిడిచి కేవలజ్ఞానసాధనముల వెదకుచుండు. ఇట్టి పరమార్థజ్ఞానమును బడయుటకు యోగాభ్యాసము ముఖ్యసాధనము. కనుక నద్దాని నభ్యసింపవలయు. ఈయోగవిషయము మఱియొక యధ్యాయమున విస్తరింపఁబడును.

ఐహికాముష్మికములలో నొక్క విషయమునందును మనస్సు రమించకుండియు నొక్కయింటనుండుఁ గావునఁ గుటీచకుఁ డనఁబడును. పిదప నాయిల్లును వదలి స్థిరనివాసము లేక గ్రామైకరాత్రముగఁ దిరుగుచు నాత్మయందు స్థిరాభిలాషగలవాఁ డగుచు బహూదకుఁడనఁబడు. బహూదకుఁడు కుటీచకునకంటె నొక్కమెట్టు మీఁదివాఁడు.

రెండవస్థితియం దాత్మయందు దృఢమనస్సు గలవాఁ డగు. ఈస్థితియందుండి మరలి సంసారమోహమునఁబడ నవకాశ ముండదు. ఆత్మస్వరూపమును జక్కఁగ గ్రహింపలేక పోయియు నాత్మయొక్కటియే వేద్యమగు తత్త్వమను దృఢభావము గలిగియుండు. ఆతత్త్వమును దెలిసికొనుటకు మనస్సు నేకాగ్రముగఁ జేసి చిత్తవృత్తులను నిరోధించి యాత్మయందుఁ జేర్పఁ గ్రమక్రమమున నాత్మస్వరూపము కొంచెము కొంచెముగ గోచరమగు. ఇంద్రియములను విషయములనుండి మరలించి యింద్రియ సుఖములను స్మరింపక యుండునట్లు మనస్సును నిలిపి నిశ్చలము సేయ నిర్వాతమగు స్థలముననుండు సరస్సున నిశ్చలమగు జలమునందు సూర్యబింబము స్వచ్ఛముగను బరిపూర్ణముగను బ్రతిఫలించునట్లు శాంతమగు శుద్ధాంతఃకరణమున నాత్మ ప్రతిఫలించు. అవు డాత్మస్వరూపము స్వల్పముగ నెఱింగి యాయాత్మయే తాననుజ్ఞానమంకురించును. అపుడు "హంస" యనునామమున నొప్పు. "అహమ్ సః" నేనే యాయాత్మ. అనుజ్ఞానము

కొంచెము కలుగును. మఱియు నాయోగము దృఢముకాను కాను సూక్ష్మదృష్టి యభివృద్ధి యై క్రమక్రమముగ స్థూలశరీరమును వదలి సూక్ష్మశరీరమున స్వతంత్రముగ వర్తించుటకు శక్తి గలుగఁగా నాస్థూలశరీరమనాత్మయని స్వానుభవముచేఁ దెలిసికొనును. కాలక్రమమున వరుసగ నుపాధులన్నింటి నొకదాని వెనుక నొకదానిని విడిచి వాని నన్నింటి ననాత్మగఁ దెలిసికొనుచు మనోవృత్తుల నన్నింటి ననాత్మవికారములుగ నెఱింగి కడపట నాయుపాధుల నన్నింటికంటె విలక్షణుఁడును ఉపాధుల కన్నింటి కధీశ్వరుఁడు నగు నాత్మను దెలిసికొనుచున్నాఁడు.

"హిరణ్మయే పరే కోశే విరజం బ్రహ్మ నిష్కళమ్,
తచ్ఛుభ్రం జ్యోతిషాంజ్యోతి స్తద్యదాత్మవిదో విదుః"

ముండకోపనిషతు.

ఆత్మయే తానని స్వానుభవముచే నెఱుఁగు. అవుడీయర్థముగ "అహం బ్రహ్మాస్మి" "సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ" అను వాక్యార్థము ననుభవించి యపరోక్షజ్ఞానము గలవాఁడగును. అవుడు పరమహంసయనఁబడును. ఇట్లపరోక్షజ్ఞానము గలిగిన వారలే పరమహంస పరివ్రాజకు లనఁదగిన వారు. ఇట్టిజ్ఞానము లేనివారియం దీశబ్దము నామమాత్రముగనే యుండు. వీరలను గుఱించియేకదా "వేదాంతవిజ్ఞానసునిశ్చితార్థా స్సన్న్యాస

యోగా ద్యతయ శ్శుద్ధసత్వాః'' అని శ్రుతులయందుఁ బ్రతిపాదింపఁబడియున్నది. వేదాంతవిజ్ఞాన మనఁగా వేదాంతమునందుఁ బ్రతిపాదింపఁబడినజ్ఞానము స్వానుభవముచే దృఢముగఁ జేయఁబడినపుడు విజ్ఞాన మనఁబడుచున్నది. కావున వేదాంతవిజ్ఞానమని యుపయోగింపఁ బడెను. అట్టి దృఢజ్ఞానముచేఁ దత్త్వమును నిశ్చితమై యుండవలయు. అట్టివారలు పరమహంస పరివ్రాజకులు, వారలయం దహంభావ మిసుమంతయైన నుండదు. అట్టివారలను జేరి నమస్కరించుచో వారిని బ్రహ్మస్వరూపు లని యెంచుచు "నమో నారాయణాయ" యని నమస్కరింతురు.

ఇదియే జ్ఞానమార్గము. కడపటజ్ఞానము స్థిరమయి యాత్మసాక్షాత్కారము కాఁగా జ్ఞానయోగి యగు. ఆత్మస్వరూపము స్వానుభవముచే నెఱుంగ నుత్తమ మగు "పరభక్తి" పుట్టక తీరదు. భక్తిజ్ఞానములు వికసింప లోకహితముపొంటెఁ గర్మములను జేయుచుఁ బరిపూర్ణకర్మియు నగు.

ఇట్లు మూఁడులక్షణములు పరిపూర్ణములై యిచ్ఛాశక్తి జ్ఞానశక్తి క్రియాశక్తులను మూఁడింటిని బూర్ణముగఁ బ్రకాశింపఁ జేయుచు, సచ్చిదానందస్వరూపుఁడై లోకమున వెలయు. ఇట్టివారు బ్రహ్మవిద్యానిధులై బ్రహ్మవేత్తలయి పామర జనులకుఁ ద్రోవఁ జూపుచుఁ బామరులై లోకమున నుండువారలకును, విదేహులైన మహాత్ములకును, మధ్యభాగమున నుండు

వారలై బ్రహ్మవిద్యా రహస్యములు లోకమున నశింపకయుండ రక్షించుచు మానవకోటికి రక్షకులై వర్తించు చుందురు.

ముక్తిని గోరియు స్వార్థపరులై యుండుటయుఁ గలదు. ఐహికములగు వాంఛలను బూర్ణముగ వదలి స్వర్గ సుఖములను సహితము గోరక యథార్థముగ నిష్కాములై వర్తించు చుండియు, భగవదర్పణముగఁ గర్మములఁ జేసి కాని, సగుణోపాసనము చేసి కాని చిత్తశుద్ధిఁ బూర్తిగ లేకుండుటచే సర్వభూతహితులు కాకయుండు వారుం గొందఱు గలరు. వారలితరులను బ్రేమించుట బంధరూపముగ భావించుచు నీషణత్రయమునుమాత్రము వదలి భూతహితమునుసహితము మఱచి యేకాంతముననే వర్తించుచు నెల్లవారి నొక్కరీతిగనే దూరస్థులను జేయుచు స్వవిముక్తికాములై పరహిత మించుకయేని చింతింపరు. అట్టివారు మరల నిహలోకమునఁ దత్కాలమున జన్మించుటకు వలయు బంధము లొక్కటియు లేమిం జేసి యిహలోకజన్మము నిక్కాలమునం బొందరు. స్వర్గకాములును గామిం జేసి స్వర్గముననుండునవకాశము లేదు. సర్వభూతహితులు కాకయుండుటచేత సర్వభూతాత్మకమగు బ్రహ్మతాదాత్మ్యమును జెందినవారు కారు. అట్టివారు బ్రహ్మలోకమందుఁ గొంతదూరము పోయినను బోఁగలరుగాని మరల నేదోకాలాంతరమున సంసారమునం బ్రవేశించి "సర్వభూతాత్మభూతాత్మ" యగునందాఁక సంసారమున నుండవలసియుండును. దీనినే

" ఆబ్రహ్మభువనాల్లోకాః పునరావర్తినోఽర్జున,
మా ముపేత్య తు కౌంతేయ పునర్జన్మ న విద్యతే

గీ. అ.

బ్రహ్మలోకమువఱకుఁ బోయిన జీవులకుఁ బునర్జన్మము గలదు గాని పరబ్రహ్మస్వరూపుఁడను, వాసుదేవాత్మకుఁడను నగు నన్నుపాసించువారలకుం బునర్జన్మము లేదని గీతాశాస్త్రమున భగవంతుఁడు నొక్కి వక్కాణించియున్నాఁడు. ఇట్టివారి పునర్జన్మము సామాన్యులగుజీవులకుఁ గలుగుపునర్జన్మము వంటిదిగాదు.

సంసారచక్రమునకు బద్ధులై త్రిలోకములందుఁ బరిభ్రమించువారలవిషయము నిచ్చట చెప్పియుండలేదు. భేదబుద్ధి గలవారలై భగవంతుఁడు " సర్వభూతాంతరాత్మ " యనుభావము లేక వివిధము లగునుపాసనలఁ జేయుచు లోకమున నుండు భూతములవిషయ మగుచింత యెంతమాత్రము లేక స్వవిముక్తికాములై యుండువారలు బ్రహ్మలోకమునకుఁ బోయినను మఱియొక బ్రహ్మకల్పమునందైనను జన్మమును బొంది సర్వభూతహితత్వము నభ్యసించి,

" సర్వభూతస్థ మాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని,
ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః,

ఆత్మౌపమ్యేన సర్వత్ర సమం పశ్యతి యోఽర్జున,
సుఖం వా యదివా దుఃఖం స యోగీ పరమోమతః."
గీత.

అను నీశ్లోకములయందు భగవంతుఁడర్జునున కుపదేశించిన రీతిని సమస్త భూతములయందు నాత్మను జూచుచు, నాత్మయందు సమస్త భూతములను జూచుచు, సమాహిత చిత్తుఁడై, సర్వత్రసమదర్శనుఁడై, సర్వభూతములను దనవలెఁ జూచుచు, భావించుచు, వాని సుఖదుఃఖములను దనసుఖదుఃఖములుగ నెంచుచు వర్తించువాఁడు నాయం దనఁగాఁ బరబ్రహ్మమునందు వర్తించుచున్నాఁ డనఁదగు. అట్లు సర్వభూతసముఁడై సర్వభూతములయందుండు నాత్మతోఁ దాదాత్మ్యమును జెందుచుండు. మహాత్ముఁడు పరబ్రహ్మముతోఁ జేరిన యోగియే యై పరబ్రహ్మస్వరూపుఁడే యగుచున్నాఁడు. కావుననే యీపదవిం జెందిన శుకయోగి యౌవనముననుండియుఁ గౌమారమగు శరీరము కలిగియుండియు మార్గమునఁ బోవుచుండ నొకకొలనియందు వివస్త్రలై జలకములాడుచుండు స్త్రీలు వారింజూచి మనోవికారము నొందక యూరకుండిరి. పిమ్మట వృద్ధుఁడగు వ్యాసమహర్షి యామార్గముననే రాఁగా స్త్రీలందఱు సిగ్గుపడి పరుగెత్తి వస్త్రములను ధరించిరి. శుకుఁడు యౌవనముననుండియు బ్రహ్మభావము దప్పవేఱుభావనలేక సర్వాంతర్యామిత్వమును బొందియుండుటచేతఁ బరపురుషుఁ డనుభావము వారికిఁ గలుగలేదు. వ్యాసులవారిం

చుక "యహంప్రత్యయము" గలి గియుండుటచేతఁ బరపురుషుఁడు వచ్చెనని లజ్జించిరి. ఇట్టి స్థితియందుండు శుకయోగి యరణ్యమున నొంటిగఁ బోవుసమయమున వ్యాసులవారు కుమారుని యందుండుమమతచేత వెంటఁజని యోహోకుమార యని పిలువఁ దరువులును పాషాణములును 'ఓ' యని ప్రతిధ్వనులిచ్చెనఁట. అట్టిపురుఁడు యథార్థ మగుముక్తుఁడు.

"యం ప్రవ్రజంత మనుపేత మపేతకార్యం
ద్వైపాయనో విరహకాతర ఆజుహావ,
పుత్రేతి తన్మయతయా తరవో వినేదు
స్తం సర్వభూత హృదయం ముని మానతోస్మి."

శ్రీ భాగవతము.

మ. సముఁడై యెవ్వఁడు ముక్తకర్మచయుఁడై సన్న్యాసియై యొంటిఁబో, వమహాభీతి నొహోకుమార యనుచున్ వ్యాసుండు చీరంగ వృ, క్షములుం దన్మయతం బ్రతిధ్వనులు చక్కంజేసె మున్నట్టిభూ,తమయున్ మ్రొక్కెద బాదరాయణిఁ దపోధన్యాగ్రగణ్యున్ ధీమణిన్.

అట్టిశుకయోగి ముక్తుఁడయ్యును యథార్థముగఁ దీవ్రమోక్షేచ్ఛ గలవారలకు బ్రహ్మజ్ఞానము నుపదేశించుటయే వ్రతముగఁ గలిగి పరీక్షిత్తున కుపదేశించు నెపమునలోకమునకు భాగవత కథలం దెలిపి లోకులను గృతార్థులను జేయుచునే యున్నాఁడు.

శ్రీ పరబ్రహ్మణే నమః.

బ్రహ్మవిద్యాదర్పణము

పదియేనవ అధ్యాయము.

భక్తియోగము.

మోక్షసాధనములలో మూఁడవది యగుభక్తిమార్గము కర్మజ్ఞానమార్గములకంటె నిరపాయమును సుకరమును నగునది. కర్మమార్గమునం దధికారతారతమ్యములు గలిగి నానావిధము లగు మనస్స్పర్థలకవకాశమున్నయది. ఎల్లజనులకు నెల్లకర్మములు సులభసాధ్యములుగావు. కర్మములయం దేవిధమగు లోపము లుండినను అవి ఫలముల నీయఁజాలకపోవుటయే గాక దోషములఁగూడఁగలుగఁజేయును. భక్తిమార్గమున నట్టిప్రత్యవాయములు లేవు.

"నహి కళ్యాణకృత్కశ్చిద్దుర్గతిం తాత గచ్ఛతి"

గీత- ౬ అ.

"నమే భక్తః ప్రణశ్యతి"

అనుగీతావాక్యములు దీనినే తెలుపును. జ్ఞానమార్గమన్ననో బహుదుస్తరమగునది. ఆమార్గమునఁ బోవుజీవుఁడు అసహా

యుండై యొంటరిగనే పాటుపడవలయును. కొంచెము జ్ఞానము లభించినను అహంకారము వృద్ధియగుట కవకాశ మున్నయది. సగుణోపాసన మార్గముననే యపరవిద్య సంపాదించుట యెల్లభంగుల దుర్లభమై యుండ నవ్యక్తమగు నక్షర పరబ్రహ్మతత్త్వజ్ఞానమును సాధించుట యెంతకష్టమో అనుభవము గలవారికే వేద్యము. భక్తిమార్గ మన్ననో యెల్లవారికి సాధ్యము నిరపాయము. భక్తిమార్గముననుండువార లన్యోన్యసహకారు లగుదురు. వైషమ్యముల కవకాశము లామార్గమునఁ దక్కువగా నుండును.

అట్టి భక్తిస్వరూపము భక్తులకేగాని యితరులకు వేద్యము గాదు. కావున భక్తాగ్రేసరులగువార లాభక్తి స్వరూపము నెట్లు నిరూపించియున్నారో చూతము. భక్తాగ్రేసరులలోఁ జేరిన భగవంతుఁ డగు శ్రీనారదుఁడు "సాత్వస్మిన్ పరమప్రేమా" అది భగవంతునియందుఁ బరమప్రేమస్వరూప మైనది. అని వచించెను. జ్ఞానమార్గముననుండువార లవ్యక్తమగు పరబ్రహ్మతత్త్వము నెఱుఁగఁ గోరుచున్నారు. అవ్యక్తము నెఱుఁగుట దేహధారులకు బహు దుస్సాధ్య మని భగవంతుఁడే చెప్పియున్నాఁడు.

"క్లేశోఽధికతర స్తేషా మవ్యక్తాసక్తచేతసామ్,
అవ్యక్తాహి గతి ర్దుఃఖం దేహవద్భి రవాప్యతే."

గీత.

భగవంతులగు శ్రీశంకరాచార్యులును. అవ్యక్తమును ధ్యానముచేయుట సాధ్యము కాదనియు, నవ్యక్తము నక్షరము నగు తత్త్వము "జ్ఞేయము" ఎఱుంగఁదగినదియే గాని "ధ్యేయము" అనఁగా ధ్యానింపఁదగినది గా దనియు స్పష్టముగ శ్రీభగవద్గీతా భాష్యమున వ్రాసియున్నారు. సగుణబ్రహ్మమనియు నీశ్వరుఁడనియు నెఱుంగఁబడుతత్త్వము నుపాసింపవచ్చును. భగవంతుని యవతారములగు శ్రీరామకృష్ణాదులను గాని, ఆయామతస్థులచే భగవదవతారము లుగ నుపాసింపఁబడు క్రైస్తు, బుద్ధుఁడు మొదలగు మహాపురుషులను గాని ధ్యానింప వచ్చును. మనస్సు దుర్బలము గావున నిట్టిరూపమును గుణములు గలవస్తువును భావన చేయ నోపును. నిరాకారమును నిర్గుణమును నగుపరబ్రహ్మము ధ్యానింప దుస్తరము. ఆపరబ్రహ్మతత్త్వము విజ్ఞాతమని శ్రుతులు ఘోషించుచున్నవి. ఎంతమహానియుఁడైనను ఆతత్త్వ మిట్టిదని వాక్కులచే నిర్వచింపఁజాలఁడు. మనస్సుచే గ్రహింపఁ జాలఁడు. కావుననే భక్తులకు నెల్ల మతములయందును భగవంతునిలీలావతారములే యుపాసనార్హము లని నిరూపింపఁబడి యున్నవి.

"భక్తానుగ్రాహీ లీలావతారః"

భక్తులయనుగ్రహార్థము లీలావతారముల గ్రహించిన వాఁడు భగవంతుఁడు అవ్యక్తమును, అక్షరమును, నిర్గుణమును,

నిరవయవమును, నిరంజనము నగునాత త్త్వమును గించిజ్జ్ఞుఁడగు భక్తుఁడు తనయల్పమనస్సుచే గ్రహింపఁజాలఁడని యాబ్రహ్మత త్త్వము "ప్రకృతిం స్వా మధిష్ఠాయ సంభవా మ్యాత్మమాయయా" యన్నట్లు తనశక్తిచేతనే తనకధీన మై యుండు ప్రకృతితోఁగూడి సగుణబ్రహ్మముగను, నానావిధలీలావతారములుగను వ్యక్త మాయెను.

భక్తిమార్గమున సగుణమగునీశ్వరుని భక్తుఁడు ప్రేమచే నుపాసించును. ప్రేమించుటకు సకలకళ్యాణగుణనిధి యగు దివ్యసుందరవిగ్రహమును ఆలంబనముగ గ్రహింపవలయు. ఇట్టిప్రేమ నిర్గుణమును, నిరుపాధికమును, నిరవయవమునగు తత్త్వమునకుఁ గలుగదు. దానియందుఁ బ్రేమాస్పద మొక్కటి యును లేదు. జ్ఞానమార్గమునకు భక్తిమార్గమునకుఁ గలముఖ్య భేద మిదియ.

కావుననే భక్తాగ్రేసరుఁ డగునారదుఁడు "అస్మిన్" అని యొకపురుషునందుఁ బ్రేమయని నిరూపించియున్నాఁడు. ఆభగవంతునియందుఁ బ్రేమరూపము భక్తి ఉత్తమమగుప్రేమయన సామాన్యముగఁ బ్రతిఫలమును గోరు ప్రేమగాదు. ఈప్రేమను నిరూపించుటయం దిట్లు వివరించెను.

"నారదస్తు తదర్పితాఖిలాచారతా,
తద్విస్మరణే పరమవ్యాకుల తేతి"

సర్వకర్తముల నుపాస్యునియుం ద్వేషించుటయు నామూ
ర్తిని స్మరించక మఱచినచో నపారమగు దుఃఖమును బొందు
టయు, నాప్రేమయొక్క స్వరూపము. లోకమునఁ బరస్పర
ప్రేమాతిశయముగల వార లొండొరులయెడ నెట్లు వర్తించె
దరో యూహించిన నీభక్తిస్వరూపమును గొంచెము గ్రహింప
సాధ్యమగు. అట్టిప్రేమాతిశయముచే బద్ధులగువారలలో నొం
డొరులకు భేదము కొంచెమైనను గానరాదు. ఇరువురు నొక్క
రూపముగ భావింతురు. ఇరువురిమనోభావము లొక్కటియగుఁ
గాని వేఱుగ నుండఁజాలవు. ఒండొరులవియోగము దుర్భరము.
వియోగము గలిగినను అన్యోన్యస్మరణ మెడతెగకయుండును.
ఏకాలమునందుఁగాని యొకరినొకరు మఱువఁజాలరు. మఱుపు
దగులుటకంటె నధిక మగుదుఃఖము వే ఱుండదు. ఒకవస్తువు
కంటె మనస్సునకు రమ్య మగుమఱియొకటి గలిగిననే గదా
మొదటిది మఱపు దగులును? అట్టిది యొకటియు లేమిం జేసి వి
స్మృతి యసాధ్య మనఁదగు. ఇట్టిప్రేమ స్వల్పముగనైన మనోగో
చరమైనచో భగవంతుని యందలి భక్తియిట్టిదని యూహింపఁ
జాలుదుము. నిష్కామ మగులౌకికప్రేమయే గ్రహింపలేనివా
రలకు భక్తిసాధ్యము గాదు, ఐహికసుఖసాధన మగుప్రేమదృఢ
ప్రేమయింతబలకారిగను రమ్యముగను నున్నయది. ఇట్టి ప్రేమ
యే నిరతిశయసుఖము నిచ్చును. అపారశక్తిమంతుఁడును, అ
భ్యుదయ నిశ్శ్రేయసముల నొసఁగూర్చు గురుస్వరూపుఁడును ని
ర్వ్యాజకరుణయే స్వభావముగఁ గలవాఁడును, దివ్యమంగళ

విగ్రహములందును నగుభగవంతునియం దర్పింపఁబడినచో నదిభక్తి యనఁబడును. ఈప్రేమయే పరమప్రేమరూపము. ప్రతి ఫలమును గోరి చేయుభక్తి వణిగ్వృత్తియని భక్తాగ్రేసరుఁడగు ప్రహ్లాదుఁడు చెప్పినాఁడుగదా! మఱియు నారదుడు భక్తివలనఁ గలుగుఫలములఁ జెప్పియున్నాఁడు.

"యల్లబ్ధ్వా పుమాన్ సిద్ధో భవత్యమృతో భవతి,
తృప్తో భవతి." ౪

"యత్ప్రాప్య న కించి ద్వాంఛతి, న శోచతి, న ద్వేష్టి,
న రమతే నోత్సాహీ భవతి." ౫

"యద్‌జ్ఞాత్వా మత్తో భవతి,
స్తబ్ధో భవత్యాత్మారామో భవతి." ౬

నిజమగు నీభక్తిగలిగిన మనుష్యుఁడు సిద్ధుఁ డగు. అమృతుఁడగు. తృప్తుఁడగు. మఱియు నీభక్తిని బొందినవాఁ డొక్కటియును గోరఁడు. శోకింపఁడు. ద్వేషింపఁడు. విషయములయందు రమింపఁడు. ఫలార్థియై యొక్కకర్మమును జేయఁడు. ఆత్మయందే రమించుచు, మత్తుఁడై స్థిరుఁడై యానందించును.

భక్తుఁడు భక్తివలనఁ గామము లీడేర్చుకొనఁడు. భక్తి త్యాగరూప మైనది. ఉపాస్యునకు సర్వమును నివేదించి వారి ప్రసాదముతప్ప వేఱుకోరిక లేనివాఁడు భక్తుఁడు. "నివేదయామి

చాత్మానం త్వంగతిః పరమేశ్వర" భక్తుఁడు తనదియగు సర్వమును పాస్యుని కర్పించుటయేగాక తనను అనఁగాఁ దనమనస్సు, నింద్రియములను, శరీరమును వానికర్పించి వాని స్మరణమునకంటె వాని కైంకర్యమునకంటె ను త్తమమగు సుఖముఁగోరకుండు.

ఇదియే పరమప్రేమరూప మగుభక్తి. సామాన్యముగ సంసారమున వర్తించుచుఁ బూర్వకర్మానుసారము లగుశుభాశుభ వాసనలం గలిగియుండు జీవుఁ డెట్లీయుత్తమ భక్తిని సాధింపనగునో విచారింపవలయును.

సామాన్యజనులు లోకమునఁ దమకు సుఖమునిచ్చు పదార్థములను జంతువులను మానవులను బ్రేమింతురు. మొదట కేవలము తమసుఖమునే కోరుచుఁ గాలక్రమమునఁ దమకు సుఖమొసఁగు నితరుల సుఖములను దమసుఖమునకంటె నెక్కుడుగ భావింతురు. దృఢమగు ననురాగముచేఁ గట్టఁబడియుండు స్త్రీపురుషు లొండొరులయందలి ప్రేమాతిశయముచే నొక్కొక్కరును రెండవవారి సుఖము నెక్కుడుగ భావించుచుందురు. అన్యోన్య సన్నిధానమే పరమసుఖముగ నెన్నుదురు. ఆసుఖముతోఁ బోల్చుటకు ద్రవ్యము విద్యయు మొదలగునవియన్నియు ననర్థములుగఁ దోఁచును. స్త్రీ తనశక్తియుక్తు లన్నిటిని బ్రియుని సంతోషముకొఱకు వినియోగించును. తన మనస్సును బుద్ధిని శరీరమునుసయితము నాతనికి సమర్పించును. అట్లే

పురుషుఁడును దనశక్తియుక్తు లన్నియును, శరీరమును మన స్సును సయితము ప్రియురాలి కర్పించి యామెకు సుఖముం గొనగూర్చుటకంటె నన్యమగు కార్యము లేక వర్తించును. ఇట్లువర్తించుటయం దిరువురును దమయింద్రియ సంబంధము లగు సుఖములను మఱచుచు రానురాను వారియం దన్యోన్యా నురాగము పరిశుద్ధమై నిష్కల్మషమైనదగు. తమ్ముదాము మఱ చి యొండొరులతోఁ దాదాత్మ్యము చెంది యిరువురు నొక్క రూపముగ నెంతురు. తనువులు రెండయ్యును వా రొక్కమన స్సుతో భావించుచుందురు. ఇట్టి నిష్కల్మషమగు ప్రేమకంటె వేలకొలఁది మడుంగులెక్కుడై మిగులధృఢమై గాఢమయిన ప్రే మను భక్తుఁడగు వాఁడు పరిపూర్ణుఁడును, దయాస్వరూపుఁడును, సమస్తకల్యాణ గుణములుగలవాఁడును, సర్వము దానెయైనవాఁ డును, ఆనందదాయకుఁడును, ఆనందస్వరూపుఁడును నగు పరమే శ్వరునియందు సమర్పించును. ఆప్రేమ నెంతకాల మనుభవించి నను విరాగము పుట్టదు. అది యనన్యముగ నుండును. ఎంతవృద్ధి యైనను భారముగా నరాదు. దానినుండి కలుగు సుఖము లౌకి క సుఖమువలె క్షీణించునదిగాదు. ఇవి యన్నియుఁ జక్కఁగఁ బరిశీలించి చూచినఁగాని పరమభక్తున కుపాస్యునియందలి పర మప్రేమ యాథార్థ్యమును నూహింపఁ దరముగాదు. మొట్ట మొదట నైహికములగు భార్యాభర్తృపుత్రాదులయందుఁ బ్రేమఁజేసి కాలక్రమమున నద్దానిఁ బరిశుద్ధముగఁ జేసికొని ఆయనురాగమును భగవంతునియందు సమర్పించి పతిపుత్రాదు

లవలని సుఖమునకంటె నెన్నియోమడుంగు లెక్కుడగు సుఖము ను భగవంతుని స్మరణాదులచేఁ జెందుచుఁ గ్రమమున నైహిక మగుప్రేమను బారమార్థిక మగుప్రేమగ మార్చి పరమపురుషార్థ సాధనముగఁ జేసికొన వలయును.

భక్తినిసాధించుటకు మొట్టమొదట దేహమును బరిశుద్ధముగఁ జేసికొని సాత్త్వికాహారమునే గ్రహించవలయును. భక్తి యెప్పుడును ప్రేమరూపమైనది గావునఁ బ్రేమాస్పదుఁడగు భగవంతునియందు వలె భగవంతుని సృష్టిలోనుండు సకలభూతములయందును బ్రవహించును. కావునఁ దానాహారముగొనుచో నితరభూతముల కెంతమాత్రము హింసనుగలుగఁ జేయరాదు. హింసనుగలుగఁ జేయుట ప్రేమభావమునకు విరుద్ధమగు. ప్రేమభావమునకు విరుద్ధములగు కార్యముల నన్నింటిని బ్రయత్నముతో వదలవలయును. హింసవలనఁ బడయు నాహారము ప్రతిబంధకమగుటయేగాక భూతద్వేషము నభివృద్ధి చేయును. భక్తుఁడన్ననో సర్వభూతహితమును గోరువాఁడు ఆహారనియమముమాత్రముగాక శరీరము నెప్పుడు ఇతరవిధములం గూడఁ బరిశుద్ధముగ నుంచుకొనవలయును. అపరిశుద్ధులగు వారలతో సాంగత్యమును విడువ వలయును. ఇట్టి శౌచములేని శరీరము భక్తునకు యోగ్యముగాదు.

శరీరము మాత్రము పరిశుద్ధముగఁ జేసికొనినఁ జాలదు. మనస్సును సహితము పరిశుద్ధముగఁ జేసికొన వలయును. మనస్సు

లోని మాలిన్యములగు కామములను గ్రమముగ విడువవలయు
ను. కామములకు లోఁబడియుండు మనస్సు కామ్యార్థముల
యందు రమింపఁబోవుచు నిశ్చలభక్తికి ననికిపట్టు గానేరదు.
యథార్థమగు భక్తి యనఁగా మనస్సు సర్వకామములనుండి
మరలించి యుపాస్యునియందు రమించునట్లు చేయుట. మనస్సు
పలుకామ్యములయందు రమించుచుండినచో నెట్లుపాస్యుని
మాత్రము ప్రేమింప సమర్థమగు? మనోభీష్టము లన్నియు ను
పాస్యునియందే త్రిప్పుచుండవలయును. మనస్సు పూర్వవాసనా
బలముచేత నితర విషయములయందు రమింపఁ బరుగులిడు
చుండినను దాని నట్లు పోనీయక యుపాస్యదైవమునందే మరల
మరల నిలుపు చుండవలయును. దీనినే యభ్యాసమని చెప్పుదురు.
మనస్సు బహుచంచలమనియును, బెనుగాలినైనను నిలుప
వచ్చును గాని మనస్సు నిలుపుట కష్టతరమని మొఱయిడిన
యర్జునునకు శ్రీకృష్ణభగవంతుఁడు అభ్యాసముచేతను, వైరా
గ్యముచేతను మనస్సు స్థిరముగ నిలుపుకొనవచ్చునని యుపదే
శించి యున్నాఁడు గదా!

" చంచలం హి మనః కృష్ణ ప్రమాథి బలవద్దృఢమ్,
తస్యాహం నిగ్రహం మన్యే వాయోరివ సుదుష్కరమ్,
అసంశయం మహాబాహో! మనోదుర్నిగ్రహం చలమ్.
అభ్యాసేనతు కౌంతేయ వైరాగ్యేణచ గృహ్యతే."

గీత ౬ అ.

పూర్వ వాసనాబలముచే విషయములయందుఁ గలరాగము విడుచుట వైరాగ్యము. అట్లు విషయములనుండి విముఖమైన మనస్సు నుపాస్యునియందుఁ ద్రిప్పుట యభ్యాసము. విషయసుఖములు నశ్వరములని తెలిసి విషయములయం దాసక్తి పోయి విషయవిముఖమైన మనస్సును బ్రేమాస్పదుఁడైనయుపాస్యునియం దుంచుట సులభము. అట్టి యుపాస్యునియందుంచిన మనస్సున విషయములందలి రాగము తగ్గించుట సులభము. ఈరీతిని వైరాగ్యాభ్యాసము లన్యోన్య సహకారములగును. ఈ రెండుపాయములచే మనస్సు నిశ్చలముగ నుపాస్యునియందు నిలుపనగు. అట్లు నిశ్చలముగ నిలిచినపుడు భక్తునకు నుపాస్యుని మఱపుడగులుట యసాధ్యము గదా! ఎన్ని బాధలు వచ్చినను, ఎన్ని కష్టములు సంభవించినను, ఎన్ని మనోవ్యధలు ప్రాప్తించిన నుపాస్యుని మఱువఁడు.

భక్తునకు భగవత్పాదములను జేరవలయునని తాపము గలిగి యుండవలయును. నిప్పు తగిలి మండుచుండు గృహమునఁ జిక్కి ప్రతిక్షణమును బ్రాణాపాయము గలుగునని భీతిగలవానికిఁ బ్రాణరక్షకుఁడు వచ్చునా యనుతీవ్ర పరితాపము గలిగి యుండురీతిని భగవంతుని బొంద నాశయుండవలయును. అంతవఱకు దైవస్వరూపము గోచరముగాదు. నిజమగుభక్తున కట్టి సమయమున వేఱుచింత యుండదు. వాఁడు ప్రాణము తల్లడిల్లుకాలమున భగవంతునినే చింతించుచుండును గాని వేఱుచింత

వానిమనస్సున నుండదు. ఇదియే భక్తుని మనోవృత్తికిని సామాన్యునిమనోవృత్తికిని భేదము. భక్తుని మనస్సు సర్వకాలములయం దేకాగ్రమై, సుఖములందును దుఃఖములయందును జలింపక యన్నియు నాదైవము నొద్దనుండి భక్తానుగ్రహార్థమే వచ్చుచున్నవని నిశ్చలమైయుండు. ఇట్లేకాగ్రమై నిష్కామమైన మనస్సును, బరిశుద్ధాహారముచే శుద్ధశరీరమును భక్తుఁడుగాఁ గోరువానికి ముఖ్యముగ నుండును. కావున భగవంతుఁడగు శ్రీరామానుజాచార్యులవారు భక్తులు కాఁగోరు వారలకుఁ బరిశుద్ధమగు దేహము, పరిశుద్ధమగు మనస్సు, నుపాస్యుని నిరంతరస్మరణము ననునీమూఁడు సాధనముల విధించియున్నారు.

భక్తి యభివృద్ధి చేసికొనుటకు సాధనములు నిరంతరముగ నభ్యసింపఁ దగినవి మఱికొన్ని గలవు. ప్రతిదినమును గొంతకాల ముపాస్యుని బూజ సేయవలయును. మొట్టమొదట క్లుప్తమగు కాలమునఁ బూజ సేయుచుఁ బూజాకాలమున మనస్సు నుపాస్యునియందునిచి కాలక్రమమునఁ గాలమంతయు నా మనస్సును వానియందే లయింపఁ జేయ నభ్యసించుచు రావలయును. మఱియుఁ గొంతకాలము భగవంతుని కళ్యాణగుణములను, వాని లీలావతారముల చరిత్రములను మనస్సున ధ్యానించుచు, నుపాస్యునియందు మనస్సు నేకాగ్రముగఁ జేయుట కభ్యసింపవలయును. ఇట్లు పూజలందును ధ్యానమునందును

భక్తుఁడు ఆనందభరితుఁ డగును. ఆనందమును బొందునుగాని యెవ్విధమగు కామమును గోరఁడు. మఱియు నెల్లప్పుడును భూతహితము చేయుటకు యత్నింపవలయును. భగవంతుని యందు భక్తియుండుటచే భగవంతునివలె నడచుటకు యత్నింపవలయును. భగవంతునియం దున్న కళ్యాణగుణములను బలుమాఱు ధ్యానించుటచేతను, వానిలో నొక్కొక్కదాని నభ్యసించుటచేతను, ఆగుణములను దనయందు దృఢముగ నెక్కొలుప యత్నము చేయఁదగు. భగవంతుఁడు సర్వభూతహితము నెల్లప్పుడు చేయురీతిని దానును సర్వభూతహితమునుగోరి కర్మములం జేయుచు, మనస్సును, వాక్కును, గాయమును, బరోపకారముకొఱ కుపయోగించుచుఁ దనవగు తను కరణభోగములను బరోపకారమునకు వినియోగించు చుండవలయును. భగవంతుఁడు ఎల్లప్పుడు దయయే స్వభావముగఁ గలవాఁడు. ఇచ్చుటయే వారి నైజగుణము. భక్తుఁడును దనకుఁ గల సర్వస్వము భగవంతుని బిడ్డలగు సకలభూతముల కిచ్చుటయె ప్రథమకైంకర్యముగ నభ్యసించును. ఇదియేగదా ప్రేమ యొక్క ప్రథమ లక్షణము. స్వప్రయోజనము నించుకయైనను గోరక యున్నదంతయును బ్రేమింపఁబడు వారల కిచ్చుటయే ప్రేమ. దాని నెల్లప్పుడు నభ్యసించుచుఁ, బ్రేమ స్వరూపుఁడగుటకు యత్నింపఁదగు.

లోకమున నిట్లు ప్రతిఫల మపేక్షింపక ప్రేమించుటయెంత యరుదు? సామాన్యముగ నెల్లవారును బ్రతిఫలమెద్దియే నొక

దానిని గోరువారలే గాని నిష్కల్మషముగఁ బ్రేమించువా ర
రుదుగ నున్నవారు. తాఁ బ్రేమించు వారినుండి ప్రతిఫల మించు
కయైనఁ గోరుట కేవల వణిగ్వృత్తిగాని పరిశుద్ధమగు ప్రేమ
గాదు. పరిశుద్ధమగు ప్రేమ యల్పమైనను బ్రతి ఫలమును
గోరఁదు.

ఈరీతిని మనోవాక్కాయముల పారిశుద్ధ్యమును, అహిం
సయుఁ, బరోపకారబుద్ధియు నభ్యసింప నిష్కామమగు భక్తి
యభివృద్ధియగు.

సత్పురుషుల సాంగత్యము మఱియొక సాధనము. ఎప్పుడు
నాత్మవిషయమగు సంభాషణములఁగాని, పరమాత్మధ్యానము
నఁగాని కాలము గడుపుచుండు పెద్దల సాంగత్యమున భక్తుఁడు
పరిశుద్ధుఁడగు. అట్టి వారలతోఁటి సంభాషణ మెట్టివారినిగాని
యుత్తమస్థితికిం దెచ్చును. కేవల సంసారవిషయములగు సంభా
షణములు వారుచేయరు. ఎప్పుడును బరమార్థ సాధనములగు
సంభాషణములు చేయుచుందురుగావున వారిసాంగత్యము పర
మపవిత్రమైనది. అంతియగాదు. అట్టివారి సాన్నిధ్యంబున వారి
మనశ్శక్తియు, మనఃపారిశుద్ధ్యమును ఇతరుల మనస్సులను
గూడఁ బరిశుద్ధములుగఁ జేయు. వారిశరీరములనుండి యెల్లప్పుడు
బయలువెడలు పరిశుద్ధములగు నణువుల సముదాయము సయి
తము సమీపమున నున్నవారి శరీరములయందుఁ బ్రవేశించి

యాశరీరములను బరిశుద్ధములుగఁ జేయును. దీనినే వారిపాద ధూళియని చెప్పుదురు. ఈ కారణములచేత సత్సాంగత్యము యొక్కఫల మింతయని లెక్కించుట కసాధ్యము.

> "సత్సంగత్వే నిస్సంగత్వం నిస్సంగత్వే నిర్మోహత్వమ్,
> నిర్మోహత్వే నిశ్చలతత్త్వం నిశ్చలతత్త్వే జీవన్ముక్తిః"

అని శ్రీశంకర భగవత్పాదాచార్యులవారు వ్రాసియున్నారు. ఎప్పుడును దనకంటె నుత్తములగు వారల సాంగత్యమును వెదకి సంపాదించి యనుభవించుచుండఁదగు. అట్లుగాక యల్పబుద్ధులును, విషయాసక్తులును నగువారి సాంగత్యము చేయువారు చెడిపోవుదురు.

మఱియు సత్పురుషుల సాంగత్యమువలె సత్పురుషులగు వారిచే వ్రాయఁబడిన గ్రంథముల వ్యాసంగముచేయుట యింకొక సాధనము. అట్టి వారలు రచించిన గ్రంథములు సద్విషయములను గుఱించినవి. కావున నాగ్రంథముల వ్యాసంగముచేయఁదగు. అట్టి గ్రంథముల వ్యాసంగము చేయుటచేత మనస్సు సద్విషయమునందే రమించుచు, నసద్విషయముల సంసర్గము లేక పరిశుద్ధమగు. భగవంతుని చరిత్రములను, భాగవతులయుఁ బరమభక్తులయుఁ జరితములును, బరమార్థజ్ఞానమును, జ్ఞానసాధనములను బోధించు గ్రంథములు పావనములు గనుక పూనికతోఁ జదువఁదగినవి.

మఱియు భక్తాగ్రేసరుండగు ప్రహ్లాదుఁడు భక్తునకు భక్తి యభివృద్ధి కాఁగలమార్గములను వివరించియున్నాఁడు.

"శ్రవణం కీర్తనం విష్ణో స్స్మరణం పాదసేవనమ్,
అర్చనం వందనం దాస్యం సఖ్యమాత్మ నివేదనమ్,
ఇతి పుంసార్పితా విష్ణౌ భక్తిశ్చే న్నవలక్షణా"

ఉపాస్యుని చరితముల శ్రవణముచేయుటయు, ఉపాస్యుని నామాంకులచేఁ గీర్తనముచేయుట. అనఁగా భజించుట. ఉపాస్యుని నామరూపములను స్మరణముచేయుట. అనఁగా నంతఃకరణమునందు మఱువకుండుట. ఉపాస్యుని పాదములసేవించుట. షోడశోపచారములచే నర్చనముసేయుట. సాష్టాంగ దండప్రణామములు. ఉపాస్యుని కైంకర్యమునలుపుట అనఁగా భృత్యుని వలె నిష్కామములగు కైంకర్యములు చేయుట. ఉపాస్యునియందు స్నేహరూపమగు బలిచక్రవర్తిభక్తి. అర్జునుని భక్తియు నుద్ధవునిభక్తియు నిందులకు దృష్టాంతము. వారిరువురు శ్రీకృష్ణునియందు ఘనముగు స్నేహముచేయుచు, వారిసాంగత్యమును గోరుచు, నుత్తములగు స్నేహితు లన్యోన్యానురాగముచే బద్ధులయి యైక్యభావము నొందురీతిని భక్తుఁడుపాస్యుని జెలిఁగా భావించి సదావారి సన్నిధానమును గల్పించుకొనియుండు. బలిచక్రవర్తివలె దేహసహితముగ సర్వస్వము నుపాస్యున కర్పించుట. అను నీతొమ్మిది విధములగు భక్తిని హరియందు సమర్పించవలయును.

"మ య్యా వేశ్య మనో యే మాం నిత్యయుక్తా ఉపాస తే,
శ్రద్ధయాపరయో పేతా స్తేమే యు క్తతమా మతాః,
యేతు స ర్వాణి క ర్మాణి మయిసన్న్యస్య మత్ప రాః,
అనన్యే నైవయో గేన మాం ధ్యాయంత ఉపాస తే,
తేషా మహంసము ద్ధర్తా మృత్యుసంసారసాగ రాత్,
భ వామి నచిరాత్పార్థ మ య్యా వేశిత చేత సామ్"

గీత.

మనస్సు సదా నాయందు నిలిపి సమాహిత చిత్తులై, యు త్త మమగు శ్రద్ధతోఁగూడిన వారలై నన్ను ధ్యానింతురో వారలు యోగులలో శ్రేష్ఠులు. ఎవ్వరైతే సర్వకర్మములను నాయందు సన్న్యసించి నన్నే పరమగతిగా నెంచుచు వేఱుశరణము లేక నన్నుపాసించి ధ్యానింతురో వారలను జననమరణరూప మగు సంసారమునుండి శీఘ్రముగఁ దరింపఁజేయుదును. అనిభగవం తుఁడుగీతాశాస్త్రమున నొక్కి చెప్పియున్నాఁడు.

మనస్సు సదా యుపాస్యునియం దుంచుట, నిరంతరము ధ్యానించుట, పూజించుటయు, నుపాస్యుని పరగతి యనిభావించుట, దృఢమగు శ్రద్ధగలిగియుండుటయు నివి భక్తుని ముఖ్యధర్మములగుచున్నవి. అట్టి భక్తులను భగవంతుఁడే శీఘ్రకాలమున నుద్ధరించెదనని వాగ్దుచ్చియున్నాఁడు.

ఈవిధమున బహువిధములగు సాధనములచే భక్తినభ్యసించి కాలక్రమమున భక్తుఁ డీశ్వరానుగ్రహపాత్రుఁడగును. ఇంతియగాదు. ఈమార్గములఁ దనశక్తికొలఁది నభ్యసించుచు. బూర్వాధ్యాయమున సూచింపఁబడినరీతిని దనయుపాధులను సంస్కరింపఁ జాలినవియుఁ దన్ను ఋణవిముక్తునిగఁ జేయునవియు నగుకర్మములను జాగరూకుఁడై చేయుచు, సర్వభూతములను బ్రేమించుచుండఁ గాలక్రమమునఁ గర్మము పరిపక్వము కాఁగా నీశ్వరానుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడగు.

అపుడు ఏకాంతధ్యానమున భక్తుఁడు పరవశుఁడై యుండ భక్తపరాధీనుఁడగు నాభగవంతుఁడు భక్తుని శుద్ధాంతఃకరణమున నొకనిమేషమాత్రమైనను జూపట్టినఁ భక్తుఁడు పరమానంద భరితుఁడగు. అదిమొదలు భక్తునిమార్గమంతయు నాజ్యోతిచేఁ బ్రకాశించును. వెనుక మాటిమాటికిఁ బూర్వపు నజ్ఞానము తన్నుఁ గప్పుచుండినను జ్యోతిమాత్రము మఱుపుదగులదు. అదిమొదలు విషయము లన్నియు భక్తునిమార్గమునుండి మరలిపోవుటయే గాక వానియందలి రుచి సయితము భక్తుని వదలిపోవును.

... ... రసోఽప్యస్యపరం దృష్ట్వా నివర్తతే.

గీత.

పరస్వరూపదర్శనము కాఁగా విషయములయందుండిన నల్పమగు నాశయము విడిచిపోవునని తాత్పర్యము.

ఆయుపాస్యుని తేజస్సును జూచిన దృష్టికిఁ దక్కిన పదార్థము లన్నియు నిస్సారములై తేజోహీనములై కన్పడును. అది మొదలు దృష్టి యాత్మవిషయములయం దించుకయైనను దిరుగదు. అపుడు భక్తుఁ డుపాస్యునియందే మునిఁగి యెడతెగక యానందము ననుభవించుచుండు. అపుడు జగమంతయు నాయుపాస్యునిచే నిండినట్లయుండును. అన్నింటియందు నుపాస్యదైవము తప్ప వేఱుతత్త్వము గానరాదు. లోకమునం జేయఁదగుకార్యము లన్నియు నాయుపాస్యునికైంకర్యములుగ బుద్ధికిఁ దోఁచును. వేఱుకార్యమే కానరాదు. భగవంతు నెల్లచోటుల నెల్లప్పుడును జూచుచు నెప్పుడెప్పు డేయేకార్యములు చేసినను, ఆభగవంతునికైంకర్యములుగా నెంచును. కావుననే యుద్దేశమునఁ బరమభాగవతోత్తములు శరీరపోషణముకొఱకుఁ జేయుకార్యములుఁగూడ స్వకార్యములుగ భావింపరు. శరీరమున నుండుభగవంతునియారాధనములుగ భావింతురు. గృహమునకుఁ దేఁబడుతండులములు శాకములు లోనగునవి భగవన్నివేదనముకొఱకుఁ దేఁబడిన వని తలఁతురు. తాము భుజించుటయు భగవదారాధన మని చెప్పుదురు కాని వేఱు మాటలచేఁ దెలుపరు. ఇట్టియీశ్వరభావము నిరంతరముగ నుండవలయు నని పెద్దలయుద్దేశ్యము. ఇక్కాలమున భావమును

వదలి శబ్దములమాత్ర ముపయోగించుటయేగాక యాశబ్ద ములు గొన్నిసమయముల నపహాస్యముతోఁగూడ నుపయోగించుటయుఁ గలదు. పెద్దలయభిప్రాయములును, ఉద్దేశ్యములు నెట్లపార్థము లగుచున్నవో చూడ మిగుల సంతాపాస్పదముగ నున్నయది.

ఇట్లు సర్వకాలములయందును సమస్తభూతములయందు నుపాస్యదైవమునే చూచుచు భృత్యుఁడై యెల్లప్పుడు కైంకర్యము చేయుచుండును. తనదగుశక్తి యొక్కటియు లేదనియు, సర్వము నాయుపాస్యునిదే యనియు దృఢనిశ్చయుఁడై యహంకారము పూర్ణముగ విడుచును. మొదటనుండియే యహంకారమును విడుచుచుండియు దానియంకుర మైన నెంతమాత్ర ముండినను దానిని విడుచును.

"అహంకారం బలం దర్పం కామం క్రోధం పరిగ్రహమ్,
విముచ్య నిర్మమ శ్శాంతో బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే.'

గీత.

అహంభావము బలము గర్వము కామము క్రోధము విషయములను గ్రహించుటయు నివి యన్నియును విడిచి మమకారముసహితము లేనివాఁడు శాంతస్వరూపుఁడై బ్రహ్మస్వరూపుఁ డగుటకు నర్హుఁ డగుచున్నాఁడు.

"బ్రహ్మభూతః ప్రసన్నాత్మా న శోచతి న కాంక్షతి,
సమ స్సర్వేషు భూతేషు మద్భక్తిం లభతే పరామ్"
గీత.

బ్రహ్మభూతుఁడై ప్రసన్న మగునంతఃకరణము గలవాఁడై యెన్నఁడైనను బ్రాప్తించినయప్రియములకు దుఃఖము నొందఁడు. లేనివానిని గోరఁడు. సమస్తభూతములయందు బ్రహ్మస్వరూపము సమముగఁ జూచుచు నాయందుత్కృష్ట మగుపరాభక్తిని బొందుచున్నాఁడు.

భక్త్యా మా మభిజానాతి యావా న్య శ్చాస్మి తత్త్వతః,
తతో మాం తత్త్వతో జ్ఞాత్వా విశతే తదనంతరమ్"
గీత.

ఇట్టిపరాభక్తిసహాయమున నాస్వరూపమును యథార్థముగ నెఱుంగును. అట్లెఱింగి యాపిదప నాయందుఁ బ్రవేశించును.

" సర్వకర్మా ణ్యపి సదా కుర్వాణో మద్వ్యపాశ్రయః,
మత్ప్రసాదా దవాప్నోతి శాశ్వతం పద మవ్యయమ్."
గీత.

సర్వకర్మములను సహితము చేయుచు నన్నే ఆశ్రయముగ భావించుచుఁ గడపట నాయనుగ్రహమున శాశ్వత మగుపురుషార్థమును బొందుచున్నాఁడు.

ఈమూఁడు శ్లోకములయందును భక్తునిచే నెక్కఁబడు కడపటిసోపానములని శ్రీకృష్ణభగవంతుఁడు నిరూపించి యున్నాఁడు. అహంకారాదుల వదలి బ్రహ్మభూతుఁడై పరాభక్తి నొందుచున్నాఁడు. ఇదియే సాధ్యభక్తి యనఁబడుచున్నది. అట్టియుత్తమోత్తమ మగుభక్తి ప్రకాశింపఁగ భక్తున కుపాస్యుని స్వరూపము పూర్ణముగ నభివ్యక్తము కాఁగా నాయుపాస్యుని స్వరూపమును యథార్థముగ నెఱుంగును. అట్టిపరాభక్తిచేఁ దత్త్వజ్ఞానము సంపూర్ణముగఁ బ్రకాశింప నుపాస్యునియందుఁ బరవశుఁడై మునింగి బ్రహ్మానందము ననుభవించుచుండు. భక్తిజ్ఞానములు పరిపూర్ణముగఁ బ్రకాశింప సర్వకర్మములసహితము జాగరూకుఁడై లోపములేక లోకులమేలుకొఱకుఁ జేయును. ఇట్లు భక్తిజ్ఞానకర్మములు మూఁడును బరిపూర్ణములుగ నాభక్తునియందు వెలయును. ఇట్లు మూఁడుశక్తులను జూపుచు సచ్చిదానందస్వరూపుఁ డగుయోగి యగుచున్నాఁడు. ఈ మూఁడుల క్షణములం గలుగుసియోగి కేవల భక్తునికంటెను, కేవలజ్ఞానికంటెను, కేవలకర్మికంటె నధికుఁ డని భగవంతుఁడు చెప్పియున్నాఁడు.

ఇట్లు వరుసగ మూఁడు మార్గములును సంక్షేపముగ వివరింపఁబడినవి. మూఁడుమార్గములను బొందఁ దగుగమ్యస్థాన మొక్కటి యనియు నిరూపింపఁబడినది. మార్గములు మొదట మొదట భిన్న భిన్నములుగ నున్నను దుదకొక్కటి యగుచున్నవి. కర్మ

మార్గమునఁ బరిపూర్ణుఁడు కాఁగా భక్తిజ్ఞానములు తమంతటఁ గ్రిమ్మహృదయమునం బ్రకాశింపఁ బరమ యోగి యగును.

జ్ఞానపరిపాకవశ మగునపరోక్షజ్ఞానమును భక్తిపరిపాక మగుపరాభక్తియును నొకటియే యని పెద్దలు చెప్పుచున్నారు. భక్తుఁడు తనయందుఁ దప్ప నెల్లెడల నుపాస్యునిఁ జూచుచుఁ గడపటఁ దనయందును జూచినఁ జ్ఞానము వికసించి యది యపరోక్షజ్ఞాన మగు. తనయందే పరమాత్మను జూచుచున్న జ్ఞానికిని పరిపాకదశయం దంతటను బరమాత్మ కనఁబడ భక్తి వికసించి పరాభక్తి యగును. భక్తి జ్ఞానమార్గములు కడపటరెండును నొక్కటియె యగును. జ్ఞానులును భక్తులును బరిపాకదశానంతర మాధికారికాది పదములయందు నిలిచి, లోకానుగ్రహార్థము కర్మము చేసిన వారిని కర్మమార్గము నవలంబించువారని చెప్పవచ్చును. కర్మయోగియు భక్తిజ్ఞానముల నవలంబించినఁ గాని పరిపూర్ణకర్మయోగి కానేరఁడు. ఈరీతిని మూఁడుయోగములును బరిపాకదశయం దొకటియె యగునని చెప్ప వచ్చును

శ్రీ పరబ్రహ్మణే నమః.

బ్రహ్మవిద్యాదర్పణము

పదాఱవ అధ్యాయము.

అర్చనము.

యజ్ఞములును హోమములును దేవతలనుద్దేశించి చేయుదురనియును, దేవతల వలనఁ బొందిన మేలునకు మాఱు చేయుదురనియును వివరింపఁ బడియె. ఐనను జీవుఁ డీశ్వరాంశమై యుండుటచేతను, సమస్త దేవతలు నీశ్వరాంశములుగనే యుండుటచేతను, ఆదేవతలకుంగల ఋణముతీర్చుటతో జీవుఁడు తృప్తుఁడుకాఁడు. ఈశ్వరునినుండి వెలువడినకళయే కావున నాయీశ్వరునిం జేరుటను జీవుఁడు ముఖ్యముగఁ గోరుచుండును. అట్లు తన యుత్పత్తిస్థానమగు నీశ్వరుని జేరుటకుఁగల మార్గములు కొన్ని సంక్షేపముగఁ బూర్వాధ్యాయముల వివరింపఁబడియె.

తనయందు బీజరూపముగ నుండు నాత్మశక్తులను వికసింపఁ జేసికొనుటకుఁ బ్రతిజీవునకుం బూజ యావశ్యకము. జీవుఁ డెల్లప్పుడును బూజసేయునది భగవంతునినే. ఏరూపమునఁ బూజించిన నారూపమున భగవంతుఁడే యభివ్యక్తమై యు.

న్నట్లు భగవంతుని బూజించునుగాని భగవంతుని కంటె భిన్న మగుదానిని బూజించుటలేదు. పూజసేయుట కెప్పుడును భగవంతుని సాకారముగ భావించుట సులభోపాయము. శ్రీమన్నారాయణమూర్తి రూపమున సకలచిహ్నములతోఁగూడి యున్నట్లు గాని, శ్రీసదాశివ స్వరూపమునఁ గాని, లోకమాతయగు శక్తిస్వరూపమునఁ గాని, భగవంతుని యవతారములగు శ్రీరామ కృష్ణాదిరూపములంగాని, లోకమున కంతటికిని వెలుఁగును వేఁడిమిని బ్రాణశక్తినిచ్చి రక్షించు లోకచక్షువగు సూర్యునిరూపమునఁగాని, క్రైస్తువు బుద్ధుఁడు మొదలగు రూపములంగాని పూజింపవచ్చును. సాకారముగాక కేవలము సచ్చిదానంద స్వరూపునిగ నగుణబ్రహ్మమును సహితము పూజించుట కష్టము. జ్ఞానమార్గమున నడుచువారలకు మాత్రము సాధ్యముగాని సామాన్యముగ నెల్లవారికి నసాధ్యము. ఇట్టి యవ్యక్తోపాసనము కష్టసాధ్యమనియును భగవంతుఁ డర్జునునకుపదేశించి యున్నాఁడనిముందే చెప్పఁబడియె. సాకారముగఁ బూజసేయుట సులభమార్గము కావున నది యనేకులకు సాధ్యము.

మఱియు నర్చనము బాహ్యపూజయు నాంతరంగికమగు నుపాసనయు నని రెండువిధములు. బాహ్యపూజయందు స్థూలలోచనములకు గోచరమగు మూర్తి భగవంతునకుఁ బ్రత్యామ్నాయముగ నుపయోగింపఁబడును. పుష్పములు మొదలగు పూజాద్రవ్యములు సహితముపయోగింపఁబడు. ఆమూర్తి విగ్ర

హాముగాఁగాని, సాలగ్రామముగాఁగాని, లింగముగాఁగాని నా నావిధములుగ నుండును. ఒక్కొక్కరూపమును గొన్నిచిహ్నములతో వెలసి భగవంతుని శక్త్యాదుల లోపలఁ గొన్నింటిని నిరూపించుచుండును. పూజించు విగ్రహము శంఖచక్రగదాధరుఁడుగను, చతుర్భుజుఁడుగను, శ్రీవత్సాంకుఁడుగను, లక్ష్మీసమేతుఁడుగను నలంకరింపఁబడి శ్రీమన్నారాయణమూర్తినిదెలుపును. ఆచిహ్నము లొక్కొక్కటియు నాదేవుని శక్తులను సూచించుచు, నుపాసకుఁడు మనస్సున నాశక్తులను ధ్యానించుటకు సహకారములగుచున్నవి. ఆవిగ్రహము శూలము, వజ్రము, ఖడ్గము, పరశువు, కపాలము, డమరుకము, వ్యాఘ్రచర్మాంబరము నీ మొదలగు చిహ్నములతోఁ గూడిన శ్రీసాంబసదాశివునిఁ దెల్పుచు నాదేవుని లక్షణములను ధ్యానించుటకు సహకారమగును. శ్రీమన్నారాయణమూర్తి బింబమును జూడ నాలుగు భుజములు, శంఖచక్రములు మొదలగునవి యామూర్తి నాలుగు భుజములచే నాలుగు దిక్కులను లోకమంతయును బరిపాలించి రక్షించు ప్రభువనియును, శంఖము సృష్టికారణమగు శబ్దబ్రహ్మస్వరూపమనియును, చక్రము స్వాధీనమైవర్తించుచుండు సమష్టి మనస్తత్త్వమనియును, లేక వాని యధీనమునఁ బరిభ్రమించుచుండు ప్రపంచచక్రమనియును; శ్రీవత్సము స్వాధీనమై వర్తించు ప్రకృతిస్వరూపమనియును దెల్పుచు, నారూపమున మూర్తీభవించి యుండు భగవంతునిదెల్పును. శూలము ఖడ్గము వజ్రము మొదలగు నాయుధములు లయకర్తయగు మహాదేవుని జూపును

వరదాభయహస్తములు రెండును లయకర్తయందు జీవులను దరించి యుత్తములుగఁజేయు మహానుభావునిగఁ దెల్పును. కపాలము వ్యాఘ్రచర్మమును వైరాగ్యసుఖము కంటెఁ బరమగుసుఖము లేదని బోధించును. అర్ధదేహమును ధరించియుండు నంబ బ్రహ్మవిద్యాస్వరూపిణి యగులోకమాత తనబిడ్డల న పారకరుణచే రక్షించి తాఁడిపాదములం జేర్చుమహాశక్తియని యును, సకలార్థదాయిని యనియును బోధించును. అంబయే ముముక్షువులకు శివుని పాదపద్మములను, నాఁశ్రోవచే మోక్షమును, జిజ్ఞాసువులకు జ్ఞానమును, నర్థార్థులకు సిప్సితార్థములను నిచ్చుతల్లి. విష్ణుబ్రహ్మలకు సహిత మాద్యంతములు గనరాని జ్యోతిర్మయ మగుస్తంభముగ విజృంభించిన మహాదేవుని చిహ్నము లింగము నిరవయవుఁ డనియు సూచించును.

సాలగ్రామము విష్ణువు ప్రతీకముగ భావింపఁ బడుచున్నది. ఇట్లు స్థూలములగు నింద్రియములకు గోచరములగు బింబములు బాహ్యపూజయం దుపయోగింపఁబడును. మఱియుఁ బుష్పములు హృదయము నుండి వెలువడు భక్తిజ్ఞానములను దెల్పును. భక్తిచేనిండియుండు భగవంతుని భావించుచో నాభక్తి ప్రత్యయములు సూక్ష్మలోకమునఁ బుష్పరూపమున యోగదృష్టికిఁ గనఁబడునని యోగులు చెప్పుచున్నారు. హృదయమునుండియుపాస్యుని పాదములంగూర్చి ప్రవహించు భావములే పుష్పములుగ నర్పింపఁబడుఁ గావునఁ బువ్వులు నాభక్తిసంకల్పముల

నుసూచించు. కావుననే భక్తుఁ డుపాస్యుని బింబమును బు
ష్పములతోఁ బూజించుచో నాపుష్పములను హస్తములంగొ
ని హృదయసమీపమునకుం గొంపోయి హృదయమునుండి
యుపాస్యునిపాదములయం దర్పించును. మఱియు జలములు
నభిమంత్రితములై పరిశుద్ధములై యుపాస్యదైవము తేజస్సుతోఁ
గూడినవియైన నాజలములను భక్తుఁడు తనపైఁ బ్రోక్షించుకొ
నఁగా భక్తునిస్థూలసూక్ష్మోపాధులు పరిశుద్ధములై యుపాస్యుని
దివ్యతేజస్సును బొందుట కర్హములగు చున్నవి.

ఉపాసకుఁ డుపాస్యునిరూపము నేకాగ్రమగు దృష్టితో
నొకకొంతసేపు లక్షించిచూచి కన్నులు మూసికొని యారూప
మును మనంబున సంపూర్ణముగ స్పష్టముగ నిర్మించుకొన
నగును. అట్లు మానసికమగు రూపమును గల్పించి ధ్యానించు
టకు బాహ్యమగు బింబము సహకారియగును. ఇట్లు సులభ
ముగ బాహ్యబింబమునుండి యాంతరంగికమగు మానసికబింబ
మును ధ్యానింప సాధ్యమగు. ఆబింబముగూడఁ గ్రమమున
సచేతనమై యుపాస్యస్వరూపమే యగును. భక్తుఁడు ధ్యానిం
చుటయందును, స్తోత్రములందు నుపాస్యుని లక్షణములను
గుర్తించుచు నాలక్షణములను దనయం దభివృద్ధిచేసికొనం
గోరుచుఁ గ్రమక్రమమున నుపాస్యునియందు మనస్సులయించినఁ
దదేకధ్యానపరుఁడై బహిఃప్రజ్ఞయు లేకయుండును. అపు డాయు
పాస్యుని సన్నిధానమున నున్నట్లు భావించుచు శాంతిరూపమగు

నానందమును బొందును. ఇవ్విధమున మంత్రపూతమగు జలముచేఁ దనయుపాధుల స్వభావమునఁ గలుగు మాలిన్యమును బోఁగొట్టి వానిని బరిశుద్ధములుగఁ జేసి బాహ్యబింబము సహాయమున మనస్సు నేకాగ్రముగఁ జేసి మానసికబింబమును గల్పించుకొని యాబింబమున నుపాస్యుని యథారూపముగఁ జూచుచు, నాదేవుని దివ్యలక్షణములను, గుణములను ధ్యానించుచు, నుపాస్యునియందుఁ బరవశుఁడై యానందము ననుభవించును.

ఇట్లు బాహ్యములగు బింబములు, చిహ్నములు నుపాసనమునకు మిగుల సహకారులు. మానసికమగు బింబమును నిర్మించి ధ్యానించుట కందఱకు సాధ్యము కాదు. కావున బాహ్యములగు విగ్రహములు లోనగునవి మిగుల నుపయోగకరములు. ఎవ్వరేని మానసికబింబమును బూజింపఁజాలక యుండి బాహ్యవిగ్రహములఁ బూజించిరేని వారిని దప్పులు పట్టుట సరిగాదు. అట్టివారిని బాహ్యములగు విగ్రహముల నుపయోగించకయుండుఁ డని బోధించిన వారలకుఁ గీడుచేయుదురుగాని మేలు చేయఁజాలరు. ఇట్టులే బాహ్యములగు నాలంబనము వలయువారు వాని నుపయోగింపక మానసికధ్యానము చేయువారలను దప్పులు పట్టుటయును సరిగాదు.

వారివారి మనోవృత్తులకుఁదగినట్లు వారివారి యోగ్యతానుసారము రెండు నుపయోగకరములగు మార్గములే. ఒక్కొ

క్కరు నితరుల యుపాసనామార్గముల దూషింపక యన్యో
న్యసహిష్ణువులై సుహృద్భావముతో నుండిన నందఱును గా
లానుసారముగఁ గడతేరుదురు. అన్నిమార్గములు భగవంతుని
మార్గములే. అన్ని మార్గములందును బలుపు రా భగవంతుని
పాదములను జేర యత్నించువారలే. ఏయేమార్గమున నుపా
సించిన నాయామార్గముననే యుపాసకుల ననుగ్రహించెద నని
యును, మార్గములన్నియును దనయొద్దకుఁ జేర్చునవియే య
నియు శ్రీభగవంతుఁడు గీతాశాస్త్రమున నుడివియున్నాఁడు.

"యే యథామాం ప్రపద్యంతే తాంస్తథైవ భజామ్యహమ్,
మమ వర్త్మానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః.

విగ్రహముల నుపయోగించుటవలని ప్రయోజనములను
గొన్నింటి నిందు సంక్షేపముగ వ్రాయఁదగు.

౧. ధ్యానించువారి మనస్సులు చంచలములుగ నుండు
ను. కనుక చంచలములగు మనస్సుల నేకాగ్రములుగఁ జేయు
టకు బాహ్యమగు విషయ మావశ్యకమను విషయము ముందే
విస్తరింపఁబడెను. విగ్రహమునందలి చిహ్నములు సహిత ము
పాస్యుని లక్షణములను శక్తులను సూచించుచుండుటచే ధ్యాన
మునకు సహితము సహకారి యగుచున్నవి.

౨. మఱియు విగ్రహము శాస్త్రీయముగఁ జేయఁబడి మంత్రములచేతను, నాగమ ప్రయోగములచేతను, ప్రాణప్రతిష్ఠ చేయఁబడినపు డాబింబము తేజోమయమై దేవతాశక్తి దనయందుఁ గలదై దినదిన ముపాస్యునిచేఁ బూజింపఁబడుచు ధ్యానింపఁబడుచురాఁగాఁ గ్రమక్రమమున దానియందలి దేవతా ప్రభావము మహిమయు వృద్ధియగును. పూజించువాని భక్తి జ్ఞానము లెంత యెక్కువగనుండిన నాబింబమునందలి తేజోమహిమములు నహిత మంత యెక్కువగ నుండును. ఉపాస్యుని భక్తిజ్ఞానములు హెచ్చును హెచ్చును బింబమునందలి తేజోమహిమములు సహితము దినదిన ప్రవర్ధమానములగు చుండును. అట్టి బింబమును భక్తుఁడు సమీపించగనే మనస్సు రమ్యముగు భక్తితో నిండి ధ్యానమున కున్ముఖమగు. ఆబింబమును జూచిన మాత్రమున శరీరము పులకాంకితమగుటయు, మనస్సుభక్తి పరవశమగుటయు, దేవతాధ్యానము తప్ప వేఱుతలంపులు మనస్సునందుఁ జొరక మనస్సేకాగ్రమగుటయు నీ మొదలగు ఫలము లాబింబమునుండి కలుగును. ఆబింబముయొక్క సామీప్యమునఁ బరిశుద్ధమగు తేజస్సుండుటచేత నుపాసకుని సూక్ష్మశరీరముసహితము సౌమ్యచలనము గలదియగు. సాంసారికతాపత్రయములును, హేయములగు మనోవికారములునుం దొలఁగును.

3 ఇంతియగాదు. లోకమునఁ బ్రేమాతిశయముచే బద్ధులగు మిత్రులుఁగొండొరులకు వియోగము ప్రాప్తించినను మిత్రు

నిప్రతిరూపమగు నొకబింబమును (ఫొటోగ్రాఫ్‌ను) సమీపమున నుంచుకొని చూచునప్పుడెల్ల నపారసుఖమును, సంతోషమును, దృప్తిని బడయుటఁ గానమా ! విగ్రహాదిపూజయుఁ దత్సమమే యయ్యు నంతకంటెను బెక్కుమడుంగు లెక్కుడు ప్రయోజనకారియయి యుండును. ఆబింబమును జూచినప్పుడెల్లను దివ్యమంగళ విగ్రహుఁడును, దయామయుఁడును, నానందస్వరూపుఁడును,సకలానందదాయకుఁడును నగునుపాస్యుఁడు మనస్సునకుఁ బ్రసన్నుఁడగు. దినదినము తాను బూజించి ప్రేమించి భావించి ధ్యానించుబింబమగుటచే దినదినము నాబింబమునఁ బ్రీతి యెక్కువగుచు నావిగ్రహము ప్రత్యక్షమగుదైవమే యైనట్లగు. ఆవిగ్రహము తనప్రాణమునకంటె నెక్కువయగు. ఆవిగ్రహము మొదట సమూల్యముగ నుండినను గొంతకాలమున కది యమూల్యమగు.

ఇక్కారణములనుబట్టి విగ్రహము లుపయోగించుట యనేకవిధములఁ బ్రయోజనకరముగ నుండును. కావున నిజముగ భగవద్భక్తులగు వారలు విగ్రహము లుపయోగించువారలయం దసూయపడక వారలయందు బుద్ధిభేదమును బుట్టింపకయుండుట యుక్తము. స్వానుభవముచేఁ దత్త్వము నెఱింగినవారు చేసిన నిబంధనల తత్త్వమును దెలియనివా రాక్షేపించుటకంటెఁ బరీక్షించి చూచుట శ్రేయస్కరము.

ఈకారణములనుబట్టియే దేవాలయములయందు విగ్రహములు పూజింపఁబడుచున్నవి. పైని సూచింపఁబడిన కారణములుగాక దేవాలయములయందు మఱియొకగొప్ప ప్రయోజనమున్నయది. అచ్చటఁ బలువురు భక్తులు వచ్చి భక్తితోఁ బూజసేసి భక్తి సలుపుటచేత నావిగ్రహములయందలి మహిమయు విశేష మగుచుండును. పూజకు వచ్చువారందఱు సామాన్యముగ నక్కడ భక్తితోఁగూడి యుందురు. కావున నాస్థలము భక్తిని వృద్ధి చేయుస్వభావమును బొందియుండును. మఱియు నచ్చటికిఁ బోవుటచే నొకరినిజూచి యొకరు భక్తులగుట కవకాశముండును. పామరుల కక్కడ జరుగునుత్సవములు మొదలగునవి కన్నులపండువై వారిమనస్సులందు భక్తి నభివృద్ధి చేయుచుండును.

ఇంతియగాదు. దేవాలయములు నిర్మించుటయందుఁ గొన్నిరహస్యములు గలవు. దేవాలయమున నేడు ప్రాకారములో మూఁడు ప్రాకారములో యుండు. అవి జీవునికోశములను బ్రహ్మాండమునను౦డు లోకములను సూచించుచుండును. ఆయేడు ప్రాకారముల కవ్వల స్వామి యుండునట్లు ఏడుకోశములను దాఁటి లోపలికిఁబోయిన నాత్మసాన్నిధ్యము గలుగునని కాని యేడులోకముల నతిక్రమించినంగాని భగవంతుని జూడ సాధ్యము కాదని కాని సూచించును. కొన్నియాలయములయందు మూఁడు ప్రాకారములేయుండు. మఱియుఁ గొన్నిటియం దొక్క

ప్రాకారమును దానిలోపలముఖమండపమును, దానిని దాఁటిన పిదప గర్భగృహమును ననుమూఁడునుండును. అమూఁటి నతిక్రమించిన స్వామిని జేర వచ్చును. ఇదియు నాత్మతత్త్వమునే మఱియొకవిధముగ బోధించుచున్నది. మూఁడును జీవుని స్థూల సూక్ష్మకారణ శరీరములను మూఁటినిగాని యీశ్వరుని సమష్టి రూపములగు విరాడ్రూపము, హిరణ్యగర్భస్వరూపము, సూత్రాత్మస్వరూపము లనుమూఁడు రూపములనుగాని సూచించును. వానిని దాఁటి పరమాత్మ నెఱుఁగఁదగు నని తెలుపుచున్నవి. ఇట్లు దేవాలయములు స్థూలదృష్టిచేఁ బామరులకు భక్తి జనకములును, సూక్ష్మబుద్ధికి జ్ఞానజనకములునుగ నిర్మింపఁబడి యున్నయవి.

విగ్రహము లన్నియు నర్చావతారములని భక్తులచే నెన్నఁబడుచున్నవి. పూజార్హములగు బింబములన్నియు నర్చలని పిలువఁబడు చున్నయవి. మనస్సున నిర్మింపఁబడు మానసికబింబము సహితము అర్చయనియే యెఱుంగఁ బడు చున్నది. అర్చ లెనిమిది విధములుగ నుండఁ దగునని పెద్దలు చెప్పియున్నారు.

"శైలీ దారుమయీ లౌహీ లేప్యా లేఖ్యాచ సైకతీ,
మనోమయీ మణిమయీ హ్యర్చా చాష్ట విధాస్మృతా"

తా. శిలలచేతను, మ్రానుచేతను, లోహముచేతను, మన్ను మొదలగువాని మెత్తియుఁ బత్తిమునరచించియు, నిసుక

చేతను, మనస్సున నిర్మించియు మణిచేతను నిట్టు లర్చ లెనిమిది విధములగును.

పామరులగు వారుమాత్రమే యర్చలుపయోగింప యోగ్యులుగాని మనోమయములగు నర్చల నుపయోగింప శక్తులగు వారలకు నితరములగునర్చల నుపయోగించుట యుక్తము గాదని తలఁపరాదు. శ్రేష్ఠులగువారలు పోవుమార్గమునఁ బామరులుఁగూడఁ బోవుటకు యత్నింతురు గావున శ్రేష్ఠులగువారలు వీనిని దిరస్కరించినఁ బామరులుగూడ వానిం దిరస్కరించియు, శ్రేష్ఠులవలె నిరాలంబముగ నుపాసించుటకు శక్తులుగాకయుఁ జెడుదురు.

“యద్య దాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్త దేవేతరో జనః,
స యత్ప్రమాణం కురుతే లోక స్తదనువర్తతే.”

కావున శ్రేష్ఠులగువారు సైతము తమ కంతయావశ్యకము కాకయుండినను బామరులగు వారలకుఁ ద్రోవచూపుటకును, రుచి పుట్టించుటకును వీనిని దిరస్కరింపరాదు.

“సక్తాః కర్మ ణ్యవిద్వాంసో యథాకుర్వంతి భారత,
కుర్యా ద్విద్వాం స్తథాస క్తశ్చికీర్షుర్లోక సంగ్రహమ్.

నబుద్ధిభేదం జనయే దజ్ఞానాం కర్మసంగినామ్,
జోషయే త్సర్వకర్మాణి విద్వాన్యుక్త స్సమాచరన్.
గీత.

జ్ఞానులు నిరాలంబముగ ధ్యానించుచుండినను నాలంబనస హాయ మావశ్యకముగఁ గోరువారల మనస్సులను జెఱుపునట్లు బోధించరు.

ఐహికము లగువాంఛల నీడేర్చుమని కాని మరణానంతరము నరకబాధలనుండి తొలఁగించి కాపాడు మని కాని ప్రార్థించుట ధ్యానము కాదు. అదియెంతయుఁ బామరులమార్గము. భగవంతుఁడు సకలకళ్యాణగుణనిధి. సర్వాత్మకుఁడు. అట్టిదివ్యమూర్తిని ధ్యానించునపుడు మనస్సు విషయములందుఁ బరుపు లిడక నిలకడతో నామూర్తియందు నిలిచి తైలధారవలె నవిచ్ఛిన్నముగ నీశ్వరుపదిక్కునఁ బ్రవహించును. అట్టిమనస్సున నాత్మస్వరూపము ప్రతిఫలించి స్వానుభవమునకు వచ్చును. ఇదియే ధ్యానము. మిక్కిలిరమణీయ మగునొకవస్తువును జూచిన వారిమనస్సు మిగులప్రీతితో నావస్తువునందే నిరంతరము నిలిచి బలిమిగా నావస్తువునుండి మరలించినను మరలక మాటిమాటికి దానియందుఁ జేరినిలుచునుగదా. అట్లు సంపూర్ణముగ రమణీయత్వముగల పరమేశ్వరునందే కరూపముగ నిలిచి యానందభరితముగ నుండునదియే ధ్యానము. ఇట్టిధ్యానమునకు బాహ్యాలంబన మావశ్యకమని యనుభవజ్ఞుల యభిప్రాయము.

విగ్రహములను బుష్పాదులతో నర్చించు పూజలుగాక యార్యులందు సంధ్యావందనము ముఖ్యమగుపూజయే. ఆయుపాసనమును ద్విజులగు బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యులు సమంత్రకముగను నితరులు స్వరమంత్రములకు మాఱు భగవంతుని నామమంత్రములతోడను నాచరింపఁదగి యున్నది. సంధ్యయనఁ జక్కఁగా ధ్యానముచేయుట. ఇది సంధికాలమందు నేకాగ్రమగుమనస్సుతో సూర్యమండలాంతర్వర్తియగు బ్రహ్మస్వరూపమును, శంఖచక్రగదాదిలాంఛన ప్రకాశిత శ్రీమన్నారాయణస్వరూపముగఁగాని, పంచవక్త్రములుఁ ద్రినేత్రములు కపాలము మొదలగుచిహ్నములతోటి సదాశివస్వరూపముగఁ గాని, యాదిశక్తిస్వరూపముగఁగాని యిష్టమేయిష్టదేవతాస్వరూపముగఁ గాని ధ్యానించుట. సంధియనఁగాఁ గలియుట. చీఁకటియు వెలుఁగును గలియుకాలము సంధ్యాకాలము. ఇవిసూర్యోదయ సూర్యాస్తమయయములు రెండు. ప్రాతఃకాలమున నక్షత్రములు మాసిపోను బ్రారంభించినది మొదలు సూర్యోదయము దనుకఁ బ్రాతస్సంధ్యాకాలము. సూర్యుఁడస్తమించినది మొదలు నక్షత్రములుతోఁచుదాఁక సాయంసంధ్యాకాలము. ఇవి రెండును సంధ్యావందనమునకు ముఖ్యకాలములు. మధ్యాహ్నమును సంధ్యావందనమునకు ముఖ్యమని చెప్పఁబడు చున్నది. ఈసమయములు మనస్సునకు సహజముగ శాంతమును గలుగఁజేయు సందర్భము లని పెద్దలు చెప్పుచున్నారు.

ప్రాతఃకాలమునం దెల్లెడల నిశ్చలముగను నిశ్శబ్దముగను నుండుటచేనది మనస్సు నేకాగ్రంబుగ నిలుపుట కుచితసమయ ముగ నుండును. సాయంకాలమునందుఁ బగటి లోకకల్లోలములు తగ్గుచుండును గనుక నదియు సంధ్యావందనమున కనుకూల కాలము. నిద్రయం దింద్రియమనంబు లైహికవిషయవిముఖ ములై కేవల సుఖానుభవమున నుండుటంబట్టి ప్రాతఃకాలమున శాంతినొంది యుండును. అప్పుడు వానిని సులభముగ నేకా గ్రముగఁ జేయవచ్చును. ఆకాలమతిక్రమించిన మనస్సును నిం ద్రియములును లౌకికవ్యవహారములయందుఁ బ్రవేశించి బహి ర్ముఖములై విషయములకై పరుగిడుచుఁ గామక్రోధాదులచేఁ గలవరమందు చుండు. అట్టికాలమున వానిని ధ్యానమునందుఁ నిలుపుట దుష్కరము. కావున నిద్రనుండి మేల్కాంచిన వెంట నే యింద్రియములను మనస్సును స్వాధీనముచేసికొని భగవద్ధ్యా నము చేయుట సులభము. లౌకికవ్యవహారములందుఁ బూనిన వెనుక వానిని ధ్యానమునకుఁ ద్రిప్పుట దుష్కరము. మనంబును ఇంద్రియంబులను ధ్యానముచే శిక్షించి భగవత్కళను వాని యందుఁ బూరించినపిదప లౌకిక వ్యవహారములుచేసినచో నా వ్యవహారములు స్వాధీనముగ జరుగఁగలుగునని శ్రుతులు చెప్పు చున్నవి.

త్రికాలములలోఁ బ్రాతఃకాల మగ్రగణ్యముగనుక ప్రాతః కాలధ్యానము మిగులముఖ్యము. లౌకికవ్యవహారములచేఁ గలఁ

తఁజెందియుండు నింద్రియమనస్సుల నావ్యవహారములు దీఱినం తట సాయంకాలమున భగవద్ధ్యానమందు నిలిపినచో నవి స్వాధీనములై కలవరము తగ్గి సుఖనిద్రకనుకూలము లగును. ఇట్లు సాయంసంధ్యాకాల ధ్యానమును ముఖ్యమగుచున్నది. మఱియు వ్యవహారముల మధ్యమునందు మాధ్యాహ్నికభోజనమునకుఁ బూర్వము భగవద్ధ్యానము చేయుటయు మంచిదని తేటపడు చున్నది. సంధ్యావందనము ప్రతిదినమును సకాలమునఁ జేసినచో సహజముగ నట్టికాలములయందు నింద్రియమనంబులు ఆయాకాలములయం దేకాగ్రముగ నిలిచినిలిచి సులభముగ స్వాధీనమగును. కావున నీకాలములయందుఁ దప్పక భగవంతునిధ్యానముచేయుట మిగులముఖ్యము.

ప్రాణాయామము—బహిర్ముఖమగుమనస్సును లోపలికిఁ ద్రిప్పుట కిదిసహకారి. రహస్యములనుదెలిసిన వారిచే గ్రహించినకాని ప్రాణాయామ మాచరించుట మంచిదికాదు. అట్లభ్యసించిన ననేక బాధలకుఁ బాలుపడుదురు.

ఆచమనము, మార్జనము—భగవన్నామ స్మరణముతోఁ గాని మంత్రములతోఁగాని యభిమంత్రించిన జలములను ద్రాగుట యాచమనము. ఆజలములతోఁ బ్రోక్షించుకొనుట మార్జనము. భక్తిచే నుచ్చరింపఁబడిన నామమంత్రములచేఁ బవిత్రములైన జలములఁద్రాగిన నంతశ్శుద్ధియుఁ బ్రోక్షించుకొనిన బహిశ్శుద్ధియుఁగలుగును.

జలప్రాశనాదులు—ఇవి రెండు. ఇందు మొదటిది జలప్రాశనమందు రాత్రి చేసిన పాపములు పగటియందును బగటిపూట చేసినపాపములు రాత్రియందును స్మరించి పరమాత్మాగ్నియందు వేల్చినాశముచేసి పాపములన్నిటినుండి రక్షించునట్లు సంకల్పించుచున్నారు. రెండవసారిచేయు జలవిసర్జనమునందు పాపమూలమగునజ్ఞానము పోవునట్లు ప్రార్థనచేయుచున్నారు. దీనిచేసూక్ష్మకారణశరీరముల మాలిన్యములు తొలఁగును. కామక్రోధాదులు నహంకారమును సూక్ష్మశరీరమాలిన్యములు. కారణశరీరమాలిన్యములు వానికన్నింటికిఁ గారణభూతమగునవిద్య. ఇచ్చట ముఖ్యముగ గమనించవలసినరహస్యము లున్నయవి. తొల్లిటి రాత్రియందుఁ జేసిన బాపములను బగటియందును, పగలు చేసిన పాపము రాత్రియందును విమర్శించుట మిక్కిలి యావశ్యకము. తాను జేసిన మనోవాక్కాయ కర్మము లన్నియు లెక్కిడి తనకుఁ దాన సాక్షియై ప్రాడ్వివాకుఁడు (న్యాయపరిశీలకుఁడు) నై సావధానముగఁ బరిశీలించి దోషములను స్పష్టముగఁ గని మరలఁ జేయకుండునట్లు నిశ్చయించుచు రావలయును. ఇట్లుచేయుచురాఁగాఁ గ్రమక్రమమున దోషములు స్పష్టముగఁ దెలియవచ్చును. వానిందొలగించుటయు సులభమగును. దోషములని చక్కఁగఁ దెలియక పలుమారు దోషములను జేయుదురేకాక దోషములని తెలిసి వానిని జేయుట సహజము కాదు. ఆత్మదోషములను బరిశీలించుచు వచ్చినచో వానిం జేయకుండఁ బాపుటకుఁ గ్రమక్రమమున నెక్కుడుప్రయత్నము చే

యుచుఁ బరిపక్వదశయందు వానింబాత్తిగ విడువవచ్చును. ఇట్టి గుణదోష విమర్శనము లేక జ్ఞానవృద్ధి కాఁజాలదు. కావున నీవిమర్శనమును బ్రతిదిన మొక్కతూరియైనను జేయక యుండరాదు. మఱియు దోషములస్మరించినప్పుడు ఇష్టదేవతా స్మరణము చేయుచుఁ బ్రాశనమంత్రములందుఁ జెప్పినప్రకార మూత్మాగ్నియందు బాగుగ వేల్చి దహింపఁ జేసితినని భావించిన నాదోషముల ఫలముకొంతయేని తగ్గును. దీనిచే పాపాచరణమునఁ గలుగు నరకానుభవమును దగ్గును. ముఖ్యముగ దోషముల నప్పుడప్పుడే సావధానముగఁ బరిశీలించి మరల వానిని జేయకుండ నిశ్చయించుకొనుచుండిన స్వల్పకాలమున నశుభవాసన లెంతదృఢముగ నుండినను నవినశించి శుభవాసనలు చేరుచుండును. కావున సంధ్యావందనమందలియీదోషవిచారము మిగుల శ్రేయస్కరము.

ఇట్లాచమనాదులచే నుపాధులందలి మాలిన్యమును బోఁగొట్టి నిష్కల్మషముగు నంతఃకరణముతో నిష్టదైవమును ధ్యానము చేయుట కర్హుఁడగును. ధ్యానమునకు ము న్నిష్టదేవతనుస్మరించి యర్ఘ్యప్రదానము చేసి స్తుతించవలయును.

గాయత్రీమంత్రోపదేశమునుబొందినవా రా మంత్రమును, నితరులు యథోపదిష్టమంత్రములను జపము చేయుచు నిష్టదేవతయందు మనస్సు నేకాగ్రముగ నుంచి ధ్యానము చేయవలయును. ధ్యానవిచారము పిదప విస్తరింపఁబడును.

గాయత్రీ మంత్రమునం దొక విశేషమున్నయది. మంత్రార్థమును విచారించిచూడఁగా నుపాసకుఁడు లోకమునందలి జనులందఱును సద్బుద్ధిగలవారగునట్లు భగవంతుఁడు చేయుఁగాక యని యాపరంజ్యోతిని ధ్యానించవలసినట్లు స్పష్టమగుచున్నయది. కావునఁ దామును లోకులందఱును బరిశుద్ధులై సత్పురుషులునునై లోకహితమాచరించునట్లు ప్రార్థించ వలయును.

మంత్రోపదేశమును బొందినవారును బొందనివారును బైనిసూచింపఁబడినధర్మములను గ్రహించి సకాలమున నిష్టదేవతల నుపాసించుచు లోకహితార్థము భగవద్ధ్యానమును జేయఁదగును.

రాజయోగము.—ఇదికాక మఱియొకవిధమగు నుపాసనమున్నయది. దానియందును సంధ్యావందనమునందలి మంత్రములను జెప్పినను జెప్పవచ్చును. తంత్రములను జేసినను జేయవచ్చును. కాదేని మంత్రతంత్రములులేక జీవేశ్వరుల రూపములనెఱింగి జీవుఁడు పరమాత్మయందుఁ జేరునట్లు మానసిక ధ్యానమును జేయవచ్చును. ఇదియు జీవేశ్వరులను జేర్చు రాజయోగము. ఈయోగమునకు సాధనములుగనుండు పూర్వాంగములు గలవు. అవియోగాంగములు. వీనిని బతంజలి యోగసూత్రములందువిస్తరించి వ్రాసియున్నాఁడు.

యోగాంగముల సహాయమున జీవుఁ డీశ్వరునిం జేరనభ్యసించుటయే యోగాభ్యాసము. యోగాభ్యాస మన్నమాత్రమున నెద్దియో క్రొత్తమార్గ మొకటియని భావింపనక్కర లేదు. ఎల్లవారును దెలిసికాని తెలియకకాని యోగాభ్యాసమార్గమున నున్నవారలే. ఎల్లవారు నానందమును గోరుచుఁ దత్స్వరూపమైన యాత్మసాన్నిధ్యమును గోరుచునే యున్నవారు. ఆ యానందమున లేశమాత్రము గల యిహలోకవిషయములయందుఁ బూర్ణానందము గలదని యజ్ఞానముచే భ్రమించి విషయ సంయోగమును గోరుచున్నవారు. కడకు విషయానందములు దుఃఖమిశ్రములనియు క్షణభంగురములనియు నెఱింగి స్వర్గసుఖములను గూర్చియత్నింతురు: అవియును నశ్వరములని క్రమక్రమముగ నెఱింగి వైరాగ్యసంపన్నులై యాత్మసాన్నిధ్యమును వెదకుదురు. ఇట్లాత్మసంయోగమును గోరుట మానవులు మాత్రము గాదు. ఈశ్వరునికళయగు జీవుఁడు మృత్పాషాణాదులయందుఁ గొంతకాలము సుషుప్తియందుండు నట్లుండి పిదప నోషధివనస్పతులందుఁ గించిచ్చేతనయుక్తమై వర్షవాతాతపములను భూసారములను గ్రహించుచు వివిధానుభవములం గలిగి బీజరూపములు గనుండిన యాత్మశక్తులను గొన్నింటి వికసింపఁ జేయును. పిమ్మటఁ దిర్యగ్జంతువులగు పశుపక్ష్యాదులందుఁ జొచ్చి యింద్రియస్పర్శముల వలన బహువిధములగు సుఖదుఃఖముల ననుభవించును. కడపట మానవజన్మమెత్తి మనుష్యరూపమున జీవుఁడై వెలయును. ఈ యాత్రయందంతయు నీశ్వరునినుండి కళారూప

ముగ వేఱుమున జీవుఁడు మరల నామహాజ్యోతియందుఁ జేరుటకే కోరుచుండును. వాఁడన్నిలోకములందుఁ బొందు వివిధానుభవములు నాపదవిని బొందింప సమర్థములు కాని వేఱుకావు. ఈవిధముగ ననేకయుగములును గల్పములును దిరిగి దీర్ఘకాలమున కందఱును బరమపురుషార్థమును బొందనోపుదురు.

ఐనను వివేకముగల మనుష్యుఁడు తనబుద్ధికుశలతను వినియోగించి ప్రయత్నానుగుణ్యముగ నాకాలప్రమాణమును దగ్గించనోపును. దీనికి దృష్టాంతములు గలవు. అడవిని బెరుగు ములగకాయలలోని బీజములను దెచ్చి సుక్షేత్రమునవిత్తి తగిన యెరువులోఁ జేర్చి వ్యవసాయకుశలతచే నభివృద్ధియైన చెట్లనుండి బీజములంగొని మఱియు నాబీజముల నాటి కాయలు కాచునట్లుచేసి యీవిత్తనములతోఁ దగుమార్గమున వ్యవసాయము చేయుచు రాఁగాఁ బండెడు కాయలు కాలక్రమమున ముండ్లుపోయి గొప్పవియై మొదటి ములగకాయలకంటె మిగుల శ్రేష్ఠమైనవిగ నగును. అట్లే మామిడిచెట్లయందు మంచివియగు నొకజాతిమ్రాఁకులతో మఱియొకజాతిమ్రాఁకులనుండి యంట్లు గూర్చుటచేత మంచిరుచిగల యుంటుమామిడిపండ్లు పండును. మఱియు నెల్లూరుమండలమునందలి యావులయందును గోడెలయందును సాధుగుణములుగలవు. మైసూరుదేశమున నమృతమహాలునందలి వృషభములయందు బిగువును జుఱుకుఁదనమును గలదు. నెల్లూరిమండలము నందలి యావులకును అమృతమహాలు

వృషభములకును సంబంధమును గల్పించి కోడెలనుబుట్టించుచున్నారు. వారియందు నెల్లూరుకోడెల బలమును సాధుగుణములును, మైసూరు రాజ్యమునందలి యెద్దుల పౌరుషబలమును, జాతుకుందనమును, గష్టమునకోర్చు శక్తియుఁ గలుగుచున్నది.

ఇట్లు సామాన్యముగ లౌకికవ్యవహారములందు మనుష్యుఁడు తనబుద్ధికుశలతచే ననేకములగువస్తువులను శీఘ్రముగ నుత్కృష్టస్థితికిం దెచ్చుచున్నాఁడు. అవి తమంతటనే వృద్ధికావలయునన్న దీర్ఘకాలము పట్టును. తనబుద్ధికుశలతచే వస్తుతత్త్వములను యుక్తాయుక్తములను నెఱింగి విశేషప్రయత్నముచేసి తనజ్ఞానాభివృద్ధిని గూడఁ ద్వరితముగఁ జేయవచ్చును. ఇట్టి వివేకసహితమగు ప్రయత్నమే యోగాభ్యాసము.

జీవునియందుం దాత్మశక్తులు బీజరూపములుగనుండి క్రమక్రమముగ లోకమున వికసించుచు వచ్చుచున్నమార్గములను బరిశీలించవలయును. తనయనుభవములతో నితరుల యనుభవమును సహాయముగఁ గొనవలయును. జ్ఞానాభివృద్ధి కనుకూలములగు మార్గముల నవలంబించవలయును. ప్రతికూలములగు మార్గములను విడువ వలయును. దేశకాల నిమిత్తముల నెఱింగి యుపాయముతో సందర్భానుసారముగఁ దగు భంగిఁ బూనికతోఁ బ్రయత్నించుచు రావలయును. ఈరీతిఁ దన శరీరేంద్రియమనస్సులను నిగ్రహించి శుద్ధములుగను సార్థక

ములుగను జేయుమార్గమే యోగాభ్యాస మను పేరఁ బరఁగును గాని యది యొకనూతనమార్గము కాదు. దీనిని స్పష్టముగ నెఱింగినచో యోగాభ్యాస మెల్లవారలకును సాధ్యమని స్పష్ట మగును. అభ్యాసము చేయుటకుఁ బ్రారంభించిన నాజన్మముననె పరిపూర్ణముగ సిద్ధికాక పోయినను జేసిన ప్రయత్నము వృథా కానేరదు. దానిఫలము కట్టియుంచిన మూటగా జీవుని నంటియే యుండును. ఇట్టి ప్రయత్నము చేయుచురాఁగా సిద్ధిగలుగక పోదు. ఈయర్థమును గీతాశాస్త్రమున యోగభ్రష్ట విచార మందు నొక్కి బోధించి యున్నారు.

“ పార్థ నైవేహనాముత్ర వినాశ స్తస్య విద్యతే,
నహి కల్యాణకృ త్కశ్చి ద్దుర్గతిం తాత గచ్ఛతి,
ప్రాప్యపుణ్యకృతాఀ లోకా నుషిత్వాశాశ్వతీస్సమాః,
శుచీనాం శ్రీమతాం గేహే యోగభ్రష్టోఽభిజాయతే,
అథవా యోగినామేవ కులే భవతి ధీమతామ్,
ఏతద్ధి దుర్లభతరం లోకే జన్మయ దీదృశమ్,
తత్ర తం బుద్ధిసంయోగం లభతే పౌర్వదైహికమ్,
యతతేచ తతో భూయ స్సంసిద్ధౌ కురునందన. ”

గీత. ౬ అధ్యా.

తా. ఓయి యర్జునా! యోగభ్రష్టునకు నిహపరలోకము లయందు నాశనము లేదు. శుభస్కరమగు కర్మము నొనరించిన

వాఁడు దుర్గతి నెప్పుడును జెందఁడు. పుణ్యకార్యము లొనరించిన మహాత్ములు పొందులోకముల నొంది పెక్కుసంవత్సరము లందు గడిపి సంపూర్ణ యోగసాధకుఁడు కాఁడు కావునఁ బరిశుద్ధులై సకలవిభవ సమృద్ధులగు వారియింటఁ బుట్టును. లేదా యోగులును బుద్ధిశాలురును నగు వారి వంశముననైనఁ బుట్టును. లోకమున నిట్టివారల జన్మము మిగుల దుర్లభమని తెలియఁగలదు. అట్లు పుట్టియుఁ బూర్వదేహసంబాధమగు బుద్ధి సంయోగమునె పొంది మరల యోగసిద్ధికై యమ్మహాత్ముఁడు యత్నించునని యెఱుంగుము. జీవుఁ డీశ్వరునియందుఁ జేరుటయే నిజమగు యోగము. అట్టియోగమునకు సాధనముగ నుండు మార్గమున సోపానములుగ నెంచఁదగు నెనిమిది యోగాంగము లున్నయవి. ఈయంగములతోఁ గూడిన యభ్యాస మష్టాంగ యోగము.

అంగములు.

"యమ నియ మాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధారణ ధ్యాన సమాధయోఽష్టావంగాని" పతంజలియోగ సూత్రము. యమము, నియమము, ఆసనము, ప్రాణాయామము, ప్రత్యాహారము, ధారణము, ధ్యానము, సమాధియు నను నీయెనిమిదియు యోగాంగములు.

అందు మొదటి రెండును:—యమము, నియమము:— అభ్యాసకుని యశుభవాసనలఁ దొలఁగించి శుభవాసనల నొనఁగూర్చి భావశుద్ధి నిచ్చునవి. అభ్యాసకుఁడు శుద్ధుఁడు గాక పోయినచో సామాన్యలోకవ్యవహారములయందు యోగ్యుఁడు కానేరఁడు. అట్లుండ నుత్తమమగు నాత్మసాన్నిధ్య మెట్లుసాధింప నోపును. దుశ్చరితము నుండి విరమించ వలయును. ఇంద్రియములను నియమించి శాంతములుగఁ జేయవలయును. మనస్సును స్వాధీనము చేసి కొనవలయును. ఇట్టివి లేనివాఁడు యోగమున కర్హుఁడు గాఁడు.

"నావిరతో దుశ్చరితా న్నాశాంతో నాసమాహితః,
నాశాంతమానసో వాపి ప్రజ్ఞానే నైన మాప్నుయాత్"

కఠోపనిషత్తు.

కావున యోగాభ్యాసమున కారంభించుటకు ముందు తనయందుండు దుర్గుణములను బోఁగొట్టి ముఖ్యములగు కొన్ని సుగుణముల దృఢపఱచుకొనవలయును. అట్లుచేయక మూఁడవది మొదలుగాఁగల యంగములతో నారంభించి యభ్యసింప నర్హుఁడు గాఁడు. యమనియమము లెవ్వి యనఁగా

"తత్రాహింసా సత్యాస్తేయ బ్రహ్మచర్యాఽపరిగ్రహాయమాః"

అహింస, సత్యము అస్తేయము, బ్రహ్మచర్యము అపరిగ్రహము నివి యమములు.

యోగియగువాఁడు సర్వభూతములను దనవలె భావించుచు సర్వసముఁడు కాఁగోరువాఁడు కావున నొకరికి హింస

యొంతమాత్రము గలుగఁ జేయరాదు. హింసయనఁగాఁ జంపుట మాత్రము గాదు. కామక్రోధాది సంకల్పములచే లోకములకు బాధయగుం గావున వానిని గలిగింపరాదు. ఒరుల నొప్పించు మాటలాడరాదు. ఎవ్వరికేని బాధను గల్గించుపనిని జేయరాదు. ఇట్లు లోకమున నెంతమాత్రమైనను బాధ కలుగఁజేయరాదు. ఆశను సమీపించు నెల్లవారును శాంతమును బొందునట్లుండ వలయును. ఎల్లవారు తన్ను రక్షకునిగాను సుహృదునిగా నెన్నుకొనున ట్లుండవలయును. అజాతశత్రువుగ నుండఁదగు. అట్టివానియందు నసత్యముండదు. ఇతరుల ద్రవ్యము నపహరించు బుద్ధి మనస్సునందైనను గలుగదు. మఱియు బ్రహ్మచర్యము నభ్యసింపవలయు. అనఁగా నింద్రియనిగ్రహము గలిగి విషయచింతలేక యుండవలయును. విషయచింత యుండఁగా మనం బింద్రియములతోఁ గూడి విషయములయందు సంచరించుచుండునే గాని యీశ్వరునందు నేకాగ్రముగా నేదు. అపరిగ్రహము, ఐహిక సుఖసాధనములగు పదార్థములను గ్రహించుకోరిక మనస్సునందైనను లేకయుండవలయును. ఇవి యమములు.

నియమము.

"శౌచసంతోషతపస్స్వాధ్యాయేశ్వరప్రణిధానాని నియమాః"

శౌచము, సంతోషము, తపస్సు, స్వాధ్యాయము, ఈశ్వరప్రణిధానము నివియన్నియు నియమములు.

శౌచము—అనఁగా పారిశుద్ధ్యము. శరీరము, నింద్రియములును, మనస్సు, బుద్ధియు నన్నియుఁ బరిశుద్ధములుగ నుండవలయు. శరీరము సకాలమున స్నానముచేతను, అపరిశుద్ధములగు పదార్థములను మనుష్యులను స్పృశించక యుండుటచేతను, బరిశుద్ధమగుచున్న యది. శరీరమునుండి సర్వకాలసర్వావస్థలయందు నతిసూక్ష్మములగు నణువులు బయలు వెడలును. ఆయణువులు సమీపమున నుండు వారల శరీరముల నంటి వారి శరీరములలోఁ బ్రవేశించును. అవి పరిశుద్ధములు నారోగ్యములు నైన నితరులకు సుఖకారణములగు. పరిశుద్ధములుగాక పోయినచో నితరులకు హానికరములగు మలినతేజస్సు గలవియగుచో నితరుల తేజస్సును మలినముగఁ జేయును. సర్వభూత శ్రేయస్సుఁగోరు యోగాభ్యాసి తన శరీరమునుండి యితరులకుఁ గీడుచేయు నణువులు వెలువడునట్లు శరీరము నపరిశుద్ధముగ నుంచుకొనరాదు. అట్లు పరిశుద్ధములగు క్రతువుల సంకల్పించు మనస్సు[?] క్రతువుల దుర్గుణములను మనస్సునఁ జొరనీయకయు నింద్రియముల నియమించి యింద్రియమనస్సులం బరిశుద్ధముగ నుంచవలయు. ఇట్లు స్థూలసూక్ష్మశరీరములు పరిశుద్ధములుగ నుంచుకొనుట కభ్యసింపవలెను.

"జ్ఞానంతపోఽగ్ని రాహారో మృన్మనో వార్యుపాంజనమ్,
వాయుఃకర్మార్క కాలౌచ శుద్ధేః కర్తౄణి దేహినామ్"

జ్ఞానము, తపంబు, అగ్ని, ఆహారము, మృత్తిక, కామవర్జితమగు మనస్సు, జలము పాంజనము, గాలి,కర్మములు, సూర్యుఁడు, కాలము నివియన్నియు దేహమునకుఁ బరిశుద్ధికరములు. మఱియు.

"అద్భిః గాత్రాణి శుద్ధ్యంతి మనస్సత్యేన శుద్ధ్యతి,
విద్యాతపోభ్యాం భూతాత్మా బుద్ధిర్జ్ఞానేన శుద్ధ్యతి"

దేహము నీటిచేతను, మనస్సు సత్యముచేతను, బుద్ధి జ్ఞానముచేతను, జీవుఁడు విద్యాతపస్సులచేతను బరిశుద్ధులగుదురు.

యోగమభ్యసింపఁ గోరువాఁడిట్టి శుచిత్వము గలిగియుండ నగు. ఏమివచ్చినను మనస్సున కలవరమందక తృప్తితో సంతోషించవలయును. శరీరము నింద్రియములను సత్ప్రవర్తనము చే నిగ్రహించి స్వాధీనపఱచుకొనుట తపస్సు. సద్గ్రంథములను జదువుటయుఁ బ్రణవజపాదులను జేయుటయు, స్వాధ్యాయము, ఈశ్వరుని జెందవలయునను తీవ్రమగు నాశయే యీశ్వర ప్రణిధానము.

ఇక్కాలమున ననేకులు యమనియమముల నభ్యసింపకయే ప్రారంభముననే ప్రాణాయామము మొదలగు నాఱంగములను మాత్ర మభ్యసించుటకు యత్నించుచున్నారు. కొందఱు వా

యుధారణమే ప్రాణాయామయోగమని దాని నభ్యసించుచు, నితరులకు బోధించుచు నున్నారు. యమనియమములు మిగుల కష్టములని వానిని విడుతురు. యమనియమముల నభ్యసించుట యన్న, విషయవాంఛలను వదలి విరాగము నివృత్తిమార్గము నందు వర్తించుట. సామాన్యములగు నల్పవాంఛలనైనను జయింపక యే సులభమగు మార్గమున యోగులు గాఁగోరి యమనియమములఁ బాటింపక యే వాయుధారణమున కారంభించుట వెఱ్ఱితనము. యథార్థముగ నిశ్శ్రేయసముఁ గోరువారు మొట్టమొదట యమనియమాభ్యాసముచేఁ జిత్తశుద్ధిఁబొంది మిగిలినయోగాంగములనభ్యసింపనగును.

ఆసనము.

యోగాభ్యాసమున సుఖమైనదియు, స్థిరమైనదియు నగు నాసనమునఁ గూర్చుండవలయును. పద్మాసనము సిద్ధాసనము మొదలగు ననేకవిధాసనములలో దేనియందు శరీరమునకు సుఖము గలుగునో యాయాసనమునఁ గూరుచుండవలయును. భూమిపై దర్భాసనము, దానిపైఁ గృష్ణాజినము, దానిపై వస్త్రము పఱచి దానిపైఁగూరుచుండిన సుఖముండును. కూరుచుండునపుడు శరీరము, శిరమును మెడయు నొరుగక చక్కఁగనుండవలయును, అట్లుండుట ధ్యానమున జాగరూకుఁడై యుండుటకు సహకారియగు. దేనిపైనైన నానుకొనిన యెడల ధ్యానము చే

యునపుడు నిద్రరావచ్చును. ఇట్లు భూమిపై మృదువగు నాసనమును నిర్మించుకొని సుఖముగు నాసనమునఁ జక్కఁగఁ గూర్చుండవలయును. కూర్చుండుప్రదేశము శుచిగ నుండవలెను. స్వభావముగాఁ బరిశుద్ధమై సమమై నీళ్ల బాధయుఁ గ్రిమికీటాదుల బాధయు లేనిదై యుండవలయును. గృహములందు దేవపూజకుఁ గాక తక్కినపనుల కెప్పుడు నుపయోగింపని గదియే ప్రశస్తము. ఏకాంతస్థలమున నుండుట శ్రేష్ఠము. అచ్చట మనస్సునకు విక్షేపముఁ గలుగఁజేయు వస్తువులనుంచక ధ్యానమునకు సహకారులగు వానినుంచి యుండుట యెంతయు ననుకూలము. ఉపాస్య దేవుని ప్రతిమయుఁ బ్రేమాస్పదులగు పెద్దల ప్రతిమలును బూజకు నుపయుక్తములగు ధూపాదిద్రవ్యములు నివి యెల్ల ధ్యానమునకు సహకారులు. అట్లు కొంతకాల మాగది పూజకు మాత్రమునకే యుపయోగింపఁబడుచుండ నాగదియందలి స్థూలసూక్ష్మాకాశమంతయు దివ్యతేజస్సుతో నిండి యుండును. అట్టిగదిలోఁ బ్రవేశించిన తోడనే యాతేజస్సు వ్యాపించి భక్తినిఁ గలుగఁజేయును. అట్టిప్రదేశములు శుచిప్రదేశము లగునుగాని తఱచుగ లౌకిక వ్యాపారముల కుపయోగించుచు ధ్యానసమయమున మాత్రము శుద్ధముగ నీటితోఁ గడిగినమాత్రమున నది ధ్యానయోగ్యముగాదు. ధ్యానకాలమున నేకాంతముగ నుండవలయును. ఇద్దఱు ముగ్గురు గలిసిన విక్షేపమగును గావున నాసమయమున ముఖ్యముగ నుండఁదగునవి. (౧) ధ్యానమునకు మాత్ర ముపయోగింపఁబడు పరి

శుద్ధమగు ప్రదేశము. (౨) ధ్యానమునకు సహాయములగు ద్ర
వ్యములుమాత్ర ముండుట. (3) ధ్యానకాలమున నేకాంతముగా
నుండుట. (౪) ఇట్టిప్రదేశమున సమమగు స్థలమున "చేలాజిన
కుశోత్తరమ్" వస్త్రము, కృష్ణాజినము, దర్భాసనము నొక
దానిక్రింద నొకటిగ నునిచి సులభమైనదియు స్థిరమైనదియు
నగు నొకయాసనమున నుండి కాయ శిరోగ్రీవములు సమము
గఁజేసి దిక్కులను జూడక యుండవలయును.

ఈవిషయము శ్రీభగవద్గీతయందు నాఱవయధ్యాయమున
భగవంతుఁడు విధించియుండు నది చూడఁదగు.

"శుచౌదేశే ప్రతిష్ఠాప్య స్థిర మాసన ముత్తమమ్,
... ...
మన స్సంయమ్య మచ్చిత్తో యుక్త ఆసీత మత్పరః."
అ. ౬.

ఇట్లు సుఖాసీనుఁడై నాల్గవయంగమగు ప్రాణాయామము
చేయవలయును. ప్రాణాయామమనఁగాఁ బ్రాణాపానములగు
నుశ్వాసనిశ్వాసములను సమముగ నియమించుట. ఇది యనుభ
వజ్ఞుఁడగు గురుముఖమున నెఱింగి యభ్యసింపఁదగినది. అట్టిస
హాయములేక ప్రాణాయామ మెక్కువఁగఁ జేసినచో నపాయ
కరమగు. కావున జాగ్రతతో నుండుట యుచితము. దీనివలని
ముఖ్యప్రయోజనము మనస్సు నేకాగ్రముగ నిలుచుట.

ప్రత్యాహారము—ఇంద్రియములను విషయములనుండి మరలించి మనస్సులోనికిఁ ద్రిప్పుట ప్రత్యాహారము. ధ్యానమునకుం గూరుచుండ రమణీయములగు శబ్దవిషయములు శ్రోత్రాదీంద్రియములకు సోఁకఁగా వానినిగూర్చి మనస్సుపోవుచుండును. అట్లు పోనీయక మనస్సున, బాహ్యస్పర్శములను జొరనీయకయుండవలయును. ఇట్లింద్రియములు నియమింపఁ బడ నావలిదగు ధారణ సులభమగు.

ధారణయనఁగా:—బాహ్యవిషయములనుండి త్రిప్పఁబడిన మనస్సు నొకవస్తువునం దేకాగ్రముగనుంచి, ధ్యేయమూర్తియందు నిలిపి వేఱువిషయములందుఁ బ్రవేశింపక యుండునట్లు చేయవలయును. మనస్సు చంచలమై పూర్వానుభవ గోచరములగు విషయసుఖములకుం బోవును అట్లు పోనీయక మరల మరల దానిని వెనుకకుఁ ద్రిప్పి యాత్మయందే నిలుపుచు రావలయును. ఇదియే యభ్యాసమనియుఁ జెప్పఁ బడును. ఇట్లు నిలిపిన మన స్సాత్మగుణములఁ జింతించును. ఈచింతయే ధ్యానము ధ్యానమున నితరములగు ప్రత్యయములను మనస్సునఁ జొరనీయక యాత్మభావన యొక్కటియే మనస్సున నిలుకడగానుండునట్లు చేయవలయును. క్రమక్రమముగ మనస్సు నేకాగ్రముగఁ జేసి యాత్మప్రత్యయ మొక్కటియే మనస్సున నవిచ్ఛిన్నముగ నుండునట్లు చేయవలయును.

"శనైశ్శనై రుపరమే ద్బుద్ధ్యా ధృతిగృహీతయా,
ఆత్మసంస్థం మనఃకృత్వా నకించి దపి చింతయేత్."

తిన్నతిన్నగా ధైర్యముతో మనస్సు నితరవిషయములనుండి మరలించి యాత్మయందుంచి యేమియుఁజింతింపక యూరకయుండవలయును. ఇట్లు తైలధారవలె నవిచ్ఛిన్నమగు స్మృతిసంతానము ధ్యానమనఁబడును. అపుడు మనస్సు బాహ్యములగు విషయములను విషయవాసనలను మఱచి యాత్మయందే రమించుచుండును. ఇట్లుండ మనస్సాత్మయందుమునిఁగి క్రమముగ భిన్నభావమెమఱచి యాత్మతాదాత్మ్యము నొందును. ఆత్మయనఁగా నిరుపాధికమగు నిర్గుణబ్రహ్మముగాని సోపాధికమగు సగుణబ్రహ్మముగాని యగును. ఇందు నిర్గుణబ్రహ్మము నుపాసించుట దుర్లభము. శ్రీగీతాశాస్త్రమునందు భగవంతుఁడీవిషయమును స్పష్టముగ వివరించియున్నాఁడు.

"క్లేశోఽధికతరస్తేషా మవ్యక్తాసక్తచేతసామ్,
అవ్యక్తా హి గతిర్దుఃఖం దేహవద్భిరవాప్యతే." అని. అట్టియుపాసనమునందు రుచిగలిగి యింద్రియములను నియమించి సర్వసమబుద్ధులై పూనికతోఁ జేయఁగలవారలకే సాధ్యము కాని యితరులకు మిక్కిలి దుస్సాధ్యము గావున నట్టియితరులకెల్ల సగుణధ్యానము సుకరము. శివకేశవాది దైవములలో భక్తునకుఁ బ్రేమాస్పదమగు నుపాస్యుని దివ్యమంగళమూర్తిని మనస్సునఁ గల్పించుకొని దాని నాలంబనముగాఁ గైకొని యందుం బరమాత్మయు ననంతకళ్యాణనిధియు నగు చైతన్యమును ధ్యానముచేయవలయును. ధ్యానమున మొట్టమొదట నామూ

ర్తిని మనస్సున ధృఢముగఁ గల్పించుకొనవలయును. క్రమక్రమ ముగ నారూపమును బాదములనుండి శిరస్సుదాఁకఁ జిత్తము నందుఁ గల్పనచేసికొని తుదకు రూపమంతయు మనస్సున నిలు చునట్లు చేసికొనవలయును. ఇట్లు చేయుటవలన మనస్సునకుఁ బూర్ణ వ్యాపారము గలిగి యితర విషయములయందు వ్యాపించక యుండుటసుసాధ్యము. అట్టిబింబమును మనస్సునఁ గల్పించుకొనుట మొదట మొదట కష్టముగ నుండియు నభ్యాస బలముచేఁ గాలక్రమమున సాధ్యమగును. ఉపాస్యుని దివ్యగుణ లీలాదులస్మరణముచేతను, నద్దేవుని స్తోత్రములచేతను, బ్రితిమాది పూజల చేతను భక్తిప్రేమలు క్రమక్రమముగ నభివృద్ధియై ధ్యేయమూర్తి దృఢముగ మనస్సున నిలుచుచువచ్చును. అంతట నామూర్తి స్మరణమాత్రమున నేర్పడుచుండును.

"విలిఖితమివ రూపం చిత్తభిత్తౌ మురారే
స్సుమనఇవ మనో యై రర్పితం తత్పదాబ్జే,
ప్రతిపద ముదయద్భి స్సాత్వికై రంకితాంగై
స్త ఇహ భవపయోధేః పార ముల్లంఘయంతి."

తా. శరీరమున నానందబాష్పములు రోమాంచలములు లోనగు సాత్వికభావము లంకురించుచుండ నెవరిచేఁ జిత్తమను గోడయందు మురారి దివ్యరూపము లిఖింపఁబడినట్లు చేయఁబడు నో, ఆమురారిపాదకమలములం దెవరిచేఁ గుసుమములవలె మన

స్సు సమర్పింపఁబడునో యట్టివారీ జన్మమున నీయపార సంసార సాగరమును దాఁటుదురు. అని చెప్పఁబడియున్నది.

ఈయర్థమే పూజావిధానమునందును బాదము మొదలు శిరస్సుదాఁక వేఱువేఱుగ వివిధాంగముల పూజయుఁ గడపట సర్వాంగముల నొక్కసారిగఁ బూజించుటయు విధింపఁబడియున్నది. విగ్రహమును మనస్సున దృఢముగ నిలుపుచువచ్చిన మనస్సాద్వైవమునందుఁ గ్రమక్రమమున లయించి శరీరము పరవశమగును. అపుడు దేహేంద్రియములు నిర్వ్యాపారములు కాఁగా మనస్సేకాగ్రముగ నుపాస్యునియందు మునిఁగియుండ శావ్యాప్రజ్ఞ లేకయే పోవును. అపుడుపాసకుని మనస్సాత్మయందే యానందించుచు నాత్మ స్వరూపమై యుండు. అపుడు జీవుఁడు స్థూలమగు నీశరీరమును విడిచి సూక్ష్మ శరీరముననో, దానిని గూడ విడిచి యంతకంటె సూక్ష్మమగు కారణశరీరముననో జాగరూకుఁడై వర్తించుచు నాయూర్ధ్వలోకముల జ్ఞానము గలిగి యుండును. ఇట్లు క్రమక్రమమున నొక్కొక్క యుపాధినివదలి దానికంటె సూక్ష్మమగు నుపాధియందు వర్తించుచు, విడువఁబడిన యుపాధిని ననాత్మగనెఱుంగుచుఁ, గాలక్రమమున నుపాధులన్నియు ననాత్మలుగ నెఱింగి యన్నిటికంటె సూక్ష్మము, నన్నిటియం దంతర్యామియు నగునాత్మను నెఱుంగు. ఇట్లాత్మసాక్షాత్కారముచే జీవునకుఁ బరమాత్మతో నైక్యానుభవము గలుగుమార్గమే యోగమార్గము. ఆయైక్యమే నిజమగు యోగము.

సంధ్యావందనమునకుఁ జెప్పఁబడిన కాలనియమము ము
ఖ్యముగ నీధ్యానమునకు గమనింపఁదగినది. ఈయోగము దిన
దినమును గాలము తప్పక యభ్యసింప వలయును. అట్లభ్యసించు
చుండిన దినదిన మావేళరాఁగా శరీర మభ్యాసబలముచేఁ దనం
తట దానే ధ్యానమున కున్ముఖమగును. ఎంత గాఢముగ నిద్రిం
చుచుండినను వేళకుఁ జక్కఁగ మెలఁకువ గలుగును. ధ్యానమున
కుఁగూర్చుండిన, శరీరమును మనస్సును సులభముగ ధ్యానమున
నిలుచును. ఈరీతి నన్ని పనులును గాలనియమముగఁ జేయు
చుండిన నాయాకాలమున నాయాపనులు చేయుటకు శరీరము
మనస్సు నలవడి ప్రయత్నబాహుళ్యము లేకయే స్వాధీనము
లగును. ఆ కాలనియమము లేకపోయినచో నిట్టి యనుకూల
ముండదు.

యోగాభ్యాసమునకు మఱియు మూఁడు లక్షణము లవ
శ్యములుగ నున్నయవి. (౧) యోగాభ్యాసమార్గమున నాదర
ముండ వలయును. ఆదరమనఁగా దృఢమగు నమ్మకము. నమ్మక
ములేక చేసినచో నల్పఫలమేయగును. కనుక దృఢమగు నా
దరబుద్ధి గలిగి పూనికతోఁ జేయవలయును. (౨) అభ్యాసము
నిరంతరముగ నుండ వలయును. ఒకనాటి యంతరము గలిగినను
ననేకదినము లభ్యసించిన సాధనపాటవము చెడును. ఎంతస్వల్ప
కాలమభ్యసించినను దినదినము తప్పక చేయవలయును. కొన్ని

దినములు జాముల కొలఁది ధ్యానమభ్యసించి మఱికొన్ని దినము లభ్యసింపక యుండుటచే వృథాకాలయాపన మగును.

3. మఱియు నీయభ్యాసము దీర్ఘకాలము చేయఁదగినది. కొంతకాల మభ్యసించి యోగసిద్ధి గాలేదని యతృప్తిఁజెంద రాదు. అనేక జన్మములనుండి దృఢములై యుండు విషయ వాసనల నున్మూలనము చేయక మనస్సైకాగ్రము కానేరదు. బహుకాలమునుండి విషయములయందు రమించు చుండిన మనస్సును వానినుండి మరలించి యాత్మయం దున్ముఖముచే యుట దుష్కరము.

కావున నభ్యాసము చిరకాలము పూనికతో వేసరక చేయ వలయును. ఈరీతి నాదరము నైరంతర్యము దీర్ఘకాలాభ్యాసము సను నీమూఁడును యోగసిద్ధి కత్యంతావశ్యకములు.

శ్రీ ర స్తు.

బ్రహ్మవిద్యాదర్పణము

పదునేడవ యధ్యాయము.

ఇదిమంచి సమయము.

" చతుర్యుగసహస్రాణి బ్రహ్మణో దిన ముచ్యతే"

బ్రహ్మ జగత్తును సృజించి నైసం దిన ప్రళయ మనుపేరఁ బరఁగు నొకయవాంతర ప్రళయము జరుగు కాలమును బ్రహ్మకొకపగలని కాలస్వరూపము నెఱింగిన మహాత్ములు చెప్పుచున్నారు. ఇక్కాలము వేయిమహాయుగములుగ విభజింపఁబడియున్నది. ఒక్కొక్క మహాయుగమును కృతత్రేతాద్వాపరకలియుగములను నాల్గుయుగములుగ నెఱుంగఁబడు చున్నది. ఇందొక్కొక యుగమునందును నాల్గు యుగములధర్మములు వరుసఁగ జరుగు చుండును. ఒక్కొక్క యుగమునందు నల్పకాలికములగు నవాంతరయుగము లున్నట్లు తెలియ వచ్చుచున్నది. అట్టియవాంతర యుగము లైదువేల సంవత్సరముల కొకటియగు ననియు, నాయైదువేల సంవత్సరముల యుగములందొక్కొక్కదానియందును నాల్గుయుగముల ధర్మములు కొంత ప్రవర్తించుచుండు ననియును బెద్దల యభిప్రాయము. ఇట్లేయుగధర్మ

మాయుగమునఁ బ్రధానముగ నడుచుచుండ దానికిలోఁబడిన యవాంతర యుగధర్మములును వరుసఁగ జరుగుచుండును. మొదటిది యగు కృతయుగము సత్యయుగ మను నామాంతరము గలిగి యందు ధర్మము నాల్గుపాదముల వర్తించుచుండు ననియును, రెండవదియగు త్రేతాయుగమున ధర్మము మూఁడు పాదములుగ నడుచుచు నొకపాద మధర్మముతోఁ గలిసియుండు ననియు, మూఁడవదియగు ద్వాపరయుగమున ధర్మము రెండు భాగములుగను, అధర్మము రెండుభాగములుగను ప్రవర్తిల్లు చుండుననియును, నాల్గవదియగు కలియుగంబునందు ధర్మమొక్కపాదముగను, అధర్మము మూఁడు పాదములుగను జరుగుచుండుననియును దత్త్వజ్ఞులు పూర్వము తెలిపియున్నారు.

ఇప్పు డీకలియుగమున నైదువేల సంవత్సరములుగల యొక యంతర్భాగము గడచెను. ఒక్కొక్కయైదువేలసంవత్సరముల కాలమునందును మొదటిభాగము కలియుగధర్మములోఁ గృతయుగధర్మములును, అనఁగాఁ గలిధర్మములలో నుత్తమములును నటులే రెండవ మూఁడవ నాల్గవభాగములయందుఁ ద్రేతాద్వాపర కలిధర్మములు వరుసగఁ గలిసియుండును. కావున నీసమయమునఁ గలియుగమున మొదటి యైదువేల సంవత్సరములు పూర్తియై రెండవ యైదువేలసంవత్సరములు గల కాలమారంభమై యుండుటవలన నీసమయము కాలచక్రమునఁ గృతయుగ ధర్మము జరుగవలసిన కాలముగ నున్నదని స్పష్టమగుచున్నయది.

"కలౌ పఞ్చసహస్రాంతే జాయతే వర్ణసఙ్కరః"

అను నీవాక్య మీయర్థమునే యించుక సూచించుచున్నయది. మొదటి యైదువేల సంవత్సరముల కాలము కడపటి భాగము గనుక కలిధర్మములలో నవాంతరకలిధర్మము జరుగు కాలము కావున నైదువేల సంవత్సరముల కడపటికాలమున ధర్మము మిగుల హీనముగనుండునని పెద్దలు సూచించియున్నారు. ఇప్పుడాకాలము దాఁటినందున మరలఁ గృతయుగధర్మము కొంత వృద్ధి కాఁదగిన సమయముగ నున్నయది. ఇప్పటి ప్రపంచస్థితిని గమనించి చూచిన నీశుభసూచకములు స్పష్టముగ వెల్లడియగుచునే యున్నయవి. ఇరువది ముప్పదియేండ్లకుఁ బూర్వము మనదేశమునందేమి, యితరదేశములయందేమి యెచ్చటఁ జూచినను నాస్తికవాదము ప్రబలి యుండెను. ఇంద్రియగోచరములగు విషయములకంటె నన్య మొక్కటియు లేదనియు, విషయసుఖానుభవమునకంటెఁ గోరఁదగిన వేఱు సుఖము లేదనియు వాదించువారలును, దదనుసారముగనే నడుచువారును బ్రబలియుండిరి. పూర్వవైదికాచారములును, ధర్మములును నాదరణీయములని తోఁచకుండెను. ఐరోపాఖండమునందును, అమెరికాయందును మతము నందాదరణబుద్ధి క్షీణించి జనులు ప్రకృతిబద్ధులై కేవల విషయాసక్తులగుచుండిరి. ఎల్లయెడల నీతిరుననే పరతత్త్వ విషయములగు ధర్మములు క్షీణగతి నొందియుండెను. ఇంతియగాదు. అన్ని దేశములయందును మతాభిమానము గలవారు కొద్దిగనుండిన

ను వారునైతము మతమునందలి యథార్థతత్త్వములను, ముఖ్యాంశములను బాగుగఁ దెలిసికొనక యముఖ్యములగు బాహ్యాచారములే ప్రాముఖ్యములని పాటించి యందుశ్రద్ధ లేక శుష్కాచారపరాయణులై యుండిరి. ఆకారణమున నల్పములగు నాచారభేదములు సయితము పరస్పర మనస్పర్ధాసూయలకు హేతువు లగుచుండెను. అన్యోన్యమతద్వేషము లభివృద్ధియగుచుండెను. ఇప్పుడన్ననో యేదేశమునఁ జూచినను మతవిషయములయందె శ్రద్ధ హెచ్చుచుండెను. అతీంద్రియములగు విషయములయందు నమ్మక మతిశయించుచున్నది. ఒక్కొక్కమతావలంబులును దమతమ గ్రంథములయందలి సారమును గ్రహించుటకు యత్నించుచున్నారు. ముఖ్యాంశములను, నముఖ్యాంశములను వేఱుపఱచుటచే నన్ని మతములయందలి ముఖ్యాంశము లొక్కటిగ నెఱుంగుటయు దానికి ఫలముగ మతవైషమ్యములు తగ్గుచుండుటయు, నైకమత్యము, భ్రాతృభావము వృద్ధియగుటయును జూచుచున్నాము. ఇట్లు మరలఁ గొంత కృతయుగధర్మము ప్రారంభమగుట స్పష్టముగఁ గానవచ్చుచున్నది. కావున భక్తిజ్ఞానముల నభ్యసింపఁ గోరువారి కిది మంచిసమయము.

అట్లంతకుఁబూర్వ మధ్యాత్మవిద్య లోకమున మిక్కిలి క్షీణదశఁ జెందియుండినకాలమున బ్రహ్మవిద్యాస్వరూపులు, నధ్యాత్మవిద్యారక్షకులును, బరతత్త్వ సాక్షాత్కారముగల

వారును, జీవన్ముక్తులు నగు మహాత్ములలోఁ గొంద ఱజ్ఞులయి సంసారసాగరమున మునిఁగి తెప్పరిల్లఁ జాలక సంకటపడుచుండు శిశుప్రాయులగు పామర జనుల యుద్ధారణార్థము లోకమునఁ బరతత్త్వజ్ఞానమును బ్రకాశింపఁ జేసి ధర్మమును బ్రతిష్ఠించు నుద్దేశ్యముగలిగి దివ్యజ్ఞానసమాజమను నొక సంఘమును స్థాపింపఁజేసిరి. ఆసమాజము ప్రారంభించినది మొదలు ప్రపంచమునందలి దేశములన్నింటియందును దాని శాఖలు వ్యాపించి జనులమనస్సులను గేవల మైహిక విషయములనుండి మరలించి యాముష్మికవిషయమునందు శ్రద్ధగలుగునట్లు చేయుచువచ్చుచున్నయవి. ఈసమాజశాఖలు ఏయేదేశములయందుఁ బ్రబలెనో యాయాదేశములయందు క్షీణగతినొందియుండిన మతములు పునరుజ్జీవితములు కాఁగా నానామతస్థులు ప్రవర్ధమాన శ్రద్ధతో మతధర్మముల నాచరించుచున్నారు. ఇవ్విధమున నన్ని దేశములయందును భగవంతుఁడు ధర్మసంస్థాపనముచేయుకొఱకీసమాజరూపమున నవతరించెనో యనునట్లు గనఁబడుచున్నది. యథార్థముగ బ్రహ్మస్వరూపులై యదృశ్యులుగ లోకసంగ్రహార్థము వర్తించు మహాత్ముల ప్రోత్సాహముచే వారల యనుగ్రహపాత్రులగు వారిముఖ్యశిష్యులచే లోకమున నీసమాజము స్థాపింపఁబడినదని యీసామాజికులలో ననుభవజ్ఞులగువారు చెప్పుచున్నారు. ఈసమాజము స్థాపింపఁబడి ముప్పదియాఱు సంవత్సరములు మాత్రమేయైయుండియు నది యీస్వల్పకాలముననే ప్రపంచమునందలి నానాదేశీయులయు, నానామతస్థులయు మనోవృ

త్తులను సవరించి పరస్పరమైత్రిని వృద్ధిచేయుటయేగాక పురాత
నగ్రంథములయందు గూఢముగ నుండిన పెక్కురహస్యముల
నిక్కాలమునకుఁ దగినట్లు సుబోధములుగ వెల్లడిచేసి మఱియు
ననేకరీతుల లోకమునకు మేలుచేయుచున్నది. దీనింజూడ నీసమా
జము మనుష్యమాత్రులచే స్థాపింపఁబడినదికాదని వెల్లడికాక
తీరదు. ఈసమాజమునందుఁ బ్రముఖులు ననుభవజ్ఞులు నిక్కాల
మున యథార్థముగ యోగులస్వరూప మిట్టిదని తమనడవడిచే
లోకమునకుఁ బ్రదర్శించుచుఁ "బరోపకారార్థ మిదంశరీరం" మ్మ
ను సూక్తిని సార్థకముచేయుచు గ్రామైకరాత్రముగ సంచరిం
చుచుఁ బరతత్త్వరహస్యములను శ్రద్ధాళువులకు బోధించుచుఁ
గర్మభక్తి జ్ఞానమార్గముల సారము స్వానుభవమునఁ జూపు
చుండు 'ఆనిబెసంటు' (Annie Besant) గారీవిషయమై జీవన్ము
క్తులగు మహాత్ముల సహాయముననే యీకార్యమంతయు నడచు
చున్నదని సాటించుచున్నారు. ఇంతియకాక జీవన్ముక్తులగు
మహనీయులు సర్వకాలము మానవుల నుద్ధరించుకొఱకుఁ దమ
తపోమహిమ లోకమునందుఁ బ్రవహింపఁజేయుచున్నా రనియు
ను, వారలు ముఖ్యముగ నీసమయమున నాతేజస్సు నెక్కువగ
లోకమునకుఁ బంపుచున్నారనియును, యోగ్యులగు శిష్యులు
దొరకుదురాయని వారలు కాచియున్నవారనియు, నీకాలమున
శ్రద్ధాభక్తులు గలిగి లోకోపకారమునకై యాముష్మికమును
సాధించుటయందు యత్నముచేయు వార లెప్పటికంటె నెక్కు

వగ. వారి యనుగ్రహమునకుఁ బాత్రులగుదురనియు, లోకుల మేలుకొఱకు నొక్కొ వక్కాణించుచున్న వారు.

మఱియు లోకమున ధర్మము క్షీణగతినొంది యధ్యాత్మ విద్యయాదరింపఁబడ నపుడెల్లను బ్రహ్మవేత్తలును, జీవన్ముక్తులును, మరణమును దరించినవారును నగు మహర్షులలో నొకరుగాని, వారిముఖ్యశిష్యులలో నొకరుగాని, లోకమున జన్మించి యజ్ఞానులగువారలకు జ్ఞానోపదేశమును జేయుచు, భక్తిశ్రద్ధలను వృద్ధిచేయుచు, బ్రహ్మవిద్యను లోకమున మఱువకయుండునట్లు కాపాడుదురని పూర్వమే చెప్పఁబడియెఁగదా! గడచిన ముప్పదాఱు వర్షములనుండి దివ్యజ్ఞాన సమాజమూలమునను, ఆసమాజమునందుఁ బ్రముఖులుగనుండు నామహర్షుల శిష్యసముదాయము మూలమునను, జనుల మనస్సులు పరవిద్యయందు శ్రద్ధావంతము లగుచుండుట విదితముగ నున్నది. ఈ రీతిని జనుల మనస్సులు కొంత పరిపక్వము కాఁగా నామహాత్ములలో నొక రీతి శీఘ్రకాలములోనే లోకమున జన్మింపనుద్దేశించి యున్న వా రనియును, ఇరువది ముప్పది సంవత్సరముల లోపల నట్టియవతారము రాఁగలదనియు, నామహాసీయుఁడు మనుష్యశరీరమునఁగన్పడు కాలమున వారిమాహాత్మ్యము నెఱింగి వారియనుచరులగుటకుఁ దగినయోగ్యతను సంపాదించుకొనుటకు విశేషప్రయత్నము కర్తవ్యమనియు, నీసమాజమున కగ్రాసనాధిపత్యము వహించియుండు నానిబెసెం

టుగారు అదృశ్యులగు వారిగురువులయనుమతిచే బాహాటము గ పాటుచున్నారు.

అట్టిమహానుభావుఁడు లోకమున జనించినపుడేరీతిగవర్తించునో, యేవిషయముల నెవ్విధమున బోధింతురో నిరూపింప శక్యముగాదనియు, నేదేశమునఁగాని యేజాతివారుగాని యెవ్వఁడు భక్తిశ్రద్ధలు గలిగి "ఆత్మవత్సర్వభూతాని" యనున్యాయమును సార్థకమగునట్లు చేసి వర్తించుచుందురో, సాధువులగు వారేదేశస్థులయినను, ఏమతస్థులయినను, ఏజాతివారైనను, వారిని గౌరవపాత్రులుగ నెవరుభావింతురో ఎవ్వరెల్లవారి సుఖదుఃఖములను దమ సుఖదుఃఖములుగ భావించుచుందురో, పరోపకార తత్పరులై స్వప్రయోజనముల సాధించుకొనుటకంటెఁ బరప్రయోజనముల సమకూర్చుటయే శ్రేష్ఠతరమనియు నైహికప్రయోజనముకంటెనాముష్మికకార్యము లెక్కుడుగఁ గోరఁదగినవనియును, ఫలమునభిలషించిచేయు కార్యములకంటె నీశ్వరార్పణబుద్ధితో లోకోపకారముకొఱకుఁ జేయుకార్యములు చేయఁదగినవనియును భావించి వర్తింతురో, అట్టి వారా మహాసీయుని గుర్తించఁజాలుదురనియు నట్టిపుణ్యాత్ములామహాసీయుని శిష్యకోటియందుఁ బరిగణింపఁ బడఁజాలియుందురనియు నానిబెసెంటుగారు మరల మరల నొక్కి చెప్పుచున్నవారు.

ఇట్టి గొప్పశుభోదయము గల యీకాలముకంటె మంచి కాలము ప్రాప్తించుట దుర్లభము. ఇట్టి నిరుపమానసదుపాయ భూయిష్ఠమగు సమయమును ప్రయత్నముచేత జన్మసాఫల్యము గఁ జేసికొననియెడల జీవాత్ముఁడు మరల నిట్టి సందర్భములు దొరకక విచారింపవలసియుండును.

కావునఁ బరమార్థచింతగలవారందఱును సకాలమున నా మహనీయుని శిష్యకోటియం దెన్నఁబడుటకుఁ గాని, లేక వారి పరివారమునందైనను జేరి వారినుపచరించుటకు గానితగినయో గ్యతను బహుప్రయత్నముతో సంపాదింపఁదగు. అనఁగా దృఢ మగు వివేకమును, దీవ్రవైరాగ్యమును, నిశ్చలభక్తియు, నెన్ని కుతర్కములచేతనైనను జలింపని దృఢనిశ్చయము నింద్రియ నిగ్రహము, వాఙ్నియమము, మనస్సమాధానము లోనగువానిని వృద్ధిచేసికొనఁదగు. మఱియు సర్వభూతములయందు మైత్రియుఁ దనకంటె నుత్తములగువారియందు నిశ్చలమగు భక్తియు, దీను లయందు వాత్సల్యము లోనగు గుణముల నిరంతరముగ దృఢ మగు పూనికతో నభ్యసింపవలయును. అందఱియందును దోష ములఁ బరికించు బుద్ధినివదలి గుణగ్రహణము చేయుట నలవాటుచే సికొనుట కర్తవ్యము. అట్లుచేయక యహంకార మమకారములు అసహిష్ణుత దోషదర్శనపరులుగనుండుట యీ మొదలగు భేద బుద్ధిజన్యములగు గుణములకు లోఁబడినచో నైహికాముష్మిక ములకు రెండింటికిఁ జెడినవార లగుదురు. సంగ్రహముగ గీతా

శాస్త్రమునందుఁ బదాఱవయధ్యాయమున భగవంతునిచే నుప దేశింపఁబడినరీతి నాసురసంపద్గుణములను సాధ్యమగునంత దనుక సమూలముగ విడువ యత్నించుచు, దైవీసంపద్గుణములను దృఢముగనభ్యసించుచు నుత్తమపురుషార్థమునుబొంద జనులెక్కుడుగఁ బ్రయత్నింతురు గాక యని పరమదయాసాగరుండగు భగవంతుని బలుమాఱు ప్రార్థించుచున్నాము.

సర్వేజనా స్సుఖినోభవంతు.

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః.